

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI**

**KORUNAN ALANLAR
TAMPON ZON YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Erdal ÖZÜDOĞRU

Ankara - 2013

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI**

**KORUNAN ALANLAR
TAMPON ZON YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI ÖRNEĞİ**

Erdal ÖZÜDOĞRU

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. A. Ergin DUYGU**

Ankara - 2013

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

KORUNAN ALANLAR
TAMPON ZON YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA:
KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI ÖRNEĞİ

Doktora Tezi

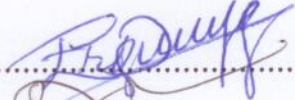
Tez Danışmanı: Doç. Dr. A. Ergin DUYGU

Tez Jürisi Üyeleri

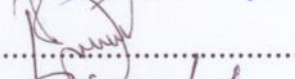
Adı ve Soyadı

İmzası

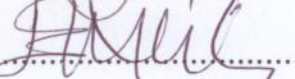
Doç. Dr. A. Ergin DUYGU (Danışman)

.....

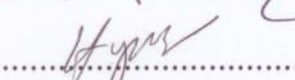
Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK

.....

Prof. Dr. Erol DEMİR

.....

Prof. Dr. Hakan YİĞİTBAŞIOĞLU

.....

Yrd. Doç. Dr. Gül GÜNEŞ

.....

Tez Sınavı Tarihi : 01.11.2013

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

(01.04/2013)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Erdal ÖZÜDOĞRU

İmzası

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	viii
KISALTMALAR	x
ÇİZELGELER	xiii
HARİTALAR	xiv
GRAFİKLER	xvi
ŞEKİLLER	xvii
FOTOĞRAFLAR	xviii
GİRİŞ	
1. Araştırmanın Problemi	1
2. Araştırmanın Soruları	5
3. Araştırmanın Konusu	6
4. Araştırmanın Amacı	7
5. Araştırmanın Önemi	7
6. Kuramsal Tartışma ve Yöntem	8
6.1. Kuramsal Tartışma	8
6.1.1. Biyolojik Çeşitlilik ve Yaşam İçin Önemi	8
6.1.2. Doğa Koruma ve Korunan Alanlar Kavramındaki Tarihsel Gelişim	25
6.1.3. Tampon Zon Kavramındaki Tarihsel Gelişim ve Kırsal Kalkınma	28
6.2. Yöntem	34
6.2.1. Araştırmanın Temel Kavramları	34

6.2.2. Veri Toplama Teknikleri	36
6.2.2.1.Derleme Çalışmaları	36
6.2.2.2.Alan Araştırması	37

BİRİNCİ BÖLÜM: DÜNYADA DOĞA KORUMA VE KORUNAN ALANLAR

1. Dünya’da Doğa Koruma ve Korunan Alanlar Kavramlarının Tarihsel Gelişimi	40
2. Korunan Alanların Sınıflandırılması	63

İKİNCİ BÖLÜM: KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI ve DOĞAL ORTAM VERİLERİ

1. Millî Parkın Coğrafi Konumu, Önemi ve İlânı	67
2. Küre Dağları Millî Parkı’nın (KDMP) Doğal Ortam Verileri	71
2.1. Jeomorfolojisi ve Jeolojisi	71
2.2. Akarsuları	82
2.3. İklimi	84
2.4. Büyük Toprak Grupları	85
2.5. Doğal Flora ve Vejetasyon Varlığı	90
2.6. Fauna Varlığı	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMA ALANININ (ARIT YÖRESİ) DOĞAL ORTAM VERİLERİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI

1. Araştırma Alanı Yerleşimleri	101
1.1. Mentepiri Mahallesi	102

1.2.	Cöcü Mahallesi	106
1.3.	Yukarışeyhler Mahallesi	108
1.4.	Turanlar Mahallesi	111
1.5.	Balat Mahallesi	113
1.6.	Yeniköy	115
1.7.	İmamlar Köyü	117
1.8.	Kumaçorak Köyü	119
1.9.	Aydınlar Köyü	122
1.10.	Esbey Köyü	124
1.11.	Ören Köyü	126
1.12.	Söğütlü Köyü	128
1.13.	Çöpbey Köyü	130
1.14.	Darıören Köyü	133
1.15.	Şahin Köyü	135
1.16.	Kayacılar Köyü	138
1.17.	Karaköyşeyhler Köyü	140
2.	Doğal Ortam Verileri	143
2.1.	Büyük Toprak Grupları ve Toprak Derinliği	143
2.2.	Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları	146
2.3.	Eğim Durumu	153
2.4.	Erozyon Durumu	155
2.5.	Jeoloji, Jeomorfoloji ve Yükseklik Durumu	158
2.6.	Arazi Kullanım Şekli	163
3.	Sosyo-ekonomik Yapı	168

3.1. Sosyal Yapı	168
3.1.1. Nüfus ve Nüfus Hareketleri	168
3.1.2. İşgücü ve İstihdam	174
3.1.3. Eğitim ve Sağlık Olanakları	175
3.1.4. Araştırma Alanı Orman Kaynaklarından Faydalanma Şekli	177
3.2. Ekonomik Yapı	182
3.2.1. Kırsal Kalkınmada Ekonomik Yapı	183
3.2.2. Bitkisel Üretim ve Hayvancılık	188
3.2.2.1.Bitkisel Üretim	191
3.2.2.2.Hayvancılık	196
3.2.3. Arıcılık	201
3.2.4. Ekoturizm Potansiyeli	207
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: TARTIŞMA VE BULGULAR	
1. Tartışma	217
2. Bulgular	221
SONUÇ VE ÖNERİLER	247
EKLER:	
Ek – 1: Sosyo-kültürel, Ekonomik Yapı Araştırma ve Millî Parkı Değerlendirme Formu	270
Ek – 2: Küre Dağları Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı Haritası	277
ÖZET	278
ABSTRACT	280
KAYNAKÇA	282

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamda danışmanlığımı üstlenen ve çalışmalarımın tüm aşamalarında desteğini ve yardımlarını her zaman yanımda hissettiğim değerli hocam Doç. Dr. A. Ergin DUYGU'ya teşekkürlerimi sunuyorum. Yine çalışmam sırasında yerinde müdahaleleri ve önerileri ile önemli katkılarda bulunan tez izleme komitesi üyesi hocalarım Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK'a ve Prof. Dr. Erol DEMİR'e çok teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarım sırasında her türlü lojistik desteği bana sunan Küre Dağları Millî Parkı müdürü Umman DEDE'ye, müdür yardımcısı Ahad DELİORMAN'a, Doğa Koruma ve Millî Parklar İl Şube Müdürü İlksen ATEŞOĞLU'na ve Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü'nün Bartın İli'nde görevli tüm çalışanlarına çok teşekkür ederim. Yine arazi çalışmalarım sırasında yakın işbirliği ve misafirperverliklerini gördüğüm Arıt Yöresi köylülerine, özellikle Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı Hüseyin BAKAR'a ve TAR-GEL personeli Ziraat Mühendisi Nebi KALAYCI'ya çok teşekkür ederim.

Coğrafi bilgi sistemleri konusunda önemli yardımlarını gördüğüm Şehir ve Bölge Plancısı arkadaşım Ezgi SARMUSAK'a ve Orman Mühendisi Aslıhan KARADAĞ'a çok teşekkür ederim. Yine çalışmalarım sırasında büyük yardımlarını aldığım Uzman Biyolog Yıldırım LİSE'ye, Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü'nden Dr. Ufuk COŞGUN'a ve Dr. Cumhuriyet GÜNGÖROĞLU'na mesai arkadaşlarım Sıtkı ERAYDIN'a, Nesimi KAYA'ya, Çağdaş KUŞÇU'ya, Mustafa

YILMAZ'a, Serhat ARDA'ya, Nejat ERTEKİN'e, Cihat ÖZTÜRK'e, Kamile KALAYCI'ya, Serpil ÖZKAN'a, Ozan ÇEKİÇ'e, Gencay SERTER'e ve Sühendan KARAUZ'a ve adını sayamadığım diğer mesai arkadaşlarımın hepsine teşekkürlerimi borç bilirim.

Son olarak çalışmam sırasında gösterdikleri özveriyle bana destek olan eşim Neslihan'a ve kızım Öykü'ye teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFTA	: Association For Temperate Agroforestry (Ilıman İklim Tarımsal Ormancılık Derneği)
ASGEP	: Anadolu Speleoloji Grubu
ATS	: Arazi Kullanım Kabiliyeti Alt Sınıfı
BAKKA	: T.C. Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı
BMKP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
BÜMAK	: Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü'ne
CITES	: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Tehlike Altındaki Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme)
ÇDP	: Çevre Düzeni Planı
ÇOB	: T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı
DPT	: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı
FAO	: Food and Agriculture Organization of the United Nations (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
GEF	: Global Environmental Facility (Küresel Çevre Fonu)
GSMH	: Gayri Safi Millî Hâsıla
GTZ	: Deutsche Gesellschaft Für Technische Zusammenarbeit (the German Technical Cooperation – Alman Teknik Ortaklığı)
Ha	: Hektar
ICCAs	: Indigenous Territories and Community Conserved Areas (Yerli Halklar Toprakları ve Topluluk Korunan Alanları)

ICDPs	: Integrated Conservation and Development Projects (Bütünleşik Koruma ve Kalkınma Projeleri)
ICRAF	: World Agroforestry Centre (Dünya Tarımsal Ormancılık Merkezi)
ILO	: The International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IUCN	: World Conservation Union (The World Conservation Union-International Union for the Conservation of Natura and Natural Resources) (Dünya Koruma Birliği)
IUPN	: International Union for the Protection of Nature (Uluslararası Doğa Koruma Birliği)
KHGM	: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KKTVKKBK	: Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
MA	: The Millennium Ecosystem Assessment (Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi)
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
ODOÜ	: Odun Dışı Orman Ürünleri
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
ORKÖY	: Orman ve Köy İşleri Genel Müdürlüğü
OSİB	: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı
PAN	: Protected Area Network (Korunan Alanlar Ağı)
PoWPA	: the CBD Programme of Work on Protected Areas (Korunan Alanlar Çalışma Programı)
RRA	: Rapid Rural Appraisal (Hızlı Kırsal Değerlendirme Yöntemi)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TEEB	: The Economics of Ecosystems and Biodiversity (Ekosistemler ve Biyolojik Çeşitlilik Ekonomisi)
TEV	: the Total Economic Value (Toplam Ekonomik Değer)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

- UBÇSEP : Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı
- UN : United Nations (Birleşmiş Milletler)
- UNEP : United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
- UNDP : United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
- UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı)
- USDA NAC : United States Department of Agriculture National Agroforestry Center (Birleşik Devletler Ulusal Tarımsal Ormancılık Departmanı)
- WCPA : the World Commission on Protected Areas (Dünya Korunan Alanlar Komisyonu)
- WWF :World Wildlife Fund (Dünya Yaban Hayatı Koruma Fonu)

ÇİZELGELER

Çizelge - 1 Ekosistem Hizmetleri ve İnsan Gönenci İle İlişkisi	16
Çizelge - 2 Korunan Alan Yönetiminde Katılımcılık	48
Çizelge - 3 Korunan Alanlar İçin Yeni Değerler Dizisi	61
Çizelge - 4 Yönetim Şekillerine Göre Korunan Alanlar Sınıflandırması	65
Çizelge - 5 IUCN Korunan Alan Yönetim Kategorileri ve Yönetim Amaçları Matriksi	66
Çizelge- 6 Küre Dağları Millî Parkı Vejetasyon Formasyonları	94
Çizelge - 7 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları	147
Çizelge - 8 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflarına Göre Arazi Kullanım Durumu	150
Çizelge - 9 Araştırma Alanı Köyleri Nüfuslarında Değişme ve Yıllık Nüfus Artış Hızı (1970-2010)	169
Çizelge - 10 Araştırma Alanı Köylerine Ait Bazı Nüfus ve Göç Değerleri	173
Çizelge - 11 Araştırma Alanı Sosyal Güvenlik Durumu	174
Çizelge - 12 Eğitim Düzeyi karşılaştırması	176
Çizelge - 13 Araştırma Alanı Ormanlarının Fonksiyonları ve İşletme Sınıfları	179
Çizelge - 14 Araştırma Alanı Orman Suçlarının Yıllara Göre Değişimi	181
Çizelge - 15 Araştırma Alanı Köylerine Ait Bazı Hayvansal ve Bitkisel Üretim Değerleri	201
Çizelge - 16 Araştırma Alanında Bal Üretimi İçin Önerilen Nektarlı Bitki ve Polenli Türleri ve Çiçeklenme Dönemleri	228

HARİTALAR

Harita - 1 Küre Dağları Millî Parkı Haritası	68
Harita - 2 Dünyaya Armağanlar Projesi Kapsamında WWF Tarafından Belirlenen ve Küre Dağları'nı da İçeren 9 Sıcak Nokta	69
Harita - 3 Küre Dağları Millî Parkı Jeomorfolojik Birimler Haritası	76
Harita - 4 Küre Dağları Millî Parkı Jeolojik Formasyonlar Haritası	78
Harita - 5 Küre dağları Millî Parkı Büyük Toprak Grupları Haritası	89
Harita - 6 Türkiye Haritasında Küre Dağları Millî Parkı Konumu, Floristik ve Coğrafi Bölgeler Haritası	90
Harita - 7 Küre Dağları Millî Parkı Ekosistem Sınıfları Haritası	92
Harita - 8 Küre Dağları Millî Parkı Flora ve Fauna Haritası	100
Harita - 9 Araştırma Alanı Yerleşim Yerleri Haritası	101
Harita - 10 Araştırma Alanı Büyük Toprak Grupları Haritası	144
Harita - 11 Araştırma Alanı Toprak Derinliği Haritası	146
Harita - 12 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflaması Haritası	148
Harita - 13 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflamasına Göre Arazi Kullanım Şekli Haritası	149
Harita - 14 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Alt Sınıf Haritası	152
Harita - 15 Araştırma Alanı Eğim Durumu Haritası	154
Harita - 16 Araştırma Alanı Eğime Göre Şimdiki Arazi Kullanım Şekli Haritası	154
Harita - 17 Araştırma Alanı Erozyon Durumu Haritası	156
Harita - 18 Araştırma Alanı Erozyon Durumuna Göre Şimdiki Arazi Kullanım Şekli Haritası	157
Harita - 19 Araştırma Alanı Jeoloji Haritası	159
Harita - 20 Araştırma Alanı Jeomorfolojik Birimler Haritası	161

Harita - 21 Araştırma Alanı Yükseklik Kuşakları Haritası	162
Harita - 22 1986 Arazi Kullanım Şekli Haritası	164
Harita - 23 2001 Yılı Arazi Kullanım Şekli Haritası	165
Harita - 24 2011 Yılı Arazi Kullanım Şekli Haritası	165
Harita - 25 Araştırma Alanı ve evresi Ekoturizm Açısından nemli Alanlar Haritası	211
Harita - 26 Araştırma Alanı İçin Tanımlanan Ekoturizm Açısından nemli Alanlar ve Tanımlanan Yollar Haritası	212
Harita - 27 Araştırma Alanı Toprak Verim Gücü Haritası	223
Harita 28: Araştırma Alanı evresi Zonlar ve Ekoturizm Açısından nemli Alanlar, Yollar Haritası	241

GRAFİKLER

Grafik - 1 Araştırma Alanında Büyük Toprak Gruplarının Yüzelik Dağılımı	143
Grafik - 2 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflamasının Alansal Yüzelik Dağılımı	147
Grafik - 3 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflamasına Göre Şimdiki Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı	150
Grafik - 4 Araştırma Alanı Eğiminin Alansal Yüzde Dağılımı	153
Grafik - 5 Araştırma Alanı Eğime Göre Şimdiki Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı	155
Grafik - 6 Araştırma Alanı Erozyon Durumunun Alansal Yüzde Dağılımı	156
Grafik - 7 Araştırma Alanı Erozyon Durumuna Göre Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı	157
Grafik - 8 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Değişimi	163
Grafik - 9 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı	167
Grafik - 10 Araştırma Alanı Nüfusundaki Yıllara Göre Değişim	170
Grafik - 11 Araştırma Alanı Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı Karşılaştırması	172
Grafik - 12 Araştırma Alanı Bitkisel Üretim Alanlarının Yıllara Göre Değişimi	192
Grafik - 13 Araştırma Alanı Büyükbaş Hayvan Sayısının Yıllara Göre Değişimi	197
Grafik - 14 Araştırma Alanı Küçükbaş Hayvan Sayısının Yıllara Göre Değişimi	198
Grafik - 15 Araştırma Alanı İş Hayvanı Sayısının Yıllara Göre Değişimi	199

ŞEKİLLER

Şekil - 1 Ekosistem Hizmetlerinin Kategorilere Ayrılması: Toplam Ekonomik Değer	22
Şekil - 2 Küre Dağları ve Çevresinin Genelleştirilmiş Stratigrafik Kesiti	77
Şekil - 3 Ana Orman Tiplerine Göre Vejetasyon Profili	95
Şekil - 4 Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Yönetişim Yapısı Önerisi	250

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf - 1 Sarp Kayalıklardan Oluşan İnalıt Kireçtaşları - Gürdek Kayalıkları	160
Fotoğraf - 2 Araştırma Alanı Arazi Kullanım Şeklinden Bir Görünüm	167
Fotoğraf - 3 Geçimlik Tarzda Yapılan Örtü Altı Yetiştiriciliği	193
Fotoğraf - 4 Söğütlü Bilgilendirme Merkezi	215
Fotoğraf - 5 Araştırma Alanı Erozyon ve Heyelan Durumuna Örnek	233
Fotoğraf - 6 Yanlış Arazi Kullanımına Örnek	234
Fotoğraf - 7 Yanlış Arazi Kullanımına Örnek	234
Fotoğraf - 8 Yanlış Arazi Kullanımı Sonucu Arazi Bozunumuna Örnek	235
Fotoğraf - 9 Yöreeye Ait Ahşap Ev Örnekleri	260
Fotoğraf - 10 Yöreeye Ait Ahşap Ev Örnekleri	261
Fotoğraf - 11 Arıt Beldesi'nden Çarpık Yapılaşma Örneği	262
Fotoğraf - 12 Doğaya Uygun Olmayan Yapılaşma Örneği	263
Fotoğraf - 13 Evsel Atıkların Millî Park Girişinde Dereye Bırakılmasına Örnek	266

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi: Son 20-30 yıllık dönemde doğa koruma literatüründe biyolojik çeşitliliği koruma konusunda pek çok yeni uygulama gündeme gelmiştir. Bu yeni uygulamalardan birisi de, korunan alanlarda ve çevresinde gündeme gelen tampon zon uygulamasıdır. Korunan alanların planlanması sürecinde (özellikle tampon zon) yerel halkın katılımının sağlanması, iyi yönetim ilkelerinin uygulanması, kırsal kalkınma aktivitelerine yer verilmesi, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi üzerinde özenle durulmaktadır. Bu yolla korumadan olumsuz yönde etkilenen insanların korunan alana geçimlik bakımından bağımlılıklarının azaltılması, bu alanları sahiplenmeleri ve korumaya olan olumsuz bakış açılarının olumlu yönde değiştirilmesi hedeflenmektedir.

Bu bağlamda yerel halkın katılımı olmaksızın ve onlara rağmen yapılan uygulamaların beklenmeyen ve arzu edilmeyen sonuçlar yaratması yanında, sürdürülebilir bir yönünün olmayacağı da düşünülmektedir. Dolayısıyla, sürdürülebilir gelişmeye yönelik herhangi bir stratejinin, kaynakların yerel kullanıcıları olan paydaşlarla¹ (orman köylüleri, çiftçiler, diğer kırsal kesimler vb. topluluklar) işbirliği içinde, müdahale aracı olarak plan, program, proje vb. farklı seçenekler içerisinde yöresel talepleri göz önüne almak durumunda olduğu bildirilmektedir (Saltık, 1998'den akt. Durusoy ve Türker, 2003:267). Bilgilenen,

¹ Korunan alanlar içerisinde direkt, önemli ve çok özel çıkarlara sahip olan çeşitli enstitü, sosyal grup ve kişiler paydaş olarak tarif edilmektedir (Borrini-Feyerabend, 1996: 3). Buradaki menfaat; yönetme erkinden, coğrafi yakınlıktan, tarihsel ilişkilerden veya geçim kaynaklarına ya da ekonomik çıkarlara bağımlılıktan kaynaklanıyor olabilir. Genellikle;

- Paydaşlar korunan alan içerisindeki ilgi kaynağının farkındadırlar,
- Paydaşlar bilgi ve yetenek gibi spesifik kapasitelere ve/veya yakınlık ve yetki gibi görece avantajlara sahiptirler,
- Paydaşlar korunan alan yönetimi için zamanlarını, paralarını ve otoritelerini ayırmaya isteklidirler (Borrini-Feyerabend, 1996:8).

kararlara katılan ve yetki verilen insanların kendileri hakkında daha iyi seçimler yaptıkları ve bununla birlikte karar verici konumunda olan insanların daha iyi seçimler yapmasına da yardımcı oldukları ifade edilmektedir (GEF II, 2007:27).

Toplumsal katılım, oluşum ve uygulama aşamalarında topluma, korunan alanların nasıl korunacağı ve yönetileceği konusunda söz sahibi olma hakkı vermektedir. Burada toplum geniş anlamı ile ele alınmakta, ilgili korunan alanların içinde ve çevresinde yaşayanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu iki kesimin temsilcilerinin bir araya getirilmesi işinin ise korunan alan yönetimlerine düştüğü belirtilmektedir (Aruoba, 2003c:213). Katılımcılığı esas alan bu yaklaşımın ülkemiz doğa korumacılığında tam anlamıyla kabul gördüğünü söyleyebilmenin güç olduğunu ifade ederken, son zamanlarda olumlu gelişmeler olduğunu da bildirmek gerekir. Fakat projeler şeklinde yürütülen planlama çalışmalarında ne yazık ki sadece katılım biçimlerinin en pasifi olan “bilgilendirme” ile “danışma” yöntemlerinin kullanıldığı da bir gerçektir (GEF II, 2007). Bunun en önemli nedenlerinin kurumsal ve teknik kapasite yetersizliği yanında, ülkemizde yeniliklere çabuk uyum sağlayamayan muhafazakâr bir doğa korumacı anlayışın yerleşmiş olmasının, eğitim düzeyi ortalamasının düşüklüğünün, eğitim sisteminin eksikliklerinin olduğu da düşünülebilir (UNDP, 2008).

Diğer yandan ülkemiz doğa korumacılığında son zamanlarda ortaya çıkan halkın katılımı yönündeki bu olumlu gelişmelere karşın, doğa koruma ile yakın ilişkisi bulunan ormancılığımızda ise hâlâ katı muhafazakâr anlayışların hâkim olduğu dile getirilmektedir. Bu durumu Atmış vd. (2007:358), “ülkemiz

ormancılığında karar alma ve uygulama süreçlerine katılımı sağlayacak teşvik sistemlerinin oluşmadığı, kararların özellikle politik baskılarla ve kişilere bağlı olarak verildiği, ormancılık politika, plan ve uygulamalarının bırakınız kamuoyu tarafından kabul görmesini, bu kesimler tarafından bilinmediği, karar alma süreçlerinin şeffaf olmadığı” şeklinde özetlemektedir.

Benzer şekilde son zamanlarda Türkiye doğa korumacılığında gündeme gelen diğer bir kavram olan tampon zon kavramı da, ülkemizde korunan alan sınırları dışında ilk kez, 1999 yılında Küre Dağları Millî Parkı'nın ilânı sürecinde gündeme gelmiştir (T.C. Orman Bakanlığı, 1999). Bu arada ülkemiz milli parklarının planlarının yapımında korunan alan sınırları içinde 1970 ve 1980'li yıllarda tampon zon uygulamasının yapıldığını söylemek gerekir (Sakarya, 1986:115-117; Ay, 2013). Bu dönemlerde korunan alan sınırları içerisinde 1- Mutlak Koruma Zonu (Zon I), 2- Tampon Zon (Zon II) ve 3- Gelişme Zonu (Zon III) olmak üzere üç adet zon kullanılmıştır. 1990 ve 2000'li yıllarda ise kullanılan zonlar 1- Mutlak Koruma Bölgesi, 2- Sınırlı Kullanım Bölgesi ve 3- Kontrollü Kullanım Bölgesi şekline dönüşmüştür. Daha sonra 30.01.2002 tarihli Resmî Gazete ile yürürlüğe giren Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'nde tampon zon tanımlaması yapılmıştır. Günümüzde Küre Dağları Millî Parkı hariç, korunan alanların sınırları dışında tampon zon belirlenmemiştir. Araştırma alanının tampon zonu için planlamaların da yapıldığı Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi ise, yakın zamanda, Haziran 2012'de tamamlanabilmiştir.

Bilindiği üzere millî parkların planlarında, 2012 yılında yeniden düzenlenen Uzun Devreli Gelişme Planı Teknik Şartnamesi'ne göre; mutlak koruma bölgesi, hassas koruma bölgesi, sürdürülebilir kullanım bölgesi ve kontrollü kullanım bölgesi isimleriyle zonlamalar (bölgelemeler) yapılmaktadır. Uzun Devreli Gelişme Planı Teknik Şartnamesi ve 28.02.2012 tarihli Korunan Alanlarda Koruma Bölgeleri'nin Belirlenmesi isimli T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Olur'u incelendiğinde; buradaki mutlak koruma bölgesi ile hassas koruma bölgesi dışında kalan sürdürülebilir kullanım bölgesi ve kontrollü kullanım bölgesinin, yönetim amacı ile belirlenme ölçütleri yönünden, korunan alan sınırları dışında belirlenen tampon zonlara karşılık geldiği görülmektedir (Öztürk, 2012). Plan kararlarında bu bölgeler (zonlar) için izin verilen, yasaklanan ve tavsiye edilen faaliyetler yer almaktadır. Fakat kırsal kalkınma aktivitelerinin uygulanabildiği bu tampon zon alanlarında (sürdürülebilir kullanım bölgesi ve kontrollü kullanım bölgesi); ekoturizm, iyi tarım ve/veya organik tarım, arıcılık ve/veya organik arıcılık gibi kırsal kalkınma faaliyetlerinin potansiyellerinin ortaya çıkarılmasına ve bu faaliyetlerin geliştirilmesine yönelik önerilere yeterince yer verilmemektedir. Öneriler planlarda yer alsalar dahi tam olarak uygulanamamaktadır. Diğer yandan korunan alanların dışında oluşturulan tampon zon alanlarının yönetişiminin nasıl olacağına ilişkin öneriler, günümüze kadar oluşturulmamıştır. Aynı zamanda ülkemiz bilim dünyasında bu konuda ya bilimsel veri yoktur ya da yok denecek kadar az sayıdadır.

Son yıllarda yapılan ve Tez'in konusuna yakın olduğu düşünülebilecek bazı Tez çalışmalarında doğa koruma ve insan ilişkileri ile birlikte katılımçılık ve

ortaklaşa yönetimin² işlendiği görülmektedir. Örneğin Arı (2001) korunan bir millî parkımızda insan ve kültür ilişkisini; Yılmaz (2004) bir korunan alandan yola çıkarak bu alanlarda katılımcı bir yaklaşımla bugün ve yarın için en iyi arazi tahsisinin nasıl yapılabileceğini; Demirayak (2006) ülkemiz korunan alanları için önerdiği yeni bir yaklaşım olan ortaklaşa yönetimi; Karadağ (2007) örnek bir alan üzerinden nasıl bir katılımcı havza yönetimi modeli oluşturulacağını incelemiştirlerdir. Bu anlamda korunan alanların fiziksel ve sosyal geçmişi ile geleceği arasında bağ kuran, katılımcılık ve ortaklaşa yönetim planlama ilkelerini ülkemiz korunan alan planlama sürecine katmaya çalışan çalışmaların var olduğunu tespit etmekle birlikte, yetersiz sayıda oldukları ve bu çalışmalara ülkemiz doğa korumacılığının ihtiyacının olduğu da düşünülmektedir.

2. Araştırmanın Soruları: Yukarıda ifade edilen ülkemiz doğa korumacılığının kısıtlarının çözümüne öneriler ile katkıda bulunabilmek için, aşağıda maddeler halinde belirtilen soruların yanıtları bu çalışmada verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca uygulamaya aktarılacak örnek bir çalışma yapılması da hedeflenmiştir. Çalışmada bu çerçevede yanıtı aranan sorular şunlardır:

² Ortaklaşa yönetim, korunan alanların yönetim aktivitelerine güçlü bir şekilde dâhil olan ilgili tüm paydaşların ya da bir kısmının durumunu ifade eden bir terim olarak tarif edilmektedir (Borrini-Feyerabend, 1996:12). Korunan alanların ortak yönetimi bir ortaklığa işaret eder. O ortaklık vasıtasıyla paydaşlar, koruma statüsü altındaki kaynakların ya da alanın yönetim fonksiyonlarını, hakları ve sorumlulukları paylaşmak amacıyla kendi aralarında anlaşmaya varırlar (Borrini-Feyerabend, 1996:3). Detaylı bilgi için bakınız (Borrini-Feyerabend, 1996). Ortaklaşa Yönetilen Korunan Alanlar (Co-managed Protected Area) ise “Devletçe ilân edilen ve yönetilen korunan alanlarda karar verme gücü, sorumluluk ve hesap verebilirlik devlet kurumları ve diğer paydaşlar tarafından paylaşılır. Ortaklaşa yönetimde özellikle kültürel yönden ve/veya geçimleri için yerli, yerel ve mobil halklar korunan alana bağımlıdırlar (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:32).

- Araştırma alanındaki arazi kullanımı tarihsel süreç içerisinde nasıl değişmiştir? Mevcut durum nasıl tanımlanabilir?
- Mevcut arazi ve doğal kaynak kullanımının Millî Park alanının korunmasına etkisi nasıl tanımlanabilir?
- Millî Park'ın tampon zonunda yer alan Arıt Yöresi'nde; alanın ekonomik, sosyal, toprak, topografya ve iklim koşulları ile birlikte Millî Park'ın bu alana etkileri de dikkate alınarak kırsal kalkınma ve ekoturizm potansiyelleri nasıl tanımlanabilir? Bu potansiyellerinin geliştirilmesine yönelik ne tür öneriler geliştirilebilir?
- Araştırma alanının ve Millî Park'ın doğasının ve biyolojik çeşitliliğinin korunmasına yönelik ne tür sonuçlar çıkarılabilir ve ne tür öneriler geliştirilebilir?
- Araştırma alanının kırsal kalkınma potansiyelinin değerlendirilmesi ve doğasının korunması için nasıl bir yönetim yapısı önerilebilir? Bu yönetim yapısının diğer korunan alanlar için uygulanabilirliği nasıl değerlendirilir?
- Araştırma alanında ortaya konulan sonuç ve öneriler ışığında ülkemiz korunan alanlarının ve biyolojik çeşitliliğinin korunmasına yönelik ne tür tedbirler geliştirilebilir?

3. Araştırmanın Konusu: Araştırmanın konusu, ülkemizin önemli korunan alanlarından biri olan Küre Dağları Millî Parkı'nın tampon zonunda yer alan Arıt Yöresi'nde; ulaşılabilen kaynaklar elverdiği ölçüde tarihsel süreç içerisinde meydana gelen fiziksel ve sosyal değişimleri de ortaya koyarak, alanın doğasının korunması ve

kırsal kalkınma potansiyellerinin ortaya konulması, aynı zamanda geliştirilmesi için önerilerin tartışılmasıdır.

Bu çerçevede biyolojik çeşitlilik ve doğa koruma açısından günümüzde gelinen aşama Birinci Bölüm'de ortaya konulmuş, İkinci Bölüm'de Küre Dağları Millî Parkı'nın doğal ortam verileri özetlenmiş, Üçüncü Bölüm'de araştırma alanının doğal ortam özellikleri ile sosyo-ekonomik yapısı detaylı şekilde değerlendirilmiş, Dördüncü Bölüm'de ise elde edilen bulgular değerlendirilerek tartışılmıştır. Son bölüm olan Sonuç ve Öneriler'de ise yapılan tüm bu değerlendirmelerin sonucu olarak, öncelikle Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Yönetişim Yapısı Önerisi geliştirilmiş, bu öneri doğrultusunda araştırma alanı ve Küre Dağları Millî Parkı'nın, aynı zamanda Türkiye doğasının ve biyolojik çeşitliliğinin korunması için öneriler sıralanmıştır.

4. Araştırmanın Amacı: Araştırmanın amacı ise, Küre Dağları Millî Parkı'nın tampon zonunda yer alan Arıt Yöresi özelinde, doğa koruma alanlarının tampon zonlarında biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini destekleyecek yaklaşımları geliştirmektir.

5. Araştırmanın Önemi: Son yıllarda Türkiye doğasının ve biyolojik çeşitliliğinin korunmasına yönelik olarak tampon zon yönetimi kavramı gündeme gelmektedir. Fakat bu konuda Türkiye akademi dünyasında yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Diğer taraftan bu kavram, henüz doğa koruma mevzuatımızın bir parçası hâline getirilmemiş, belirlenmesi ve yönetimine dair gerekli tanımlamalar da

yapılmamıştır. Küre Dağları Millî Parkı'nın Arıt Yöresi'nde yer alan 12.036 ha. lık tampon zonunda gerçekleştirilen bu tez çalışması ile konuya dikkat çekilebilir. Aynı zamanda korunan alanlarda belirlenecek tampon zonlarda bu araştırmadan elde edilen sonuçlardan yararlanılabilir.

6. Kuramsal Tartışma ve Yöntem:

6.1. Kuramsal Tartışma:

6.1.1. Biyolojik Çeşitlilik ve Yaşam İçin Önemi: Kuramsal tartışma konusuna dünyanın ve Türkiye'nin biyolojik çeşitlilik açısından bulunduğu durumun bir fotoğrafını çekerek başlamak, biyolojik çeşitlilik koruma ile Tez'in konusu arasında bağ kurmak açısından gerekli görülmektedir.

Bu bağlamda küresel ölçekte korunan alanların ve biyolojik çeşitliliğin iyi korunmadığını yayınlanan pek çok araştırmaya dayanarak söylemek mümkündür. Bu çalışmaların en önemlilerinden birisi, Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi'dir³ (The Millennium Ecosystem Assessment - MA). Örneğin bu kapsamlı çalışmada son birkaç yüzyıllık süreçte türlerin yok olma hızının, dünyanın sanayi devrimi öncesi dönemlerine oranla 1.000 kat daha fazla olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda Dünya Koruma Birliği'nin (World Conservation Union – IUCN) tehlike kategorilerine dayanan bilgiler ışığında kuş türlerinin % 12'sinin, memelilerin % 23'ünün ve iğne yapraklı bitki türlerinin ise % 25'inin neslinin tükenme tehdidi altında olduğu ifade edilmektedir. Çalışmada değerlendirilen 24 adet ekosistem

³ İnsan gönenci için ekosistem değişikliklerinin sonuçlarını değerlendiren ve 2001 ile 2005 yılları arasında tamamlanan bir çalışmadır. Bu çalışmada ekosistemlerin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile onların insan gönencine olan katkılarının geliştirilmesi için çeşitli seçenekler analiz edilmiştir. Bu kapsamlı çalışmada dört çalışma grubunda görevlendirilen 95 ülkeden 1.360 uzman yer almıştır. Detaylı bilgi için bakınız (<http://www.millenniumassessment.org/en/index.aspx>)

hizmetinden⁴ ekin, canlı hayvan mevcudu, su ürünleri yetiştiriciliği ve son zamanlarda artış gösteren karbon depolamasından oluşan sadece 4 adet ekosistem hizmetinin arttığı bildirilmektedir. Bu durumun tersine, 15 adet diğer ekosistem hizmeti ise ya azalmış ve/veya bozulmuş durumdadır. Örneğin bu hizmetlerin arasında balık yakalama, tomruk üretimi, su arzı, hava kalitesinin düzenlenmesi, doğal felâketlerden korunma ve kültürel yararlar gibi hizmetleri saymak mümkündür (Millennium Ecosystem Assessment, 2005:1–9).

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası'nın önemli bir yayınında da (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:2–3), ormanların tarım alanlarına dönüştürülmesiyle gerçekleşen ormansızlaşmanın alarm verecek seviyeye geldiği ve bu durumun günümüzde hâlâ devam ettiği bildirilmektedir. Bu kaybın 2000 yılından bu yana yıllık ortalama 6 milyon hektar civarında olduğu kaydedilmektedir. Ormanlara benzer şekilde kıyısız ve denizel ekosistemlerin de, insan etkisinden önemli oranda etkilendiği ifade edilmektedir. Bu yayında, örneğin son 20 yılda, mangrov ormanlarının % 35'inin yok olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde habitat kayıpları ve parçalanmalarının da ekosistem hizmetlerinin elde edilmesini ve biyolojik çeşitliliği etkilediği eklenmektedir. Aynı yayının Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası tarafından 2010 yılında güncellenen versiyonunda da, amfibilerin en büyük risk altında olduğu ve mercan türlerinin statülerinde çok hızlı kötüleşmenin gerçekleştiği bildirilmektedir. Aynı zamanda bitki türlerinin

⁴ Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne göre ekosistem; bitki, hayvan ve mikroorganizma toplulukları ile bunların cansız çevrelerinin işlevsel bir birim olarak karşılıklı etkileşen dinamik bir kompleksi anlamında kullanılmaktadır. Ekosistem hizmetleri ise, insanlar için ekosistemlerden elde edilen faydalardır. Ekosistem hizmetleri Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi tarafından 2003 yılında dört kategoriye ayrılarak tanımlanmıştır. Detaylı bilgi için bakınız (Millennium Ecosystem Assessment, 2003, Chapter 2).

yaklaşık dörtte birinin ise yok olma tehdidiyle karşı karşıya olduğu ifade edilmektedir (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2010:9).

Küresel ölçekte biyolojik çeşitlilik ve ekosistemlerdeki değişikliklere kısa bir şekilde göz attıktan sonra şimdi de Türkiye'nin biyolojik zenginliğine ve durumuna bakmak yerinde olacaktır. Türkiye'nin, biyolojik çeşitlilik zenginliği açısından bir kıta özelliği taşıdığı şeklinde değerlendirmeler yapılmaktadır (UBÇSEP, 2007:11). Türkiye'nin kıtaların kesişme noktasında olması, Afrika Kıtası'nın etki alanında bulunmasıyla birlikte üç tarafının denizler ile çevrili oluşu, dağların denizlere paralel ya da dik durumda bulunması ve deniz seviyelerinden 5.000 m.'yi aşan yükseklik farklılıkları sonucu ortaya çıkan engebeli arazi yapısının iklim ve toprak çeşitliliğini, dolayısı ile de biyolojik çeşitlilik açısından zenginliğini beraberinde getirdiği ifade edilmektedir (UBÇSEP, 2007:23). Aynı zamanda buzul dönemlerindeki hareketliliklerin de, biyolojik çeşitliliğin Türkiye'de zenginleşmesine katkısı olduğu bildirilmektedir. Çok farklı ekosistemleri bir arada bulunduran Türkiye, bu ekosistem mozaïği içerisinde çoğu endemik olan binlerce bitki ve hayvan türünü, bunların oluşturduğu ırk ve popülasyonları barındırmaktadır. Türkiye, diğer ülkelerin yaptığı gibi bu zenginliğini korumak amacıyla başkaca önlemlere ek olarak koruma alanları oluşturarak da önlemler almaya çalışmaktadır.

Biyolojik zenginliğimizin, son yüzyılda görülen hızlı nüfus artışı ve sanayileşme çabaları ile ortaya çıkan olumsuzluklara bağlı olarak azaldığını ve habitatlarının daraldığını söyleyebiliriz. 19. ve 20. yüzyılda Türkiye'deki 11 endemik bitki türünün soyunun tükendiği kesinlik kazanmıştır (UBÇSEP, 2007:28). 2000

yılında yayınlanan Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı'nda, 171 türün çok tehlikede (critically endangered), 774 türün tehlikede (endangered) ve 688 türün ise zarar görebilir (vulnerable) kategorisinde olduğu bildirilmektedir (Türkiye Tabiatını Koruma Derneği ve Van 100. Yıl Üniversitesi, 2000). Ancak Türkiye'de soyu tükenmiş fauna türleri hakkındaki bilgilerimiz ise çok sınırlıdır. Bununla birlikte bazı omurgalı türlerinin ortadan kaybolduğuna dair bilgiler mevcuttur. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı'nda (2007:31) memeli türlerinden ve tatlısu balıklarından dörder türün soyunun tükendiği bildirilmektedir.

Öte yandan ilk millî parkımızın 1958 yılında Yozgat Çamlığı Millî Parkı ismiyle ilân edilmesi ile başlayan ve 50 yılı aşan süreçte, korunan alanlarımızı da istenilen düzeyde koruyamadığımız yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır (Demirayak, 2006:1). Demirayak, bunun nedenleri arasında merkezi yönetimin kurumları ve alt birimleri arasındaki yetki ve görev karmaşasını, yönetsel çok başlılığı, üst üste getirilen statülerin arttırdığı bürokratik tıkanma ve karmaşaları, koruma için gerekli malî kaynakların ayrılmayışını ve koruma stratejilerinde yerinden yönetime geçilemeyişini saymaktadır. Bunlara ek olarak gerek koruma alanlarında yaşayan insanların, gerekse toplumun diğer ilgili kesimlerinin katılmadığı ve/veya dışlandığı alanların çoğunun kâğıt üzerinde korunuyor gözüktüğünü, bir kısmının ise koruma statüsünün verilmesini takiben tersine daha da tahrip edildiğini bildirmektedir. Bu durumun en büyük nedeninin, Türkiye'nin en önemli zenginliklerinden biri olarak değerlendirilen biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların iyi bir şekilde yönetilememiş oluşu söylenebilir. Kışlalıoğlu ve Berkes'e göre (1992:15), Türkiye'nin dünya açısından en büyük önemi, sahip olduğu biyolojik

çeşitlilik ile ilgilidir. Bu anlamda, biyolojik çeşitliliğin korunması hem uzun vadeli bir yatırım, hem de canlı doğal kaynakların sigortası olmaktadır. Böyle bir zenginliğe sahip olan Türkiye doğa korumacılığının⁵, biyolojik zenginliklerin sosyo-ekonomik değerlerinin ve sürdürülebilir gelişmedeki⁶ yerinin iyi anlaşılabilir kamuya mal edilmesi görevini yerine getirmesi beklenir. Bu durumun öneminin kamuoyunca iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için ise gerekli bir yöntem olarak, korunan alanların ve biyolojik çeşitliliğin Gayri Safi Millî Hâsıla (GSMH) hesaplamalarına dâhil edilmesinin gerekli olduğu kaydedilmektedir (Aruoba, 2003b: 45). Bu gerekliliğin nedeni olarak da, ülkelerin ormanlarını keserek, topraklarını erozyona uğratarak, suyunu ve havasını kirleterek ekonomik gelişmeyi sağladıkları belirtilirken, ölçülen millî gelirin bütün bu çevre değerlerinin kaybolmasını göstermediği bildirilmektedir. Aruoba, günümüzdeki yapısıyla millî gelir hesaplamalarının ekonomik gelişmeyi ve sosyo-ekonomik kalkınmayı ölçecek verileri içermediğini de eklemektedir. Tüm bu

⁵ Keleş ve Hamamcı'ya (2002:36) göre; insanın dışında oluşan, herhangi bir insan müdahalesi olmaksızın ortaya çıkan, gelişen her şey, örneğin toprak, toprak altı zenginlikler, su, hava, bitkiler, hayvanlar doğayı oluşturmaktadır. Doğa koruma ise; insanlar, hayvanlar ve bitkiler için yaşamın temeli olarak, doğanın sürekli korunması ve iyileştirilmesini kapsayan bütün önlemler ile doğanın her türlü zararlı etkilerden, tahriplerden veya yok edilmesinden korunması anlamındadır.

⁶ "Sürdürülebilir gelişme" kavramının ilk defa Almanya'nın Baden bölgesinde, 18. yy. sonu ve 19 yy. başında Karaormanlar'ın yok edilmesini önlemek amacıyla çıkarılan yasalarda kullanıldığı aktarılmaktadır (Hill,1993'den akt., Kaplan, 1999:160). "Sürdürülebilir gelişme" kavramının kullanıldığı ilk yazanak ise, IUCN tarafından 1980 yılında hazırlanan "Dünya Koruma Stratejisi" adlı belge olmuştur. Kavramın geniş boyutlu bir içerik kazanması ve tüm dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlanması, Başkanlığını Norveç Başbakanı G. Harlem Brundtland'ın yürüttüğü Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun hazırladığı Ortak Geleceğimiz isimli yazanakla gerçekleşmiştir (Keleş ve Hamamcı, 2002:165). Rapor'da kavram, "bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılayabilmek" şeklinde tanımlanmaktadır. 1987 yılında yayımlanmış olan bu yazanakta, dünyanın karşı karşıya bulunduğu sorunlar ele alınarak, nüfus ve beşeri kaynaklar, beslenme güçlükleri, canlı türleri ve ekosistem, enerji, sanayileşme, barış, güvenlik, gelişme ve çevre politikaları konularında öneriler yer almaktadır. Rapor'da yer alan ilkelerden iki tanesi özellikle önemlidir. Bunlardan ilki çevreden temel bir 'insan hakkı' olarak bahsedilmesi, diğeri ise kuşaklar arası adaletle ilgili olan 'sürdürülebilir gelişme' kavramından söz edilmesidir (Keleş ve Hamamcı, 2002:225). Bu Rapor'da ilk kez ekonomik gelişme ile çevre koruma düşüncelerinin bağdaştırılmasının zorunlu ve mümkün olduğu savı işlenmektedir (Ökmen, 2004:334). Ortak Geleceğimiz isimli bu Rapor ile birlikte 'sürdürülebilir gelişme' kavramı, tüm ulusal ve uluslararası çevre koruma çabalarını yönlendirecek şekilde toplumların gündeminde yerini almıştır (Kaplan, 1999:9-10).

nedenlerden dolayı Aruoba (2003b:45), millî gelir hesaplamalarına aşağıda belirtilen konuların da dâhil edilmesini önermektedir. Bu öneriler; 1- Ekonomideki sürekliliği tehdit eden doğal kaynakların kıtlığı, 2- İnsan faaliyetleri sonucunda oluşan kirlenmenin ve çevre kalitesindeki bozulmanın insan sağlığı ve gönencine etkisi ve 3- Çevre koruma amaçlı harcamalardır.

Türkiye doğa korumacılığının karşı karşıya kaldığı düşünülen diğer bir sorunu ise, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımının diğer sektörlerin plan, program ve politikalarıyla henüz yeterince bütünleştirilememiş olmasıdır. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye'nin, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımını sağlamak amacıyla, uygun olan tedbirleri yansıtacak ulusal stratejiler, planlar veya programlar geliştirmekle ve mevcut stratejileri, planları veya programları bu amaçlara uyarlamakla yükümlü halde bulunduğunu ifade etmek gerekir⁷.

Biyolojik çeşitliliğin, ekosistem fonksiyonlarının temelini oluşturduğu bildirilmektedir. Bu bağlamda sağlıklı ekosistemlerden sağlanan hizmetlerin insan gönencinin esasını oluşturduğu kabul edilmektedir. Sözü edilen ekosistem hizmetleri, sadece hayatta kalmak için ihtiyaç duyulan temel materyalleri karşılamamakta, aynı zamanda sağlık, güvenlik ve iyi sosyal ilişkiler ve seçim özgürlüğünden oluşan kaliteli bir yaşamın diğer yönlerinin de temelini⁸ oluşturmaktadır (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:14). Biyolojik çeşitlilik kaybı, ekosistem fonksiyonlarının bozulmasına neden olurken aynı zamanda onları şoklara karşı daha

⁷ Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 6. Maddesi'ne ve BM Binyıl Gelişme Amaçları'nın 7 no'lu "Çevresel Sürdürülebilirliğin Sağlanması" başlığı altındaki 9. Hedef'e bakınız.

⁸ Çizelge 1'e bakınız

dirençsiz hale getirmektedir. Bu yolla insanların ihtiyaç duydukları ekosistem hizmetlerinin daha az üretilmesine neden olmaktadır. Fakat burada üzerinde önemle durulması gereken konu, biyolojik çeşitlilik kaybından ve ekosistem hizmetlerinin zarar görmesinden, diğer konularda da geçerli olduğu gibi, toplumun tüm katmanlarının eşit oranda etkilenmediğidir. Örneğin geçimlerini sürdürebilmek için yerel ekosistem hizmetlerine doğrudan doğruya bağımlı olan yoksul topluluklar için, ekosistem hizmetlerinin zarar görmesinin ve biyolojik çeşitlilik kaybının sonuçları çok daha şiddetli olabilmektedir. Çünkü ekosistem hizmetleri zarar gördüğünde bu insanlar, doğrudan bağımlı oldukları ekosistem hizmetlerinin ikamelerine ya daha az erişebilmekteler ya da bunları elde etmelerine ekonomik güçleri yetmemektedir (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:2).

Ekosistemlerin durumlarının birbirleriyle ilişkileri ve ekosistem hizmetlerinin insanlara ulaşması çeşitli ve karmaşık bir yapıda gerçekleşmektedir. Aynı zamanda bunların gelecekte de değişmesi beklenmelidir. Bazı ekosistem değişiklikleri planlama sonrasında, bazıları da insanların dikkatsizlikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda insanların doğaya müdahaleleri beklenmedik ve sürpriz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durumun sonunda da doğaya müdahale eden insanların bir kısmı bundan zarar görebilmekte, bazen de yoksullaşabilmektedir. Eşit ve sürdürülebilir insan gönenci, ekosistem hizmetleri bağlantılarına ve onların kullanımından gelecekte kimin kaybedeceği ve kimin kazanacağına aşırı derecede bağlıdır denilmektedir (Millennium Ecosystem Assessment, 2003:76). Bu aşamada ekosistem değişikliklerinin insan gönencine kötü etkilerinin sonuçlarının dolaylı ya

da doğrudan olabileceğini de eklemek gerekli görülmektedir (Millennium Ecosystem Assessment, 2003:72).

Ekosistem hizmetlerine insanların bağımlılığı, doğrudan doğruya yeryüzü biyosferinin kökeninin temelini oluşturan yoğun ortak evrimsel süreçleri yansıtır (Millennium Ecosystem Assessment, 2003:72). Diğer bir anlatımla, yaşam formlarının kombinasyonu ve onların birbirleri ile ve fiziksel çevre ile etkileşimleri, dünyayı insanlar için yaşanabilir hâle getirmiştir (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:10). Biyosfer ve onun ekosistemlerinin bütün türler için yaşam desteği sağladığını belirtirken, biyosferin yeryüzündeki yaşamın kendisinin bir ürünü olduğunu da kaydetmek gerekir. Su yolları ve diğer birçok ekolojik servetler yoluyla ortaya çıkan atmosfer ile toprağın kompozisyonu ve besin döngüsü canlı süreçlerden elde edilen sonuçlardır. Bunların sürdürülmesi ve yenilenmesi ise canlı ekosistemler tarafından gerçekleştirilmektedir (Millennium Ecosystem Assessment, 2003:72). Ekosistemler, özelliklerine göre değişen oranlarda olmak üzere yaşam için gerekli olan yiyecek, su ve hava gibi temel gereksinimleri sağlarlar. Aynı zamanda, örneğin iklimleri, taşkınları ve böcek-mantar zararlarını düzenleme yoluyla doğal felâketlerden ve hastalıklardan korunmaya da belli ölçülerde hizmet ederler. Diğer yandan, insanların kültürlerine temel oluştururken, manevi dünya görüş ve inançlarına ilham kaynağı da olurlar. Ekosistem hizmetleri, yeryüzündeki birincil ürün ve besin döngüsü gibi başlıca yaşam süreçlerini desteklerken, onların sürdürülmesini de sağlarlar. Bu destekleyici hizmetlerin her birisi, insan gönenci için zorunlu hizmetler olarak değerlendirilmektedir (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:10).

Çizelge 1: Ekosistem Hizmetleri ve İnsan Gönenci İle İlişkisi

EKOSİSTEM HİZMETLERİ		İNSAN GÖNENCİ BİLEŞENLERİ VE BELİRLEYİCİ FAKTÖRLER	
<p>DESTEKLEYİCİ HİZMETLER Tüm diğer ekosistem hizmetlerinin ürünleri için gerekli hizmetlerdir</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toprak oluşturma - Besin döngüsü - Birincil üretim 	<p>Tedarik Hizmetleri Ekosistemlerden Elde Edilen Ürünlerdir</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gıda - Tatlı su - Yakacak odun - Lif - Biyokimyasallar - Genetik kaynaklar 	<p>Güvenlik</p> <ul style="list-style-type: none"> - Çevresel yönden temiz ve güvenli barınaklarda yaşama becerisi - Ekolojik şok ve gerilimlere hassaslığı azaltma becerisi 	<p>ÖZGÜRLÜKLER VE SEÇİM</p>
	<p>Düzenleyici Hizmetler Ekosistem süreçlerinin düzenlenmesinden elde edilen faydalardır</p> <ul style="list-style-type: none"> - İklim düzenleme - Salgın hastalıkları kontrol altına alma - Su düzenleme - Su arıtma 	<p>İyi Bir Yaşam İçin Temel Materyal</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geçim sağlamak ve gelir elde etmek için kaynaklara erişim becerisi 	
	<p>Kültürel Hizmetler Ekosistemlerden elde edilen materyal olmayan faydalar</p> <ul style="list-style-type: none"> - Manevi ve dini - Rekreasyon ve ekoturizm - Estetik - İlham verici - Eğitici - Yer hissi - Kültürel miras 	<p>Sağlık</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yeterince beslenme becerisi - Kaçınılabılır hastalılara yakalanmama becerisi - Yeterli ve temiz içme suyunu sahip olma becerisi - Temiz havaya sahip olma becerisi - Ilık ve soğuk hava ve su elde etme enerjisine sahip olma becerisi <p>İyi Sosyal İlişkiler</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ekosistemler ile ilişkili estetik ve rekreasyonel değerleri anlatabilme fırsatı - Ekosistemler ile ilişkili kültürel ve manevi değerleri anlatma fırsatı - Ekosistemleri öğrenme, çalışma ve inceleme fırsatı 	

Kaynak: Millennium Ecosystem Assessment, 2003:78.

Dört kategoriye ayrılan ekosistem hizmetlerinden tedarik hizmeti, ekosistemlerden elde edilen ürünleri, kültürel hizmetler ise ekosistemlerin sunduğu materyaller dışındaki faydaları ifade etmektedir. Bunların her ikisi de insan gönenci ile doğrudan ilişkilidir. Düzenleyici hizmetler de, düzenleyici ekosistem süreçlerinden elde edilen faydaları içermektedir. Destekleyici hizmetler ise, diğer hizmetlerin yerine getirilmesinde ihtiyaç duyulan hizmetlerden oluşmaktadır (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:14). Bu servislerdeki değişiklikler insanların gönencini güvenlik, iyi bir hayat için gerekli materyal, sağlık, sosyal ve kültürel ilişkiler üzerindeki etkileri yoluyla etkilemektedir. İnsan gönencinin bileşenleri, insanların elde edebileceği seçenekler ve özgürlükler üzerinde bir etkiye sahipken aynı zamanda onlardan da etkilenmektedir. Çizelge 1’de ekosistem hizmetleri ile insan gönenci arasındaki bağlantılar özetlenmektedir (Millennium Ecosystem Assessment, 2003:78).

Biyolojik çeşitlilik ile temelini oluşturduğu ekosistemleri ve hizmetlerini korumanın ve sürdürmenin ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerini ve insan gönenci ile olan ilişkisini irdeledikten sonra, bu konudaki uluslararası süreçlerin de özetlenmesi, konunun kabaca da olsa tüm yönlerine değinmek açısından zorunlu görülmektedir. İnsan aktivitelerinin, son yüzyıla kadar eşi görülmemiş oranda biyolojik çeşitlilik kaybına neden olmasının da etkisiyle, Haziran 1992’de Rio de Janeiro’da toplanan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzaya açılmış ve Aralık 1993’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ile koruma ve sürdürülebilir kullanım yoluyla yaşam formlarının muhafaza edilmesine çalışılmaktadır. Sözleşme’yi onaylayan ülkeler, sözleşmenin 1.

Maddesi'nde belirtilen üç adet belirgin amaca ulaşmayı amaçlayan ulusal ve uluslararası önlemleri almayı vaat etmişlerdir. Bu amaçlar; 1- Biyolojik çeşitliliğin korunması, 2- Bu çeşitliliğin unsurlarının sürdürülebilir kullanımı ve 3- Genetik kaynakların kullanımından doğan yararların eşit ve uygun şekilde paylaşılmasıdır (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2005:5). Bu üç amacın, ekosistemlerin kültürel çeşitliliğini ifade eden insanları da, ekosistemin bir tamamlayıcısı olarak kabul ettiği bildirilmektedir (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:11). Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekretaryası'nın bu raporunda, tüm ulusların ve insanların zengin ve fakir olmalarına bakılmaksızın, aynı yeryüzünü paylaştıkları ve aynı biyolojik çeşitlilik hazinesine bağımlı olduklarına da dikkat çekilmektedir.

Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden 10 yıl sonra, 2002 yılında toplanan altıncı Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Taraflar Konferansı'na katılan devletler, biyolojik çeşitlilik kaybının hızlanarak devam ettiğini kabul ettiler. Bununla birlikte, biyolojik çeşitlilik kayıplarının durdurulması ve azaltılması için bu kayba neden olan tehditlerin ortaya konmasının zorunlu olduğunu da söylediler (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:11). Bu nedenlerden dolayı, altıncı Taraflar Konferansı'nda bir Stratejik Plan kabul edildi (*Karar VI/26*). Stratejik Plan'da taraflar, Sözleşme'nin üç amacının 2010'a kadar daha etkili ve uyumlu uygulanmasını başarmak amacıyla, yeryüzündeki tüm yaşamın daha fazla yararına ve fakirliğin azaltılmasına bir katkı olarak, küresel, bölgesel ve ulusal ölçekte biyolojik çeşitlilik kaybının o anki durumundan önemli oranda azaltılmasını vaat etmişlerdir (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2005:948). Daha sonra

sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun yok edilmesinde önemli bir rol oynadığı düşünülen bu hedef, 2002 yılında Johannesburg'da gerçekleştirilen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde hükümet ve devlet başkanları tarafından desteklenmiştir. Aynı şekilde, 2005 Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi'ne katılan dünya liderleri, 2010 Biyolojik Çeşitlilik Hedefleri'ne ulaşmak için tüm devletlerin taahhütlerini yerine getirmesi konusunda fikir birliğine varmışlardır (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:11).

Bu arada 2010 Biyolojik Çeşitlilik Hedefleri ve Stratejik Plan'ın amaçlarının yerine getirilmesine çalışılırken, ilerlemeyi değerlendirebilmek ve bu ilerlemenin yöneliminin halka anlatılmasına yardımcı olmak için, 2004 yılında gerçekleştirilen Yedinci Taraflar Toplantısı'na katılan devletler yedi adet odaksal çalışmaya rehber olacak bir çerçeve konusunda anlaşılabilir (Karar VII/30). Taraflar Konferansı, yedi adet odaksal alanın her birisi için amaç ve hedeflere yönelik biyolojik çeşitliliğin durum ve eğilimini değerlendirebilmek amacıyla göstergeleri tanımladı⁹. Tanımlanan odaksal alanlar şunlardır (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2005:1299):

- (i) Biyomları, habitatları ve ekosistemleri, (ii) Türleri ve popülasyonları ve (iii) Genetik çeşitliliği dâhil eden biyolojik çeşitliliğin bileşenlerinin yok olma oranını azaltmak,
- Biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kullanımını teşvik etmek,
- Biyolojik çeşitliliğe neden olan büyük tehditleri ortaya koymak,

⁹ Kullanılan odaksal alanlar, göstergeler, amaçlar ve hedefler hakkında detaylı bilgi için bakınız (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2005:1299–1309).

- İnsan gönencine destek olacak şekilde ekosistemler tarafından sağlanan hizmetler ve malların tedarikinin ve ekosistem bütünlüğünün sürdürülmesini sağlamak,
- Geleneksel bilgi, buluş ve uygulamaların korunmasını sağlamak,
- Genetik kaynakların kullanımından kaynaklanan faydaların eşit ve uygun bir şekilde paylaşılmasının güvence altına alınmasını gerçekleştirmek,
- Finansal ve teknik kaynakların, özellikle gelişmekte olan ülkeler için harekete geçirilmesini sağlamaktır.

Bu aşamada son olarak bahsedilecek olan ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkısı bulunan uluslararası süreçlerden birisi de, Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında dünya liderleri tarafından kabul edilen Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi'dir. Daha sonra bu bildirge, dünya kamuoyu tarafından Binyıl Gelişme Amaçları olarak tanınmıştır. Bu bildirgenin özünü, 2010 Biyolojik Çeşitlilik Hedefleri'nin oluşturduğunu ifade etmek gerekir (Secretariat of the Convention on Biological Diversity, 2006:11). Binyıl Gelişme Amaçları;

- Aşırı açlık ve yoksulluğun sona erdirilmesi,
- Evrensel temel eğitimin sağlanması,
- Cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi ve kadının güçlenmesinin teşvik edilmesi,
- Çocuk ölümlerinin azaltılması,
- Anne sağlığının geliştirilmesi
- AIDS, sıtma ve diğer bulaşıcı hastalıklar ile mücadele edilmesi,

- Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması,
- Gelişme için küresel bir ortaklığın geliştirilmesi,

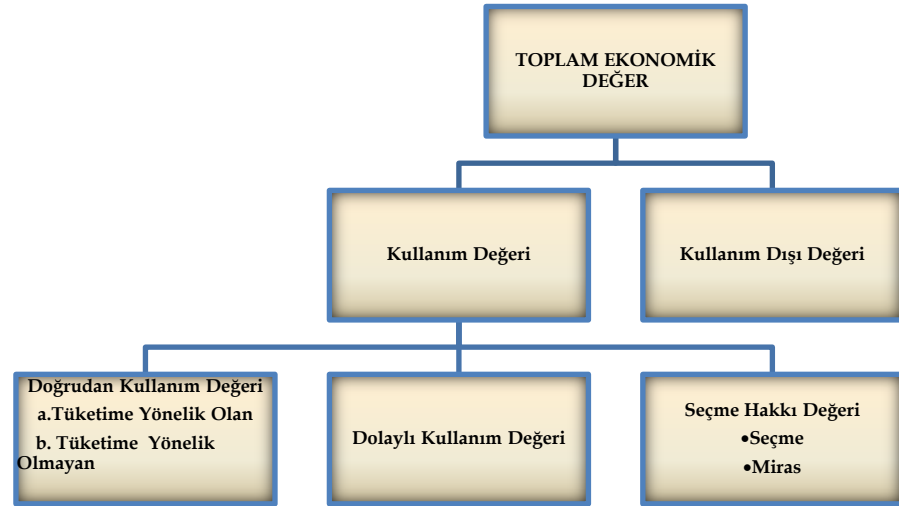
maddelerinden oluşmaktadır (UN, 2010).

Tüm bu çabalara karşın; idareciler, politika yapıcılar, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), uluslararası süreçler, biyolojik çeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin azalmasının ve zarar görmesinin önüne geçememektedir. Bunun birçok nedeni vardır. Piyasa başarısızlıkları, eksik bilgi ve politikalar da bu nedenler arasında sayılmaktadır (TEEB, 2008:27). Piyasa sisteminde ekonomi rekabetçi olduğunda, toplum için en uygun refah durumunun sağlanacağı ifade edilmektedir (Aruoba, 2003a:13). Aruoba'ya göre; ekonomide tekelci yapılar, eksik bilgi, dışsallıkların ya da kamu mallarının varlığı, piyasa sistemi için en uygun olmayan çözümleri ve piyasa başarısızlıklarını yaratmaktadır. Çevre ile ilgili ekonomik faaliyetlerin, büyük ölçüde kamu malı ve hizmeti içerdiği bilinmektedir. Ayrıca Aruoba, çok uzun faaliyet dönemlerinin bir yandan fiyatlar, bir yandan da biyolojik ve çevresel etkiler konusunda eksik bilgi oluşmasına neden olduğunu eklemektedir. Sonuçta tüm bu nedenlerden dolayı, çevre ile ilgili konularda piyasa sisteminin büyük boyutlarda piyasa başarısızlıkları yaratacağı ifade edilmektedir. Bu durumun giderilmesi için ise çevre politikaları oluşturulması ve uygulanması önerilmektedir. Çevre politikaları oluşturulması bağlamında ise çevresel muhasebe¹⁰ terimi gündeme gelmektedir.

¹⁰ Çevre muhasebesi sistemi oluşturulmasının asıl amacı, çeşitli ekonomik faaliyetlerin çevreye olan etkisini tespit etmek ve ekonomik verileri aynı kavramsal çatı altında birleştirmektir. Çevre muhasebesinin temel hedefi ise, ortak mal olarak tükettiğimiz doğanın kullanım fiyatını belirlemek, serbest mal gibi düşünülmesini engellemek ve ulusal hesaplarda doğal değerlerin yıpranmasının gösterilmesini sağlamaktır. Çevre muhasebesi sonucunda elde edilen veriler, ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi gösterecek, bu veriler yardımıyla doğal kaynak stoğu ve değişimini

Çevresel muhasebenin önemli bileşenlerinden birisinin ise, ekosistem hizmetlerinin ekonomik değerlerinin bulunması olduğunu belirtmek gerekir. Ekonomik değerlendirme, ekosistemler ile ilişkili çeşitli fayda ve maliyetleri kıyaslamak için bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Ekonomistler, ekosistem mal ve hizmetlerini, nasıl kullanıldıklarına bakarak sınıflandırmaktadır. Kullanılan ana çerçevenin ise Toplam Ekonomik Değer¹¹ (the Total Economic Value - TEV) yaklaşımı olduğu bildirilmektedir (Şekil 1) (Pagiola, Ritter ve Bishop 2004:9). Toplam ekonomik değer ve onu oluşturan alt değerler Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1: Ekosistem Hizmetlerinin Kategorilere Ayrılması: Toplam Ekonomik Değer

Kaynak: Pearce, 1992:7–11.

esas olarak ekonomik kalkınma ve ekolojik değişim ile doğal kaynakların kullanımının gelecekteki insan refahına olan etkisi, faydaları ve zararları incelenebilecektir. Çevre muhasebesi, sürdürülebilir gelişme kavramının anlaşılmasına yardımcı olacak, doğal kaynakların doğru bir şekilde yönetilmesini sağlayacaktır (Aruoba, 2003b:43).

¹¹ Ekosistemlerin sağladığı mal ve hizmetlerin değerlerinin saptanmasında, onların niteliklerine bağlı olarak uygulanmakta olan çeşitli değerlendirme teknikleri vardır. Bunlar içinde en çok kullanılanları; 1. Üretim fonksiyonu yöntemi, 2.Ortaya konan tercihler, 3.Koşullu değerlendirme, 4.Seçimlerin modellenmesi, 5. Seyahat modelleri ve 6.Hedonik fiyatlandırma. Bu değerlendirme teknikleri ve korunan alanların fayda ve maliyet analizlerinin yapıldığı örnek olay çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bakınız (Pearce, 1992; IUCN, 1998; Pagiola, Ritter ve Bishop, 2004).

Ekosistemlerin sağladığı çeşitli mal ve hizmetlerin sağladığı yararları açıklayan ve toplumun çeşitli kesimlerinde ödeme yapma istekliliği yaratan bu değerler, kısaca aşağıdaki gibi özetlenmektedir (Pearce, 1992:7–11, Pagiola, Ritter ve Bishop, 2004:9–13).

Doğrudan Kullanım Değeri: İnsanlar tarafından kullanılan ekosistem mal ve hizmetleridir. Bunun içerisinde yiyecek ürünleri elde etme, yapım ve yakacak için tomruk üretme, medikal ürünler elde etme, tüketim için hayvanların avlanması varken, rekreasyon ve eğitim gibi ürün hâsıl etmeyi gerektirmeyen faydalanmalar da vardır.

Dolaylı Kullanım Değeri: Sulak alanların doğal su filtrelemesi, ormanların karbon tutması, oksijen üretmesi, gürültü ve çığ önleme fonksiyonları örnek olarak verilebilir.

Seçme Hakkı Değeri: Günümüzde kullanılsa bile kullanılabilme ve yararlanılabilme olanağının korunmasının değeridir. Ekosistemlerin tedarik, düzenleme ve kültürel hizmetleri seçme hakkı değerinin bileşenleridir.

Kullanım Dışı Değeri: İnsanların, onların varoluşlarından dolayı keyif aldıkları değerlerdir. Ormanların, plajların, nehirlerin vb. var olmasının ve sağlıklı bulunmasının, bunu bilmenin değeridir. Bu kullanım değerleri varoluş, bazen de pasif kullanım değerleri olarak bilinmektedir.

Ekosistem mal ve hizmetlerinin toplam ekonomik değerlerinin hesaplanmasında ana amacın, tüm sorunlar için baştan piyasa çözümleri ya da müdahale yöntemleri önermek olmadığı belirtilmektedir (Aruoba, 2003b:48). Daha

doğrusu çevrenin sağladığı mal ve hizmetlerin değerinin tahmin edilmesinin, uygulanacak olan sürdürülebilir yönetim sistemi için katlanılacak gerçek ve alternatif maliyetlerle, sağlanacak yararların karşılaştırılmasını sağlayacağı ifade edilmektedir. Böylece politikacı ve karar vericiler için farklı seçenekler ortaya konulabilmektedir. Ekonomi teorisinin; sorunun açıkça ortaya konmasında ve algılanmasında, önemli unsurların belirlenmesinde, gizli tercihlerin açığa çıkarılmasında politikacılara yardımcı olduğu da eklenmektedir (Aruoba, 2003a:14).

Pearce (1992:12–27), ekosistem mal ve hizmetlerinin ekonomik değerinin niçin hesaplanması gerektiğinin nedenlerini beş madde halinde sıralamıştır. Bunlar şunlardır:

- 1- Ulusal kalkınma stratejilerinde çevrenin önemini ortaya koymak
- 2- Çevresel değerleri ulusal hesaplamalara dâhil etmek
- 3- Ulusal ve sektörel öncelikleri belirlemek
- 4- Proje, program ve politikaları değerlendirmek
- 5- Çevresel değerlerin sürdürülebilir kalkınmaya olan etkilerini ortaya çıkarmak.

Tüm bu anlatılan süreçlerin ışığı altında, günümüzün küresel sorunu olan gelişmenin sürdürülebilmesinde, henüz gelişmiş ülke düzeyinin oldukça altında yer alan Türkiye'nin, sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişmesi için, biyolojik çeşitlilik servetinin ve korunan alanlarının, koruma-kullanma dengesi içerisinde iyi değerlendirilmesi gerektiği¹² açıkça görülmektedir (Özüdoğru, 2007:186).

¹² Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 1., 6., 8., 10. ve 11. Maddeleri'ne bakınız

Egemen ekonomik dünya görüşü, her şeye olduğu gibi biyolojik çeşitlilik ve doğal kaynaklara da kısa erimli faydacılık anlayışıyla yaklaşmaktadır. Bu değerler dizisi ile doğa korumacılığa yaklaşıldığında ise gerçekleştirilen faaliyetlerden etkilenen insanlar göz ardı edilebilmektedir. Öte yandan Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilmiş olan hedef, küresel ölçekte yoksulluğu olabildiğince kısa sürede ve yüksek oranda azaltmaktır. Yukarıda bahsedildiği üzere 2015 yılının referans alındığı Birleşmiş Milletler Binyıl Gelişme Amaçları'ndan ilki, aşırı açlığın ve yoksulluğun sona erdirilmesidir. Özünü 2010 Biyolojik Çeşitlilik Hedefleri'nin oluşturduğu Binyıl Gelişme Amaçları'ndan bir diğeri de çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Bu amacın hedefleri arasında ise, biyolojik çeşitliliğin kaybolma hızının önemli oranda düşürülmesi, çevresel kaynakların kaybının azalmasının tersine çevrilmesi ve sürdürülebilir kalkınma prensiplerinin ülkelerin politikalarıyla bütünleştirilmesi, temel sağlık hizmetlerine ve güvenli içme suyuna erişim sağlayamayan insanların sayısının azaltılması gibi hedefler yer almaktadır (UN, 2010). Üstelik bu amacın göstergelerinden birisinin, biyolojik çeşitlilik sağlamak için korunan alanların oranı, diğer bir göstergenin de ormanla kaplı alan oranı olduğunun söylenmesi gerekir. Diğer amaçların da insan gönenci ile yakından ilişkili olduğu açıktır. Burada dikkat edilmesi gereken şey, BM Binyıl Gelişme Amaçları'nın tüm maddelerinin ekosistem hizmetleri ile ilişkili olduğu ve bu bağlamda biyolojik çeşitliliğe bağımlı olduğudur.

6.1.2. Doğa Koruma ve Korunan Alanlar Kavramındaki Tarihsel Gelişim:

Tampon zon kavramının tarihsel gelişimine geçiş yapmadan önce, tampon zon

kavramının altlığını oluşturan gelişmelere ilişkin bazı hatırlatmaların yapılması gerekli görülmektedir.

Koruma fikrinin çok eski zamanlara dayanmasına karşın, 1864 yılında Kaliforniya’da Yosemite Vadisi’nin koruma altına alınması ve 1872 yılında Yellowstone Millî Parkı’nın kurulması ile birlikte ancak modern ve resmî anlamdaki doğa koruma faaliyetlerinin başladığı aktarılmaktadır (Arı, 2006:230). Böylece Yellowstone Millî Parkı’nda yaşayan kabileleri ve diğer insanları yaşadıkları arazilerden çıkararak insansız korumayı öngören ve daha sonra bütün dünyada Yellowstone Modeli Koruma adı ile bilinen bir koruma modeli oluşturulmuştur (Arı, 2006:230). O tarihten günümüze kadar insan etkisinden arındırma temeline dayanan geleneksel koruma girişimlerinin, içinde dünyanın birçok yoksul topluluğunu da barındıran toplumlarına zarar verdiğini ifade etmek gerekir (Kothari, 2008:24). 1970’li yıllara gelindiğinde ise insanı ve ihtiyaçlarını dikkate almayan tutumların sürdürülemez olduğu ortaya çıkmaya başladığından, korunan alanlar yönetiminin değerler dizisinde önemli değişikliklerin gerçekleştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu ihtiyacın ortaya çıkışıyla birlikte, doğa korumacılar artan bir şekilde, biyolojik çeşitlilik için ayrılan alanlarda, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının korunan alanlarla ilişkide olan yoksul toplulukların korunan alan üzerindeki yetkileri, fırsatlar ve geçimi ile uzlaşması gerektiğini söylemeye başladılar (Scherl vd., 2004:3). Ortaya çıkan bu anlayış değişimi ile birlikte, Uluslararası Doğayı Koruma Örgütü (International Union for Conservation of Nature - IUCN) Ekoloji Komisyonu’nda ve Dünya Koruma Stratejisi’nde doğa koruma planlamalarında kırsal kalkınmanın önemi vurgulanmaya başlandı (Arı, 2001:14).

Çevre koruma literatüründe koruma programlarının yerel kullanıcıları göz ardı etmesi ve alan yönetiminden dışlaması önemli ölçüde eleştirilmeye başlanarak, koruma ile yerel düzeydeki ihtiyaçların birlikte düşünülmesi ve yerel kullanıcı haklarının koruma programları ile bir şekilde bütünleştirilmesi yönünde öneriler geliştirilmeye başlandı (Arı, 2001:14–15). Diğer bir deyişle, bu çalışmaları koruma ile kullanma arasında bir denge oluşturma çabaları olarak görmek mümkündür. Bu gelişmelere paralel şekilde 1980’li yıllardan itibaren korunan alan organizasyonları bu alanlardan elde edilen sosyal ve ekonomik faydaların yerel topluluklar ile paylaşılması yoluyla onların desteğini sağlamaya çalışan projeler geliştirmeye başladılar (Scherl vd., 2004:27). Bu projelerin başarısı ise, o insanların desteğini sağlayabilecek mekanizmaları araştırarak bir uzlaşma noktasının bulunmasına bağlı idi.

Günümüzde artık çok az insan korunan alanların korunması ve yönetilmesi aşamasında korunan alanlar içinde ve yakınında yaşayan yerli ve yerel insanların ihtiyaçlarının dikkate alınmasına muhalefet etmektedir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:7). Scherl vd.’nin Phillips, 2003; Western ve Wright 1994; Hulme ve Murphree, 2001 tarafından yapılan yayınlara atıfla aktardığı üzere, günümüzde artık birçok ülkede yerli ve yerel insanların ihtiyaçları resmî yolla korunan alanlarda dikkate alınmakta ve onlar korunan alan yönetimine aktif bir şekilde dâhil edilmektedir (Scherl vd., 2004:4). Scherl vd.’nin (2004:17) dikkat çektiği üzere, 1972 Stockholm Konferansı’ndan bu yana, biyolojik çeşitlilik ile doğa korumanın önemi ve bunların küresel kalkınma konularıyla bir arada düşünülmesi, diğer bir söyleyişle, kalkınmanın dayanmış olduğu ekonomik büyüme ile korumanın birbirine ayrılmaz şekilde bağlı oluşu ve sürdürülebilirlikle ilişkileri önemli ölçüde anlaşılmiş

durumdadır. Bu gelişmelerin sonucu olarak son 15–20 yıllık süreçte yerel ve yerli toplulukların dâhil edildiği koruma programlarının ve projelerinin sayısında önemli oranda artış olduğu söylenebilir.

Benzer sürecin korunan alanlara ilişkin politika ve programların oluşturulması noktasında, IUCN'in günümüze kadar düzenlemiş olduğu beş adet Dünya Korunan Alanlar ve Millî Parklar Kongreleri'nde de yaşandığı ifade edilebilir. Bu Kongreler'de, küresel anlamda korunan alan politikalarını etkileyen çok önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. Korunan alan yönetiminde küresel düzeyde ortaya çıkan bu gelişmeleri, “katılımcı yaklaşım”, “sürdürülebilir gelişme”, doğa korumada etkinliğin artırılması için “kırsal yoksulluğun azaltılması” ve “iyi yönetim” terimleri ile özetlemek mümkün görünmektedir.

6.1.3. Tampon Zon Kavramındaki Tarihsel Gelişim ve Kırsal Kalkınma:

Tampon zon kavramına geçiş yaparken, doğa koruma ile bağ kurmak adına farklı ülkelerde 1960 ve 1970'li yıllarda doğa koruma konusunda iki ana stratejinin ortaya çıkmaya başladığını aktarmak gerekir. Bunlardan birincisi kökenlerini geleneksel korunan alan uygulamalarının ilklerinden alan “dışarıda tutan yönetim anlayışı”, ikincisi ise yakın zamanda ortaya çıkan “dâhil edici yönetim anlayışı” olarak tarif edilmektedir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:27). Bunlardan ilki daha fazla ABD'de ve onu takip eden Güney Ülkeleri grubunda uygulama alanı bulurken, ikinci strateji Batı Avrupa ve Kuzey Ülkeleri tarafından kabul edilmiştir (West ve Brechin, 1991'den akt. Borrini-Feyerabend, 1996:5). Aktarıldığına göre, ilk yaklaşımda hem devlet mülkiyetindeki, hem de özel mülkiyetteki alanlarda bulunan

özelliikli mülkler korumacı Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından satın alınarak salt ekonomik amaçlarla kullanılmalarına engel olunmuş, böylece korunan alan etrafında ve içinde yaşayan insanlar ile bu alan arasındaki ilişki ve/veya etkileşim kesilmeye çalışılmıştır (Borrini-Feyerabend, 1996:5). İkinci yaklaşımda ise, yerel toplulukların çıkarları korunan alanların merkezine yerleştirilmiştir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:27). Dışarıda tutan yönetim yaklaşımı, genellikle yaban hayatı ve doğanın korunması konusunda başarılı olurken, dâhil edici yönetim yaklaşımı ise insan yerleşimlerini içinde barındıran ve doğal kaynaklardan geçimini sağlayan toplulukların bulunduğu yerlerde tercih edilen model olarak gelişmiştir (Borrini-Feyerabend, 1996:5). Borrini-Feyerabend vd.'nin (2004:30) de belirttiği üzere, hangi yaklaşımın tercih edileceği, alanın en iyi şekilde hangi ekolojik ve sosyal koşulların ışığı altında değerlendirileceğine bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. İnsanlar tarafından yoğun yerleşimlerin gerçekleştirildiği ve geçim kaynaklarının alana bağlı olduğu yerlerde dışarıda tutan yöntemler tavsiye edilmemektedir.

Burada dâhil edici modeli kabul eden çoğu ülkenin korunan alan yönetimi ve politikasının da iki ayrı yönde ve hızlı bir şekilde değiştiğini belirtmek gerekir. Bunlardan ilkinde, önceden sadece devlet yönetiminde olan alanların yönetimine yerel toplulukların ve diğer vatandaşların daha etkin katılımı ile ortaklaşa yönetilen koruma alanlarına dönüşüm sağlanırken, ikincisinde ise resmî koruma politikaları ve programları dışında gelişen yerli ve yerel toplulukların korudukları alanların statülü alanlar olarak tanınmasının artışı şeklinde geliştiği ifade edilmektedir (Kothari, 2008: 25). Kapsamlı araştırmalar olmamasına karşın, yapılan bir ankette Avustralya,

Brezilya, Guyana, Hindistan, Güney Afrika ve Vanuatu'dan oluşan altı ülkenin Yerli Halklar Toprakları ve Topluluk Korunan Alanları (Indigenous Territories and Community Conserved Areas - ICCAs) olarak tanımlanan alanları korunan alanlar ağlarının bir parçası olarak tanıdıkları, Kanada, Kosta Rika, Endonezya, Moritanya, Tanzanya ve Tayvan'dan oluşan altı ülkenin ise bu alanlara yönelik özel bir düzenleme yapmamalarına karşın, o alanları ve halkları destekleyici yönde bazı düzenlemeleri genel hukuk hükümleri çerçevesinde yaptıkları bildirilmektedir (Kothari, 2008: 29–30). Kothari, bu alanların oranının ve konu hakkındaki literatürün artmaya devam ettiği bilgisini de vermektedir.

Son zamanlarda resmî koruma politikaları ve programlarına dâhil edilen topluluk temelli korumanın birçok tanımı yapılmakla birlikte, iki amacının açıkça bilindiği bildirilmektedir (Campell ve Vainio-Mattila, 2003:421). Bu amaçlardan ilki, yaban hayatı ve biyolojik çeşitliliği korumayı geliştirmek, ikincisi ise yerel insanlar için özellikle ekonomik teşvikler gibi teşvikler sağlamak olduğu belirtilmektedir. Diğer bir deyişle, topluluk bazlı korumanın stratejisi, korunan alanlarda ekoturizm faaliyetlerinin teşvik edilmesi, rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi, avlanma lisanslarının yerel halka verilmesi yoluyla bu lisansların turistlere satılması, turizm için yerel yatırımların desteklenmesi şeklinde ifade edilmektedir (Campell ve Vainio-Mattila, 2003:424–425). Böylece korumadan fayda sağlayan yerel insanların korumayı sahiplenerek onu destekleyecekleri düşünülmektedir.

Bu aşamada topluluk bazlı korumanın öncülleri tarafından tampon zon kavramının gündeme getirildiğini söylemek gerekir (Campell ve Vainio-Mattila,

2003:421). Tampon zon teriminin prensipleri uzun zamandır kullanımda olmasına karşın, temel prensipleri hakkında kavramsal düşünme oldukça yeni sayılır (Ebregt ve Greve, 2000:11). Tampon zon kavramının gelişiminde, bir yandan 1960'lı yıllardan itibaren doğa koruma alanlarının sayısındaki ve alanlarındaki hızlı artış etkili olurken, diğer yandan insan nüfusunun artışı ile birlikte doğal habitatların yerleşim yerleri tarafından parçalanması, yerel insanlar tarafından kaynak kullanımının yerleşik tarihi, yerel insanların korunan alanlardan kolayca ayrı düşünülmemesi de etkili olmuştur (Hall ve Rodgers, 1992:5). Tespiti yapılan bu durumlara yanıt olarak da, çok amaçlı arazi kullanımı kavramının gündeme gelmeye başladığı görülmektedir. 1970'li yıllarda biyolojik çeşitlilik değerlerinin küresel farkındalığının artmasının da etkisiyle tampon zon kavramı geniş ölçüde başvurulan bir kavram olmuştur (Ebregt ve Greve, 2000:11). Paydaş ve geleneksel kullanım haklarındaki gelişmeye paralel olarak, tampon zon kavramında sosyo-ekonomik değerler öne çıkmaya başlamıştır.

Tampon zon kavramı ilk defa geniş ölçüde, UNESCO'nun İnsan ve Biosfer Programı tarafından kamuoyuna duyurulmuştur (UNESCO, 1974). Bu raporda bütün biosfer rezerv alanlarının çekirdek ve tampon zona sahip olması gerektiği ifade edilmektedir. Biosfer rezerv alanlarının tampon zonlarında alanın doğasına göre planlı ve kontrollü kullanım gerçekleştirilebilecektir. Tampon zon kavramı yaygın bir şekilde yine, UNESCO İnsan ve Biosfer Programı'nın bir sonucu olarak 1979 yılında da gündeme gelmiştir (Wells ve Brandon, 1993:159). Burada kaynakların yönetimi ile yerel insanların ihtiyaçlarını bir arada değerlendirme üzerinde durulmuştur. Biosfer rezervleri, korunan alanların çekirdek (mutlak koruma)

zonlarının tampon zon tarafından çevrilmiş olduğu alanlar olarak tarif edilmiştir. Tampon zon kavramı yaklaşımı, zamanla değişime uğrayarak, 1980 ve 1990'lı yıllarda Bütünleşik Koruma ve Kalkınma Projeleri (Integrated Conservation and Development Projects – ICDPs) ile, belli bir coğrafyada kaynak kullanımı sınırlamasından kalkınma aktivitelerinin birleştirilmesine doğru evrilmiştir (Wells ve Brandon, 1993). ICDPs alanlarının temel niteliklerinin, korunan alanların tampon zonlarında özellikle alan kullanım tahsisleri konusunda uygulama alanı bulduğu bildirilmektedir (Wells ve Brandon, 1993:159). Aynı zamanda yazarlar, çevre koruma ile birlikte sosyo-ekonomik koşulları geliştirmek için tampon zonların ideal bir araç olduğunu belirterek onları desteklemektedir (Wells ve Brandon, 1993:159).

Bu gelişmelere paralel şekilde sonraki yıllarda ise UNESCO, 1995 yılında uluslararası bir uzmanlar konferansını İspanya'nın Seville şehrinde topladı. Bu konferansta, sonraları Seville Stratejisi olarak bilinecek olan strateji hazırlanarak 21. yüzyılda biyosfer rezerv alanları için alınması gereken önlemler belirlendi (UNESCO, 1996:2). Burada ortaya konulan önlemlerin hemen hemen hepsinin koruma ile kullanma dengesinin sağlanmasına yönelik olduğu söylenebilir (UNESCO, 1996).

Tampon zon yönetimi üzerine kavramsal düşünme üç gelişme aşaması ile ifade edilmektedir (Ebregt ve Greve, 2000:11). Bu aşamalar;

1. Başlangıçta, tampon zonların ormanlardan ve koruma alanlarından gelen yabani hayvanlardan ürünleri ve insanları korumak amacıyla oluşturulmaları,

2. 1980 ve 1990'lı yıllara kadar tampon zon prensiplerinin negatif insan etkisinden koruma alanlarını korumak için çare olarak düşünülmesi,
3. Daha sonra ise, aynı anda bir yandan koruma alanları üzerinde insan etkisini en aza indirmek ve diğer taraftan da korunan alanların oluşturulmasından önce o alandan faydalanan ve korunan alanların ilânı ile birlikte olumsuz olarak etkilenen insanların sosyo-ekonomik ihtiyaçları ile isteklerini karşılamak amacıyla oluşturulmaları,

şeklinde sıralanmaktadır.

Günümüzde doğa korumacıların bir kısmının, çekirdek zonun insan etkisinden arındırılmasını öne çıkardığını, bazılarının ise tampon zonda sosyo-ekonomik gelişme üzerinde durduğunu belirtmek gerekir. Tampon zonun korumacı bakış açısıyla ve topluluk bakış açısı ile yapılan tanımları olduğunu ifade etmekle birlikte burada, korumacı bakış açısı ile topluluk bakış açısını eşit önemde gören, Wild ve Mutebi (1993) tarafından yapılan (akt. Ebregt ve Greve, 2000:12) tanımı vermekle yetinilecektir. Yazarlar tampon zonu; “korunan alanın içinde veya dışında bulunan fakat onu çevreleyen, koruma üzerine insan etkisinin, insan üzerine ise korumanın olumsuz etkilerinin azaltıldığı, aynı zamanda olumlu etkilerin ise geliştirildiği aktivitelerin uygulandığı ve idare edildiği alanlar” olarak tarif etmişlerdir.

Bu bağlamda tampon zonlarda korumanın insan üzerine, insanın ise koruma üzerine olumsuz etkisinin azaltılabilmesi noktasında kırsal kalkınma faaliyetleri bir araç olarak öne çıkmaktadır. Ebregt ve Greve'in (2000:9,11) de belirttiği üzere,

tampon zon alanları, kırsal kalkınma aktivitelerinin uygulanabildiği, sürdürülebilir doğal kaynak yönetiminin gerçekleştirilebildiği alanlar olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda ekoturizm, iyi tarım ve/veya organik tarım, arıcılık ve/veya organik arıcılık faaliyetlerinin bu alanlarda teşvik edilebileceği ve planlanabileceği düşünülmektedir. Böylece korumadan olumsuz yönde etkilenen insanların korunan alana olan geçimlik yönünden bağımlılıkları azalabilecek, alanları sahiplenme duygusu gelişebilecek ve bu yolla korunan alan ile korumaya olan bakış açıları olumlu yönde değişebilecektir. Diğer yandan 1980’li yıllardan itibaren gündemde olan doğa koruma plan ve projelerinde kırsal kalkınma faaliyetlerine yer verilmesi görüşü de değerlendirilmiş olacaktır.

6.2. Yöntem:

6.2.1. Araştırmanın Temel Kavramları:

Korunan Alan: Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN, 1994:7) tarafından ilk olarak 1978'de ortaya konan ve 1994 yılında geliştirilerek üzerinde fikir birliği sağlanan koruma alanı/korunan alan tanımı şöyledir: “Biyolojik çeşitlilik ile doğal ve kültürel kaynakların korunması ve onarımı için özel olarak ayrılmış, yasal ve diğer etkin araçlarla yönetilen karasal ve/veya denizel alanlardır”. Bu tanımlamaya göre doğa koruma, doğanın korunması yönünde yürütülen faaliyetler olarak tanımlanabilir.

Biyolojik Çeşitlilik: Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi’ne göre biyolojik çeşitlilik, “kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olan ekolojik yapılar da dâhil olmak üzere tüm kaynaklardaki canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır; türlerin yaşama ortamlarının (habitatlardan daha geniş anlamda ekosistemlerin) çeşitli biyotik ve abiyotik faktörler bakımından gösterdiği

farklılıkları, ekosistemlerde yaşayan canlıların kendi aralarında, canlılar ile cansızlar arasında, yere ve zamana göre değişen farklılıkları ile genler, türler, ekosistemler ve işlevlerin tamamını” ifade etmektedir.

Tampon Zon: Tampon zon, “korunan alanın içinde veya dışında bulunan fakat onu çevreleyen, koruma üzerine insan etkisinin, insan üzerine ise korumanın olumsuz etkilerinin azaltıldığı, aynı zamanda olumlu etkilerin ise geliştirildiği aktivitelerin uygulandığı ve idare edildiği alanlar” olarak tarif edilmektedir (Wild ve Mutebi, 1993’den akt. Ebregt ve Greve, 2000:12).

Kırsal Kalkınma: Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu’nda kırsal kalkınma, “kırsal yerleşimlerde yaşayanların, insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının artması, kalkınma temelinde değişim taleplerinin desteklenmesi, bireylerin kendi öz güçlerini keşfetmesi ve ona dayanması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirlerinin artması, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım oranının yükselmesi, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin kırsaldaki bireyin hayatına yansması süreci” olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2006b:12-13).

Yönetişim: Yönetişim; güç ve sorumluluğun nasıl kullanılacağına ilişkin bilgi sistemleri, gelenekler, süreçler ve yapıların karşılıklı etkileşimini içine alan bir terim olarak tanımlanmaktadır. Terimin tanımı içerisine kararların nasıl alınacağı, hangi paydaşların söz hakkının olduğu da dâhil edilmektedir (IUCN, 2005:175). Özetle yönetim, güç ve sorumluluğu kimin elinde tutacağına ilişkin bir terim olarak tanımlanmaktadır. Türkçe sözlük de ise yönetim, Resmî ve özel kuruluşlarda idari, ekonomik, politik otoritenin ortak kullanımı olarak tarif edilmektedir.

Katılımcılık: Özden'in Heckscher'den (1995) aktardığına göre katılımcı yönetim anlayışı, 1950'lerin yönetim anlayışlarına bir tepki şeklinde gündeme gelmiş bir yönetim modelidir (Özden, 2003:361). Katılım sözcüğü son dönemlerde farklı kesimlerce çok sık kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Katılımcılık, insanların herhangi bir konuda tek tek ya da gruplar halinde bilgi edindikleri, görüşlerini belirttikleri, alınacak kararları etkileme potansiyeline sahip oldukları bir süreç olarak tanımlanabilir (Yeşil vd., 2003:300). Katılımcılık, nelerin yapılacağını belirleyen bir süreç olarak değerlendirilirken, yönetişim ise kimin yapacağına ilişkin bir terim olarak ortaya çıkmaktadır.

Yerel Halk: Araştırma alanı içerisindeki Arıt Kasabası (5 mahalle) ve 12 köyde yaşayan insanları ifade etmektedir.

6.2.2. Veri Toplama Teknikleri: Çalışmada toplanan verilerin bir kısmı konuya ve alana ilişkin olan derlemelerden elde edilirken bir kısmı da alanda gerçekleştirilen çalışmalardan elde edilmiştir.

6.2.2.1. Derleme Çalışmaları: Araştırmanın Giriş Bölümü ile Dünya'da Doğa Koruma ve Korunan Alanlar isimli birinci bölümünde tamamen yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu yazılı kaynaklar, bütün dünyada doğa koruma konusunda otoritesi bilinen Dünya Koruma Birliği (World Conservation Union – IUCN) tarafından yayınlanan rehber kitaplardan ve farklı yazarlara ait kitaplar ve makalelerden oluşmaktadır. Küre Dağları Millî Parkı ve Doğal Ortam Verileri isimli ikinci bölümdeki alana ilişkin veriler ise, kamu kurum, kuruluşları ile üniversiteler tarafından gerçekleştirilen plan ve proje belgelerinden, kamu kurumları arşivlerinden, yüksek lisans ve doktora tezlerinden elde edilmiştir. Araştırma

Alanının (Arıt Yöresi) Doğal Ortam Verileri ve Sosyo-ekonomik Yapısı isimli üçüncü bölümündeki verilerin önemli bir kısmı ise, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 1970'li ve 1980'li yıllarda yaptığı toprak haritalarının, 1990'lı yıllarda sayısal ortama aktarılmış hâlinin yer aldığı Ulusal Toprak Veritabanı'ndan alınmıştır. Daha sonra coğrafi bilgi sistemi¹³ teknikleri kullanılarak, veritabanının düzenlenmesi ve analizi işlemleriyle bu verilerden alana ilişkin çeşitli haritalar elde edilmiştir. Yine bu bölümde Orman Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Arıt ve Yenihan Orman İşletme Şeflikleri'ne ait orman amenajman planları meşçere haritalarından, coğrafi bilgi sistemi teknikleri kullanılarak 1986, 2001 ve 2011 yıllarına ait arazi kullanım haritaları üretilmiştir. Böylece 1986 yılından 2011 yılına kadar arazi kullanım durumundaki değişim ortaya konmuştur. Yine bu bölümde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bartın İli taşra teşkilatları arşivleri ile Türkiye İstatistik Kurumu istatistiklerinden önemli ölçüde yararlanılmıştır.

6.2.2.2. Alan Araştırması: Araştırmanın üçüncü bölümünde yer alan verilerin bir kısmı da alan araştırması ile derlenmiştir. Köylerden genel bilgi almak amacıyla Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği'nden¹⁴ (Rapid Rural Appraisal - RRA) yararlanılmıştır. Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği; araştırma alanı köylerinde

¹³ Coğrafi Bilgi Sistemleri, “karmaşık planlama ve yönetim sorunlarının çözülebilmesi için tasarlanan; mekândaki konumu belirlenmiş verilerin kapsanması, yönetimi, işlenmesi, analiz edilmesi, modellenmesi ve görüntülenebilmesini kapsayan donanım, yazılım ve yöntemler sistemidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Töreyan vd., 2011:1)

¹⁴ Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği, 1980'li yıllarda klasik inceleme/araştırma yöntem ve tekniklerine karşı bir alternatif olarak geliştirilmiştir. Kırsal kalkınma ve sosyal ormancılık ile ilgili plan ve projelerin uygulandığı ülkelerde yaygın bir şekilde kullanılan bu teknikte bir kırsal yerleşim biriminin yöresel yapısını anlamak amacıyla, çeşitli uzmanlık alanına sahip kişilerden oluşan bir ekip tarafından kırsal yapı gözlemlenmekte ve kırsal yapı içerisindeki insanlarla sözlü mülakat ve görüşmeler yapılmaktadır. Teknik hakkında detaylı bilgi için bakınız (McCracken, Pretty ve Conway, 1988; FAO, 1996; Tolunay, 1998; Anonymous, 2000; Gülçubuk, 2000b).

uygulanan görüşme konularının belirlenmesi, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış soruların hazırlanması, geliştirilmesi ile uygulanması, daha sonra ise elde edilen yanıtların değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

Araştırma alanında bulunan bulunan 17 muhtarlığın 10'unun muhtarı, 6'sının azası ve 1'inin sade vatandaşına hazırlanan soru formu uygulanmıştır. Alanda görevli 2 TAR-GEL personeli (ziraat mühendisi ve veteriner hekim), Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı, Arıt Belediye Başkanı ve yöre insanlarından oluşan 2-3 kişilik küçük gruplarla (toplam 13-14 kişi) derin görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Bartın İli taşra teşkilatları yetkilileri başta olmak üzere diğer yerel paydaşlar ile yine derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği ile elde edilen sosyal ve ekonomik veriler, araştırma alanının doğal ortam verileri ile birlikte değerlendirilerek, bu alana ait kırsal kalkınma potansiyeli ortaya konmaya çalışılmış ve öneriler geliştirilmiştir. Aynı zamanda, elde edilen verilerin sentezlenmesinden yola çıkılarak araştırma alanının, Millî Park'ın ve Türkiye doğasının korunması için öneriler sıralanmıştır. Bu önerilere ilave olarak araştırma alanı için, Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Kurulu yönetim yapısı önerilmiştir. Alanın kırsal kalkınma potansiyeli ortaya konulurken, doğal ortam verilerinden çok daha fazla yararlandığını belirtmek gerekir. Daha sonra Tez'de geliştirilen öneriler doğrultusunda kırsal kalkınma eylem planı yapılması durumunda, her bir köye ait sosyo-ekonomik veriler doğal ortam

verileri ile birlikte detaylı bir şekilde değerlendirilerek, her bir köy için kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar yapılabilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA'DA DOĞA KORUMA VE KORUNAN ALANLAR

1. Dünya'da Doğa Koruma ve Korunan Alanlar Kavramlarının Tarihsel

Gelişimi: Bir kara parçası ya da denizel alanın özel bir rejim altına alınması fikrinin binlerce yıl geriye gittiği bilinmektedir. Örneğin Ant ve Stupproweit'in (1985) belirttiği üzere (akt. Yücel ve Babuş, 2005:154) günümüzden 2.000 yıl önce Roma'da meyve ağaçlarının korunması için önlemler alınmış, 1343 yılında Dortmund'da (Almanya) tarım alanları ve otlakların ağaçlandırılması belirli yasalara bağlanmıştır. Aynı zamanda Ant ve Stupproweit (1985); 1250 yılında İngiltere'de kartal, doğan, atmaca ve balıkçıl kuşlarının korunmasının istendiği bilgisini de vermektedir (akt. Yücel ve Babuş, 2005:154). Diğer yandan yerli¹⁵ (indigenous people) ve yerel topluluklar¹⁶ (local community ya da community), krallar, aristokratlar, din adamları binlerce yıl doğal kaynaklara erişimi yasaklayarak ya da kısıtlayıcı kurallara bağlayarak, günümüzde koruma alanları olarak adlandırdığımız alanları tesis etmişlerdir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:19). Koruma fikrinin çok eski zamanlara dayanmasına karşın, 1864 yılında Kaliforniya'da

¹⁵ Uluslararası Çalışma Örgütü (The International Labour Organization - ILO) tarafından 1989 yılında yapılan yerli topluluklar tanımı, bağımsız ülkelerdeki kabile insanların ve diğer yerli toplulukları içerecek şekilde yapılmıştır. Birinci tanımda; ulusal topluluğun diğer bölgelerinden sosyal, kültürel ve ekonomik koşullar yönünden farklılık arz eden, bağımsız ülkelerdeki kabile insanların yerli topluluklar şeklinde belirlenmiştir. Örgüt, bunların statülerini tamamen veya kısmen onların gelenekleri, görenekleri ya da özel kanun ve mevzuatlara göre düzenlemektedir. İkinci tanımlamada ise; bir ülkede ya da coğrafi bölgesinde yaşayan nüfus soylarından dolayı yerli (indigenous) olarak değerlendirilen bağımsız ülke insanları da yerli insanlar olarak kabul edilmişlerdir. Bu insanlar günümüzdeki mevcut devlet sınırlarının oluşturulması, kolonizasyonu ya da fethi zamanındaki, yasal statülerinden bağımsız olarak sosyal, ekonomik, kültürel ve politik organizasyonlarını kısmen veya tamamen sürdürürler (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:8).

¹⁶ Korunan alan içinde, ya da yakınında yaşayan ve temel paydaş olarak kabul edilen topluluklardır. Çoğu kez bu insanlar gönenç, kültürel kimlik ve geçimleri için korunan alan kaynaklarına bağımlıdır. Fakat, bu topluluklar da kompleks varlıklardır. Etnik orijin, sınıf, kast, yaş, cinsiyet, inanç, uzmanlık, ekonomik ve sosyal statü yönlerinden farklı grupları içerirler. Doğal olarak bu farklılıklar, onların doğal kaynak yönetimine karşı farklı tutum takımlarına ve farklı beklentiler içerisine girmelerine yol açar (Borrini-Feyerabend, 1996:32).

Yosemite Vadisi'nin koruma altına alınması ve 1872 yılında Yellowstone Millî Parkı'nın kurulması ile birlikte modern ve resmî anlamdaki doğa koruma faaliyetlerinin başlatılmış olduğu bildirilmektedir (Arı, 2006:230). Yellowstone Millî Parkı'nda, orada yaşayan yerel kabileleri ve diğer insanları yaşadıkları arazilerden çıkararak insansız korumayı öngören ve daha sonra bütün dünyada Yellowstone Modeli Koruma adı ile bilinen bir koruma modeli oluşturulmuştur (Arı, 2006:230). O tarihlerden başlayarak Birleşmiş Milletlerin yayını olan BM Korunan Alanlar Listesi'nin basımının yapıldığı 2003 tarihine kadar, dünyanın karasal yüzeyinin % 11,5'den daha fazlasının koruma altına alınmış olduğu bildirilmektedir (Chape, 2003:21). Hatta son yıllarda yayınlanan raporlarda¹⁷, karasal korunan alanların oranının % 12,2'ye kadar ulaştığı bildirilmektedir ve bu oran sürekli bir şekilde artmaktadır.

Modern anlamda doğa koruma faaliyetlerinin başlatıldığı tarihlerden bu yana geçen yaklaşık 100–150 yıllık süre zarfında, insan etkisinden arındırma temeline dayanan geleneksel koruma girişimlerinin, içinde dünyanın birçok yoksul topluluğunu da barındıran topluluklarına zarar verdiği¹⁸ aktarılmaktadır (Kothari, 2008:24). Bazı topluluklar korunan alanlardan uzaklaştırılırken, rızaları alınmadan başka alanlara yerleştirilen bu insanların bir kısmının olumsuz sosyo-kültürel ve ekonomik sonuçlarla karşı karşıya kaldıkları da eklenmektedir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:4). Kothari'ye (2008:25) göre bu tür geleneksel korunan

¹⁷ Bakınız; State of the world's protected areas 2007, An annual review of global conservation progress, UNEP World Conservation Monitoring Centre Supported by the European Commission, 2008, s.19.

(http://www.unep-wcmc.org/protected_areas/pubs.htm, Erişim Tarihi:09.12.2009).

¹⁸ Bu konudaki örnek literatürler için bakınız (Chatty ve Colchester, 2002; Colchester, 2004; Lockwood vd., 2006; West vd., 2006; Policy Matters 15) (Kothari, 2008:24).

alan uygulamaları sadece insan haklarını ihlâl etmekle kalmamakta, aynı zamanda korumanın kendisine de zarar vermektedir. Alan üzerindeki gücünü ve egemenliğini kaybeden bu insanların misilleme niteliğindeki eylemleri, korunan alan yöneticileri ile ortaya çıkan çatışmalar, yerel insanların bilgi birikimlerinin doğa korumada kullanılmasındaki yetersizliklerle birlikte birçok başka faktörün bu olumsuz tabloya katkısının olduğu ifade edilmektedir (Kothari, 2008:25). Çünkü bu tür doğa koruma uygulamaları onları fiziksel olarak alan dışında tutarken, geçim kaynaklarına erişimlerini de engelliyordu. İnsanlara rağmen gerçekleştirilen bu tür uygulamaların doğal sonucu olarak hayvanları ile birlikte göç eden yerli halkların on yıllar boyunca bu problemlere karşı kampanyalar düzenlediği bildirilmektedir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:4).

1970’li yıllara gelindiğinde ise insanı ve onların ihtiyaçlarını dikkate almayan tutumların sürdürülemez olduğu ortaya çıkmaya başladığından, korunan alanlar yönetiminin değerler dizisinde önemli değişiklikler olması gerektiği anlaşılmıştır. Korumacılar artan bir şekilde, biyolojik çeşitlilik için ayrılan alanlar ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının, korunan alanlarla ilişkide olan yoksul toplulukların korunan alan üzerindeki yetkileri, fırsatlar ve geçimi ile uzlaşması gerektiğini söylemeye başladılar (Scherl vd., 2004:3). Başka bir deyişle, “korunan alanlar tescil edildikleri yerlerde sosyal, ekonomik ve kültürel durumdan farklı bir ada olarak görülmemeli”¹⁹ idi. Doğa koruma konusunda bu anlayış değişiminden sonra Uluslararası Doğayı Koruma Örgütü (International Union for Conservation of

¹⁹ Bakınız V. IUCN Dünya Parklar Kongresi’nin 5.29 no’lu tavsiyesi (IUCN, 2005:209-211).

Nature - IUCN) Ekoloji Komisyonu'nda ve Dünya Koruma Stratejisi'nde²⁰ doğa koruma planlamalarında kırsal kalkınmanın önemi vurgulanmaya başlandı (Arı, 2001:14). Çevre koruma literatüründe koruma programlarının yerel kullanıcıları göz ardı etmesi ve alan yönetiminden dışlaması önemli ölçüde eleştirilerek, koruma ile yerel düzeydeki ihtiyaçların birlikte düşünülmesi ve yerel kullanıcı haklarının koruma programları ile bir şekilde bütünleştirilmesi yönünde öneriler²¹ geliştirilmeye başlandı (Arı, 2001:14–15). Diğer bir deyişle, bu çalışmaları koruma ile kullanma arasında bir denge oluşturma çabaları olarak görmek mümkündür. Yeri gelmişken burada, IUCN tarafından 1980 yılında hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi'nin korumayı, insanın biyosfer kullanımı yönetimi olarak ele aldığı ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama potansiyelini sürdürürken şimdiki nesillere de en büyük sürdürülebilir faydayı üretebilmesi olarak tanımladığını²² ve ilk kez bir yazınakta “sürdürülebilir gelişme” kavramının kullanıldığını (Keleş ve Hamamcı, 2002:165) ve BM Genel Kurulu'nun 28 Ekim 1982 tarihinde kabul ettiği Dünya Doğa Şartı'nda (World Charter for Nature) ise “sürdürülebilir gelişme” kavramı yer almamakla birlikte sürdürülebilirlikten söz edildiğini (Mengi ve Algan, 2003:2) belirtmek gerekir. “Sürdürülebilir gelişme” kavramının çevre sorunlarının uluslararası boyut kazanmasıyla gündeme gelmesinden çok daha önceleri, ilk defa Almanya'nın Baden bölgesinde, 18. yy. sonu ve 19 yy. başında Karaormanlar'ın yok edilmesini önlemek

²⁰ (IUCN, UNEP ve WWF, 1980), **World Conservation Strategy**, Living Resource Conservation for Sustainable Development, (<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf>, Erişim Tarihi:09.12.2009).

²¹ Bu konudaki literatür için bakınız (Dasmann, 1976; McNeely ve Miller, 1984; Adams, 1990; West ve Brechin, 1991; Kempf, 1993; Western vd., 1994; Stevens, 1997; Ghimire ve Pimbert, 1997; Berkes, 1999), (Arı, 2006:231).

²² Bakınız belge içerisindeki “Introduction: Living resource conservation” isimli bölüme (IUCN, UNEP ve WWF, 1980, **World Conservation Strategy**, Living Resource Conservation for Sustainable Development, <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/WCS-004.pdf>, Erişim Tarihi:09.12.2009)

amacıyla çıkarılan yasalarda kullanıldığını da eklemek yararlı görülmektedir (Hill, 1993'den akt. Kaplan, 1999:160).

Bu gelişmelere paralel şekilde, 1980'li yıllardan itibaren korunan alan organizasyonları, bu alanlardan elde edilen sosyal ve ekonomik faydaların yerel topluluklar ile paylaşılması yoluyla onların desteğini sağlamaya çalıştıkları projeleri geliştirmeye başladılar (Scherl vd., 2004:27). Çünkü 1970'li yıllardan itibaren uluslararası doğa koruma kuruluşları, birçok ülkedeki kamu görevlileri ve millî park yöneticileri, yerel kaynak kullanıcılarının yüzyıllardır bildiği bir gerçeği fark etiler. Bu gerçek Kemp'in (1993:11) de belirttiği üzere (akt. Arı, 2001:14); "Doğayı, koruma kategorileri, elektrikli çitler, yangın arabaları ve silahlı muhafızlar değil, yereldeki insanlar korur" gerçeği idi. Bunun yolu ise o insanların desteğini sağlayabilecek mekanizmaları araştırarak bir uzlaşma noktasının bulunmasına bağlı idi. Günümüzde artık çok az insan korunan alanların korunması ve yönetilmesi aşamasında korunan alanlar içinde ve yakınında yaşayan yerli ve yerel insanların ihtiyaçlarının dikkate alınmasına muhalefet etmektedir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:7). Yazarlar, korunan alanlarda bulunan insanlara yönelik olarak, bu alanlardaki insanların insan haklarının herhangi başka bir yerdekinden daha az önemde olmadığını belirterek, konunun insan haklarıyla ilgili olan tarafına da dikkat çekmişlerdir.

Günümüz doğa koruma literatürü göz önüne alındığında bütün bu yaklaşımların hemen hemen tüm doğa koruma kurum ve kuruluşları tarafından kabul görmüş olduğunu söylemek abartılı bir değerlendirme olmayacaktır. Scherl vd.'nin

Phillips, 2003; Western ve Wright 1994; Hulme ve Murphree, 2001 tarafından yapılan yayınlara atıfla aktardığı gibi, günümüzde artık birçok ülkede yerli ve yerel insanların ihtiyaçları resmî yolla korunan alanlarda dikkate alınmakta ve o insanlar korunan alan yönetimine aktif bir şekilde dâhil edilmektedir (akt. Scherl vd., 2004:4).

Scherl vd.'nin (2004:17) dikkat çektiği üzere, 1972 Stockholm Konferansı'ndan bu güne kadar biyolojik çeşitlilik ile doğa korumanın önemi ve küresel kalkınma konularıyla bağlantısı, diğer bir söyleyişle, kalkınmanın dayanmış olduğu ekonomik büyüme ile korumanın birbirine ayrılmaz şekilde bağlı oluşu ve bu bağlamda sürdürülebilirlikle ilişkileri önemli ölçüde anlaşılmiş durumdadır. Fakat başlangıçta çevre ve doğa koruma fikirlerinin salt koruma kaygıları ile ortaya çıkmadığını özellikle not etmek gerekir. Örneğin Kaplan'ın (1999:120–123) da belirttiği üzere Stockholm Konferansı, çevresel bozulmaların ekonomik büyümeye engel olarak görülmesi kaygısı ile gerçekleştirilmiştir.

Korunan alanlar kavramının uygulama yönünden ve kavramsal açıdan tarihsel gelişimini detaylı bir şekilde vermenin Tez'in konusu olmadığını belirtmekle birlikte, farklı ülkelerde 1960 ve 1970'li yıllarda doğa koruma konusunda iki ana stratejinin ortaya çıktığından bahsetmek zorunlu görülmektedir. Daha önce de bahsi geçtiği üzere bunlardan birincisi kökenlerini geleneksel korunan alan uygulamalarının ilklerinden alan “dışarıda tutan yönetim anlayışı”, ikincisi ise yakın zamanda ortaya çıkan “dâhil edici yönetim anlayışı” olarak tarif edilmektedir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:27). Bunlardan ilki daha fazla

ABD’de ve onu takip eden Güney Ülkeleri grubunda uygulama alanı bulurken, ikinci strateji ise Batı Avrupa ve Kuzey Ülkeleri tarafından kabul edilmiştir (West ve Brechin, 1991’den akt. Borrini-Feyerabend, 1996:5). Aktarıldığına göre, ilk yaklaşımda hem devlet mülkiyetindeki, hem de özel mülkiyetteki alanlarda bulunan özellikli mülkler korumacı Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından satın alınarak, salt ekonomik amaçlarla kullanılmalarına engel olunmuş, böylece korunan alan etrafında ve içinde yaşayan insanlar ile bu alan arasındaki ilişki ve/veya etkileşim kesilmeye çalışılmıştır (Borrini-Feyerabend, 1996:5). İkinci yaklaşımda ise, yerel toplulukların çıkarları korunan alanların merkezine yerleştirilmiştir (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:27). Dışarıda tutan yönetim yaklaşımı, genellikle yaban hayatı ve doğanın korunması konusunda başarılı olurken, dâhil edici yönetim yaklaşımı ise insan yerleşimlerini içinde barındıran ve doğal kaynaklardan geçimini sağlayan toplulukların bulunduğu yerlerde tercih edilen model olarak gelişmiştir (Borrini-Feyerabend, 1996:5). Borrini-Feyerabend vd.’nin (2004:30) de belirttiği üzere hangi yaklaşımın tercih edileceği, alanın en iyi şekilde hangi ekolojik ve sosyal koşulların ışığı altında değerlendirileceğine bağlı olarak değişebilmektedir. İnsanlar tarafından yoğun yerleşimlerin gerçekleştirildiği ve geçim kaynaklarının alana bağlı olduğu yerlerde dışarıda tutan yöntemler tavsiye edilmemektedir.

Bu aşamada dâhil edici modeli kabul eden çoğu ülkenin korunan alan yönetimi ve politikasının iki ayrı yönde ve hızlı bir şekilde değiştiğini belirtmek gerekir. Bu yönelimin ilkinde, önceden sadece devlet yönetiminde olan alanların yönetimine yerel toplulukların ve diğer vatandaşların daha etkin katılımı ile ortaklaşa yönetilen koruma alanlarına dönüşüm sağlanırken, ikincisinde ise resmî koruma

politikaları ve programları dışında gelişen yerli ve yerel toplulukların korudukları alanların statülü alanlar olarak tanınmasının artışı şeklinde geliştiği ifade edilmektedir (Kothari, 2008:25). Kapsamlı araştırmalar olmamasına karşın, yapılan bir ankette Avustralya, Brezilya, Guyana, Hindistan, Güney Afrika ve Vanuatu'dan oluşan altı ülkenin Yerli Halklar Toprakları ve Topluluk Korunan Alanları (Indigenous Territories and Community Conserved Areas - ICCAs) olarak tanımlanan alanları korunan alanlar ağlarının bir parçası olarak tanıdıkları, Kanada, Kosta Rika, Endonezya, Moritanya, Tanzanya ve Tayvan'dan oluşan altı ülkenin ise bu alanlara yönelik özel bir düzenleme yapmamalarına karşın, o alanları ve halkları destekleyici yönde bazı düzenlemeleri genel hukuk hükümleri çerçevesinde yaptıkları bildirilmektedir (Kothari, 2008: 29–30). Yazar, bu alanların oranının ve konu hakkındaki literatürün artmaya devam ettiği bilgisini de vermektedir.

Korunan alan yönetimine ait not edilmesi gereken diğer bir durum ise, korunan alan yönetişiminin dâhil edici ve dışarıda tutan modellerden çok daha karmaşık bir yapıda bulunuyor olmasıdır (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:30). Çizelge 2'de korunan alan yönetiminde ilgili topluluklar ve devlet kuruluşları arasındaki otorite paylaşımına yönelik seçeneklerin yer aldığı süreç yer almaktadır.

Çizelge 2: Korunan Alan Yönetiminde Katılımcılık

sorumlu hükümet
kuruluşunca tüm kontrol

sorumlu hükümet kuruluşu ve diğer
paydaşlar arasında paylaşılan sorumluluk

diğer paydaşlarca tüm kontrol

KORUNAN ALANLARIN ORTAKLAŞA YÖNETİMİ

.....aktif danışma.....uzlaşmamüzakere.....sorumluluk ve otoritenin.....yetki ve sorumlulukların
arayışı paylaşımı devri

diğer paydaşlardan katkı ve müdahale yok

hükümet kuruluşlarından katkı ve müdahale yok

paydaşların artan beklentisi →

paydaşların hesap sorabilirlikleri, taahhütleri ve katkılarında artış →

Kaynak: Borrini-Feyerabend, 1996:17.

Bu aşamada sürdürülebilir gelişme için koruma faaliyetlerinin katılımcı yöntemle yapılmasının önemli olduğunu vurgulamakla birlikte, Berkes'in (1999:181) de belirttiği üzere katılımcı yönetim anlayışının doğa korumayı, "hem insancılaştıracağı, hem de yerel düzeydeki ihtiyaçların karşılanması ve ilgili yerel bilgi birikimi ile geleneksel değer ve yöntemlerin, yönetim kararları verilmesi aşamasında kullanılabileceği için önemli olduğunu" ifade etmek gerekir (akt. Arı, 2001:16). Coğrafyacıların ve antropologların yaptıkları araştırmaların da bu yönde bulgular ortaya çıkardığını söyleyebiliriz. Çünkü Brush ve Stabinsky'nin (1996) belirttiği üzere, geleneksel kırsal toplumların deneme-yanılma yolu ile geliştirdikleri ve yeni nesillere aktardıkları, doğayı koruyan kaynak koruma stratejilerinin varlığının kanıtlandığı aktarılmaktadır (akt. Arı, 2001:16).

Bu noktada katılımcı yönetim süreç ve anlaşmalarının her bir durum ve/veya olayın fırsatları ve ihtiyaçları özelinde değerlendirilmesi gerektiği, diğer bir deyişle katılım biçimlerinin gösterildiği Çizelge 2 üzerinde doğru ya da yanlış yerin olmadığı şeklinde değerlendirmeler de yapılmaktadır (Borrini-Feyerabend, 1996:22). Diğer bir

anlatımla, her bir alan özelinde tarihî, sosyal, ekonomik ve kültürel olgular dikkate alınmak durumundadır. Bu unsurların dikkate alınmadığı durumları değerlendirebilmek için, ülkemiz korunan alan deneyimleri gözden geçirilebilir ve bazı örneklerin koruma amaçlarını tehlikeye düşürebildiği görülebilir.

Köprülü Kanyon Millî Parkı'nı bu duruma örnek olarak verebiliriz. Park, 1973 yılında 36.614 ha.'lık alana sahip, ana kaynak değeri olan Kanyon'la beraber 8 adet köyü kapsayan bir saha üzerinde ilân edilmiştir. Millî Park'ın ilân edildiği 1973 yılında bir Gelişme Planı yapılmasına karşın, bu plan hiçbir zaman uygulanamamıştır. Bunun nedenleri arasında, 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu'nun ancak 1983 yılında yürürlüğe girmesi, alanda millî park yönetim biriminin oluşturulamaması ve buna bağlı olarak alanın finans kaynaklarından mahrum kalması sayılabilir. Öte yandan Park'ın ilânıyla birlikte Park sınırları içerisinde kalan köylerde yaşayanlar, Millî Parklar Kanunu'nun kısıtlarıyla karşılaşmışlardır. Örneğin bu insanlar, Park ilânından önce "orman köyü" sayıldıklarından dolayı çeşitli sübvansiyonlar alırlarken daha sonra bundan mahrum kalmışlardır. Ayrıca 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 111. Maddesi uyarınca, Park içerisinde işlenen suçların cezası iki kat artırıldığından daha ağır yaptırımlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bu olumsuz durumlara, bir de Park yönetim biriminin yerel halka alternatif geçim kaynakları sunamaması eklendiğinde, alanın yönetim amaçlarını da tehlikeye düşürebilecek sonuçların ortaya çıkabildiği ifade edilmektedir. Kaçak ağaç kesimi, bitkilerin plansız toplanması, arkeolojik varlıkların yağmalanması ve Köprüçay üzerine inşa edilen yapıları bu sonuçlara örnek olarak vermek mümkündür (Ertekin, 2010).

Yine Köprülü Kanyon Millî Parkı içinde yer alan Selge Antik Kenti; Roma köprüleri, antik su kemeri, amfi tiyatro gibi kültür varlıklarını korumak amacıyla Kültür Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalarla 1977 yılında Arkeolojik Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Selge Antik Kenti'nin bulunduğu alan, I. Derece Sit Alanı olarak belirlenirken, çevresi III. Derece Sit Alanı olarak ilân edilmiştir. Altinkaya Köyü sakinlerinin evleri de sit alanı içinde kalmıştır. 50 civarında ev, antik kentle iç içe bulunduğu için I. Derece Sit Alanı içerisinde yer alırken, diğerleri III. Derece Sit Alanı içinde kalmıştır. III. Derece Sit Alanı içerisinde kalan evlerde Koruma Kurulları izinleri ile gerekli tadilatlar yapılabilirken, I. Derece Sit Alanı içerisinde hiçbir müdahaleye izin verilmemiştir. Bu sorunun da çözülmesi amacıyla 2004 yılında alanda uygulanan Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi (GEF-II) kapsamında, Kültür Bakanlığı ile proje yönetimi beraber çalışmaya başlamıştır. Yapılacak çalışma ile alanın Kültürel Değerler Planı yapılması hedeflenmiş ve başlanmış ise de köylüler ile yapılan müzakereler olumlu bir sonuç vermemiştir. I. Derece Sit alanında kalan ve mağdur oldukları düşünülen bu insanları, bu durumdan kurtarabilecek çözümler henüz geliştirilememiştir (Ertekin, 2010).

Katılımcı yönetim anlayışının korunan alan yönetiminde göz önünde tutulması gereken bir yaklaşım olduğunu gösteren yukarıdaki örnekleri aktarırken, katılımcı yönetim anlayışının bütün korunan alan planlama ve yönetimlerinde başvurulacak²³ sihirli bir değnek olarak düşünülmesinin de pek çok yanlış sebep

²³ Ortaklaşa/katılımcı yönetim, her durumda başvurulabilecek efektif bir yaklaşım olarak değerlendirilmemelidir. Örneğin, çok hızlı karar verme ve harekete geçme durumlarında ve bir alanın

olabileceğini belirtmek gerekir. Burada not düşülmesi ve atlanmaması gereken bir gerçeği de ifade etmekte fayda vardır. Kırsal kesim toplumları yüzyıllardır doğayı değiştiren ve dönüştüren faaliyetlerine devam etmektedir. Bu bağlamda kırsal kesim toplumlarının arazi kullanımı, kaynak yönetimi ile korunması konusundaki yaklaşımlarının gereğinden fazla romantik bir yaklaşım ile değerlendirilmemesi gerektiği, çoğu zaman kırsal kesim insanların içinde yaşadıkları çevreye zarar verebildikleri bildirilmektedir (Arı, 2006:232). Bu kapsamda doğa korumada her konu özelinde başvurulabilecek formülleri aramak yerine; yerel coğrafi şartların, yaşam biçimlerinin, topluluklar içerisindeki kültürel, ekonomik ve hiyerarşik farklılıkların ayrıntılı şekilde çalışılarak koruma programlarıyla bütünleştirilmesi en doğru yol olarak görülmektedir. Arı'nın (2001:17) da belirttiği üzere doğa koruma literatüründe katılımcı yönetim yaklaşımının başarılı örneklerini görmemize karşın, başarısız örneklerini de kolayca bulmak mümkündür²⁴. Birçok örnek olay katılımcı yönetim anlayışının çok kolay uygulanamadığını ve değişik problemlerle karşı karşıya kalındığını göstermektedir.

Doğa koruma alanında fikri alandaki gelişmeler kadar önemli bir diğer konu da, koruma çalışmalarının evrensel niteliği yanında sınır tanımaz özelliği nedeniyle uluslararası alanda ortaya çıkan örgütlenmelerdir. İkiz'in (2007:7), Gülez (2003) tarafından yapılan yayına atıfla aktardığı üzere, 1913 yılında ilk "Uluslararası Doğa Koruma Konferansı"nın yapıldığı bildirilmektedir. Bern'de yapılan ve onüç ülkenin

hızlı bir şekilde ekolojik yönden bozulmasını önleme durumlarında ne yapılacağına yönelik uzlaşma aranmayabilir (Borrini-Feyerabend, 1996:12). Ortaklaşa yönetime başvurma etkinliği olduğu durumların detaylı bilgisi için bakınız (Borrini-Feyerabend, 1996:13-14).

²⁴ Katılımcı yönetim yaklaşımının uygulandığı başarılı ve başarısız örnekler ile karşılaşılan problemler için bakınız (Kane vd., 1993; Sherpa, 1993; Alexander, 1993; McNeely, 1993; Kemp, 1993; Deb Roy ve Jackson 1993; Njiforti ve Tchamba 1993; Nietsmann, 1997; Berkes 1999) (Arı, 2001:17). Uygulamalardan ders çıkarabilmek için olumlu ve olumsuz örneklerin birlikte değerlendirilmesi gerekli görülmektedir.

katıldığı bu konferansta, ilk defa “Uluslararası Doğa Koruma Konferansı”nın oluşturulduğu aktarılmaktadır. “II. Uluslararası Doğa Koruma Kongresi” ise, Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra 1923 yılında Paris’te yapılmıştır.

Doğa koruma ve millî parkçılık hareketinin küresel anlamda ilk ve en önemli organizasyonu, 1948 yılında Birleşmiş Milletler’in bir organı olan Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu’nun (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) girişimi ile kurulan “Uluslararası Doğa Koruma Birliği” (International Union for the Protection of Nature - IUPN) olmuştur (Yücel ve Babuş, 2005:156). Yücel ve Babuş’un aynı makalesinde, Birleşmiş Milletler çatısı altında gelişen Birlik’in adının 1958 yılında Atina’daki 6. Genel Kurul toplantısında, “Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği” (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources - IUCN) olarak değiştirildiği bildirilmektedir. 1990 yılında ise, IUCN kısaltması aynı kalmak koşuluyla yeni adı “Dünya Koruma Birliği” (The World Conservation Union) olmuştur. IUCN günümüzde altı komisyonda gruplandırılan 11.000’in üzerindeki gönüllü bilim adamı ve uzmanın katıldığı çalışmaları ile çevre, doğa koruma ve sürdürülebilir gelişme alanında devletler, gönüllü kuruluşlar ve bilim adamları tarafından öncü bir otorite olarak kabul edilmektedir. IUCN bugün 140’dan fazla ülkeden 1.000’in üzerinde ülkesel organizasyon ve gönüllü kuruluşun üyelerine sahiptir. Birlik vizyonunu, “doğayı koruyan ve onun değerini bilen bir dünya” olarak tanımlamaktadır. Misyonunu ise, “doğanın çeşitliliğini ve bütünlüğünü korumak, doğal kaynakların eşit ve ekolojik sürdürülebilir kullanımını sağlamak için dünya düzeyindeki tüm

toplumları etkilemek, cesaretlendirmek ve desteklemek” şeklinde tarif etmektedir (IUCN, 2010).

Korunan alanlara ilişkin politika ve programların oluşturulmasında yukarıda bahsedilen gelişmelerin yanında, IUCN’in düzenlemiş olduğu Dünya Korunan Alanlar ve Millî Parklar Kongreleri’nin ayrı bir yeri olduğunu da belirtmek gerekir. Çünkü bu Kongre’lerde, küresel anlamda korunan alan politikalarını etkileyen çok önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu gelişmeler özetlenerek verilmeye çalışılacaktır.

Birbiri ardına gerçekleşen Dünya Korunan Alanlar ve Millî Parklar Kongreleri’nin konuları, korunan alanlarla ilgili gelişen gündemi yansıtıyordu ve Seattle (1962) ile Yellowstone’da (1972) koruma için ayrılan alanlarla Millî Parklar üzerine güçlü bir vurgu vardı. Bali Kongresi’nde (1982) ise, gelişme gündemine ilişkin bağlantılar kuruldu ve korunan alanların farklı modellerine yönelik bir ilgi ortaya çıktı (Crofts, 2008:6). Korunan alanların planlanması ve yönetiminde yöre halkına yer verilmesinin gerekliliğinin ifade edildiği ilk Dünya Parklar Kongresi, Bali Kongresi oldu. Bu Kongre’de, korunan alanlar ile doğrudan ilişkili olan toplum ve kuruluşların eğitimi, karar verme sürecine katılım, kaynaklardan öncelikli yararlanma ve gelir paylaşımı gibi önlemlerle desteklenmesi yönünde kararlar alınmıştır (Çelem ve Karadeniz, 1998’den akt. Gülez, 2003:450). Kongre’de, korunan alanlardan yerel halka nasıl fayda sağlanacağı konusuna büyük önem verildiği belirtilirken, örneğin “Eğer korunan alanlardan elde edilen faydaların adilce paylaşıldığını, herhangi kayıplarının uygun bir şekilde tazmin edildiğini hissederler,

planlama ve uygulamalarda göz önünde tutulurlarsa”²⁵ ile başlayan cümlesiyle korunan alan yönetimini destekleyebilecekleri belirtilerek korunan alan yönetiminin yerel halkın desteğini almasının önemine vurgu yapılmıştır (Scherl vd., 2004:5). Ayrıca Kongre’nin ürünlerinden birisi olan Bali Eylem Planı’nın beşinci amacında, “korunan alan yönetimi ve sürdürülebilir gelişme arasındaki bağlantıyı desteklemek” ifadesine yer verilmek sureti ile bu iki kavramın birbirisi ile olan ilişkisine dikkat çekilmiştir (McNeely ve Miller, 1984’den akt. Scherl vd., 2004:4–5).

Korunan alanlar politikalarının gelişimi açısından önemli diğer bir Kongre olan ve Caracas’da toplanan IV. Dünya Korunan Alanlar ve Millî Parklar Kongresi’nin (1992) konusu, “Yaşam İçin Parklar” (Parks for Life) idi. Bu Kongre’de doğal ve kültürel bakış açısından korunan alanların değerlerini ve kalitesini restore etmek ve sürdürmek için gereksinim duyulan devamlı koruma ve insan gönenci arasındaki ilişkinin farkına varıldığı bildirilmektedir (Crofts, 2008:6). Kongre’de bölgesel ve yerel idarelerin, STK’ların ve yerel halkın korunan alanların yönetim aktivitelerine dâhil edilmesinin gerekli olduğu kabul edilmekle birlikte, korunan alanlar için farklı kurumsal düzenlemelerin çeşitliliğinin de göz önünde tutulması ihtiyacı vurgulanmıştır. Ayrıca Kongre’de, korunan alanların yönetsel ve finansal açıdan özerk bir yapıda olması gerektiği üzerinde de durulmuştur (Barzetti, 1993:86’den akt. Borrini-Feyerabend, 1996:13). Özellikle Biyosfer Rezervleri doğal çevre ile insan arasındaki uyumun sergilendiği alanlar olarak tasarlanmıştır (UNESCO, 1995’den akt. Borrini-Feyerabend, 1996:13). Ayrıca bu alanların yerel otoritelerin, STK’ların, ekonomik aktörlerin, yerel toplulukların, bilim adamlarının

²⁵ Bakınız Üçüncü Dünya Parklar Kongresi’nin 5 no’lu tavsiyesi (Scherl vd., 2004:5).

ve koruma uzmanlarının aktif katılımı ile yönetilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Borrini-Feyerabend, 1996:13). Kongre'nin çıktılarında birisi olan ve yerel toplulukların kaygılarına öncelik tanıyan Caracas Eylem Planı'nda, yerel kültürün ve yerel ekonominin sürdürülebilir gelişme için tüm programlarla bütünleştirilmesi istenirken, bunun yerel bilgi ve karar verme mekanizmalarını güçlendireceği savlanmıştır (Scherl vd., 2004:5). Tüm bu anlatılanlardan anlaşıldığı üzere, IV. Dünya Ulusal Parklar ve Korunan Alanlar Kongresi'nde, korunan alanların korumayla birlikte gelişme açısından olan önemi vurgulanmıştır (Kuvan, 2005). Bu aşamaya kadar korunan alan yönetiminde ortaya çıkan gelişmeleri, "Katılımcı Yaklaşım" ve "Sürdürülebilir Gelişme" terimleri ile ifade etmek mümkün görünmektedir.

Doğa korumacılık için en önemli tarihlerden birisinin de 2003 yılı Eylül ayı olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü o tarihte korunan alan uzmanlarının değişik kesimlerinden en fazla sayıda katılımın sağlandığı, konusu "Sınırlardan Öte Faydalar" (Benefits Beyond Boundaries) olan V. Dünya Ulusal Parklar ve Korunan Alanlar Kongresi, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Durban Kenti'nde 157 ülkeden 3.000'in üzerinde delegenin katılımı ile toplandı (Sheppard, 2004:1). Durban Kongresi'nin çıktılarının en önemlilerinin aşağıdakiler olduğu ifade edilmektedir (Crofts, 2008:7).

1- Durban Mutabakatı: Tüm mesajı korunan alanların mutlak değerlerini koruma etkinliğinin artırılmasına ilişkin olup, IUCN Dünya Korunan Alanlar Komisyonu (World Commission on Protected Area - WCPA) Başkanlığını da

yapmış olan Adrian Phllips'in yıllarca öncülüğünü yaptığı yeni değerler dizisini kabul etmek ve korunan alanları küresel çapta insanların gündemine sokmak için bir eylem çağrısıdır²⁶.

2- Durban Eylem Planı: Etkinlikler için ihtiyaç duyulan şeylerin neler olduğu ve bunların ne zaman, kimler tarafından yapılacağına ilişkin on adet çıktı, eylem ve hedeften oluşmaktadır²⁷.

3- 32 Adet Tavsiye: Kongre'de yapılan tartışmalardan ortaya çıkan tavsiyelerden oluşmaktadır²⁸.

4- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine Bir Mesaj: Sözleşme altında kabul edilmesi için korunan alanlar üzerine bir çalışma programı geliştirilmesine yönelik eylemlerin tanımlandığı belgeden oluşmaktadır²⁹.

V. Dünya Parklar Kongresi'nin en ilgi çekici yönlerinden birisi; Amerikan Yerlileri, Masaai'ler, Maori'ler, Aborjin'ler ve Bedune'ler gibi (Derose, 2004: 19) yerli, yerel ve mobil halklardan 120 temsilcinin Kongre'de aktif olarak panellere, oturumlara ve çalıştaylara katılarak konuşma yapmalarınıdır (Brosius, 2004:50). Bu insanlar, "Bizim Sesimiz" (Our Voices) adlı bir bildiri yayınlayarak seslerini duyurmaya çalıştılar. O insanların hakları çalıştaylardaki tartışmaların ana konusu oldu. Mesajlarını "Yerli Halklar Deklarasyonu"nda (The Indigenous Peoples Declaration) detaylandırdılar. Burada kendilerini sadece "paydaş" (stakeholder) olarak değil, "hak sahibi" (right-holder) olarak da tanımladılar. Deklarasyon, bütün dünyada onların en önemli kaygılarından birisi olan, korunan alan yaratmak için

²⁶ Detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 2005:219–223).

²⁷ Detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 2005:224–265).

²⁸ Detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 2005:139–218).

²⁹ Detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 2005:267–271).

topraklarından kovulma ve çıkarılmaları sorununa dikkat çekiyordu. Deklarasyon'daki pozisyonlarını tanımayan kongre anlaşmalarını bloke edeceklerini söylediler. En azından “ortak yönetici” (co-manager) olarak geleneksel şekilde kullandıkları alanlarda tekrar hak elde etmek istediklerini açıkladılar (Derose, 2004:19). Sonunda yerli ve yerel insanlara ilişkin konular Kongre gündeminde yer aldı ve çıktıklarına yansdı. Örneğin üç adet kesişen konudan birisi “Topluluklar ve Eşitlik” (Communities and Equity)³⁰, yedi adet çalıştaydan birisi “Korunan Alanların Yönetimi” (Governance of Protected Areas)³¹ ve dört adet sempozyum konusundan birisi ise “Topluluklar ve Parklar” (Communities and Parks)³² (IUCN, 2005: 40–43) oldu.

Kongre'de önemli hedeflerin başarılması için yoksulluğun azaltılması,³³ katılımcı yönetim uygulamaları³⁴ ve korunan alanların gelişmiş yönetimi³⁵ üzerinde önemle durulmaktadır (IUCN, 2005:139–218). Korunan alanların yönetim biçimleri bu Kongre'de öne çıkan ve görece yeni bir yaklaşım olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca burada iyi yönetişimin prensipleri ve tipleri, tanımlanan, tartışılarak geliştirilen konular olmuştur (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004: 17–24).

Durban Kongresi'nde Korunan Alanlar İçin Geliştirilen İyi Yönetişim Prensipleri Şunlardır (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004: 18):

³⁰ Detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 2005:113–118).

³¹ Detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 2005:64–75).

³² Detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 2005:40–43).

³³ Bakınız V. IUCN Dünya Parklar Kongresi'nin 5.29 no'lu tavsiyesi (IUCN, 2005:209–211).

³⁴ Bakınız V. Dünya Parklar Kongresi'nin 5.24 ve 5.25 no'lu tavsiyeleri (IUCN, 2005:197–201).

³⁵ Bakınız V. Dünya Parklar Kongresi'nin 5.16 ve 5.17 no'lu tavsiyeleri (IUCN, 2005:175–178).

“Yasallık ve söz hakkı” – işbirliği ve söz hakkının serbestliği temelinde kararları etkilemek için kadınların ve erkeklerin kapasitelerinden faydalanmayı garanti altına alma,

“Yerinden yönetim” – kaynaklara en yakın kuruluşlara yükümlülük ve yönetim otoritesini dayandırma,

“Adalet” – kaynak sağlarken çatışma çıkması halinde yansız hakemlik ve korumanın fayda ve maliyetlerini eşitçe paylaşma,

“Zarar vermeme” – tazmin yoluna gidilmeksizin bazı güçsüz sosyal aktörlere korumanın maliyetinin yüklenmediğinden emin olma,

“İdare” – ekolojik, tarihi, sosyal ve kültürel karmaşıklıkları anlamaya dayanan uzun dönemli koruma amaçlarını tesis etme,

“İcra” – kaynakları akılcı bir şekilde kullanırken tüm paydaşların kaygı ve ihtiyaçlarını bir araya getirme,

“Sorumluluk” – kuruluş ve süreçler hakkındaki bilginin şeffaf bir şekilde akışından emin olma ve sorumluluğun sınırlarının kesin bir şekilde çizilmiş olmasıdır.

Burada kritik olarak değerlendirilen nokta, korunan alanların yönetim amaçlarının etkin bir şekilde başarılmasına ilişkin olarak belirlenmiş olan fayda ve maliyetlerin paylaşılması, korumadan etkilenecek olan halkın desteğinin ve devamının sağlanması ile sosyal çatışmaların çözümü, hatta engellenmesinin anahtar olarak belirlenmiş olmasıdır (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:17).

Durban Kongresi'nde korunan alanlar için tartişılan ve çok önemli olduğu düşünölen bir diğer konu da yönetişim tipleri konusudur. Yönetişim prensipleri ile birlikte yönetişim tipleri de Kongre'de tanımlanmıştır. Bunlar şunlardır (Borrini-Feyerabend, Kothari ve Oviedo, 2004:21–23):

- A. Hükümet Kuruluşlarınca Yönetilen Korunan Alanlar
- B. Ortaklaşa Yönetilen Alanlar
- C. Özel Mülke Konu Korunan Alanlar
- D. Topluluk Korunan Alanları

Tüm yukarıda anlatılanlardan anlaşıldığı üzere, Kongre'de korunan alan yönetimindeki anlayış değişikliklerinin kesin ve güçlü mesajlarla yansıtıldığını ifade etmek mümkündür. Korunan alanlarla ilgili hazırlanacak yönetim planlarının katılımcı yaklaşımları içermesi ve hayata geçirilmesinin öneminin altı çizilirken, yerli ve yerel halkların bu süreçlerde yer almaları gereğinin temel anlayış olarak benimsenmiş olduğu da belirtilmektedir (Sheppard, 2004:4). Durban Kongre'sini özetlemek gerekirse, burada insan toplulukları ile daha geniş kapsamlı doğal çevre ve korunan alanlar arasındaki bağlantının konu edildiğini belirtmek mümkün görünmektedir. 2014 yılında gerçekleştirilmesi düşünölen bir sonraki Kongre'nin temasının ise "Yaşam Uğruna Parklar" (Parks for Life's Sake) olacağı ifade edilmektedir. Bu temanın insan ve doğayı birlikte değerlendirerek gezegenimiz üzerindeki tüm canlılar için korunan alanların fayda ve değerlerini tanımaya, anlamaya yönelik olduğu bildirilmektedir (Crofts, 2008:6).

Bu arada Nisan 2008'de Güney Afrika'da, Durban Kongresi'nden bu yana, korunan alanlar konusunda ortaya çıkan gelişmelerin değerlendirildiği bir toplantının gerçekleştirildiğini vurgulamak gerekir (Crofts, 2008:8). Bu toplantıda Durban Kongresi'nden bu yana gerçekleşen iki önemli gelişmenin altının çizilmesi yerinde olacaktır. Bu gelişmelerden birincisi, 2003'ten bu yana korunan alanlar çalışanlarının motivasyonundaki artış, ikincisi ise korunan alanlar profilinin değişmesi olmuştur. Ayrıca yerel ve yerli toplulukların dâhil olduğu bölgesel ve ulusal birçok mükemmel projenin gerçekleştirildiği de belirtilmiştir. Diğer bir değerlendirmede ise; Durban Kongresi'nin en önemli ve etkili çıktısının, Kongre'de önerilen ve 2004'te Kuala Lumpur Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Taraflar Kongresi'nde onaylanan Korunan Alanlar Çalışma Programı (the CBD Programme of Work on Protected Areas - PoWPA) olduğunun teyit edilmesi olmuştur.

Son dönemlerdeki korunan alan planlaması ve yönetimi alanında tarihsel gelişim açısından önemli değişiklikler şu şekilde özetlenebilir. Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, küresel anlamda korunan alan planlaması ve yönetiminin geçmişe oranla çok daha demokratikleştiği, katılımcı yaklaşımların ön plana çıktığı, korumanın çok disiplinli bir uğraşı olduğunun kabulü ile birlikte çok daha ağırlıklı olarak sosyal bilimler kapsamında değerlendirildiği, insan unsurunun korumanın bir parçası olarak düşünüldüğü şeklinde yeni bir değerler dizisine geçiş yapıldığı söylenebilir. Korunan alanlar planlaması ve yönetimi açısından eski ve yeni değerler dizisi Çizelge 3'te karşılaştırmalı şekilde yer almaktadır. Bugün için koruma örgütlerinin birçoğunun bu yeni değerler dizisini kabul ettiği düşüncesi bilinen bir gerçeklik olarak ortadadır.

Çizelge 3: Korunan Alanlar İçin Yeni Değerler Dizisi

Geçmişte Korunan Alanlar	Günümüzde Korunan Alanlar
İnsanlara rağmen yönetilen ve planlanan korunan alanlar	Yöre halkı ile beraber, onlar için ve bazı durumlarda onlar tarafından yönetilen alanlar
Merkezi hükümet tarafından yönetilen korunan alanlar	Birden fazla ortak tarafından yönetilen korunan alanlar
Sadece koruma için ayrılan alanlar	Aynı zamanda sosyal ve ekonomik amaçlar için ayrılan ve yönetilen alanlar
Yerel halkın önceliklerini dikkate almayan yönetim	Yöre halkının ihtiyaçlarını dikkate alan yönetim
Bağımsız olarak planlama	Ulusal, bölgesel ve uluslararası sistemin bir parçası olarak koruma alanlarının planlanması
"Ada" gibi yönetim	Bir ağ içinde yönetim ve gelişme
Çoğu kez doğal manzaranın korunması için koruma alanı tahsis edilmesi	Çoğu kez bilimsel, ekonomik ve kültürel nedenlerle koruma alanı kurulması
Çoğu kez ziyaretçiler ve turistler için yönetim	Yerel halkla yönetim anlayışı öne çıkmaya başlıyor
Kısa zaman dilimlerinde tepki gösteren yönetim	Uzun zaman bakış açısıyla uyumlu yönetim
Koruma için	Aynı zamanda iyileştirme ve yenileme amacıyla
Herşeyden önce ulusal servet olarak görülürdü	Aynı zamanda topluluk serveti olarak da görülür
Herşeyden önce ulusal değer olarak görülürdü	Aynı zamanda uluslararası değer olarak da görülür

Kaynak: Phillips, 2002:14.

Yukarıda belirtildiği üzere, 1970’li yıllarda özellikle Stockholm Konferansı sonrasında, çevre ve doğa koruma konuları ulusların gündeminde daha fazla yer alırken uluslararası bir nitelik kazanmış, aynı zamanda ulusların ortak kaygısı olmaya da başlamıştır. Uluslar, ülkelerinin doğal zenginliklerini korumak ve gelecek nesillere aktarabilmek amacıyla bir araya gelerek uluslararası sözleşmeler

imzalamışlardır. Bu sözleşmelerin doğa korumayı ilgilendiren en önemlilerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır (Yücel ve Babuş, 2005:151–173).

- “Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme” (Ramsar Sözleşmesi – 1971),
- “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” (1972),
- “Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme” (CITES – 1973),
- “Göç Eden Yabani Hayvan Türlerinin Korunmasına Dair Sözleşme” (Bonn Sözleşmesi – 1979),
- “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” (1992),
- “İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” (1992),
- “Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” (1994).

2. Korunan Alanların Sınıflandırılması: Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN, 1994:7) tarafından ilk olarak 1978'de ortaya konan ve 1994 yılında geliştirilerek üzerinde fikir birliği sağlanan koruma alanı tanımı şöyledir: “Biyolojik çeşitlilik ile doğal ve kültürel kaynakların korunması ve onarımı için özel olarak ayrılmış, yasal ve diğer etkin araçlarla yönetilen karasal ve/veya denizel alanlardır”. IUCN tarafından yayınlanan bu rehber kitapta, bu tanımlamanın korunan alanlar evreninin tamamını kapsadığı ve tüm korunan alanların amaçlarının bu tanımlamada ifade edildiği belirtilmekle birlikte, uygulamada korunan alanların birçok farklı amaçlar için yönetildiği bildirilmektedir.

Dünya üzerinde aynı ismi taşıyan, fakat yönetim amaç ve uygulamaları açısından farklılık arz eden birçok korunan alan bulunmaktadır (IUCN, 1994:9). Buna bağlı şekilde ortaya çıkan ve uluslararası önceliklerin belirlenmesi noktasında sorunlar çıkaran bu durumun ortadan kaldırılması, doğa korumacılar arasında iletişimin kolaylaştırılması, korunan alanlarla ilgili bilgilerin elde edilmesi, işlenmesi ve dağıtılması aşamasında uluslararası bir standardın oluşturulması, bölgesel ve küresel ölçekte korunan alanların kıyaslamasının yapılabilmesi gerekliliği kendini göstermiştir (IUCN, 1994:1–6). Doğal olarak bu sıkıntıların ortadan kaldırılabilmesi amacıyla, IUCN tarafından 1978 yılında 10 adet korunan alan yönetim kategorisi önerilerek kabul edilmiştir (IUCN, 1994:5). 1978 yılında kabul edilen yönetim kategorileri sisteminin kullanılması sırasında elde edilen bazı deneyimler, bu sistemin yeniden gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gereğini ortaya çıkartmıştır. Bazı kategoriler arasındaki farkların belirgin olmaması ve denizel koruma alanları uygulamalarının yetersizliği nedeniyle güçlendirilmesi gerektiği

görülmüştür. Bunun üzerine IUCN tarafından organize edilen çalışmalar sonucunda, 1994 yılında 10 adet olan korunan alan yönetim kategorisi, yönetim hedeflerine bağlı olarak 6 adet temel korunan alan kategorisini içerecek şekilde belirlenmiştir (IUCN, 1994:6–7). IUCN tarafından korunan alan kategorileri belirlenirken, sadece biyolojik çeşitliliğin korunmasının hedeflenmediği, su ve toprağın korunması, yerel insanların ihtiyaçlarının karşılanması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması, bilimsel araştırmaların ve eğitim çalışmalarının yapılabilmesi, kültürel ve geleneksel özelliklerin devam ettirilmesi gibi pek çok konuyu da kapsayacak şekilde davranıldığı bildirilmektedir (IUCN, 1994).

IUCN tarafından 1994 yılında belirlenen korunan alan yönetim kategorilerinin temel yaklaşımlarını şunlar oluşturmaktadır (IUCN, 1994:7–10):

- Sınıflandırmanın temeli esas olarak alanların yönetim şekillerine göre oluşmaktadır,
- Bir alanın kategorik konumu o alandaki yönetsel etkinlik konusunda yorum anlamını taşımaz,
- Kategorilendirme sistemi uluslararasıdır,
- Korunan alanlara ulusal ölçekte verilen isimler ülkelere göre farklılık gösterebilir,
- Bütün kategoriler önemlidir,
- İnsan müdahalesinin etkileri derecelendirilmiştir.

Yukarıda temel yaklaşımları maddeler halinde sıralanan ve 6 adet temel korunan alan kategorisinden oluşan yönetim kategorileri 1994 yılında Çizelge 4'te özetlendiği şekilde oluşturulmuştur³⁶.

Çizelge 4: Yönetim Şekillerine Göre Korunan Alanlar Sınıflandırması

KATEGORİ	TANIM
Ia	Mutlak Doğa Koruma Alanı (Strict Nature Reserve): Sadece bilimsel amaçlı çalışmalar için yönetilen alanlardır. Korunan alan statülerimizden Tabiatı Koruma Alanı statüsüne karşılık gelmektedir. Tanım: Öncelikle bilimsel araştırmalar ve/veya çevresel izlemeler için uygun özelliklere sahip, bazı göze çarpan veya ekosistemi temsil edebilecek değerlere, jeolojik ya da fizyolojik özellikler ve/veya türlere sahip olan kara ve/veya deniz alanları.
Ib	Yabanıl Alan (Wilderness Area): Sadece yabanılığın korunması için yönetilen alanlardır. Ülkemizde bu kategoriye girebilecek alan bulunmamaktadır. Tanım: Doğal karakterini koruyan, değişime uğramamış veya çok az uğramış, üzerinde kalıcı veya belirgin yerleşim olmayan, doğal koşullarını saklamak için korunan ve yönetilen karasal veya denizel alanlardır.
II	Millî Park (National Park): Ekosistem koruma ve rekreasyon için yönetilen alanlardır. IUCN'in bu kategorisi ülkemizdeki Millî Park statüsüne karşılık gelmektedir. Tanım: Bu alanlar; a) Şimdiki ve gelecek nesillere bırakılabilecek bir veya birden fazla ekosistem ve ekolojik bütünlüğü korumak, b) Alanın seçim amaçlarına zıt işgal ve kullanımlardan uzak tutmak, c) Çevresel ve kültürel uyum içerisinde ruhsal, bilimsel, eğitsel, rekreasyonel amaçlarla kullanıma olanak sağlamak için koruma altına alınmış kara ve/veya deniz alanlarıdır.
III	Doğal Anıt (Natural Monument): Özel bir doğal yapıya sahip olan alanların bu doğal özelliklerinin korunması için ayrılmış statüdür. Ülkemizdeki Tabiat Anıtı statüsü ile eşdeğerdir. Tanım: Doğasında var olan nadir özelliğinden dolayı eşsiz veya estetik, ya da kültürel özellikleriyle üstün değere sahip olan doğal, ya da doğal/kültürel özelliklerinden bir veya birkaçını içeren alanlardır.
IV	Habitat/Tür Yönetimi Alanı (Habitat/Species Management Area): Yönetim müdahaleleri yoluyla koruma amacıyla yönetilen alanlardır. Ülkemizde Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları statüsü ile eşdeğerdir. Tanım: Özel türlerin gereksinimlerini karşılamak ve/veya yaşam alanlarının iyileştirilmesini garanti altına almak amacıyla aktif müdahalelerin yapıldığı karasal ve/veya denizel alanlardır.

³⁶ Kategorilerin yönetim hedefleri, seçilme kriterleri ve uygulama örnekleri hakkında detaylı bilgi için bakınız (IUCN, 1994).

V Korunan Karasal veya Denizel Peyzaj (Protected Landscape/Seascape): Denizel veya karasal koruma ve rekreasyon amacıyla yönetilen koruma alanlarıdır. Ülkemizde bu kategorinin karşılığı bulunmamaktadır.

Tanım: Duruma göre karasal veya denizel parçalarıyla birlikte belirgin estetik, ekolojik ve/veya kültürel değerlere, sıklıkla da yüksek biyolojik çeşitliliğe sahip, uzun bir zaman sürecinde insan ve doğa etkileşiminin yarattığı değişik karakterdeki alanlardır. Böyle alanlarda geleneksel etkileşimin bütünlüğünü güvence altına almak koruma, iyileştirme ve evrim açısından çok önemlidir.

VI Yönetilen Kaynak Koruma Alanı (Managed Resource Protected Area): Doğal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımı amacıyla yönetildiği koruma alanıdır. Ülkemizde bu kategorinin karşılığı bulunmamaktadır.

Tanım: Başlıca değişime uğramamış doğal sistemlerden oluşurlar. Bu alanlar biyolojik çeşitliliğin uzun dönem içerisinde korunmasını ve iyileştirilmesini güvence altına almak için yönetilirken aynı zamanda topluluk ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ürünlerin sürdürülebilir akışını ve hizmetleri sağlarlar.

Kaynak: IUCN, 1994:17–23.

Aşağıda verilen Çizelge 5 ile ise yukarıda özetlenen her bir kategorinin yönetim hedeflerini (amaçlarını) karşılaştırmalı şekilde özetlemek mümkündür.

Çizelge 5: IUCN Korunan Alan Yönetim Kategorileri ve Yönetim Amaçları Matriksi

Yönetim Hedefleri (Amaçları)	Ia	Ib	II	III	IV	V	VI
Bilimsel araştırma	1	3	2	2	2	2	3
Yabanılığın korunması	2	1	2	3	3	-	2
Genetik çeşitliliğin ve türlerin muhafazası	1	2	1	1	1	2	1
Çevresel hizmetlerin devamının sağlanması	2	1	1	-	1	2	1
Spesifik doğal/kültürel özelliklerin korunması	-	-	2	1	3	1	3
Turizm ve rekreasyon	-	2	1	1	3	1	3
Eğitim	-	-	2	2	2	2	3
Doğal ekosistemlerdeki kaynakların sürdürülebilir kullanımı	-	3	3	-	2	2	1
Kültürel ve geleneksel özelliklerin devamının sağlanması	-	-	-	-	-	1	2

Kaynak: IUCN, 1994:8.

Anahtar: 1 Birinci hedef, 2 İkinci hedef, 3 Potansiyel uygulanabilir hedef,
- Uygulanabilir olmayan hedef.

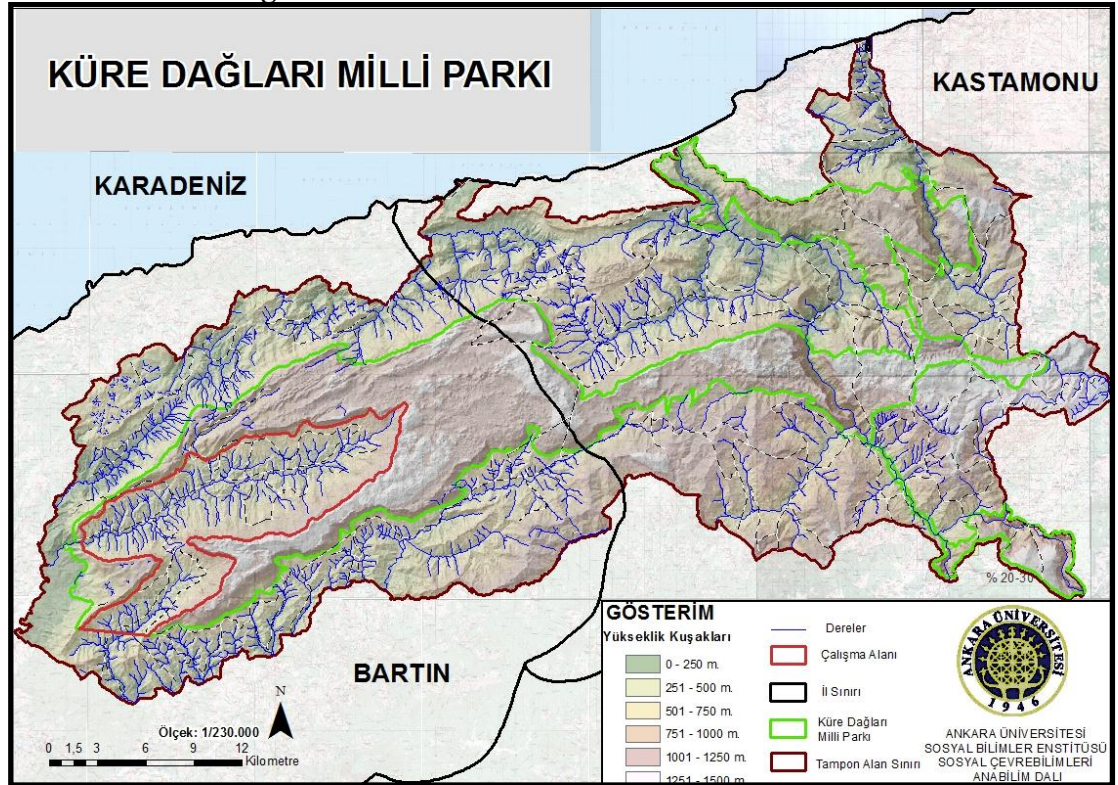
İKİNCİ BÖLÜM KÜRE DAĞLARI MİLLİ PARKI VE DOĞAL ORTAM VERİLERİ

1. Millî Parkın Coğrafi Konumu, Önemi ve İlânı: Küre Dağları Millî Parkı, ülkemizin Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde Küre Dağları üzerinde bulunmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda uzanan Millî Park, tamamen bir plato karakteri taşımaktadır. Sosyal hayat, üzerinde hemen hemen hiçbir yerleşim biriminin bulunmadığı Millî Park'ın yakın çevresinde devam etmektedir. Bu nedenle Millî Park'ın yakın çevresi tampon zon olarak tanımlanmış ve bu zonu da içeren bölge, planlama alanı olarak düşünülmüştür. 37.753 ha. yüzölçüme sahip olan Millî Park'ın tampon bölgesi ise 134.366 ha.'dır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b:1). Araştırma alanı, Millî Park'ın Bartın İli sınırları içerisinde yer alan tampon bölgesinin 12.036 ha'lık kısmından oluşmaktadır. Millî Park; Kastamonu ve Bartın il sınırları içerisinde kalırken, çevresindeki ilçe merkezlerini ise Azdavay, Pınarbaşı, Ulus, Kurucaşile, Amasra ve Cide İlçeleri oluşturmaktadır (T.C. Orman Bakanlığı, 1999:2).

Küre Dağları, WWF ve IUCN tarafından belirlenen ve "Kafkaslar ve Kuzey Anadolu Ilıman Ormanları" olarak adlandırılan, Küresel 200 Ekolojik Bölge'den birisi içerisinde yer almaktadır (Vural, 2003:7). Vural, aynı zamanda bu alanın, 2000 yılında WWF'in Orman Kampanyası tarafından Avrupa ormanlarının 100, Türkiye'nin ise 9 orman sıcak noktasından birisi olarak kabul edildiği bilgisini de vermektedir. Yazar, bu alanın flora açısından önemini ortaya koyan çalışmalardan bir tanesinin WWF-Türkiye tarafından gerçekleştirilen Önemli Bitki Alanları çalışması olduğunu eklemekte, aynı zamanda bu çalışmada Küre Dağları'nın batı bölümünün

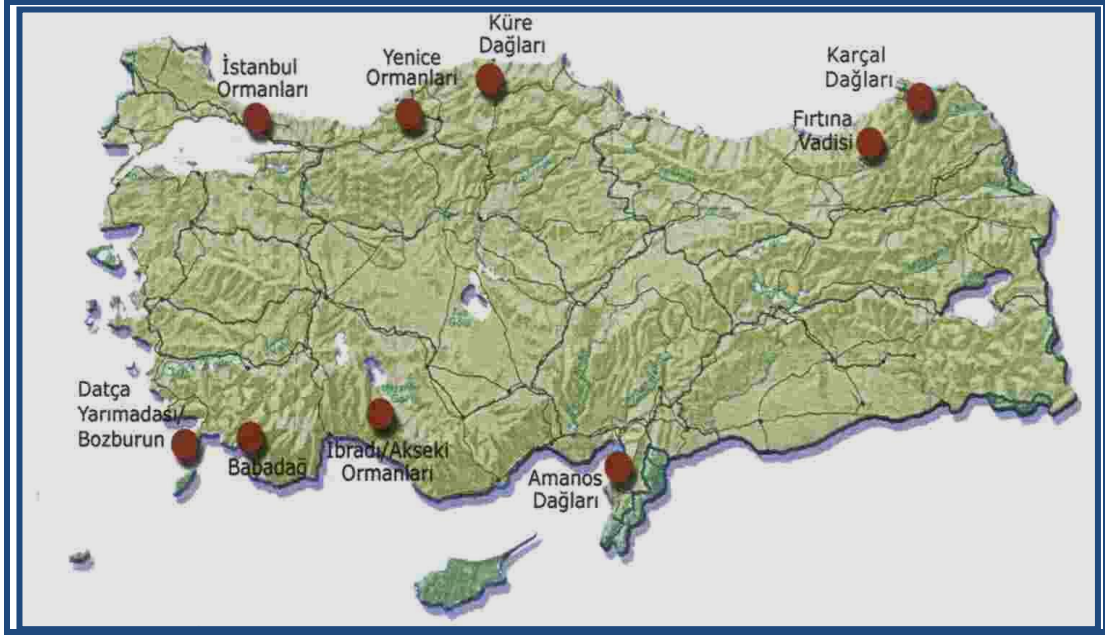
122 Önemli Bitki Alanı'ndan birisi olarak tanımlanmış olduğunu aktarmaktadır (Vural, 2003:8). Benzer şekilde Küre Dağları, 184 adet Önemli Kuş Alanı'ndan birisi olarak da belirlenmiştir (Kılıç ve Eken, 2004:60). Alanın uluslararası düzeyde önemini arttıran bir diğer olgu da, Millî Park'ın 2012 Nisanı'nda PAN Parks (Protected Area Networks – Korunan Alanlar Ağı Parkları) üyeliğine kabul edilmiş olan ilk ve tek millî parkımız oluşudur (Lise, 2012). Böylece bu alan PAN Parks sertifikası alan Avrupa'daki 13. korunan alan olmuştur (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b:2). PAN Parks; bağımsız ve hükümet dışı bir kuruluş olarak, Avrupa'da doğa koruma bakımından uluslararası düzeyde önemi olan, büyük ölçekli, iyi yönetilen ve PAN Parks kalite markası ile ödüllendirilen korunan alanları belirleyerek, aralarında bir ağ oluşturmayı amaçlayan bir koruma organizasyonu olarak tanımlanmaktadır (PANPARKS, 2010).

Harita 1: Küre Dağları Millî Parkı Haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

Harita 2: Dünyaya Armağanlar Projesi Kapsamında WWF Tarafından Belirlenen ve Küre Dağları'nı da İçeren 9 Sıcak Nokta

Kaynak: Yeni vd., 2007.

Alanın önemine ilişkin yukarıda ve aşağıda anlatılan tüm bu özellikler bir arada düşünülerek, Küre Dağları Millî Parkı 07.07.2000 tarihinde yayınlanan 24102 sayılı Resmî Gazete ile ülkemizin 33. millî parkı olmak üzere ilân edilmiştir. Alanın millî park olarak ayrılma amaçlarına Küre Dağları Millî Parkı Tasarı Gelişme Planı'nda yer verilmiştir (T.C. Orman Bakanlığı, 1999:3). Bu amaçlar şunlardır:

1. Alanın doğal, kültürel ve estetik değerlerini korumak,
2. Alandaki dikkat çekici kaynak değerlerini yerli ve yabancı ziyaretçilere tanıtmak,
3. Alanın kaynak değerlerinin öneminin kavranması için topluma ve meslek kamuoyuna yönelik eğitim programları düzenlemek,
4. Geleneksel yaşam tarzını, giyim ve davranış biçimini ve yapı tipini korumak ve bu değerlerin devamlılığı için gerekli önlemleri almak,

5. Bilimsel araştırmaları ve çevresel izlemeyi desteklemek,
6. Türk halkının çevre bilincinin yükseltilmesine katkı sağlamak.

2. Küre Dağları Millî Parkı'nın (KDMP) Doğal Ortam Verileri:

2.1. Jeomorfolojisi ve Jeolojisi: Batı Karadeniz Karst Millî Parkı Taslak Yönetim Planı'nda, Millî Park ve yakın çevresinin Batı Karadeniz Karst³⁷ Kuşağı içerisinde yer aldığı bilgisi verilmektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 1998:11). Bu taslak planda karstik kuşağın Malm-Kretase yaşlı sığ denizel transgresyon ürünü olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda karst biriminin 200 m. ile 1.000 m. arasında değiştiği bilgisi de eklenmektedir. Erol (1998:5), Millî Park alanında Paleotektonik evrede yani orta Miyosen öncesinde meydana gelen temel jeolojik birimler ve yapıların, Neotektonik evredeki hareketler ve İnaltı kireçtaşları gibi aşınmaya dayanıklı birimlerle birlikte bulunan aşınmaya dayanıksız Ulus ve Çakraz birimlerinin faylanmaları nedeniyle yan yana geldiğini ve birbirine zıt morfolojiler oluşturduğunu bildirmektedir. Ayrıca Erol, böylelikle Millî Park alanında yer yer yüksek kayalıklarla çevrili Hacetkayaları-Ilgarini platoları gibi kalker platolarının ve onun hemen yanında çok derin kanyonların oluşmuş olduğunu ve böylece yörenin göze çarpıcı görüntüsünün ortaya çıktığını da ifade etmektedir. Alanda alt-orta Miyosen'den itibaren jeomorfolojik süreçlere bağlı olmak üzere dört adet ana aşınım yüzeyinin geliştiği, böylece kireçtaşı jeomorfolojisinin ulusal ve uluslararası düzeyde ilginç örneklerinin oluştuğu ifade edilmektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 1998:11). Millî Park; tüm bu nedenlere bağlı olarak mağaralar, şelaleler, düdenler ve derin kanyonlar bakımından Türkiye'nin ve Avrupa'nın en zengin yerlerinden birisi olarak değerlendirilmektedir.

³⁷ Karstlaşma, kimyasal çözünmeden çok fazla etkilenen kayaçların (çoğunlukla kireçtaşı, dolomit, jips vb.) meydana getirdiği özel arazi şekilleri olarak tanımlanır. Karstik bölgeleri som kireçtaşları oluşturmaktadır. Türkiye'de bunun örneklerine özellikle Akdeniz Bölgesi'nde Toroslar'da yaygın olarak rastlanılmaktadır. Olağan atmosferik koşullarda suda az çözünen kireçtaşları, asit ve bakterilerin etkisiyle oldukça fazla çözünmektedir. Karstik arazilerde karstlaşmanın büyük bir bölümü yeraltında gelişmektedir (Tolluoğlu, 1996).

Millî Park alanının bulunduğu Batı Küre Dağları, jeologların tanımı ile Pondit'lerin bir bölümü olarak değerlendirilmektedir (Erol, 1998:2). Aynı eserinde Erol, Orta Miyosen'de bu bölgenin jeomorfolojik açıdan deniz yüzeyine yakın ve yassı bir aşınım düzeyi halinde olduğu bilgisini de vermektedir. Arap Platformu'nun Anadolu Plakası'na çarpmasını izleyen dönemde bütün Anadolu gibi bu bölgenin de giderek yükselmeye başladığı ve burada dört adet morfotektonik kuşağın belirdiği bildirilmekte ve bunlar aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır (Erol, 1998:4-5):

1. Bu kuşaklardan en yüksek olanı, Azdavay-Daday arasındaki bölgede yer alan en güneydoğudaki Ballıdağ (1.746 m.) kuşağıdır. Bu dağın doruğunda hâlâ en eski aşınım yüzeyinin kalıntıları gözlenmektedir.
2. Azdavay - Pınarbaşı - Ulus görelî çukur alanı. Güneybatı - kuzeydoğu yönlü Azdavay - Pınarbaşı kuşağı daha alçakta kalmış ve üzerinde Devrekâni, Şenpazar ve Pınarbaşı çayları yerleşmiştir. Bu kuşak içinde Geç Miyosen'de ikincil, birinci yüzeyden daha alçak olan aşınım yüzeyleri gelişmiştir.
3. Karakuz Dağı - Hacetkayaları Ilgarini - Armutçalı Üçköknar Yükselimi. Devrekâni, Şenpazar çayları bu kuşak içinde gömülmeleri sırasında, etkisi altında kaldıkları kuzeybatı - güneydoğu yönlü ikincil fay hatları üzerine yerleşmişler ve kuzeybatıya, yani denize doğru akmaya başlamışlardır. Böylece İnaltı Kireçtaşları'nın oluşturduğu plato kuşağını dikey kesen Valla ve Aydos kanyonları oluşmaya başlamıştır. Bu kireçtaşı kuşağı derin kanyonları, özellikle yatay mağaraları, yatay mağaralara dikey yönde

gelişmiş olan daha derin mağaraları ve plato üzerindeki çok yaşlı ormanları ile son derece ilginç bir özellik göstermektedir.

4. Üst Miyosen adatepeleri içeren kıyı kuşağı. Kıyı çizgisi çok genç faylar boyunca oluşmuştur. Bu durum Karadeniz kıyısı boyunca tektoniğin hâlâ aktif olduğunu göstermektedir.

Aynı zamanda yukarıda kısaca bahsedilen güneybatı - kuzeydoğu yönlü Karadeniz kıyı çizgisine paralel uzanan söz konusu şeritlerin oluşmasında birinci derecede ana fayların, ikinci derecede ise aşınmaya dayanıklı geç Jura yaşlı İnatlı kireçtaşlarının denetleyici bir payının olduğu vurgulanmaktadır (Erol, 1998:4).

Alana, jeoloji biliminin bulguları ile baktığımızda, Millî Park'ın bulunduğu bölgede Paleozoyik'ten Kuvaterner'e kadar geçen zaman içerisinde oluşmuş formasyonların bulunduğu bilgisini de vermek gerekir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:5). Burada jeolojik formasyonların ayrıntılarına girmeden özet halinde verilmesi yeterli görülmektedir. Millî Park Alanı'nda yaşlıdan gence doğru jeolojik formasyonlar şunlardır (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:5-8):

1. PALEOZOYİK (545 milyon yıl öncesi – 251,4 milyon yıl önce):

a. Hamitli Riyodasiti (Prekambriyen): Bölgede yüzeyleşen en yaşlı kayaçlar Prekambriyen yaşlı Hamitli Riyodasiti olarak adlandırılmaktadır. Hamitli Riyodasiti, Valla Vadisi'nin kuzeyinde yer almaktadır (Tolluoğlu, 1996). Hamitli köyünden isim alan birim; açık pembe, kırmızı, beyaz renkte benekli magmatik kayaçlardır (Arpat, 1973'den akt. T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:6).

b.Çakraz Formasyonu (Permiyen - Triyas): Bölgede gözlenen diğer birim ise, Permiyen – Triyas yaşlı Çakraz Formasyonu'dur. İlk olarak Akyol vd. (1974) tarafından isimlendirilen birim, Azdavay-Söğütözü-Cide güneyi ile Karafasıl-Maksut kuzeyinde yüzeylenmektedir (akt. Tolluoğlu, 1996). Birim kırmızı renkte, orta-kalın tabakalı kumtaşı-çakıltaşı-silttaşı litolojisinden oluşmaktadır. Kalınlığının maksimum 2.000 m. olduğu tahmin edilmektedir (Tolluoğlu, 1996).

2. MESOZOYİK (251,4 milyon yıl öncesi – 65,5 milyon yıl öncesi):

a. Himmetpaşa Formasyonu (Liyas - Dogger): Yeşil, gri, sarı, kül renkli kiltası, silttaşı, nadir kumtaşı, konglomera aralanmasından meydana gelmektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:6). Karadeniz'e yakın bir bölgede Himmetpaşa Köyü'nden isim almaktadır. Valla Vadisi'nin kuzeyinde küçük yüzlekler şeklinde bulunmaktadır. Birim, denizel-derin denizel ortamda çökelmiştir. Çok değişken olan kalınlığı 400–700 m. arasında değişmektedir (Tolluoğlu, 1996).

b. İnaltı Formasyonu (Malm - Kretase): İnaltı Formasyonu, Millî Park sahasında geniş alanları kaplayan ve Millî Park'ın morfolojisinde en önemli rolü olan Jura - Kretase (205,1 milyon–65,5 milyon öncesi) yaşlı jeolojik formasyon olarak tarif edilmektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:6). Tabaka kalınlıkları 20 – 60 cm. kadar olan bu Formasyon'un ismini Sinop'un güneyindeki İnaltı Köyü'nden aldığı aktarılmaktadır. Küre Dağları Millî Parkı ve Civarı Jeoloji ve Jeomorfolojisi isimli aynı raporda belirtildiğine göre, bu formasyon Arıt'ın kuzey ve güneyinden başlayarak kuzeydoğuya, Şenpazar'a doğru genel olarak doğu-batı yönünde yüzeylenmektedir. Formasyonun kalınlığı 100 m. ile 1.200 m. arasında değişmektedir. İnaltı kireçtaşları arazide sarp bir topografya şeklindedir. Yüksek yamaçlar, sırtlar; düden, mağara, dolin, uvala, kanyon gibi karstik yapılar en önemli

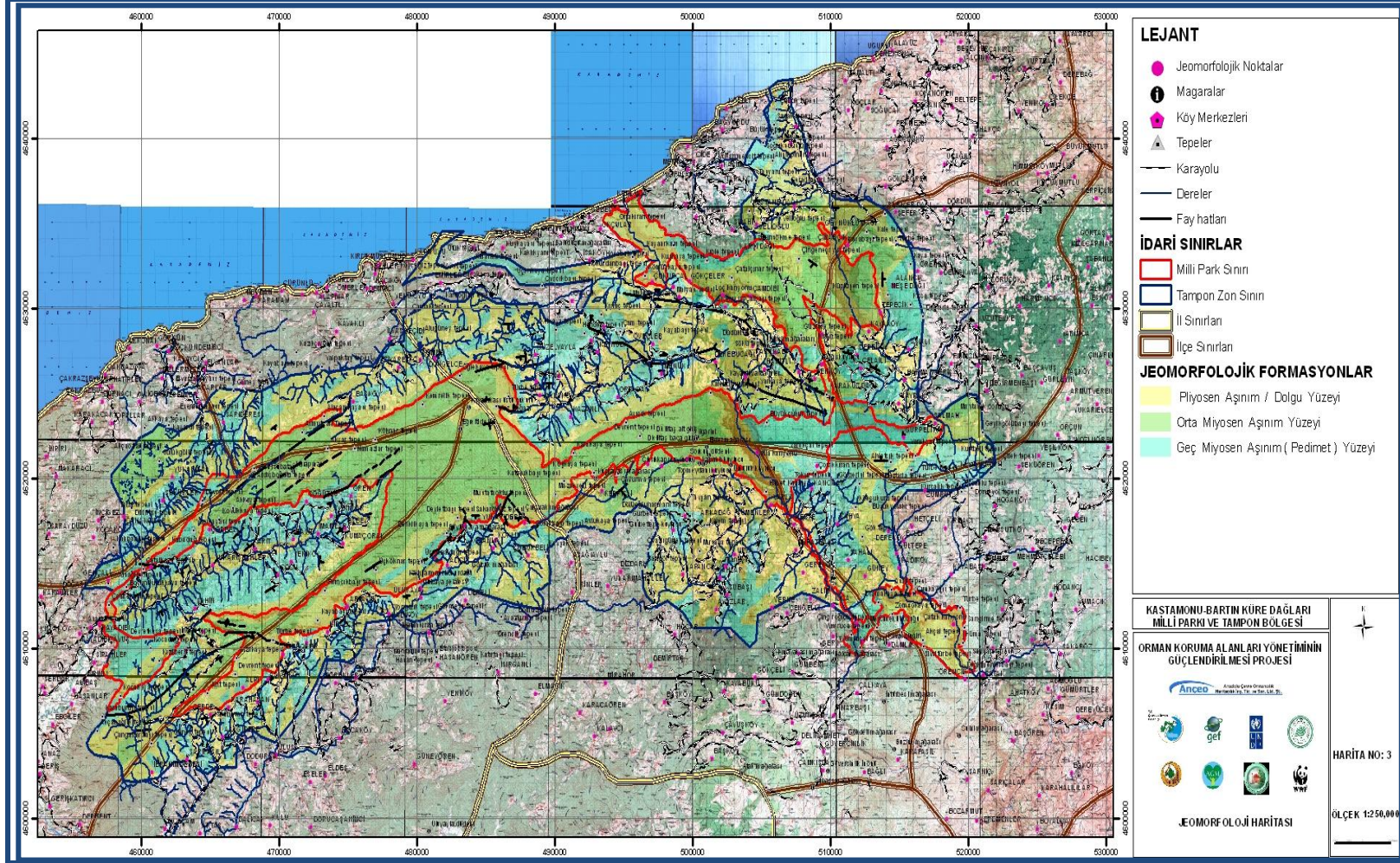
morfolojik özellikler olmaktadır. İnaltı kireçtaşlarında karstlaşmanın özellikle tektonik hatlar boyunca gelişmiş olduğu ifade edilmektedir. İnaltı kireçtaşlarının çok güzel morfolojik yapı oluşturmalarıyla birlikte bu morfoloji içinde yer alan erime boşlukları, kanallar ve mağaralarla hem yeraltı sularını oluşturarak hem de üzerinde çok büyük orman alanını barındırarak akarsuların rejimlerini düzenlemede de önemli katkıda bulunduğunu belirtmek gerekir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:19).

c. Ulus Formasyonu: İnaltı Formasyonu üzerine gelen daha genç yaştaki çökellerdir. Ulus Formasyonu; şeyl, kumtaşı ve türbidit kayalardan oluşmuştur. Rengi yeşil, hakî, bazı yerlerde kömür kırıntılı ve siyahımsıdır (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:7).

3. TERSİYER (65,5 milyon öncesi – 2,5 milyon yıl öncesi): Tersiyer yaşlı kayalar Cide çevresinde yüzeylemektedir. Tersiyer kayaları; genellikle marn, yer yer killi kireçtaşı, kiltası ve nadiren de kumtaşıdır. Millî Park alanında Tersiyer yaşlı birimler jeomorfolojik olarak fazla önemli görülmemektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:7).

4. KUVATERNER (2,5 milyon yıl öncesi ve günümüz): Kuvaterner; alüvyon, yamaç molozu ve plaj kumları ile temsil edilmektedir. Alüvyonlar dere ve çay yataklarında bulunmaktadır. Değişik boyuttaki çeşitli kayaların kil, mil, silt, kum, çakıl ve bloklarını kapsar. Millî Park alanı içerisindeki Devrekâni ve Aydos Çay'larının alüvyonları çok dar bir alan kaplamaktadır. Arıt ve çevresinde görüldüğü üzere yamaç molozları eğimli yamaçların eteklerinde görülmektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:7).

Harita 3: Küre Dağları Millî Parkı Jeomorfolojik Birimler Haritası

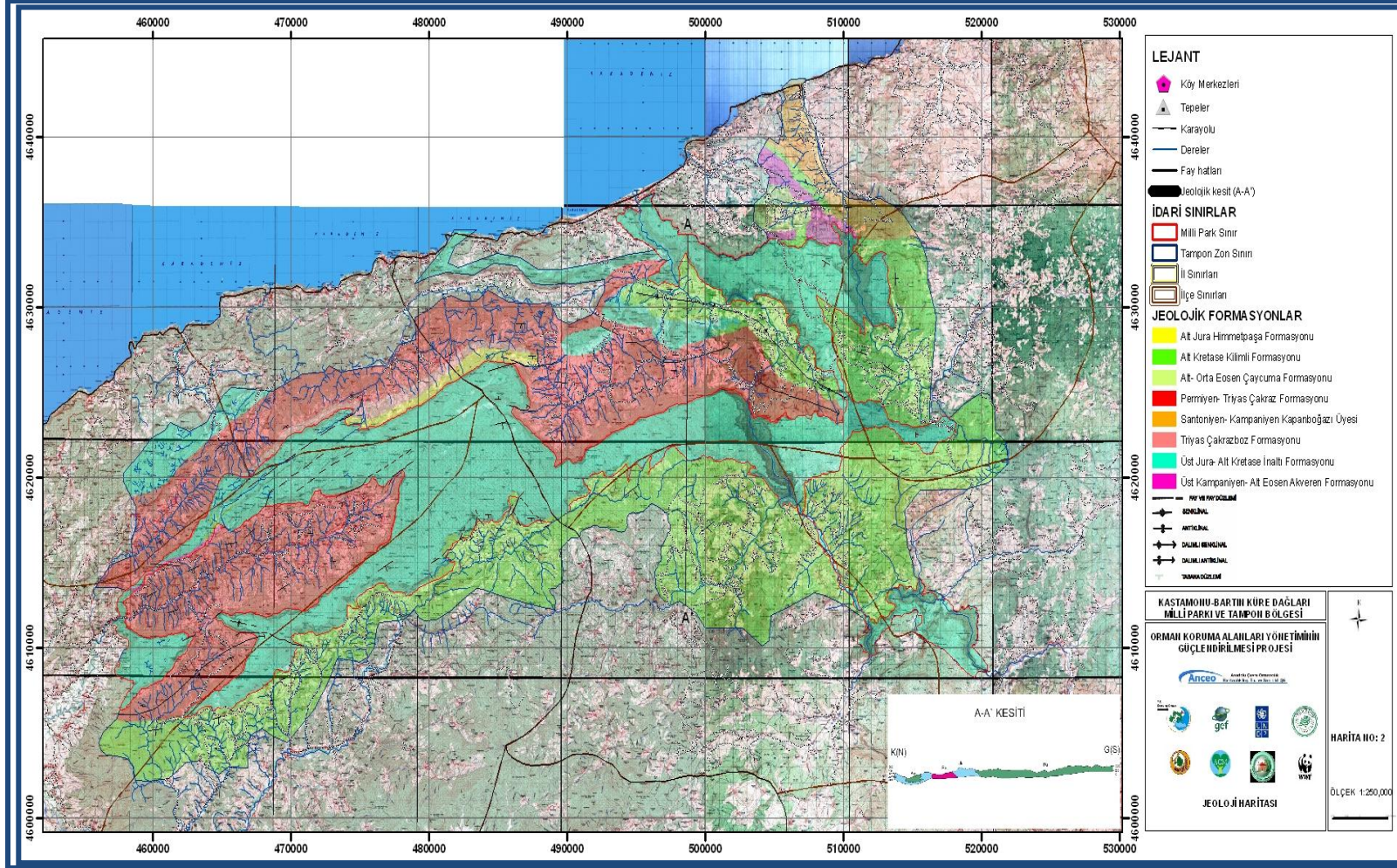

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

KÜRE DAĞLARI VE CİVARI GENELLEŞTİRİLMİŞ STRATİGRAFİK KESİTİ					
Yaş	PERYOT	FORMASYON ADI	KALINLIK (m)	LİTOLOJİ	AÇIKLAMALAR
SENOZOYİK	KUVATER NER		10-20		KİL, SİLT, KUM VE ÇAKIL
	TERSİYER		300-500		KİLTAŞI, SİLTTAŞI, KUMTAŞI, AGLOMERA TÜFFİT, MARN, VE KİLLİ KİREÇTAŞI
MESOZOYİK	KRETASE	ULUS FORMASYONU	2000		DİSKORDANS TÜRBİDİTİK FİLŞ, ŞEYL, KUMTAŞI VE SİLTTAŞI
		İNALTI FORMASYONU	1000-1200		KARSTİK KİREÇTAŞI
		HİMMET PAŞA FORM.	400-600		DİSKORDANS KİLTAŞI, SİLTTAŞI, KUMTAŞI VE KONGLOMERA
	JURA	TRİYAS			DİSKORDANS KUMTAŞI, ÇAMURTAŞI, VE KİLTAŞI
	PERMİYEN	ÇAKRAZ FORM.	200		HAMİTLİ RİYODASİTİ

Şekil 2: Küre Dağları ve Çevresinin Genelleştirilmiş Stratigrafik Kesiti (Tuzcu G., 2005'den akt. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010a:8).

Harita 4:Küre Dağları Millî Parkı Jeolojik Formasyonlar Haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

Yukarıda da bahsedildiği üzere Küre Dağları, Türkiye'nin kanyon ve mağaralar açısından en zengin yerlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni olarak, bölgenin Toroslar'dan sonra Türkiye'nin ikinci önemli karstik alanı üzerinde yer alması gösterilmektedir (Yeni vd., 2007). Bölgede tektonizmanın çok olması nedeniyle fay sistemlerine bağlı olarak kireçtaşlarında kırılmalar oluşmuş, bu kırıklardaki su hareketlerinin karbonatları eritmesi ile de kırık ve çatlak sistemleri genişlemiş, karstlaşma artmış ve bölgede çok sayıda karstik şekil ortaya çıkmıştır (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:14). Millî Park alanında bu karstik şekillerden birisi olan mağaralar ile ilgili araştırmalar, Ilgarini Mağarası'nı ilk defa bulan Cemal Arif Alagöz'ün raporuna dayansa da, bu konudaki sistemli ve önemli çalışmaların 1982–1989 yılları arasında bölgede kesintisiz olarak çalışan Boğaziçi Üniversitesi Mağara Araştırma Kulübü'ne (BÜMAK) ait olduğu ifade edilmektedir (ASGEP, 2008). Daha önceki yıllarda Küre Dağları Millî Parkı sınırları ve tampon bölgesi içerisinde 40 adet mağara tespit edilmiş ve haritaları hazırlanmıştır. Bu çalışmaların önemli bir kısmının BÜMAK tarafından gerçekleştirildiği bildirilmektedir. 2007 ve 2008 yıllarında Anadolu Speleoloji Grubu (ASGEP) tarafından yapılan çalışmalarda bölgeye yapılan yedi adet gezi sonucunda 22 adet yeni mağara bulunmuştur (ASGEP, 2008). Bu mağaralardan 10 adedi grup tarafından ölçülmüş ve 13 adet mağaradan da 218 canlı örneği toplanmıştır. Bu canlı örneklerden 5 adedinin büyük olasılıkla yeni tür olduğu bildirilmektedir. ASGEP tarafından hazırlanan Küre Dağları Millî Parkı Mağara Biyoçeşitlilik Araştırma Projesi Birinci Ön Raporu isimli aynı raporda, Millî Park'ta 2008 yılı sonu itibarıyla 53 mağaranın tespit edildiği belirtilerek, Millî Park içinde ve koruma zonunda 100 adet mağaranın bulunması olasılığının büyük olduğu belirtilmektedir. Söz konusu raporda, Millî Park'ın

“Mağara Millî Parkı” olarak tanıtımının yapılması da önerilmektedir. 2012 yılı itibariyle Küre Dağları Millî Parkı içerisinde envanteri yapılmış 77 adet mağaranın bulunduğu bilgisi verilmektedir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b:13).

Günümüze kadar konu alanda gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda özellikle Cide ve Pınarbaşı çevresinde ulusal ve uluslararası öneme sahip pek çok mağara keşfedilmiştir (Kalem, 2001:63). Kalem, bunların içinde en önemlisinin Pınarbaşı ilçesinin 34 km. kuzeybatısında eski bir Roma yerleşim alanı olan ve üzeri kayın-gökmar ormanlarıyla kaplı Sorkun Yaylası’ndaki Ilgarini Mağarası olduğunu bildirmektedir. Yazar, denizden 1.250 m. yükseklikte olan Mağara’nın, III. ve IV. zamana ait olduğu ve 160–220 milyon yıllık bir sürede oluşmuş olduğu bilgisini de vermektedir. Doğal bir kayalık içinde yer alan Mağara’nın uzunluğu 858 m. ve derinliği ise 250 m.’dir. Bu ölçüleri ile Türkiye’nin dördüncü büyük mağarası olarak kabul edilmektedir. Mağara içindeki sarkıt ve dikitlerin 1 milyon yıllık olduğu bildirilmektedir. İçeride bulunan kalıntı ve buluntulardan burasının hem yerleşim alanı hem de dinsel bir alan olarak kullanıldığı aktarılmaktadır (Kalem, 2001:63). Kalem’in aktardığı üzere, yapı tekniği, malzeme özelliği ve yapı şekilleriyle Geç Roma ve Erken Bizans devrine ait olduğu iddia edilmektedir. Mağaranın giriş bölümündeki yapı kalıntılarından bu kısmın iskân yeri olarak kullanıldığı belirtilmektedir (Anonim, 1983’den akt. Öztürk, 2005:144–145). Mağara, girişten itibaren hemen iki kola ayrılmaktadır. Sağ kol, sarkıtlar bulunan avizeli salona varmaktadır. Sol kolda ise, istikametleri doğu-batı doğrultusunda uzanan kaya içinde iki katlı ve içerileri sıvanmış, mağara zemininden sonra çatma dam şeklinde ardıc ağaçlarından yapılmış kat ile aynı ağaç türünden yapılmış lâhitler bulunmaktadır.

Fakat lâhitler açılarak etrafa iskelet parçaları dağıtılmıştır. Aynı zamanda bu alanda örölmüş bir şapelin bulunduğu bilgisi de verilmektedir (Anonim, 1983'den akt. Öztürk, 2005:145). Bölgedeki diğer önemli mağaraların bazıları da şunlardır: Medil Mağarası (Azdavay), Gürcüoluk Mağarası, Söğötlü Mağarası (Arıt), Aşağıçerçi Mağarası (Ulus), Toprakini (Ilgarini), (Kabakcı, 2008:49), Eşekçukuru Mağarası, Sorkun Düdeni, Çıkırıkkapı, Kapaklı, Döngelyanı, Gurbettepe, Topmeydanı Kuylucu Mağaraları (Anonim, 1986'den akt. Öztürk, 2005:145).

Yukarıda bahsedildiği üzere Millî Park alanında olağanüstü jeolojik oluşumlardan bir diğeri olarak da kanyonlar gösterilmektedir. Bu kanyonların en büyüklerinin su havzalarının denize ulaşmak için önlerindeki karstik yapıyı yırtmaları sonucu meydana gelmiş olan Valla, Aydos (Şehriban), Çatak, Karacehennemboğazı ve Lorç Kanyonları oldukları ifade edilmektedir (Atlas, 1994'den akt. Kalem, 2001:61). Valla Kanyonu, Valla'dan Gümeran'a kadar 9 km.dir (Atlas, 1997'den akt. Kalem, 2001:63). Valla Kanyonu, yaklaşık 12 km.'lik uzunluğu ve zaman içerisinde 1.100 m.ye varan derinliği ile geçilmesi oldukça zor olan bir kanyon olarak değerlendirilmektedir (Öztürk, 2003:52). Bölgedeki diğer önemli kanyonlar ise; Lara, Karacahan, Nem Boğazı Kanyon'ları olarak sıralanmaktadır (Yeni vd., 2007). Alanın millî park olarak ilân edilmesinde mağaralar ve kanyonların en önemli etkenlerden olduğu ifade edilmektedir (Kalem, 2001:65).

Küre Dağları'nda aynı zamanda oldukça görkemli şelaleler de yer almaktadır (Yeni vd., 2007). Ancak bazıları kolay ulaşılabilir olmadıklarından, bölgedeki bütün

şelalelerin tam olarak tanımlanmasının oldukça güç olduğu bildirilmektedir. Bunların en bilineni, Ilıca Köyü yakınlarında bulunan ve Millî Park sınırları içine giren Ilıca Şelâlesi'dir. 3,5 km. uzunluğundaki Horma Kanyonu'nun bittiği bölgede yer alan şelâleye, köyden kısa bir yürüyüşle ulaşılabilir. Yaklaşık 15 m. yüksekliğindeki kayalıktan dökülen suyun oluşturduğu doğal havuzun derin sularının sıcak yaz günlerinde ziyaretçiler için oldukça cazip olduğu vurgulanmaktadır. Şelâle yakınında tarihî bir hamam da yer almaktadır (Yeni vd., 2007).

2.2. Akarsuları: Millî Park'ın Bartın, Amasra, Ulus ve Arıt bölümlerinden oluşan batı kısmı, 300 ile 400 m. arasında değişen ve batıya doğru iki ana karstik yapı şeklinde uzanan yükselti silsilesinden oluşur (T.C. Orman Bakanlığı, 2003b:3). Kuzeyde Arıt Çayı bölgeyi drene ederek batıya akar, Uluçay ise Göksu Çayı ile birleşerek alanı drene ederek batıya akar ve sonunda Bartın Nehri ile birleşir. Oldukça derin bir vadi olan Göksu Deresi, Kerpiçli Köyü'nün kuzeyinde kalan ve içerisinde dev kazanların bulunduğu oldukça ilginç bir yapıya sahiptir. Bu doğal oluşum içerisinde yer alan Ulukaya Şelâlesi'nin alanın peyzaj değerini arttırdığı da ifade edilmektedir (Fener, 1998'den akt. Öztürk, 2003:35). Yaklaşık 20 km. uzunluğa sahip olan Arıt Çayı ve 18 km. uzunluğundaki Ulu Çay aynı zamanda alandaki en uzun iki akarsu olarak değerlendirilmektedir. Her mevsim su bulunan dereler daha çok kuzeyde ve Arıt Beldesi sınırları içinde yoğunlaşmıştır. Yaz aylarında kuruyan dereler ise, alanın tamamında irili ufaklı halde dağılmış şekilde bulunmaktadır (İkiz, 2007:64).

Millî Park'ın Kastamonu, Azdavay ve Cide'den oluşan doğu kısmı ise devamlı bir karstik plato şeklindedir ve Millî Park'tan geçen iki ana nehre sahiptir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003b:3). Bunlar Devrekâni ve Aydos Nehirleri'dir. Devrekâni Nehri'nin 11 km.'lik uzunluğu Millî Park içerisinden geçmektedir. Millî Park'ın doğu bölümünün en büyük nehri olan Devrekâni Nehri, toplam 2.300 km²'lik bir alanı drene etmektedir. Tüm kolları ile birlikte drenaj alanının uzunluğu yaklaşık 45 km.ye ulaşmaktadır.

Valla Kanyonu'nun Pınarbaşı ve Azdavay'dan gelen Devrekâni Nehri ile Ayanlar veya diğer adı ile Kapancı Köyü ile Sümenler Köyü yönünden gelen ve Kanlıçay Bakacak Kayası'nın hemen altında birleşip kuzeyde Cide tarafından Karadeniz'e doğru akan akarsuyun buradaki kalker blokları oyup derin bir vadi oluşturmasıyla oluşmuş olduğu aktarılmaktadır (Ekim, 1998'den akt. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009:9). Valla Kanyonu'nun ortasından akarak ikiye bölen dere ise Valla Deresi olarak adlandırılmıştır (Kızıroğlu, 1998:3). Kızıroğlu, bazı küçük derelerin Valla Deresi'ni beslediği bilgisini de vermektedir.

Millî Park'ın diğer önemli akarsuları ise Kanlıçay, Akçay ve Toka Çayı gibi bölgedeki önemli su kaynaklarıdır (Fener, 1998'den akt. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009:9). Devrekâni Nehir Havzası kuzeyde Küre Dağları'nı sınırlandırırken, Gökırmak Drenaj Havzası güneyde ve doğuda, Araç Havzası ise güneyde yer almaktadır (T.C. Orman Bakanlığı, 2003b:3).

2.3. İklimi: Anadolu ve çevresinde, Miyosen ortalarına kadar tropikal koşullar hüküm sürerken iklim kuşaklarının bölgesel değişimi çerçevesinde, Alt Orta Miyosen’de iklimi sürekli nemli sıcak tropikal iklimlere dönüşmüş, Üst Miyosen’de subtropikal/muson iklimleri etkin olmuştur (Erol, 1998). Pliyosen’de ise Akdeniz ikliminin uzantısı olan kışları yağışlı bir iklim bölgeye yerleşmiştir. Günümüzde de bölgeyi etkileyen bu iklimin Karadeniz kıyı dağlarına özgü tipinin özelliği kışları serin - soğuk ve yağışlı, yazın ise ılık ama yine de aralıklı yağışlı olmasıdır.

Küre Dağları Millî Parkı’nın, Batı Karadeniz Karst Kuşağı Okyanus İklim Tipi’nden Akdeniz İklim Tipi’ne geçiş kuşağında yer aldığı bildirilmektedir (Yeni vd., 2007). Yeni vd., Kastamonu ve Daday istasyonlarında karasal yağış rejiminin, Azdavay’da Akdeniz tipi yağış rejimine dönüştüğü bilgisini de vermektedir. Güneyde yarı karasal; Bartın, Kurucaşile, Amasra ve Cide’de, diğer bir söyleyişle batı ve kuzey kısımlarda ise daha nemli osyanik tipte yağış rejimi görülmektedir. Bu durumun doğal sonucu olarak da, kuzeyde Avrupa-Sibirya kökenli bitki türlerine rastlanırken, kıyı ve kıyıdan iç kısımlara doğru maki elemanları ve kızılçam gibi Akdeniz kökenli ve güneyde ise İran-Turan kökenli türlere rastlanmaktadır.

Kalem’e (2001:73) göre, kıyıya paralel olarak uzanan Küre (İsfendiyar) Dağları, kuzey kesimler ile iç kesimler arasında bir engel oluşturmaktadır. Küre Dağları’nın güneyinde, yükseltisi 1.500 m.ye varan plato alanları ve bunların üzerinde yer alan yüksek ve dalgalı alanlar deniz etkisinden tamamen kurtulmuş değildir. Batıdan gelerek Küre Dağları’ndaki gediklerden içeri sokulan hava kütleleri yüksek yerlere fazla yağış bırakabilmektedir.

Yukarıda bahsedildiği üzere, Millî Park alanında kışlar soğuk geçerken yazlar ılıktır ve iç kesimlerde iklim daha da sertleşmektedir (Yeni vd., 2007). Yağış, kıyı kesimlerde bol olurken iç kesimlerde daha az gerçekleşmektedir. Yörenin yıllık ortalama yağış miktarı 450 – 600 mm. arasında değişmektedir (Erol, 1998). Kış mevsiminde yeryüzünün 2 – 3 ay karla kaplı kaldığı ifade edilmektedir. Bölgede en sıcak ay temmuzken en soğuk ay ise ocak ayıdır. Alanın en yağışlı ayı mayıs olarak kaydedilirken yağışlı gün sayısının 120 ile 130 gün arasında değiştiği bilgisi de verilmektedir (Yeni vd., 2007).

2.4. Büyük Toprak Grupları: Kastamonu-Bartın Küre Dağları Millî Parkı alanında iki ana toprak grubunun hâkimiyetinden söz edilmektedir (Aktaş, 2006:21). Bunlar; 1. Gri-kahverengi podzolik topraklar ve 2. Kırmızı-sarı podzolik topraklardır. Bu iki toprak grubu kadar olmasa da alanda görülen diğer toprak grupları da; kolüvyal topraklar, kireçsiz kahverengi orman toprağı ve alüvyal topraklardır. Aşağıda alanda görülen en büyük iki toprak grubunun özellikleri verilmektedir.

1- Gri-Kahverengi Podzolik Topraklar: Bu topraklar serin ve yağışlı iklimlerde, çoğunlukla yaprağını döken, kısmen de iğne yapraklı orman örtüsü altında ve değişik ana madde üzerinde oluşurlar. Profilleri ABC şeklindedir. Oluşumlarında hafif seyreden bir podzolizasyon olayı hüküm sürer. Tipik örneklerinde üstte ince ve çürümemiş yaprak katı, bunun altında 5 – 10 cm kalınlıkta koyu grimsi kahverengi granüler humus katı yer alır, reaksiyonu hafif asit veya nötrdür. Humus katı 5 – 10

cm.den sonra geçişli olarak grimsi kahverengi mineral A1 horizonuna dönüşür. Kalınlığı 5 – 6 cm.dir. Genellikle orta bünyeli ve granülerdir. A2 horizonu da A1 gibi orta bünyeli, granüler veya pulsu yapıdadır. Renk grimsi kahverengi ile sarımsı kahverengi arasında değişir. Yıkanmadan dolayı baz saturasyon yüzdesi ve kil oranı düşüktür. B horizonunun üst kısmı sarımsı kahverengiden açık kırmızımsı kahverengiye kadar değişmektedir. A horizonundan yıkanan killerin birikmesi nedeniyle bünye genellikle killi, yapı çoğunlukla blok ve reaksiyon orta asittir. Bu topraklarda verimlilik, ana maddenin cins ve özelliklerine göre önemli ölçüde değişmektedir. Gri-kahverengi podzolik topraklar daha çok Ulus İlçesi civarında yayılım göstermektedir. Büyük bir çoğunluğu % 20'den fazla eğimlerde yer almakta olup, derinlikleri genellikle sığ veya çok sığ düzeyindedir. Daha çok VI. ve VII. sınıflarda yer alan bu toprakların büyük bir kısmı orman örtüsü altındadır (Kılıcı ve Kulabas, 1997'den akt. Aktaş, 2006:21).

2- Kırmızı-Sarı Podzolik Topraklar: Karadeniz kıyı şeridinde nemli ve ılıman iklim şartları altında oluşmuş olan bu topraklar yaygındır (Atalay, 2002:44). Atalay, üst tabakanın genellikle organik madde bakımından zengin ve yeterince ayrıışmış olduğundan kil birikimlerinin görüldüğü esmer sarımsı renkli alt toprak tabakasıyla karışmış durumda olduğunu ifade etmektedir. Bu toprakların fazla yıkanmaya uğraması nedeniyle karbonatların taşınmış olduğu ve toprağın asitleştiği bildirilmektedir. Bu toprak grubuna çoğunlukla Batı Karadeniz Bölümü ile Trabzon dolaylarında rastlandığı bilgisi verilmektedir (Atalay, 2002:44).

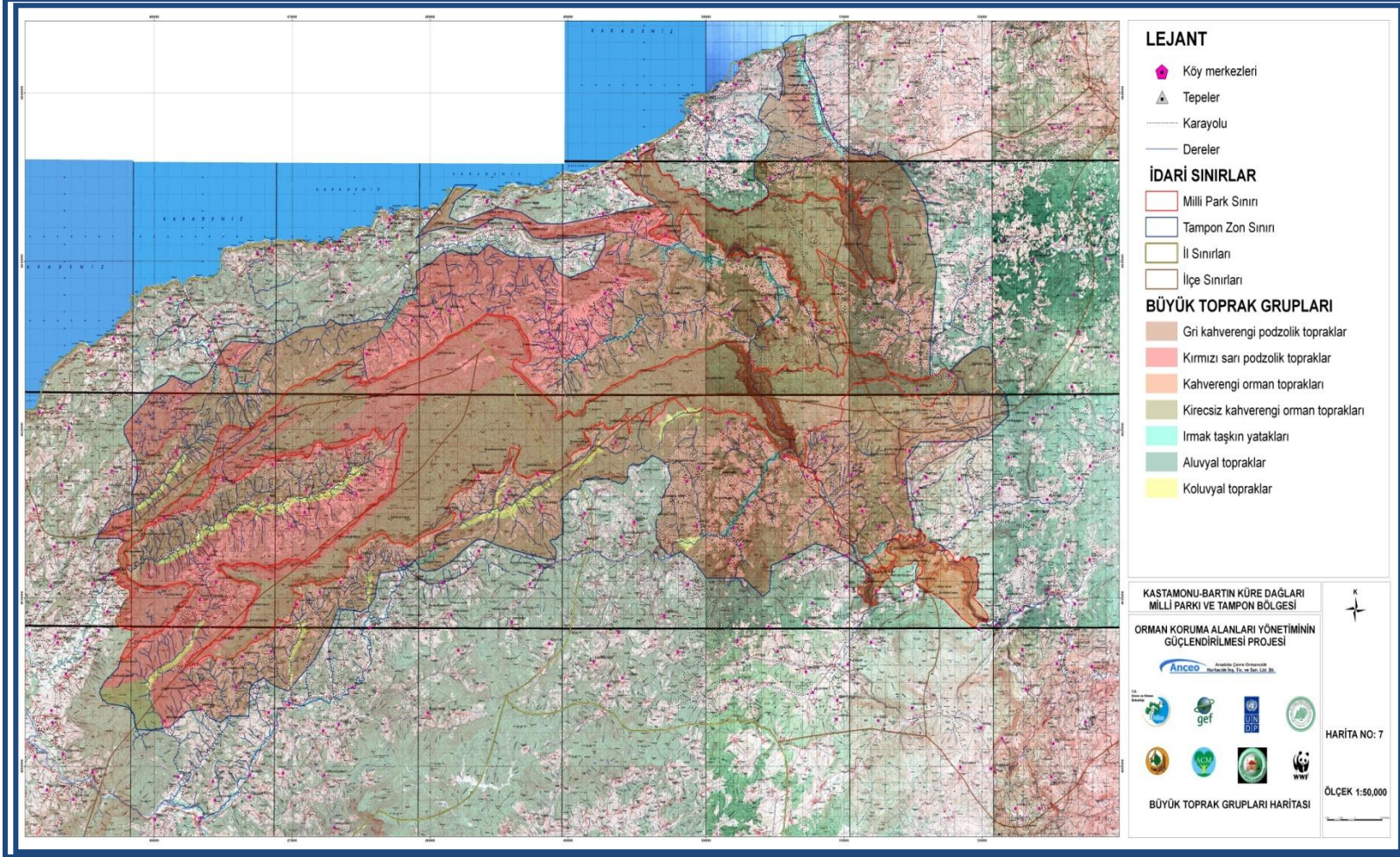
Özdemir'in (2005:15) Millî Park'ın Kastamonu bölümüne ilişkin yaptığı çalışmada, bölümün toprak özelliklerini Ketenoğlu vd.'nden (2001) aktardığına göre; Küre Dağları'nın İç Anadolu'ya bakan güney kesiminde genellikle kalkersiz kahverengi orman toprakları yaygındır. A, B ve C profiline sahip bu topraklarda A horizonu iyi gelişmiş olup gözenekli yapıdadır. Bu horizontdaki organik madde "mull" formundadır, yani mineral maddeyle iyice karışmış olan sert odunlu ve yapraklı ağaç ormanları veya ılıman ve nemli ortam çayırlarının artıklarından oluşmuş poröz ve küçük taneli humus içerir. pH'ı genellikle alkali, nadiren nötrdür, renk kahverengidir, bakteri, toprak solucanı ve böceklerce zengindir.

Özdemir, bu özelliklerin Azdavay-Kızılcasu arasında yaygın olduğunu, bununla birlikte Azdavay'ın güneyinde ise az da olsa gri kahverengi podzolik topraklara rastlandığını eklemektedir. Özdemir aynı çalışmasında, Küre Dağları'nın kuzeyinde, Karadeniz'e bakan kesiminde ise kırmızı-sarı podzolik toprakların yaygın olduğu bilgisini vermektedir. Genellikle yaprak döken ormanlar altında podzolleşmenin bariz olarak görüldüğü, horizonların net olarak ayrılabilir, fakat üst tabakadaki organik maddenin "mull" formunda olduğu ve akarsu boylarında ise akarsular tarafından getirilip depolanan alüvyal toprakların yer aldığı bilgisini de eklemektedir.

Aktaş'ın (2006:21) Millî Park'ın Bartın bölümüne ilişkin yaptığı çalışmada; bölümün toprak özellikleri aktarılırken bölgede iki tip toprağın hâkimiyetinin olduğu belirtilmekle birlikte; Bartın'da alüvyal toprakların Bartın Çayı boyunca, kolüvyal toprakların merkez ilçe Ulus çevresinin yanı sıra küçük akarsu vadilerinde, kırmızı-

sarı podzolik toprakların merkez ilçe kıyı kesiminde, gri-kahverengi podzolik toprakların ise Ulus İlçesi civarında bulunduğu bilgisi verilmektedir. Millî Park'ın aynı bölümüne ait yapılan diğer bir çalışmada da alanda en yaygın olarak görülen büyük toprak gruplarının gri kahverengi podzolik topraklar olduğu bildirilmektedir (İkiz, 2007:55). Alanın kuzey ve güney kesimlerinde oldukça geniş yer kaplayan bu toprakların derinliğinin az, sığ ve eğiminin ise % 20'nin üzerinde olduğu belirtilmektedir. Alana hâkim olan 2. grup ise kırmızı sarı podzolik topraklardır. Derinlikleri sığ ve çok sığ, eğimleri de genelde % 12'nin üzerinde olan bu grup, alanın kuzeyinde ve güneybatısında geniş alanlar kaplamaktadır (İkiz, 2007:55).

Harita 5: Küre Dağları Millî Parkı Büyük Toprak Grupları Haritası

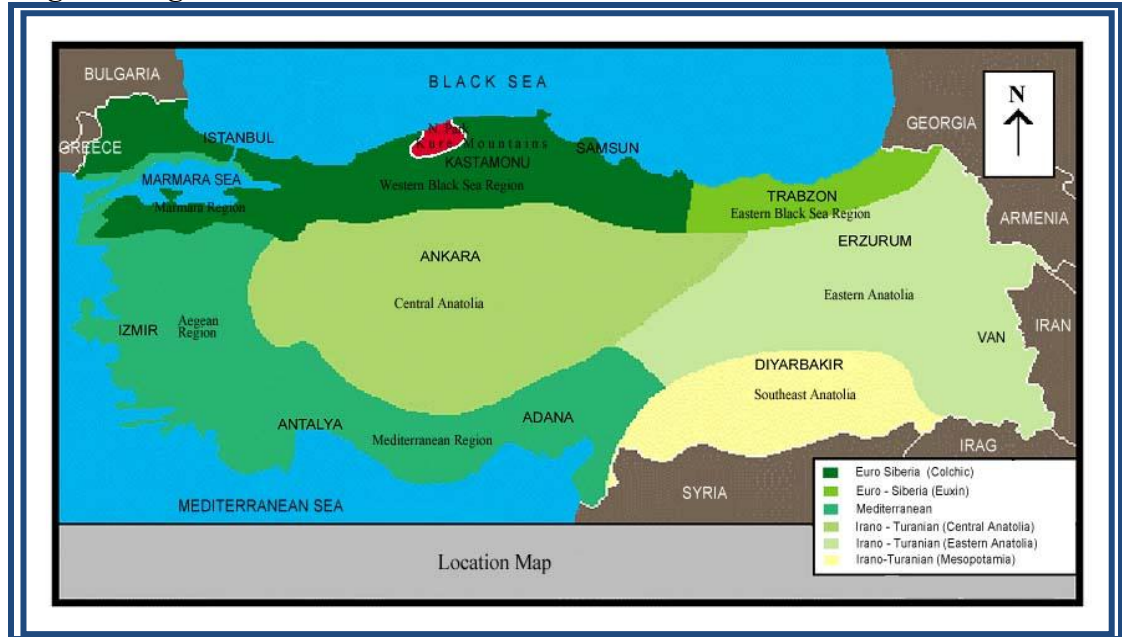

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

2.5. Doğal Flora ve Vejetasyon Varlığı: Küre Dağları Millî Parkı, Avrupa-Sibirya floristik bölgesinin Öksin provensinin batı sektörü içerisinde, Davis tarafından uygulanan grid sisteminde ise A4 karesinde yer almaktadır (Vurdu vd., 2004:45). Harita 6'dan anlaşılacağı üzere iki alt bölgeye ayrılan Avrupa-Sibirya Floristik Bölgesi'nde Ordu İli'nin batısı Öksin Alt Bölgesini, doğusu ise Kolşik Alt Bölgesi'ni oluşturmaktadır (Vural, 2003:4).

Hızlı akan akarsular ağına sahip olan Küre Dağları; yukarıda bahsedildiği üzere sarp yamaçlar ve kayalıklar, ardı ardına birbirini izleyen karstik tepeler, derin vadiler, mağaralar, dolinler ve çayırıklar gibi deniz seviyesinden başlayarak 1.500 m.lere kadar değişen yüksekliklerde çeşitli habitatlara ev sahipliği yapmaktadır (Vural, 2003:7). Bu durumun doğal sonucu olarak da bu habitatlar, florayı zenginleştiren Akdeniz enklavlarını, denizle çevrili alanlardakiler gibi çeşitli bitki topluluklarını barındırmaktadır.

Harita 6: Türkiye Haritasında Küre Dağları Millî Parkı Konumu, Floristik ve Coğrafi Bölgeler Haritası

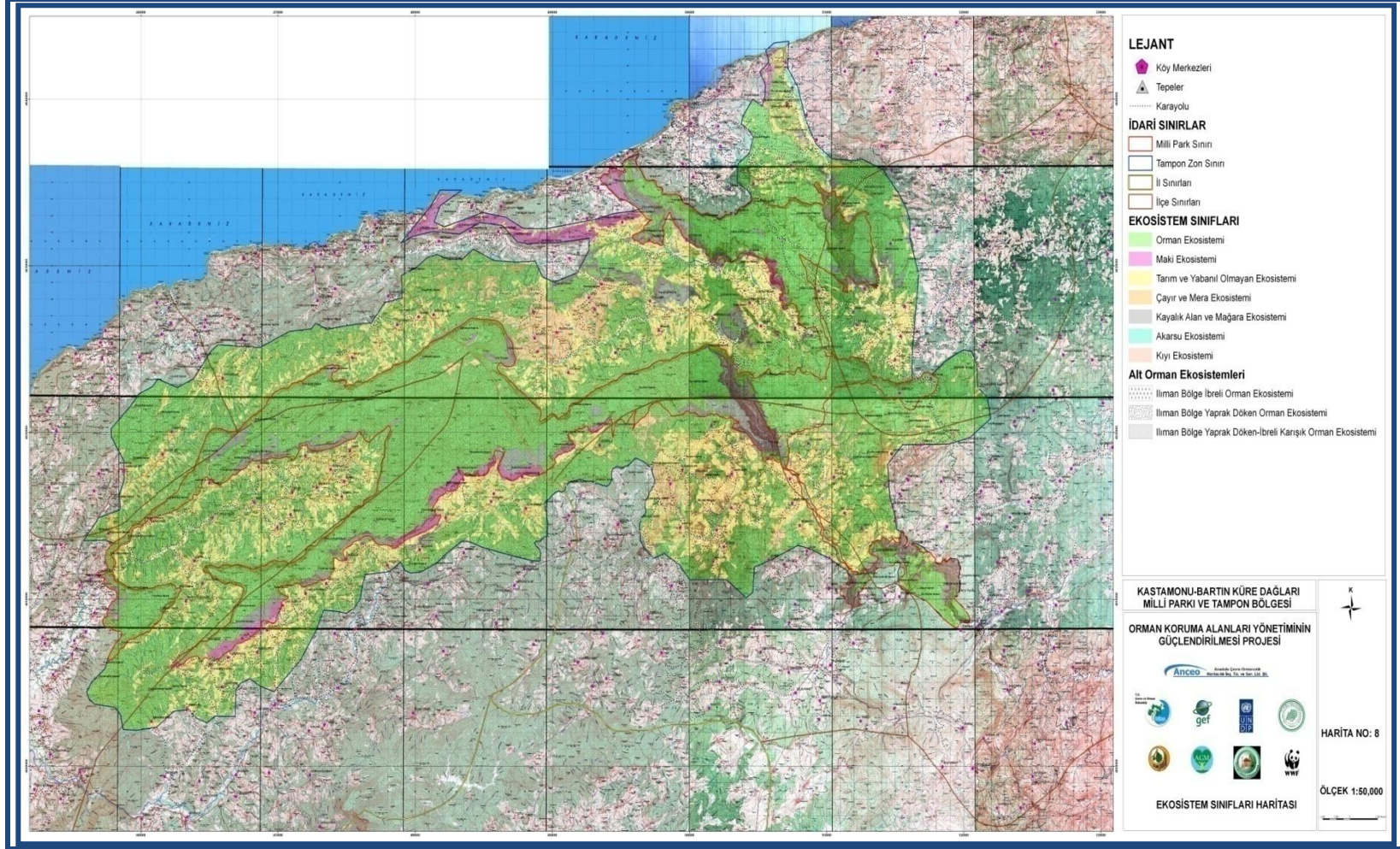
Kaynak: Vural, 2003.

Karadeniz kıyı iklimi bölgesinden başlayarak iç kesimlere kadar uzanan Millî Park alanının jeolojik açıdan parçalı yapısı yanında özellikle deniz etkisinin derin kanyonlar yoluyla içerilere kadar girmesi nedeniyle iklim ve toprak koşulları bakımından farklı ekolojik yetişme ortamları oluşmuştur (Özdemir, 2005:20–21). Özdemir (2005:48), özellikle kanyonların oluşturduğu sarp arazi yapılarının biyolojik çeşitlilik yönünden değerli orman kuruluşlarına ev sahipliği yaptığını bildirmektedir. Bu durumun nedeni olarak da ekolojik koşulların pek çok türün aynı alan üzerinde bulunmasına uygun olması gösterilmektedir. Yerleşim yerlerine uzak ve sarp bölgelerdeki doğal yaşlı ormanların çok fazla bozulmadan günümüze kadar ulaşmasına karşın (Aktaş, 2006:39), alanda millî park ilânına kadar orman işletmeciliğinin yapılması nedeniyle ormanlar üzerinde olumsuz etkilerin olduğu da ifade edilmektedir (Özdemir, 2005:22). Vural'ın (2003:7) da aktardığı üzere, Millî Park'ın mutlak koruma zonu, bozulmamış ya da fazla bozulmamış karışık geniş yapraklı ve iğne yapraklı doğal ormanları içeren kanyonlar ve sarp kayalıklar tarafından çevrelenmiştir.

Küre Dağları'nın vejetasyon yapısı dört ana grupta toplanmaktadır (T.C. Orman Bakanlığı, 1999:2). Bunlar şunlardır:

- Batı Karadeniz ılıman kuşak kayın ve göknar ormanları,
- Pseudomaki (yalancı maki) formasyonu,
- Biyolojik çeşitlilik yönünden zengin karstik alanların karışık ormanları,
- Kanyon ve vadilerde bulunan ve endemizm açısından önemli bitki örtüsü.

Harita 7: Küre Dağları Milli Parkı Ekosistem Sınıfları Haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

Kayın ve göknar ormanları ile yalancı maki formasyonu ülkemizde geniş bir yayılım alanına sahiptir (T.C. Orman Bakanlığı, 1998:12). Fakat alanı önemli kılan neden; yağışlar ve yer altı suları etkisiyle kolay çözünebilen, eriyebilen, kırık ve çatlakların çok olduğu kalker gibi kayaların kimyasal aşınımı sonucunda ortaya çıkan karstik şekilleri içeren alandaki karışık ormanların, gerek biyolojik çeşitlilik gerekse tür kompozisyonu açısından son derece zengin olmasıdır. Çünkü bu zenginlik, ülkemizin diğer karstik alanlarına oranla çok daha fazla nemli bir karaktere sahip olan bu özel koşullar altında oluşmuştur (T.C. Orman Bakanlığı, 1998:11). Bu karstik alan üzerinde yaşlı, bakir ve doğal bir orman örtüsü gelişebilmiştir. Özellikle Bartın-Ulus-Arıt bölgesinde yayılım gösteren kokurdan ormanlarda ve karstik alanlarda bu çeşitliliğin görüldüğü bilgisi verilmektedir. Bu engebeli arazilerdeki kokurdanlık alanlardaki ormanların üç temel özelliğinin Millî Parkı, biyolojik çeşitlilik açısından önemli kıldığı ifade edilmektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 1998:12). Bu üç özellik şunlardır:

- Tür çeşitliliği,
- Odunsu tür zenginliği,
- İşlevsel çeşitlilik.

Yukarıda bahsi geçtiği üzere alanın çok farklı topografik yapısı ile çeşitli lokal iklimsel koşulların, alanda farklı floristik bölgelere ait habitat ve bitki formasyonlarının oluşmasında önemli rol oynadığı belirtilmektedir (Vural, 2003:9). Avrupa-Sibirya elementlerinin yaygın olarak bulunduğu bölgede küçümsenmeyecek oranda kıyı ve kıyıda iç kısımlara uzanan vadilerde Akdeniz elemanlarının bulunuşu, Akdenizli bir mikro klimanın varlığına kanıt olarak kabul edilmektedir.

İran-Turan kökenli bitkilerin bulunuşu ise alanın güney kesimlerinin bir geçiş bölgesi oluşturduğu fikrine dayandırılmaktadır (Özdemir, 2005:20).

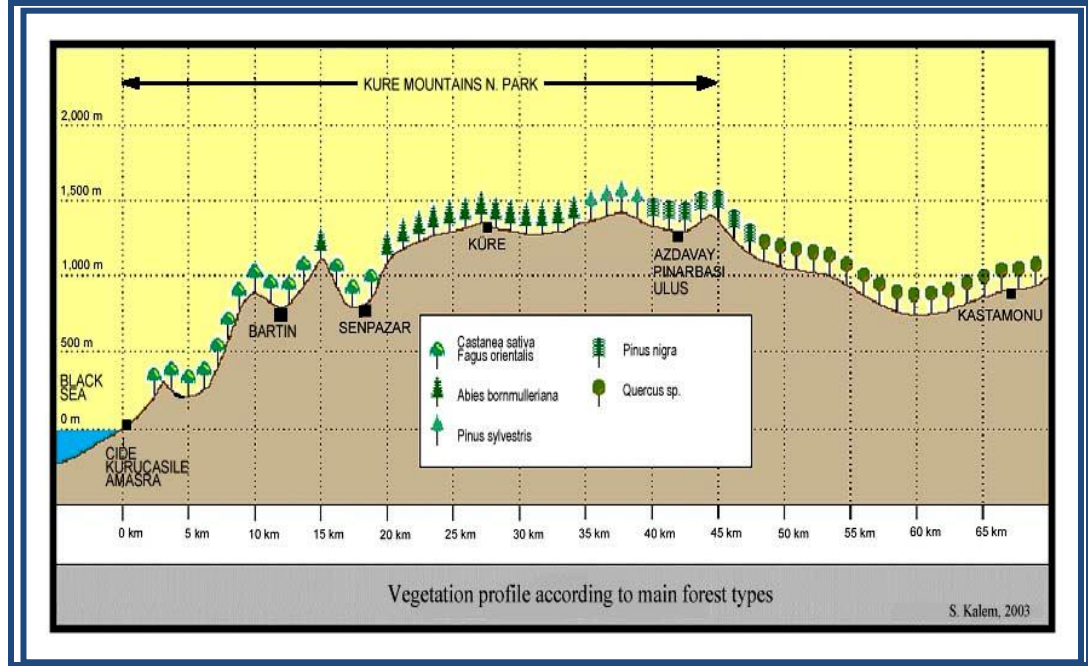
Doğal olarak güneyden kuzeye doğru yüksekliğe bağlı olarak vejetasyonda bir tabakalaşma meydana gelmektedir (Vural, 2003:9). Aynı araştırmacı, sahil kesiminde pseudomaki gibi Akdeniz bitki formasyonları gözlenirken, alçak rakımlı yamaçlarda ise nemli geniş yapraklı ormanların egemenliği vardır demektir. Bölgenin İç Anadolu'ya bakan güney kesiminde Kastamonu İli'nden başlamak üzere kuzeye doğru *Quercus petraea subsp. iberica*, *Carpinus betulus*, *Pinus nigra subsp. pallasiana*, *Pinus silvestris*, *Abies nordmanniana subsp. bornmuelleriana*, Karadeniz'e bakan kuzey yamaçlarda ise *Fagus orientalis*, *Carpinus betulus*, *Castanea sativa* gibi yaprak döken ormanlar görölmektedir (Vurdu vd., 2004:45). Yüksekliklere göre vejetasyon formasyonları Çizelge 6'da ve Şekil 3'te gösterilmektedir.

Çizelge 6:Küre Dağları Millî Parkı Vejetasyon Formasyonları

Vejetasyon Formasyonu		Yükseklik
Kumul	Kumul vejetasyonu	0-10 m
Maki	Maki vejetasyonu	10-60 m
Forest	<i>Pinus brutia</i> (Kızılçam) ormanı	20-120 (260) m
	<i>Castanea sativa</i> (Kestane) ormanı	200-360 (680) m
	<i>Fagus orientalis</i> (Doğu kayını) ormanı	400(130)-600 (720) m
	<i>Quercus petraea</i> ssp. <i>iberica</i> (Sapsız meşe) ormanı	700(500)-1,000(1,300) m
	<i>Abies nordmanniana</i> ssp. <i>bornmuelleriana</i> (Uludağ göknarı) ormanı	1,300-1,800 m
Çayırliklar		

Kaynak: Vural, 2003.

Şekil 3: Ana Orman Tiplerine Göre Vejetasyon Profili

Kaynak: Kalem, 2003'den akt. Vural, 2003:12.

Küre Dağları Millî Parkı alanına ilişkin literatürü inceleyerek hazırladığı “Flora Report” başlıklı yayınında Vural (2003); küresel düzeyde tehlike altında olan 2, Avrupa ölçeğinde tehlike altında olan 33, nadir sınıfında ise 11 takson sistematik grubu tanımlamıştır. Ayrıca çalışmada 675 taksonu kapsayan liste de yer almaktadır. Çalışmasında Vural, Küre Dağları'nın florasına ilişkin yapılan çalışmaların sistematik bir yaklaşımla tamamlanmadığını belirtmekle birlikte, yapılacak diğer çalışmalar ile takson sayısının 1.000'e kadar ulaşabileceği yorumunu da yapmaktadır (Vural, 2003:16–17).

Çalışmanın bu aşamasında alanın florasına ilişkin önemli verilere sahip olan “Önemli Bitki Alanları” araştırması sonuçlarından da bahsetmek gerekli görülmektedir. Yurdakulol ve Özhatay'ın çalışmalarına göre, Küre Dağları'nda 80 endemik ve tehlike altında olan 45 bitki taksonunun kaydı yapılmıştır. Tehlike

altındaki bu 45 bitki taksonunun 32 tanesi ise endemiktir. Alanda yetişen iki adet orkide türü *Himantoglossum caprinum* ve *Steveniella satyrioides* Bern Sözleşmesi Ek Liste I'de yer almaktadır. Alanda kaydedilen önemli taksonlar ve habitatlar ise şunlardır (Yurdakulol ve Özhatay, 2008:100–102):

Küresel Ölçekte Tehlike Altında Olanlar (2 Takson):

Acer cappadocicum var. *stenocaryum* [END, V], *Trifolium euxinum* [END, V]

Avrupa Ölçeğinde Tehlikede Olanlar (33 Takson):

Acanthus dioscoridis var. *brevicaulis* [END, R], *Allium ilgazense* [END, R], *A. kastambulense* [END, R], *Arabis abietina* [END, R], *Astragalus kastamonuensis* [END, K], *A. syringus* [END, R], *Centaurea paphlagonica* [END, R], *Cephalaria paphlagonica* [END, R], *Colchicum bornmuelleri* [END, R], *Dactylorhiza ilgazica* [END, n/1], *Delphinium bithynicum* [END, R], *D. ilgazense* [END, R], *Erodium birandianum* [END, n/1], *Helichrysum paphlagonicum* [END, R], *Heracleum paphlagonicum* [END, R], *Himantoglossum caprinum* [n/1], *Lamium leucolophum* [END, K], *Minuartia gracilis* [END, R], *M. mesogitana* ssp. *flaccida* [END, K], *Onosma paphlagonicum* [END, K], *Paracaryum paphlagonicum* [END, R], *Paronychia paphlagonica* [END, R], *Prangos denticulata* [END, R], *Scabiosa columbaria* ssp. *paphlagonica* [END, n/1], *Scrophularia paphlagonica* [END, K], *Sempervivum gillianii* [END, R], *Seseli resinosum* [END, R], *Silene paphlagonica* [END, R], *Steveniella satyrioides* [n/1], *Tripleurospermum rosellum* var. *album* [END, R], *Verbascum eriocarpum* [END, K], *V. myrianthum* [END, R], *V. ponticum* [END, R]

Ulusal Düzeyde Nadirler (11 Takson):

Alnus glutinosa ssp. *glutinosa* [R], *Arenaria filicaulis* ssp. *filicaulis* [R], *Carex flacca* ssp. *serrulata* [R], *Corallorrhiza trifida* [R], *Doronicum orientale* [R], *Epipogium aphyllum* [R], *Ilex aquifolium* [R], *Lilium martagon* [E], *Listera cordata* [R], *Potentilla umbrosa* [n/1], *Stellaria graminea* [R]

Bern Sözleşmesi'nin Ek 1'inde Yer Alanlar (2 Takson):

Himantoglossum caprinum ve *Steveniella satyrioides*.

Bern Sözleşmesi'ne Göre Alandaki Tehlike Altındaki Habitatlar:

41.1E1 – Batı Karadeniz doğu kayını ormanları, 41.2C – Güneydoğu Avrupa meşe-gürgen ormanları, 41.47 – Öksin sel yatağı ormanları, 41.7B12 – Karadeniz Bölgesi'nin iç kesimlerinde yetişen meşe ormanları, 42.1722 – Karadeniz *Buxus sempervirens*-*Abies bornmuelleriana* ormanları, 42.1723 – Batı Karadeniz'in alt kesimlerinde yetişen *Fagus orientalis*-*Abies bornmuelleriana* ormanları, 42.5F11 – Batı Karadeniz'in alt kesimlerinde yetişen sarıçam ormanları, 42.66413 – Kuzeybatı Anadolu-Karadeniz Bölgesi geçiş bölümü karaçam ormanları.

2012 yılı itibariyle Park ve tampon bölgesinin 930 bitki taksonuna ev sahipliği yaptığı, bunlardan 157'sinin endemik ve 60 taksonunun ise nesli tehlikede olduğu bilgisi verilmektedir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b:1).

2.6. Fauna Varlığı: Fauna konusunda alana ilişkin yapılan çalışmalar, flora konusunda yapılanlar kadar fazla sayıda olmamasına karşın, gerçekleştirilen birkaç çalışma dahi, alanın bu yönden ulusal ve uluslararası öneme sahip alanlardan birisi olduğunu kanıtlamaya yeterli görülmektedir.

Örneğin Vurdu vd.'nin (2004) hazırlamış olduğu bir raporda, Küre Dağları Millî Parkı alanında 15 familyadan 48 memeli, 39 familyadan 145 kuş, 11 adet kabuk böceği türünün görüldüğü bilgisi verilmektedir.

Alanda yapılan diğer bir çalışma ise, Valla Kanyonu'nun zoolojik ve ekolojik özelliklerinin ortaya çıkarılmasına yönelik Kiziroğlu (1998) tarafından yapılan çalışmadır. Çalışmada Valla Kanyonu ve çevresinin memeli hayvanlar açısından oldukça zengin bir ekosistem oluşturduğu bilgisi verilirken, bölgede 40 adet memeli türüne rastlandığı kaydedilmektedir (Kiziroğlu, 1998:5). Bu sayının daha detaylı bir çalışma sonucunda 50'yi bulabileceği de eklenmektedir. Bu bölgede vaşak, tilki, su samuru, karaca ve geyik gibi soyu tükenme tehlikesi altında olan türlerin bulunması, bölgenin zoolojik açıdan önemini ortaya koyması açısından önemli görülmektedir. Aynı zamanda Valla Kanyonu ve civarının kuşlar bakımından da ilginç ve zengin olduğu bilgisi verilmektedir (Kiziroğlu, 1998:10). Yapılan çalışmada Valla Kanyonu ve çevresinde 129 kuş türünün gözlemlendiği ve bunlardan 46'sının tehlike altında

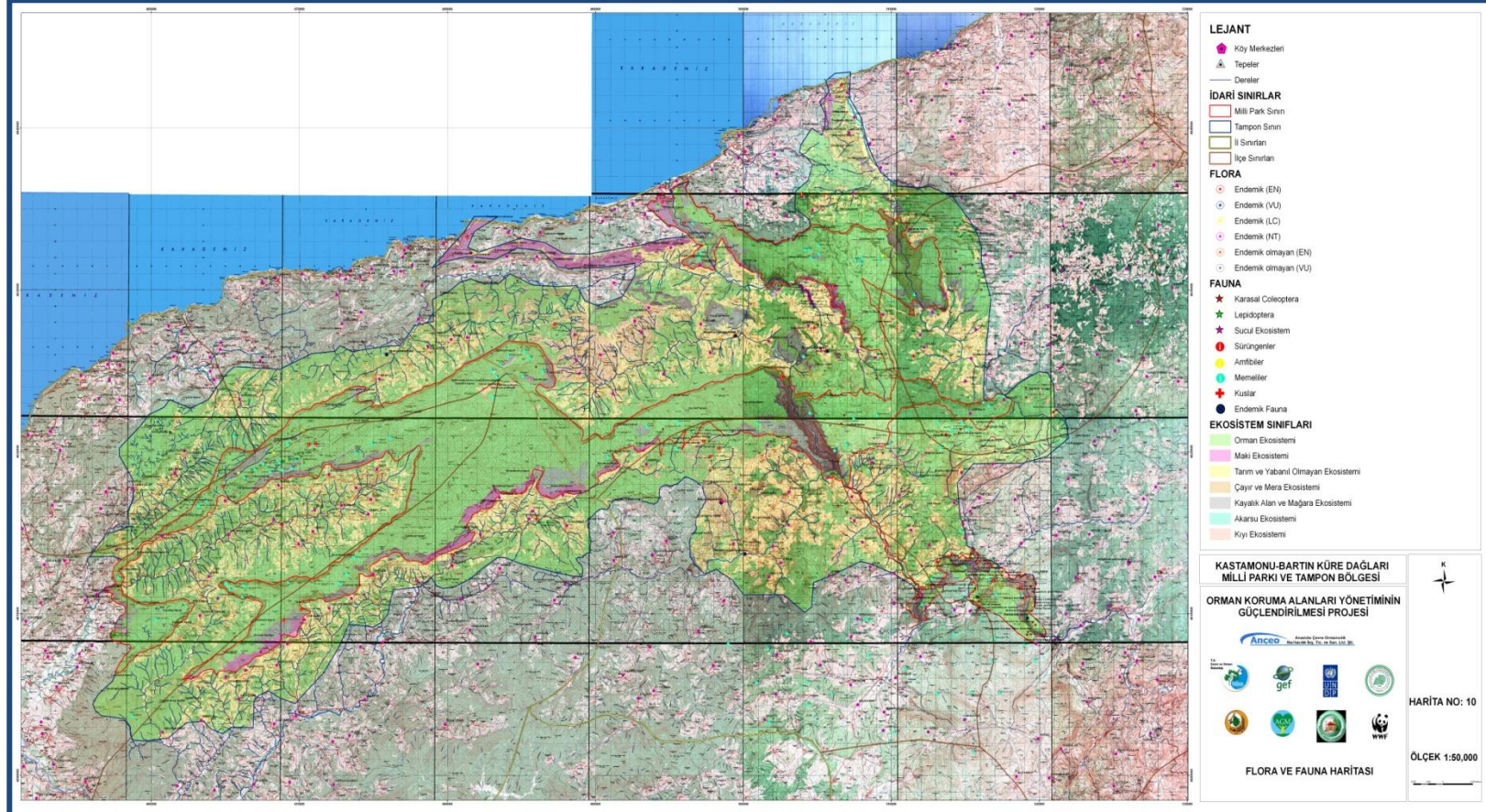
olduğu bilgisi aktarılırken, çalışmanın tüm bir yıla ve dört mevsime yayılması hlinde bu sayının 175’i bulması işten bile değildir denilmektedir. Bölgede akbaba ve gece yırtıcı türleri ile ağaçkakan türlerinin zenginliği, alanın ne denli bozulmamış olduğunu gösteren indikatörler olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda zengin bir tc kuş faunasını bünyesinde bulunduran alan, tam bir biyogenetik rezerv alanı olarak tanımlanmaktadır.

Alana ilişkin hazırlanan diğer bir çalışma ise, Turan (2003) tarafından hazırlanan rapordur. Bu raporda alanın faunasına ilişkin 214 tür tanımlanırken; bunların 34 adedinin memeli, 121 adedinin kuş, 12 adedinin sürüngen, 8 adedinin çift yaşamlı ve 39 adedinin ise tatlısı balık türlerine ait olduğu ifade edilmektedir. Bu türlerden 6 adedinin tehlikede (endangered), 10 adedinin zarar görebilir (vulnerable), 9 adedinin nadir, 36 türün ise tehlike altına girmeye yakın olduğu (nearly threatened) ifade edilmektedir. Ayrıca bu türlerden 36 adedinin CITES kapsamında olduğu, 134 adedinin Bern Sözleşmesi kapsamında bulunduğu ve 47 adedinin ise yok olma durumunda, “Redlist” içinde yer aldığı bilgisi de verilmektedir.

Yukarıda anlatılanları birlikte düşünerek Küre Dağları Millî Parkı’nın biyolojik çeşitlilik açısından zenginliğini özetlemek gerekirse; bu bölgenin hem flora, hem de fauna zenginliği açısından ülkemizin en önemli karstik bölgesi olan Toroslar’dan ve karstlaşmanın literatüre girmesine neden olan Dalmaçya kıyılarındaki Dinar Alpleri karst sahasından çok daha zengin olarak değerlendirildiğini belirtmek gerekir (T.C. Orman Bakanlığı, 2003a:18). Bunun

nedeni olarak; karstik kireçtaşlarında depolanan suların yeraltındaki yavaş akımı sonucunda bölgede devamlı su bulunması yanında iklimin çok nemli olması sonucunda yoğun bitki örtüsü ve ormanların gelişmesi, dolayısıyla da çok çeşitli türün, fauna populasyonu ve elemanın ekosistemin ayrılmaz parçası hâline gelmesi gösterilmektedir. Aynı raporda, Millî Park alanındaki mağaraların ayılar ve yarasalar için, sarp ve dik yamaçlı kayalıkların da yırtıcı kuşlar için önemli yaşam ortamları oluşturduğu ifade edilmektedir. Kalkerli arazilerde karstlaşma sonucundaki erime, çökme sonucu oluşan ve tavaya benzeyen ve bu tavaların birleşmesiyle oluşmuş, boyutları bölgenin karstik özelliklerine göre değişen kapalı veya yarı açık çukurluklar olan dolinler içerisinde çok çeşitli bitki örtüsü bulunmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı Millî Park alanı ve civarında zengin bir yaban hayatı gelişmiştir. Bu zengin yaban hayatı içerisinde çok sayıda endemik bitki ve hayvan türünün de kendilerine yaşam alanı bulabildiği bildirilmektedir.

Harita 8: Küre Dağları Millî Parkı Flora ve Fauna Haritası

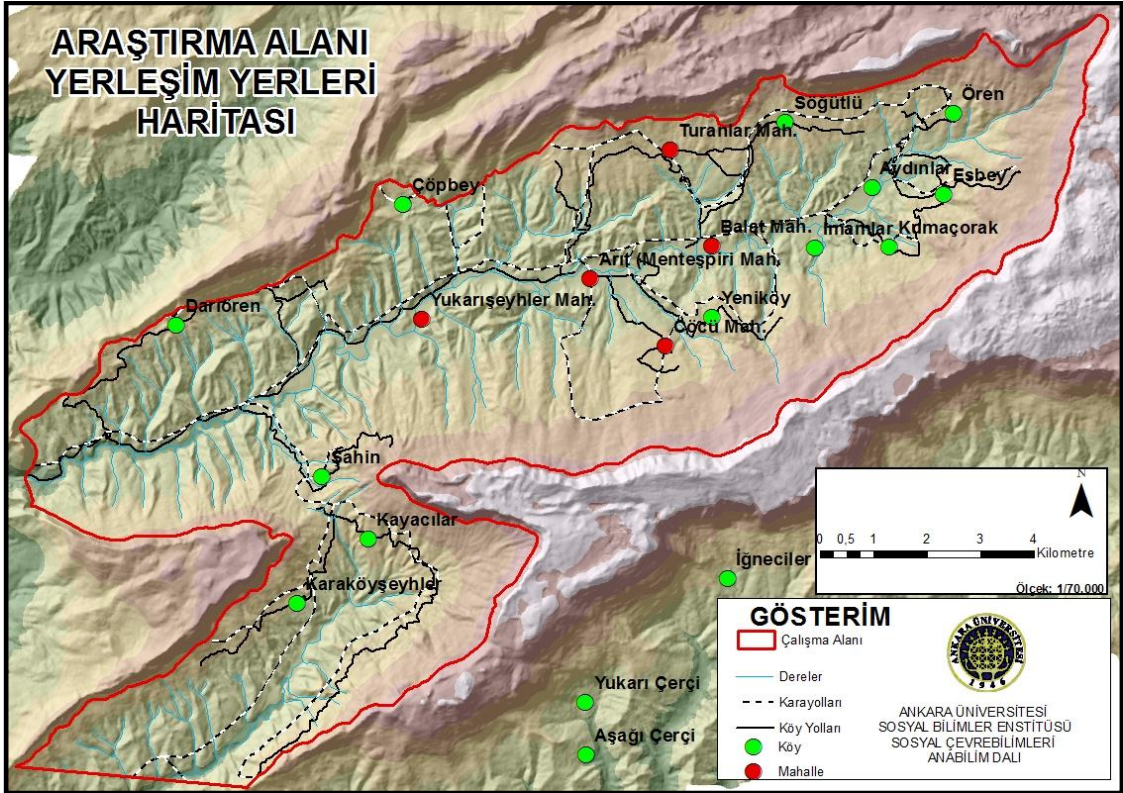

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA ALANININ (ARIT YÖRESİ) DOĞAL ORTAM VERİLERİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI

1. **Araştırma Alanı Yerleşimleri:** Bu başlık altında araştırma alanında bulunan bütün yerleşim alanlarının fiziki, sosyal ve ekonomik yapıları tek tek değerlendirilerek hangi köyde hangi kalkınma seçeneklerinin öne çıkarılabileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca hangi köylerin hangi yönlerden birbirine benzediği ya da ayrıştığı da ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha sonra yine bu bölümde yerleşim yerlerinin fiziki, sosyal ve ekonomik yapıları topluca değerlendirilmiştir. Sosyal ve ekonomik yapıların önemli bir kısmı kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Harita 9: Araştırma Alanı Yerleşim Yerleri Haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

1.1. Menteşpiri Mahallesi:

Fiziki Yapı: Arıt Kasabası'nın merkezinde yer alan mahalledir. Arıt Çayı kenarında, vadi tabanında yer almaktadır. Bartın'a uzaklığı 31 km., denizden yüksekliği ise 339 m.'dir. Arıt Belediyesi'nin kuruluşu aşamasında; Cöcü Köyü'nün Ovazlar Mahallesi, Yeniköy'ün Bilal Mahallesi, Çöpbey Köyü'nün Dalbu Mahallesi, Yukarı Şeyhler Köyü'nün Nuhlar Mahallesi Menteşpiri Köyü'ne dâhil edilmiştir. Böylece 1992 yılında Arıt Belediyesi; Menteşpiri (Köyü) Mahallesi, Cöcü (Köyü) Mahallesi ve Yukarı Şeyhler (Köyü) Mahallesi'nden oluşacak şekilde kurulmuştur. Belediyenin üçüncü döneminde, Turanlar Köyü'nün ve Balat Köyü'nün belediyeye dâhil edilmesiyle birlikte belediyeye bağlı mahalle sayısı beşe çıkmıştır (Arıt Belediyesi, 2012).

Menteşpiri Mahallesi'nin tarım alanları, araştırma alanının en verimli (II. sınıf arazi kullanım kabiliyetine sahip) tarım alanlarından oluşmaktadır. Arazilerin erozyon derecesi orta şiddette, eğimi % 12-20 arasında ve toprakları derindir (90+ cm.) (OGM, 2011 ve KHGM, 2011). Bu mahallenin ulaşım, elektrik, telefon ve su problemi yoktur. Bütün evlerde su şebekesi vardır. Araştırma alanında kanalizasyonu olan tek yerleşim birimidir.

Sosyal Yapı: 2010 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre, Menteşpiri Mahallesi'nin nüfusu 903'dür. Mahallenin kış ve yaz aylarındaki nüfusu oldukça farklıdır. Menteşpiri'nde kış aylarında hane sayısı 450 iken, yazın hane sayısı 500'e kadar çıkmaktadır. Araştırma alanı köylerinin çoğunda görülen bu durumun nedeni olarak, yaşlıların kış aylarını büyük şehirlerde bulunan çocuklarının yanında geçirmeleri gösterilmektedir. Son on yılda iki hane büyük şehirlere göç

etmiştir. Menteşpiri Mahallesi'nden en fazla İstanbul ve Bartın'a göç gerçekleşmektedir. İnsanlar göç edilen yerlerde genellikle serbest meslekle ve vasıfsız işçilikle hayatlarını idame ettirmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etmeyi düşünen hane bulunmayan Menteşpiri'nde mevsimlik göç görülmemektedir.

Menteşpiri'nde 160 hanede sigortalı (SSK, tarım ve özel sigorta) birey bulunurken, BAĞ-KUR'lu hane sayısı 150 ve emekli sandığına mensup birey sayısı ise 75'tir. Yeşil kart sahibi 17 kişi, 65 yaş yaşlılık parası alan ise 8 kişidir. Menteşpiri Mahallesi'nde bulunan 22 - 23 No'lu Aile Sağlık Merkezleri'nde iki doktor, iki ebe ve üç hemşire görev yapmaktadır. Bu iki merkez araştırma alanında yer alan bütün köylere hizmet vermektedir. Menteşpiri'nde bulunan resmi kurumlardan birisi de Arıt Orman İşletme Şefliği'dir. Menteşpiri Mahallesi'nde bir adet ilkokul, bir adet ortaokul ve bir adet de çok programlı lise bulunmaktadır. Lise, araştırma alanının tek lisesi durumundadır. İlkokulda 8 öğretmen 70 öğrenci, anasınıfında 1 öğretmen 10 öğrenci, ortaokulda 16 öğretmen 162 öğrenci ve lisede ise 14 öğretmen 145 öğrenci eğitim öğretime devam etmektedir. ADNKS'de Arıt Kasabası'nın (beş mahallesi) eğitim durumu topluca verilmiştir. Bu bağlamda Menteşpiri'nin eğitim düzeyi durumu da diğer beş mahalle ile birlikte değerlendirilmiştir. Arıt Kasabasının eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 292, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 331, ilkokul mezunu 420, ilköğretim mezunu 336, ortaokul veya dengi okul mezunu 45, lise veya dengi okul mezunu 160, yüksekokul ve üzeri 38, bilinmeyen 83 kişi şeklindedir (TÜİK, 2010). Araştırma alanının diğer köyleri ile kıyaslandığında Arıt Kasabası'nın eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu mahalle bütün çevre köylerin merkezi konumunda olmakla birlikte sosyal hayatın en canlı olduğu

yerleşim yeridir. Civar köyler market, pazar ve manav ihtiyaçlarını bu mahalleden karşılamaktadır. Bu bağlamda Menteşpiri'nde 2 adet ekmek fırını, 1 adet manav, 1 adet berber, 1 adet nalbur, 5 adet market, 2 adet kasap, 2 adet sıcak soğuk demirci, 5 adet kahvehane, 1 adet de marangoz olduğunu not etmek gerekir. Mahalle'nin 7 adet camisi ve bütün camilerin de imamı mevcuttur.

Diğer yandan kalkınma çalışmalarında önemli unsurlardan olan hane başına aktif nüfus potansiyeli ve nüfus bağımlılık oranı³⁸ Menteşpiri'nde önemli göstergeler olarak değerlendirilmelidir. Çünkü hane başına aktif çalışabilir nüfus potansiyeli en az Menteşpiri Mahallesi için (180,4) hesaplanmıştır. Nüfus bağımlılık oranı ise % 49 (çocuk bağımlılık oranı % 29, yaşlı bağımlılık oranı % 20) olarak ortaya konulmuştur. Bu durum planlanacak kırsal kalkınma çalışmalarında önemli bir unsur olarak dikkate alınmalıdır.

Ekonomik Yapı: Menteşpiri Mahallesi'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır (slajlık) ve yonca ekilmektedir. 1980 yılında 310 dekar (hane başına 0,6 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 160 dekarda (hane başına 0,3 dekar)³⁹ bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. Mahallenin bu arazileri işlemek için 10 adet traktörü bulunmaktadır. İşlenen arazi miktarı ile birlikte değerlendirildiğinde bu traktörlerin tamamına yakınının atıl durumda olduğu görülmektedir. 1980 yılında 880 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 1,8 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 425 adede (hane başına 0,9 adet) düşmüştür. 1980 yılında küçükbaş hayvan varlığı 50 iken 2011'de 95, 1980 yılında iş hayvanı varlığı 125 iken 2011'de 15, kanatlı sayısı 1980'de 1.000 iken 2011'de 700 olarak gerçekleşmiştir.

³⁸ Bakınız (Çizelge 10).

³⁹ Bu mahallede ve diğer yerleşim yerlerinde hane başına düşen büyükbaş hayvan varlığı ve bitkisel üretim alanı belirlenirken kış aylarına ait hane sayısı temel alınmıştır.

Marul, ıspanak, prasa, yeşil soğan, domates, patlıcan ve biber bu mahallede üretilen sebzelerdir. Sebzeler açık alanlarda (toplam 7 dekar) ve örtü altında (toplam 3 dekar) yetiştirilmektedir. Yetiştirilen bu sebzelerin bir kısmı pazar günü kurulan Arıt Pazarı'nda pazarlanmaktadır. Bu mahallede meyve türleri arasında bulunan cevizin üretimi önemlidir. Pazarlanması çoğunlukla tanıdıklar aracılığıyla yapılmaktadır. Ormanlardan mantar, döngel, kuşburnu, ihlamur ve kızılıcık toplanmaktadır. Sulu bitkisel üretim potansiyeli olmasına karşın uygulanmamaktadır. Arıcılık faaliyetinde bulunan 10 ailenin toplam 100 kovanı vardır. Üretilen balın pazarlanması tanıdıklar aracılığıyla yapılmaktadır. Arazi kadastro tamamlanan mahallenin henüz orman kadastro yapılmamıştır. Ormancılık faaliyetlerinin yoğun olmadığı bu mahalle, orman kenarı köy olarak tanımlanmaktadır. Mahalle sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden (SSK, BAĞ-KUR ve emekli sandığı), ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Köylüler, işsizliği ve Kurucaşile ile Cide'ye ulaşımı köylerinin en önemli sorunları arasında saymaktadır. Bitkisel üretime yönelik olarak ise yaban domuzu zararını en önemli tehdit olarak algılamaktadır.

Menteşpiri Mahallesi'nin doğal ortam ve sosyo-ekonomik verileri bir arada düşünüldüğünde, birim alandan en fazla verimin alınacağı entansif bitkisel üretim teknikleri (örtü altı yetiştiriciliği, fidan üretimi, mantar üretimi, organik tarım gibi) öne çıkarılabilir. Köylüler, ekoturizm kapsamında pansiyonculuğun ve alan rehberliğinin kendileri için alternatif geçim kaynağı olabileceğini ifade etmektedir. Araştırma alanının en büyük yerleşim birimi olması ve Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından Arıt Kasabası ve mahallelerinde 28 adet ahşap evin korunması gereken taşınmaz kültür varlığı olarak

tescil edilmesi (Kuşçu, 2012) nedeniyle bu mahallede ekoturizmin geliştirilebileceği söylenebilir.

1.2. Cöcü Mahallesi:

Fiziki Yapı: Cöcü Mahallesi Bartın'a 33 km. mesafede, denizden yüksekliği ise 533m.'dir. Mahalle kuzeye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Tarım alanlarının toprak derinliği sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyet sınıfı VI, eğimi % 12-20 arasında ve erozyonu şiddetlidir (3. derece). Elektrik ve telefon sorunu yoktur. Fakat Arıt yolu bakımsız haldedir ve su şebekesi ise sürekli arızalanmaktadır.

Sosyal Yapı: Cöcü Mahallesi'nin kış ve yaz ayları arasındaki nüfusu arasında büyük değişiklikler bulunmaktadır. Mahallenin kış aylarında hane sayısı 60 iken yazın bu sayı 80'e kadar çıkmaktadır. Son on yılda göç eden hane sayısı 24'dür. En çok İstanbul, Bartın ve Ankara'ya göç verilmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle tekstil işçiliği, mobilyacılık ve kaynakçılıktan geçimlerini sağlamaktadır. 2011 yılı itibariyle göç etmeyi düşünen hane sayısı 4 olarak tespit edilmiştir. Bu mahallede mevsimlik göç görülmemektedir. Cöcü'de 57 hanede sigortalı (SSK, tarım ve özel sigorta) birey bulunurken, 3 ailede de BAĞ-KUR'lu birey mevcuttur. 6 kişi ise yeşil kart sahibidir. 1 adet camisi ve imamı olan mahallenin ilkokul, ortaokul ve lise eğitimi Menteşpiri Mahallesi'ndeki okullarda gerçekleşmektedir. İlkokula giden öğrenci sayısı 3, ortaokula giden öğrenci sayısı 4 olarak tespit edilmiştir. Liseye giden öğrenci bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri sağlık hizmetlerini de Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Bu mahallenin sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden (SSK emekliliği) ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Ekonomik Yapı: Cöcü’de tarla bitkilerinden buğday, az miktarda patates, slajlık mısır, fiğ, yonca ve yulaf ekilmektedir. Bahçe bitkilerinden ise biber, domates, patlıcan, salatalık, soğan, maydanoz ve karpuz yetiştirilmektedir. 1980 yılında 5.000 dekar (hane başına 41,6 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 390 dekada (hane başına 6,5 dekar) tarım faaliyeti devam etmektedir. Köylülere göre işlenen tarım alanlarındaki bu önemli düşüşün nedeni göçle ve insanların bitkisel üretim alanından vazgeçmesiyle açıklanmaktadır. 2011 yılı itibariyle üretim geçimlik tarzında, ailelerin öz tüketimine yönelik olarak yapılmaktadır. Mahallede sadece 1 ailenin sulu bitkisel üretim arazisi vardır. Fakat mahallenin tamamı için sulu bitkisel üretim potansiyeli bulunmamaktadır. 1980 yılında büyükbaş hayvan varlığı 2.500 adet (hane başına 20,8 adet) iken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 83 adede (hane başına 1,4 adet) düşmüştür. 1980 yılında küçükbaş hayvan varlığı 300 iken 2011’de küçükbaş hayvan kalmamıştır. 1980 yılında iş hayvanı varlığı 260 iken 2011’de 57’ye düşmüştür. Benzer şekilde kanatlı sayısı 1980’de yaklaşık 4.000 iken 2011’de bu sayı yaklaşık 1.000 adet olarak gerçekleşmiştir.

Ormancılık faaliyetlerinde bu köyden sadece 1 hane çalışmaktadır. Bu aile ormancılık faaliyetlerinden budama, temizlik ve fidan dikiminde çalışmaktadır. 20-30 yıl önce mahallede ormancılık faaliyetlerinde 30-40 hanenin çalıştığı ifade edilmektedir. Meyve çeşitlerinden cevizin üretimi önemlidir. Mantar, döngel, kuşburnu ve ihlamur ormanlardan toplanan meyvelerdir. Turizm faaliyeti az da olsa (rehberlik yoluyla) yeni başlamıştır. Millî Park’ın ilanıyla paralel şekilde artan bilimsel araştırmalara bağlı olarak Ankara Üniversitesi’nin bir araştırmasında fotokapanla yaban hayvanlarının takibi çalışmasında köy halkı işlendirilmiştir.

Mahalle’de 30 hanenin toplam 300 adet sabit arı kovanı vardır. Üretilen balın çok azı tanıdıklar vasıtasıyla pazarlanabilmektedir. Mahallede 5 traktör bulunmasına karşın bunlardan 3 tanesi atıl durumdadır ve sadece 2 tanesi kullanımdadır. Mahallede esnaf bulunmamaktadır.

Mahallede yaban domuzu zararı bitkisel üretime yönelik en büyük tehditlerden birisi olarak dile getirilmektedir. Köylülerin yetkililerden talepleri Arıt ve Bartın yolunun iyileştirilmesi, millî parkın ilanı ile birlikte arazileri ava yasaklandığı için kendilerine avlanılacak alan gösterilmesidir. Diğer yandan yaban domuzu zararı bu mahallede de bitkisel üretime yönelik tehditlerin başında sayılmaktadır.

Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Cöcü Mahallesi, ekoturizm örnek köylerinden birisi olarak tanımlanmıştır. Bu mahalleden Odalaryanı Uzunçarşı 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı’na yürüyüş yolu tanımlanmıştır. Bu bağlamda Cöcü, ekoturizmin geliştirilebileceği yerleşim yerlerinden birisi olarak düşünülebilir. Aynı zamanda köylüler de ekoturizmin kendileri açısından alternatif geçim kaynağı olabileceğini düşünmektedir. Diğer yandan kullanılmayan yaklaşık 4.500 dekarlık tarım arazisinin köyde kalanlarca yeniden işlenmesine yönelik tedbirler geliştirilebilir.

1.3. Yukarışeyhler Mahallesi:

Fiziki Yapı: Yukarışeyhler Mahallesi Bartın’a 29 km. mesafededir. Araştırma alanının denizden yüksekliği en düşük (310 m.) olan yerleşim yeridir. Mahalle, Arıt

Çayı kenarında vadi tabanında yer almaktadır. Tarım alanları sığ (20-50 cm.) ve derin (90+ cm.) topraklardan oluşmaktadır. Topraklarının bir kısmının arazi kullanım kabiliyet sınıfı II, geri kalanının ise VII. sınıftır. Eğim sınıfları ise % 12-20 ve %20-30'dur. Bu yerleşim yerinde erozyon tehdidi orta (2. derece) ve şiddetli (3. derece) seviyede gerçekleşmektedir. Mahallenin ulaşım, elektrik, telefon ve su problemi yoktur.

Sosyal Yapı: Yukarışeyhler Mahallesi'nin hane sayısı 50'dir. Hane sayısı bakımından kış ayları ile yaz ayları arasında fark bulunmamaktadır. Son on yılda göç eden hane sayısı 25-30 arasındadır. En çok İstanbul ve Bartın'a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle fabrikalarda tekstil işçiliği ile geçimlerini sağlamaktadır. 2011 yılı itibariyle göç etmeyi düşünen 5-6 hane olduğu tespit edilmiştir. Bu mahallede mevsimlik göç görülmemektedir. Mahallenin 25 hanesinde sigortalı (SSK) birey bulunurken, 3 kişi yeşil kart sahibi, 5 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Mahallenin ilkokul, ortaokul ve lise eğitimi Menteşpiri Mahallesi'ndeki okullarda gerçekleşmektedir. İlkokul, ortaokul ve liseye giden öğrenci sayısı toplam 15 olarak tespit edilmiştir. Mahalle sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Mahallenin 2 adet camisi ve 2 imamı vardır.

Ekonomik Yapı: Yukarışeyhler Mahallesi'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. 1980 yılında 2.600 dekar (hane başına 23,6 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 225 dekarda (hane başına 4,5 dekar) bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. 1980 yılında 340 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 3,1 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 30 adede (hane başına 0,6) düşmüştür. Bu mahallede küçükbaş hayvan

bulunmamaktadır. 1980 yılında iş hayvanı varlığı 220 iken 2011’de 6’ya, kanatlı sayısı 1980’de 1.000 iken 2011’de 200’e düşmüştür. Sebzelerden patates, domates, biber, patlıcan, ıspanak, prasa ve marul yetiştirilen ürünlerdendir. Sebzelerin çoğunluğu örtü altında yetiştirilmektedir. Ormanlardan kestane, mantar, kuşburnu ve ıhlamur toplanmaktadır. Bitkisel üretim geçimlik tarzında, kendi öz gereksinimlerini karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Mahallede 4 adet traktör kullanımdadır. Ekimi yapılan arazi ile kıyaslandığında bu traktörlerin hepsinin tam kapasite ile kullanıldığını söyleyemeyiz. Sulu bitkisel üretim potansiyeli olmasına karşın uygulanmamaktadır. Arıcılıkla 4-5 hane (toplam 25 kovan) ilgilenmektedir. Üretilen balın bir kısmı tanıdıklar aracılığıyla pazarlanmaktadır. Arazi kadastro tamamlanan mahallenin henüz orman kadastro yapılmamıştır. Ormancılık faaliyetlerinin yoğun olmadığı bu mahalle, orman kenarı köy olarak tanımlanmaktadır. Mahalle sakinleri geçimlerinin önemli bir kısmını işçi ve emeklilik (SSK) ücretlerinden sağlamaktadır. Büyükbaş yetiştiriciliği ikinci sırada yer almaktadır. Hayvancılık ve bitkisel üretime yönelik olarak mazot ve yem pahalılığı şikâyeti köylüler tarafından dile getirilmektedir. Arıcılık açısından ise yöreye uygun ırk seçiminin yapılması ve eğitim eksikliğinin giderilmesi yetkililerden talep edilenler arasındadır. Mahallede hiç esnaf bulunmamaktadır.

Yukarışeyhler Mahallesi’nin doğal ortam ve sosyo-ekonomik verileri bir arada düşünüldüğünde, bu mahallede birim alandan en fazla verimin alınacağı entansif bitkisel üretim teknikleri (örtü altı yetiştiriciliği, fidan üretimi, mantar üretimi, organik tarım gibi) öne çıkarılabilir. Köylüler yöreleri için el sanatlarının, organik tarımın ve pansiyonculuğun alternatif geçim olabileceğini ifade etmektedir.

1.4. Turanlar Mahallesi:

Fiziki Yapı: Turanlar Mahallesi Bartın'a 33,5 km. mesafede, denizden yüksekliği ise 501 m.'dir. Mahalle, güneye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Tarım alanlarının; toprakları sıg (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Aynı zamanda bu yerleşim yerinin toprakları şiddetli (3. derece) derecede erozyon tehdidi ile karşı karşıyadır. Mahallenin elektrik ve telefon problemi yoktur. Evlerin tamamında su şebekesi olmasına karşın, şebekenin sürekli arızalandığı ifade edilmektedir. Köylülerin Arıt ve Bartın yolunun bakımının yapılması talepleri vardır.

Sosyal Yapı: Araştırma alanının çoğu köyünde de karşılaştığımız şekilde mahallenin yaz ve kış nüfusu arasında çok büyük değişiklikler vardır. Turanlar Mahallesi'nin kış aylarındaki hane sayısı 100 civarındadır, yaz hane sayısı ise 140'a kadar çıkmaktadır. Son on yılda 30 hanenin göç ettiği ifade edilmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan hane bulunmamaktadır. En çok İstanbul'a, az miktarda da Bartın'a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle tekstil işçiliği ile geçimlerini sağlamaktadır. Bu mahallede mevsimlik göç görülmemektedir. Mahallenin 80 hanesinde maden emeklisi, 10 hanesinde ise tarım sigortası emeklisi bulunmaktadır. 10 kişi yeşil kart sahibi ve 7 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Mahalle'nin ilkokul, ortaokul ve lise eğitimi Menteşpiri Mahallesi'ndeki okullarda gerçekleşmektedir. İlkokula giden öğrenci sayısı 2, ortaokula giden öğrenci sayısı 5 ve liseye giden öğrenci sayısı ise 3'tür. 2 adet camisi ve 2 imamı vardır. Mahalle sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır.

Ekonomik Yapı: Turanlar Mahallesi'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır ve yonca yetiştirilmektedir. 1980 yılında 10.000 dekar (hane başına 83,3 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 2.640 dekada (hane başına 26,4 dekar) 5 adet traktör ile bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. 1980 yılında 870 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 7,2 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 342 adede (hane başına 3,4) düşmüştür. Bu mahallede küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 60 iken 2011'de 10, kanatlı sayısı 1980'de 300 iken 2011'de bu sayı 60 olarak gerçekleşmiştir. Sulu bitkisel üretim alanı ve potansiyeli bulunmamaktadır. Az miktarda ceviz üretimi yapılmaktadır. Ormanlardan mantar, döngel, kuşburnu ve ıhlamur toplanmaktadır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 7 hanenin toplam 20 kovanı bulunmaktadır. Üretilen balı ailelerin kendileri tüketmektedir. Arazi kadastro tamamlanan mahallenin henüz orman kadastro yapılmamıştır. Bu mahalle orman kenarı köy olarak tanımlanmaktadır. Mahalle sakinleri geçimlerini birinci sırada maden emekliliğinden (SSK) ve tarım sigortası emekliliğinden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Turanlar Mahallesi ekoturizm örnek köylerinden birisi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda mahalle yakınlarında iki tane tur güzergâhı tanımlanmıştır. Bunlar; 1. Karadere Vadisi Tur Güzergâhı, 2. Turanlar Köyü-Zoni Yaylası-Karapınar Çayırı-Söğütlü Köyü Tur Güzergâhı'dır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b). Restore edilmeye uygun olan 10 adet ahşap evin varlığı da dikkate alındığında bu mahallede ekoturizmin geliştirilebileceği söylenebilir. Diğer yandan köylüler

pansiyonculuğun kendileri için alternatif geçim kaynağı olabileceği fikrini de paylaşmaktadır. Ayrıca Turanlar Mahallesi'nin hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısı ve bitkisel üretim alanı büyüklüğü diğer köylerle kıyaslandığında bu iki alana yönelik planlamaların öne çıkarılması gerektiği söylenebilir. Diğer yandan bitkisel üretim alanı büyüklüğü bakımından Turanlar'ın en büyük potansiyele (10.000 dönüm) sahip olduğu ve bunun az bir miktarının (2.640 dönüm) kullanıldığı dikkate alınarak, terk edilen arazilerin de bitkisel üretime kazanılmasına yönelik tedbirlerin geliştirilmesi gerektiği yorumu yapılabilir. Yaban domuzu zararı bu mahallede de bitkisel üretime yönelik algılanan tehditlerin en ön sırasında yer almaktadır.

1.5. Balat Mahallesi:

Fiziki Yapı: Balat Mahallesi Bartın'a 32,5 km. mesafede ve denizden yüksekliği ise 350 m.'dir. Mahalle, Arıt Çayı kenarında vadi tabanında bulunmaktadır. Tarım alanlarının; toprakları sıg (20-50 cm.) ve derin (90 + cm.), arazi kullanım kabiliyeti II.,VI. ve VII. sınıf, eğimi ise % 12-20 ve % 20-30 arasındadır. Aynı zamanda toprakları orta (2. derece) ve şiddetli (3. derece) erozyon tehdidi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu mahallenin elektrik, ulaşım ve telefon problemi yoktur. Evlerde su şebekesi olmasına karşın düzenli çalışmadığı için atıl durumdadır.

Sosyal Yapı: Balat Mahallesi'nin kış aylarındaki hane sayısı 75, yaz aylarındaki hane sayısı ise 100'e kadar çıkmaktadır. Diğer köylerde olduğu gibi burada da yaz ve kış nüfus arasında değişiklikler mevcuttur. Son on yılda 25 hanenin göç ettiği bilgisi verilmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan hane bulunmamaktadır. Mahalleden en çok İstanbul'a ve Bartın'a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle vasıfsız işçilik ile hayatlarını idame ettirmektedir. Bu mahallede

mevsimlik göç görülmemektedir. Balat Mahallesi'nin 73 hanesinde SSK'lı ve tarım sigortalı, 1 hanesinde ise BAĞ-KUR'lu kişi vardır. Yine 20 kişi yeşil kart sahibi ve 10 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Mahallenin ilkokul, ortaokul ve lise eğitimi Mentешpiri Mahallesi'ndeki okullarda gerçekleşmektedir. İlkokula, ortaokula ve liseye toplam 20-25 öğrencinin devam ettiği bilgisi verilmektedir. 1 adet camisi ve imamı vardır. Mahalle sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Mentешpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır.

Ekonomik Yapı: Turanlar Mahallesi'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır ve yonca yetiştirilmektedir. 1980 yılında 1.505 dekar (hane başına 15 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 390 dekarda (hane başına 5,2 dekar) 5 adet traktör ile bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. 1980 yılında 383 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 3,8 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 125 adede (hane başına 1,6) düşmüştür. Bu mahallede küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 60 iken 2011'de 5, kanatlı sayısı 1980'de 2.000 iken 2011'de 750 olarak gerçekleşmiştir. Sulu bitkisel üretim potansiyeli bulunmasına karşın yapılmamaktadır. Prasa, biber, domates, soğan ve patates örtü altında (toplam 2,5 dekar) üretilen sebzelerdir. Açık alanda sebze üretimi bulunmamaktadır. Ormanlardan mantar, döngel, kuşburnu ve ihlamur toplanmaktadır. Az miktarda ceviz üretimi vardır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 3 hanenin toplam 30 kovanı bulunmaktadır. Üretilen balın bir kısmı tanıdıklar aracılığıyla pazarlanmaktadır. Arazi kadastrosu tamamlanan mahallenin henüz orman kadastrosu yapılmamıştır. Balat Mahallesi, orman kenarı köy olarak tanımlanmaktadır. Bu mahallenin sakinleri geçimlerini birinci sırada SSK

ücretlerinden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Mahallede bulunan bir adet marangoz, gardrop ve mutfak dolabı yapmaktadır.

Köylüler sulama suyu sorununun çözümü için gölet yapılmasını talep etmektedir. Köylüler aynı zamanda kanalizasyonlarının olmaması, çöplerinin toplanmaması, sokak lambalarının yanmaması, içme ve sulama suyu yetersizliği, işsizlik sorunu, tarım girdilerinin yüksek, ürünlerinin ucuz olması gibi sorunlarının çözümü için ilgililerden yardım talep etmektedir. Mahallede esnaf bulunmamaktadır.

Balat Mahallesi'nin doğal ortam ve sosyo-ekonomik verileri bir arada düşünüldüğünde, Mentешpiri ve Yukarışeyhler Mahalleleri'ne benzer şekilde, birim alandan en fazla verimin alınacağı entansif bitkisel üretim teknikleri (örtü altı yetiştiriciliği, fidan üretimi, mantar üretimi, organik tarım gibi) öne çıkarılabilir.

1.6. Yeniköy:

Fiziki Yapı: Yeniköy Bartın'a 33 km. mesafede, denizden yüksekliği ise 522 m.'dir. Yeniköy'ün yerleşimi kuzeye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Bu köyün elektrik, yol ve telefon problemi yoktur. İçme suları ise yetersizdir.

Sosyal Yapı: Yeniköy'ün hane sayısı 30'dur. Son on yılda 5 hanenin göç ettiği ifade edilmektedir. Göçle başlayan nüfus azalışı araştırma alanının çoğu köyünde 1990'lı yıllarda başlamışken, Yeniköy'de göç 1980'li yıllardan itibaren görülmeye başlayan bir olgu olmuştur. Araştırma alanının bütün köyleri içerisinde en fazla nüfus

azalışının gerçekleştiği Yeniköy’de bu azalış % (-) 9,18 oranı ile en fazla 1990-200 yılları arasında gerçekleşmiştir. Nüfustaki bu azalış eğilimi 2000-2010 yılları arasında da % (-) 4,52 oranıyla devam etmiştir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan hane bulunmamaktadır. Çoğunlukla İstanbul’a ve Bartın’a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle inşaat işçiliğinden geçimlerini sağlamaktadır. Bu köyde mevsimlik göç görülmemektedir. Köyün 27 hanesinde SSK’lı ve tarım sigortalı kişi bulunmaktadır. 12 kişi yeşil kart sahibi ve 10 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Mahalle’nin ilkokul, ortaokul ve lise eğitimi Menteşpiri Mahallesi’ndeki okullarda gerçekleşmektedir. İlkokula giden öğrenci sayısı 5, ortaokula giden öğrenci sayısı 1 ve liseye giden öğrenci sayısı 1’dir. 1 adet camisi ve imamı vardır. ADNKS’de Yeniköy’ün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 17, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 25, ilkokul mezunu 25, ilköğretim mezunu 17, ortaokul veya dengi okul mezunu 2, lise veya dengi okul mezunu 3 ve bilinmeyen 8 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpiri’nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Bu köyün sakinleri geçimlerini birinci sırada SSK ve tarım sigortası ücretlerinden karşılarken, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Köyde restore edilmeye uygun eski ahşap evlerin varlığı, bu evlerin restore edilerek turizme sunulması için bir fırsat olarak görülmektedir. Köyde yerleşik herhangi bir esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Yeniköy’nde tarla bitkilerinden buğday, mısır ve arpa yetiştirilmektedir. 1980 yılında 750 dekar (hane başına 18,7 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 195 dekarda (hane başına 6,5 dekar) bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. Köyde bulunan 1 adet traktör ile bitkisel üretim faaliyeti sürdürülmektedir. 1980 yılında 301 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 7,5

adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 53 adede (hane başına 1,8 adet) düşmüştür. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 35 iken 2011’de 7, kanatlı sayısı 1980’de 500 iken 2011’de 180 olarak gerçekleşmiştir. Ispanak, soğan, patates, prasa, domates, biber, salatalık bu köyde örtü altında ve açık alanlarda yetiştirilen sebzeler arasındadır. Sulu bitkisel üretim potansiyeli bulunmamaktadır. Ormanlardan mantar ve ihlamur toplanmaktadır. Araştırma alanında incir üretimi açısından öne çıkan tek köydür. Üretilen incir Arıt ve Bartın pazarında pazarlanmaktadır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 2 hanenin toplam 6 adet kovani bulunmaktadır. Üretilen bal ailelerin kendi öz tüketimlerinde kullanılmaktadır. Arazi kadastrosu tamamlanan köyün henüz orman kadastrosu yapılmamıştır. Yeniköy orman köyü olarak tanımlanmaktadır.

Arıt ve Bartın’a olan yollarının bakımının yapılması, hayvancılık teşviklerinin artırılması, yaban domuzu zararlarına çare üretilmesi, içme suyu yetersizliğinin giderilmesi köylülerin yetkililerden talep ettikleri arasında yer almaktadır.

1.7. İmamlar Köyü:

Fiziki Yapı: İmamlar Köyü Bartın’a 34 km. mesafede ve denizden yüksekliği 395 m.’dir. İmamlar Köyü kuzeye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.) ve derin (90 + cm.), arazi kullanım kabiliyeti II. ve VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise orta (2. derece) ve şiddetli (3. derece) seviyededir. Bu köyün elektrik, su, yol ve telefon problemi yoktur.

Sosyal Yapı: İmamlar Köyü'nün kış aylarındaki hane sayısı 40, yaz aylarındaki hane sayısı ise 60'dır. Son on yılda 10-15 hanenin göç ettiği bildirilmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan 10 hanenin bulunduğu ifade edilmektedir. En fazla Bartın ve İstanbul'a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle fabrikalarda işçi olarak çalışarak geçimlerini sağlamaktadır. Köylüler işsizliği, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliğini göç nedenleri arasında ilk sıralarda saymaktadır. Bu köyde mevsimlik göç görülmemektedir. İmamlar'ın 30 hanesinde SSK'lı, 6 hanesinde BAĞ-KUR'lu birey bulunmaktadır. Yine 10 kişi özel sigortalı, 6 kişi yeşil kart sahibi ve 1 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Köyün ilkokul, ortaokul eğitimi Aydınlar Köyü'nde, lise eğitimi ise Menteşpiri Mahallesi'ndeki lisede gerçekleşmektedir. İlkokula giden öğrenci sayısı 10, ortaokula giden öğrenci sayısı 10 ve liseye giden öğrenci sayısı ise 4'tür. 1 adet camisi ve imamı vardır. ADNKS'de İmamlar Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 23, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 39, ilkokul mezunu 53, ilköğretim mezunu 44, ortaokul veya dengi okul mezunu 3, lise veya dengi okul mezunu 9, yüksek okul ve üzeri 2 ve bilinmeyen 5 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Bu köyde esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: İmamlar Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır ve yonca yetiştirilmektedir. Bütün köylerde olduğu gibi bu köyde de buğday ve mısır birbiri ardına dönüşümlü şekilde ekilmektedir. 1980 yılında 2.500 dekar (hane başına 41,7 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 290 dekarda (hane başına 7,2 dekar) 3 adet traktör ile bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. Bu köyde ceviz üretimi önemlidir. 2008 yılında Bartın Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü

vasıtasıyla elde edilen 2.000 adet ceviz fidanının dikimi gerçekleştirilmiştir. Üretilen cevizler Bartın ve Arıt pazarlarında ve tanıdıklar aracılığıyla büyük şehirlerde pazarlanmaktadır. 1980 yılında 520 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 8,6 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 165 adede (hane başına 4,1) düşmüştür. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 140 iken 2011’de 6, kanatlı sayısı 1980’de 950 iken 2011’de 200 olarak gerçekleşmiştir. Marul, ıspanak, soğan, domates, biber, prasa bu köyde yetiştirilen sebzelerdir. Ormanlardan mantar toplanmaktadır. Sulu bitkisel üretim potansiyeli olmasına karşın sulama yapılmamaktadır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 5 hanenin toplam 150 adet kovanı bulunmaktadır. Üretilen bal tanıdıklar aracılığıyla pazarlanmaktadır. Arazi kadastrosu tamamlanan köyün henüz orman kadastrosu yapılmamıştır. İmamlar, orman köyü olarak tanımlanmaktadır. Bu köyün sakinleri geçimlerini birinci sırada SSK ve BAĞ-KUR emekli ve çalışanı olarak ücretlerden karşılamaktadır. İkinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Köylüler işsizliği, sulama suyu yetersizliğini, tarım arazilerine ulaşımı sağlayacak yollarının olmamasını, bitkisel ve hayvansal ürünlerini pazara ulaştıramama sorunlarını köylerinin en önemli sorunları arasında saymaktadır. Köylüler ekoturizmin, organik tarımın ve arıcılığın köyleri için alternatif geçim kaynağı olabileceğini ifade etmektedir.

1.8. Kumaçorak Köyü:

Fiziki Yapı: Kumaçorak Köyü Bartın’a 35 km. mesafededir. Denizden yüksekliği ise 499 m.’dir. Kumaçorak Köyü kuzeye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır.

Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Bu köyün ulaşım, elektrik ve telefon problemi yoktur. Evlerin büyük kısmında su şebekesi olmasına karşın su yetersizliği bulunmaktadır.

Sosyal Yapı: Kumaçorak Köyü'nün kış aylarındaki hane sayısı 70, yaz aylarındaki hane sayısı ise 85'dir. Son on yılda 20-25 hanenin göç ettiği bildirilmektedir. En fazla İstanbul'a daha az da Bartın'a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle tekstil fabrikalarında, fırınlarda işçi olarak ve kapıcılık yaparak geçimlerini sağlamaktadır. Bu köyde mevsimlik göç görülmemektedir. Kumaçorak'ın 10 hanesinde SSK'lı (maden ocağı), 10 hanesinde tarım sigortalı, 6 ailesinde ise emekli sandığına mensup bireyler bulunmaktadır. Yeşil kart sahibi olan ise 13 kişidir. Köyün ilkokul ve ortaokul eğitimi Aydınlar Köyü'nde, lise eğitimi ise Menteşpiri Mahallesi'ndeki lisede gerçekleşmektedir. İlkokula, ortaokula ve liseye toplam 28 öğrencinin devam ettiği bilgisi verilmektedir. 2 adet camisi ve 2 imamu vardır. ADNKS'de Kumaçorak Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 54, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 51, ilkokul mezunu 59, ilköğretim mezunu 45, ortaokul veya dengi okul mezunu 6, lise veya dengi okul mezunu 5 ve bilinmeyen 5 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır.

Ekonomik Yapı: Kumaçorak Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. 1980 yılında 1.800 dekar (hane başına 15 dekar) arazide ekim yapılırken, 2011 yılı itibariyle ise 1.290 dekarda (hane başına 18,4 dekar) bitkisel üretim faaliyeti 2 adet traktör ile sürdürülmektedir. 1980 yılında 860 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 7,2 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş

hayvan varlığı 422 adede (hane başına 6) düşmüştür. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 300 iken 2011’de 5, kanatlı sayısı 1980’de 1.000 iken 2011’de 750 olarak gerçekleşmiştir. Marul, soğan, prasa, domates, patlıcan bu köyde üretilen sebzelerdir. Kumaçorak’ta örtü altı yetiştiriciliği yapılmamaktadır. Sulu bitkisel üretim potansiyeli yoktur. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 6 hanenin toplam 75 adet kovani bulunmaktadır. Üretilen bal tanıdıklar aracılığıyla pazarlanmaktadır. Arazi kadastro tamamlanan köyün henüz orman kadastro yapılmamıştır. Bu köy orman köyü olarak tanımlanmaktadır. Kumaçorak Köyü sakinleri geçimlerini birinci sırada çalışan ve emekli ücretlerinden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Bu köyde yerleşik esnaf bulunmamaktadır.

Kumaçorak Köyü’nün hane başına bitkisel üretim alanı ve büyükbaş hayvan sayısı diğer köylerle kıyaslandığında yüksek olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bu iki alana dönük planlama ve teşviklerin öne çıkarılabileceği söylenebilir. Fakat bu öneri getirilirken Kumaçorak Köyü’nün araştırma alanındaki tüm köylerden daha fazla nüfus bağımlılık oranına sahip olduğu (% 40,1 çocuk bağımlılık oranı, % 31,6 yaşlı bağımlılık oranı olmak üzere toplam % 71,7) akıldan çıkarılmamalıdır. Köylülerin yetkililerden, bitkisel üretim arazilerine ulaşmalarını sağlayacak traktör yolunun yapımına ve yetersiz olan içme sularının yeterli hale getirilmesine dönük talepleri bulunmaktadır.

1.9. Aydınlar Köyü:

Fiziki Yapı: Araştırma alanının ikinci büyük yerleşim yeri olan Aydınlar Köyü Bartın'a 35 km. mesafededir. Denizden yüksekliği ise 373 m.'dir. Aydınlar Köyü, Arıt Çayı kenarında vadi tabanında yer almaktadır. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.) ve derin (90 + cm.), arazi kullanım kabiliyeti II. ve VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise orta (2. derece) ve şiddetli (3. derece) seviyelerindedir. Bu köyün elektriği, suyu ve telefonu vardır. Fakat çay suyunun karışması nedeniyle şebeke suyunun kalitesiz olduğu bilgisi verilmektedir.

Sosyal Yapı: Aydınlar Köyü'nün kış aylarındaki hane sayısı 90, yaz aylarındaki hane sayısı ise 100'dür. Son on yılda 30-35 hanenin göç ettiği bildirilmektedir. En fazla İstanbul'a ve Bartın'a göç verilmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle lokantalarda, fırınlarda işçi olarak çalışarak ve kapıcılık yaparak hayatlarını idame ettirmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan 10 hane bulunmaktadır. Bu köyün 60 hanesinde SSK'lı ve tarım sigortalı, 30 hanesinde BAĞ-KUR'lu, 10 hanesinde ise emekli sandığı çalışanı birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 10 kişi yeşil kart sahibidir ve 3 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Köyde ilkokul ve ortaokul bulunmaktadır. Lise eğitimi ise Menteşpiri Mahallesi'nde bulunan lisede gerçekleştirilmektedir. İlk ve ortaokulda toplam 15 öğretmen ve 160 öğrenci (80 öğrenci ilkokulda 80 öğrenci ortaokulda) eğitim öğretime devam etmektedir. Aydınlar'ın 1 adet camisi ve imamı vardır. ADNKS'de Aydınlar Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 66, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 85, ilkokul mezunu 119, ilköğretim mezunu 130, ortaokul veya dengi okul mezunu 14, lise veya dengi okul mezunu 24, yüksek okul ve üzeri 3 ve bilinmeyen 22 kişi şeklindedir. Köy

sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır.

Ekonomik Yapı: Araştırma alanının ikinci büyük yerleşim yeri olan Aydınlar, evre köylerin merkezi konumundadır. Sosyal hayatın kısmen canlı olduğu Aydınlar'da 6 adet kahvehane, 2 tane kasap, 4 adet market, 1 adet berber, 1 adet nalbur, 2 tane de sıcak ve soğuk demirci bulunmaktadır. Aydınlar Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır, yonca ve korunga yetiştirilmektedir. 1980 yılında 3.000 dekar (hane başına 26,1 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 2.240 dekarda (hane başına 24,9 dekar) bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. Aydınlar'da 8 adet traktör bulunmaktadır. 1980 yılında 880 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 7,6 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 166 adede (hane başına 1,8) düşmüştür. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 2 iken 2011'de 7, kanatlı sayısı 1980'de 2.000 iken 2011'de 200 olarak gerçekleşmiştir. Marul, soğan, patates, biber, patlıcan ve domates bu köyde açık alanda ve örtü altında üretilen sebzelerdir. Sulu bitkisel üretim potansiyeli olmasına karşın yapılmamaktadır. Ceviz retimi burada da önemlidir. Cevizin pazarlanması Arıt ve Bartın pazarında yapılmaktadır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 3 hanenin toplam 5 adet arı kovanı bulunmaktadır. Arazi kadastrosu tamamlanan köyün henüz orman kadastrosu yapılmamıştır. Bu köy orman kenarı köy olarak tanımlanmaktadır. Köyün sakinleri geçimlerini birinci sırada çalışan ve emekli ücretlerinden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Aydınlar Köyü araştırma alanının hane başına aktif çalışabilir nüfus potansiyelinin en büyük (515,5) ve nüfus bağımlılık oranının en düşük (% 28 ocuk

bağımlılık oranı, % 14 yaşlı bağımlılık oranı olmak üzere toplam % 42) olduğu bir yerleşim yeridir. Aynı zamanda hane başına düşen bitkisel üretim alanı da diğer yerleşim yerlerine göre yüksek miktardadır. Bu bağlamda Aydınlar Köyü'nde bitkisel üretime dönük ve onunla bütünleşik şekilde hayvancılığa yönelik emek yoğun üretim faaliyetleri önerilebilir. İşsizlik köyün en önemli sorunu olarak gözükmektedir. Köylülerin Arıt yolunun iyileştirilmesi talepleri vardır.

1.10. Esbey Köyü:

Fiziki Yapı: Esbey Köyü Bartın'a 36 km. mesafededir. Denizden yüksekliği ise 520 m.'dir. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Bu köyün elektriği, suyu ve telefonu vardır.

Sosyal Yapı: Esbey Köyü'nün kış aylarındaki hane sayısı 50, yaz aylarındaki hane sayısı ise 75'dir. Son on yılda 10-15 hanenin göç ettiği bilgisi verilmektedir. Genellikle İstanbul'a göç verilmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle fırınlarda ve ayakkabı fabrikalarında işçi olarak çalışarak ve kapıcılık yaparak geçimlerini kazanmaktadır. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan hane sayısı 5-6'dır. Bu köyün 35 hanesinde SSK'lı ve tarım sigortalı, 5 hanesinde BAĞ-KUR'lu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 5 kişi yeşil kart sahibidir ve 2 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. İlkokul ve ortaokul eğitimi Aydınlar Köyü'nde, lise eğitimi ise Menteşpiri Mahallesi'nde yapılmaktadır. İlkokul, ortaokul ve liseye toplam 15 öğrenci devam etmektedir. 1 adet camisi ve imamı vardır. ADNKS'de Esbey Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 38, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 47, ilkokul mezunu 25, ilköğretim mezunu 47, ortaokul

veya dengi okul mezunu 1, lise veya dengi okul mezunu 10 ve bilinmeyen 6 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpîri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Esbey Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır yonca ve korunga yetiştirilmektedir. 1980 yılında 1.530 dekar (hane başına 20,4 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 300 dekar (hane başına 6 dekar) bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. Köyün 6 adet traktörü vardır. 1980 yılında 688 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 9,2 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 123 adede (hane başına 1,8) düşmüştür. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 220 iken 2011'de 6, kanatlı sayısı 1980'de 2.000 iken 2011'de 200 olarak gerçekleşmiştir. Marul, soğan, ıspanak, prasa, domates, biber, patlıcan ve fasulye bu köyde üretilen sebzelerdir. Az miktarda ceviz ve fındık üretimi vardır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 2 hanenin toplam 5 adet arı kovani bulunmaktadır. Arazi kadastro tamamlanan köyün henüz orman kadastro yapılmamıştır. Bu köy orman köyü olarak tanımlanmaktadır. Köyün sakinleri geçimlerini birinci sırada çalışan ve emekli ücretlerinden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Köylüler tarafından mazot ve yem gibi tarım girdilerinin yüksekliği ve sulama suyunun yetersizliği bitkisel ve hayvansal üretime yönelik tehditler olarak sıralanmaktadır.

1.11. Ören Köyü:

Fiziki Yapı: Araştırma alanının Bartın'a en uzak köylerinden birisi olan Ören Köyü Bartın'a 37 km. uzaklıktadır. Denizden yüksekliği 566 m.'dir. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Bu köyün elektrik, su, telefon ve yol sorunu bulunmamaktadır.

Sosyal Yapı: Ören Köyü'nün kış aylarındaki hane sayısı 80, yaz aylarındaki hane sayısı ise 100'dür. Görüldüğü üzere yaz ve kış ayları nüfusu arasında büyük fark vardır. Son on yılda 30 hanenin göç ettiği ifade edilmektedir. Genellikle İstanbul'a ve Bartın'a göç verilmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle vasıfsız işçi (fırınlarda işçilik ve kapıcılık yaparak) olarak geçimlerini sağlamaktadır. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan hane bulunmamaktadır. Bu köyün 77 hanesinde SSK'lı ve tarım sigortalı, 3 hanesinde BAĞ-KUR'lu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 7 kişi yeşil kart sahibidir ve 3 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. İlkokul ve ortaokul eğitimi Aydınlar Köyü'nde, lise eğitimi ise Menteşpiri Mahallesi'nde yapılmaktadır. İlkokula 20, ortaokula 2 ve liseye 3 öğrenci devam etmektedir. 2 adet camisi ve 2 imamı vardır. ADNKS'de Ören Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 65, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 55, ilkokul mezunu 53, ilköğretim mezunu 44, ortaokul veya dengi okul mezunu 3, lise veya dengi okul mezunu 5 ve bilinmeyen 15 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini de yine Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. 1 adet kahvehane dışında esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Ören Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır yonca ve korunga yetiştirilmektedir. 1980 yılında 990 dekar (hane başına 7,9 dekar) arazide ekim

yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 130 dekada (hane başına 1,6 dekar) 4 adet traktör ile bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. 1980 yılında 301 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 2,4 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 77 adede (hane başına 1 adet) düşmüştür. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 25 iken 2011’de 6, kanatlı sayısı 1980’de 400 iken 2011’de 300 olarak gerçekleşmiştir. Lahana, prasa, domates, biber, marul, kabak ve salatalık bu köyde yetiştirilen sebzelerdir. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 6 hanenin toplam 300 adet arı kovanı bulunmaktadır. Arazi kadastrosu tamamlanan köyün henüz orman kadastrosu yapılmamıştır. Bu köy orman köyü olarak tanımlanmaktadır. Ören Köyü’nün sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Ören Köyü’nde yaşayanlar ormanlardan mantar, kuşburnu ve ihlamur toplamaktadır. Ormanlardan toplanan bu meyveler pazara yönelik olmayıp hanelerin öz tüketiminde kullanılmaktadır. Ören Köyü’nde bitkisel üretime yönelik tehditlerin başında yaban domuzu zararı ve sulama suyu yetersizliği gelmektedir. Köyün en önemli sorununun işsizlik olduğu gözlenmiştir.

Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Ören Köyü, ekoturizm örnek köylerinden birisi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda Ören Köyü-Pınarsuyu Tur Güzergâhı belirlenmiştir. Yine bu köy yakınında Ören Pınarsuyu Günöbirlik Kullanım Alanı düzenlenmesi öngörülmektedir. Aynı zamanda Ören Köyü yakınlarında bulunan Söğütlü Köyü ve Gürdek Kayalıkları arasındaki karstik doğal yaşlı ormanlara ilişkin doğa gözlemi programlarının geliştirilmesi önerilmiştir. Diğer yandan Gürdek Kayalıkları kaya tırmanışları için de önemli bir

potansiyeli barındırmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı Ören Köyü'nde ekoturizme yönelik faaliyetler öne çıkarılabilir. Ev pansiyonculuğu ve alan rehberliğine yönelik projeler ve planlamalar gerçekleştirilebilir.

1.12. Söğütlü Köyü:

Fiziki Yapı: Söğütlü Köyü Bartın'a 39 km. uzaklıktadır. Denizden yüksekliği ise 571 m. ile alandaki en yüksek ikinci köydür. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Söğütlü Köyü güneye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Bu köyün elektrik, su, telefon ve yol sorunu bulunmamaktadır.

Sosyal Yapı: Ören Köyü'nün kış aylarındaki hane sayısı 45, yaz aylarındaki hane sayısı ise 60'tır. Son on yılda 25 hane büyük oranda İstanbul, Bartın ve Zonguldak'a göç etmiştir. Bu illere göç edenler daha çok kömür madeni ocaklarında işçi olarak ve kapıcılık yaparak geçimlerini sağlamaktadır. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan hane bulunmamaktadır. Bu köyün 30 hanesinde SSK'lı, 3 hanesinde BAĞ-KUR'lu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 9 kişi yeşil kart sahibidir ve 3 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. İlkokul ve ortaokul eğitimi Aydınlar Köyü'nde, lise eğitimi ise Menteşpiri Mahallesi'nde yapılmaktadır. İlkokula 16, ortaokula 12 ve liseye 15 öğrenci devam etmektedir. 1 adet camisi ve imamı vardır. ADNKS'de Söğütlü Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 15, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 51, ilkokul mezunu 36, ilköğretim mezunu 54, ortaokul veya dengi okul mezunu 5, lise veya dengi okul mezunu 4, yüksekokul ve üzeri 2 ve bilinmeyen 7 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini de yine

Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. 1 adet kahvehane dışında esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Söğütlü Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır yonca ve korunga yetiştirilmektedir. 1980 yılında 2.000 dekar (hane başına 26,7 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 1.950 dekarda (hane başına 43,3 dekar) tarım faaliyeti devam etmektedir. Köyün 6 adet traktör vardır.1980 yılında 440 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 5,9 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 290 adede (hane başına 6,4) düşmüştür. Görüldüğü üzere Söğütlü Köyü, hane başına düşen ortalama bitkisel üretim alanı ve büyükbaş hayvan sayısı en yüksek olan köydür. Bitkisel üretim alanları ile büyükbaş hayvan sayısı 1980'den bu yana azalırken hane başına düşen miktarda artış gerçekteşmiştir. Bunun nedeni göç edenlerin arazilerini köyde kalanların kullanmaya devam etmesidir. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 130 iken 2011'de 7, kanatlı sayısı 1980'de 800 iken 2011'de 400 olarak gerçekteşmiştir. Bu köyde marul, ıspanak, prasa, biber ve soğan üretilen sebzelerdir. Üretilen sebzelerin bir kısmı Menteshpiri pazarında pazara sunulmaktadır. Burada ceviz üretimi önemlidir. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 8 hanenin toplam 80 adet arı kovani bulunmaktadır. Arazi kadastro su tamamlanan köyün henüz orman kadastro su yapılmamıştır. Bu köy orman köyü olarak tanımlanmaktadır. Söğütlü Köyü'nün sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Söğütlü köylüleri ormanlardan mantar, kuşburnu ve ıhlamur toplamaktadır. Ormanlardan toplanan bu meyveler pazara yönelik olmayıp hanelerin öz tüketiminde kullanılmaktadır. Ormancılık faaliyetlerinde 2011 yılında 4 haneden insanlar işlendirilmiş ve aile bütçelerine toplam 5.000 TL ek

kazanç sağlamışlardır. Köylüler pansiyonculuğun, alan rehberliğinin, el sanatlarının kendileri için alternatif geçim kaynağı olabileceğini belirtmektedir. Aynı zamanda Söğütlü sakinleri köylerinin en önemli sorununun işsizlik olduğunu dile getirirken, bitkisel üretim ve hayvancılık girdilerinin yüksekliği ve teşviklerin yetersizliği konusunda da yetkililerden ilgi beklemektedir.

Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Söğütlü Köyü, ekoturizm örnek köylerinden birisi olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda Söğütlü Köyü yakınlarında tur güzergâhları belirlenmiştir. Bunlar; 1. Karadere Vadisi Tur Güzergâhı, 2. Turanlar Köyü-Zoni Yaylası-Karapınar Çayırı-Söğütlü Köyü Tur Güzergâhıdır. Ayrıca Söğütlü Köyü'nde manzara seyir terası planlanan faaliyetler arasında yer almaktadır. Yine Söğütlü Bilgilendirme Merkezi ve Gürdek Kayalıkları burada bulunmaktadır. Sıralanan tüm bu nedenlerden dolayı Söğütlü Köyü'nde ekoturizme yönelik faaliyetler öne çıkarılabilir. Ev pansiyonculuğu ve alan rehberliğine yönelik projeler ve planlamalar gerçekleştirilebilir. Diğer yandan Söğütlü Köyü hane başına düşen ortalama bitkisel üretim alanı ve büyükbaş hayvan sayısı bakımından en iyi konumda olan köydür. Bu bağlamda ekoturizm potansiyeli ile bitkisel üretim ve hayvancılık potansiyelini bütünleştirici faaliyetler bu köyde öne çıkarılabilir.

1.13. Çöpbey Köyü:

Fiziksel Yapı: Çöpbey Köyü Bartın'a 31 km. uzaklıktadır. Denizden yüksekliği 442 m.'dir. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. ve VII. sınıf, eğimi ise % 12-20 ve % 20-30 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli

(3. derece) seviyededir. Çöpbey Köyü güneye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Bu köyün elektrik, telefon ve yol sorunu bulunmamaktadır. Evlerde içme suyu şebekesi olmasına karşın suyun kalitesiz olduğu, borulardan su sızdığı şikâyeti dile getirilmektedir.

Sosyal Yapı: Çöpbey Köyü 70 hanedir. Kış aylarındaki hane sayısı ile yaz aylarındaki hane sayısı arasında fark bulunmamaktadır. Son on yılda göç eden hane sayısı 20 civarındadır. En çok İstanbul, Ankara, Bursa ve Bartın'a göç gerçekleşmektedir. Genellikle bu illerden Bartın'da kömür madeni ocaklarında, diğer illerde ise tekstil fabrikalarında ve imalathanelerde iş bulmaktalar. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan 5 hane bulunmaktadır. Göç nedeni olarak işsizlik, eğitim ve sağlık olanaklarına yeterince ulaşamama gösterilmektedir. Bu köyün 40 hanesinde SSK'lı, 5 hanesinde BAĞ-KUR'lu ve 5 hanesinde ise emekli sandığı mensubu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 10 kişi özel sigorta, 5 kişi de yeşil kart sahibidir. 1 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimi Menteşpîri Mahallesi'nde yapılmaktadır. İlkokula 3, ortaokula 8 ve liseye 6 öğrenci devam etmektedir. 2 adet camisi ve 2 imamı vardır. ADNKS'de Çöpbey Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 29, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 28, ilkokul mezunu 69, ilköğretim mezunu 28, ortaokul veya dengi okul mezunu 7, lise veya dengi okul mezunu 19, yüksekokul ve üzeri 1 ve bilinmeyen 11 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini Menteşpîri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Köyün esnafı bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Söğütlü Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır, yonca, korunga ve az miktarda patates yetiştirilmektedir. 1980 yılında 2.750 dekar (hane başına 26,2 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 610 dekada (hane

başına 8,7 dekar) tarım faaliyeti devam etmektedir. Köyün 10 adet traktörü vardır.1980 yılında 215 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 2 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 124 adede (hane başına 1,8 adet) düşmüştür. Bu köyde küçükbaş hayvan varlığı bulunmamaktadır. İş hayvanı sayısı 1980 yılında 150 iken 2011’de 5, kanatlı sayısı 1980’de 600 iken 2011’de 500 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü üzere Çöpbey’de bitkisel üretim alanında, büyükbaş hayvan sayısında ve iş hayvanı sayısında önemli oranda düşüş gerçekleşmişken kanatlı sayısında bu düşüş nispeten az gerçekleşmiştir. Bu köyde soğan, ıspanak, marul, lahana, domates, biber, salatalık ve patlıcan sebzeleri üretilmektedir. Meyve çeşitlerinden cevizin üretimi vardır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 10 hanenin toplam 160 adet arı kovanı bulunmaktadır. Arazi kadastro tamamlanan köyün henüz orman kadastro yapılmamıştır. Bu köy orman köyü olarak tanımlanmaktadır. Çöpbey Köyü’nün sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Söğütlü köylüleri ormanlardan mantar, kuşburnu, ihlamur ve kestane toplamaktadır. Kestane meyvesi Bartın ve Menteşpîri pazarında pazarlanmaktadır. Köylüler pansiyonculuğu, ahşap işlemeciliğini, el sanatlarını kendileri için alternatif geçim kaynağı olarak görmektedir. Sulama suyu yetersizliği, teşviklerin ve eğitimin yetersizliği tarımda Çöpbey köylülerinin öne çıkan sorunları olmaktadır.

Çöpbey, Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında belirlenen ekoturizm örnek köylerinden bir diğeridir. Bu bağlamda Çöpbey Köyü yakınlarında Karadere Vadisi Tur Güzergâhı belirlenmiştir. Üçüncü Bölüm’den hatırlanacağı üzere Proje’de Karadere’deki karstik doğal yaşlı ormanlara

ilişkin doğa gözlemi programlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca araştırma alanına en yakın öngörülen günübürlük alanı, Karadere Vadisi günübürlük alanıdır. Bu bağlamda yukarıdaki değerlendirmeler birlikte ele alınarak Çöpbey’de ekoturizme yönelik planlamalara öncelik verilmesi gerektiği söylenebilir.

1.14. Darıören Köyü:

Fiziki Yapı: Bartın’a uzaklığı 27,5 km. olan Darıören Köyü’nün denizden yüksekliği 490 m.’dir. Tarım alanlarının; toprakları sıg (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. ve VII. sınıf, eğimi ise % 12-20 ve % 20-30 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Darıören Köyü güneye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Bu köyün elektrik, telefon ve yol sorunu bulunmamaktadır. Evlerde içme suyu şebekesi vardır.

Sosyal Yapı: Menteşpiri ve Aydınlar’dan sonra nüfus büyüklüğü açısından araştırma alanının üçüncü büyük yerleşim yeridir. Darıören’in kış aylarındaki hane sayısı 170, yaz aylarındaki hane sayısı ise 200’dür. Son on yılda göç eden hane sayısı 30 civarındadır. Darıören’de 2000’li yıllarda göçle birlikte görülmeye başlayan eksi yöndeki nüfus artış hızı, 2000-2010 yılları arasında ortalama % (-) 4,56 oranında gerçekleşmiştir. En çok İstanbul’a çok az da Bartın’a göç verilmektedir. Bu insanlar genellikle göç edilen yerlerde tekstil fabrikalarında ve inşaatlarda iş bulmaktadır. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan 5 hane bulunmaktadır. Bu köyde mevsimlik göç bulunmamaktadır. Köyün 150 hanesinde SSK’lı ve tarım sigortalı, 20 hanesinde BAĞ-KUR’lu ve 1 hanesinde emekli sandığı mensubu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 5 kişi yeşil kart sahibidir. 65 yaş yaşlılık maaşı alan kişi ise bulunmamaktadır. İlkokul eğitimi Şahin Köyü’nde, ortaokul ve lise eğitimi

ise Menteşpiri Mahallesi'nde yapılmaktadır. Darıören Köyü'nden ilkokula 21, ortaokula 20 ve liseye 12 öğrenci devam etmektedir. Köyün 3 adet camisi ve 3 imamı vardır. ADNKS'de Darıören Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 76, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 64, ilkokul mezunu 112, ilköğretim mezunu 111, ortaokul veya dengi okul mezunu 5, lise veya dengi okul mezunu 19, yüksekokul ve üzeri 2 ve bilinmeyen 8 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Darıören Köyü'nde hiç esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Darıören'de tarla bitkilerinden en fazla buğday, mısır ve yonca yetiştirilmektedir. 1980 yılında 8.000 dekar (hane başına 40 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 600 dekada (hane başına 3,5 dekar) 5 adet traktör ile bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. 1980 yılında 1.052 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 5,3 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 254 adede (hane başına 1,5 adet) düşmüştür. Yine Darıören'de 1980 yılında küçükbaş hayvan varlığı 180 iken 2011'de 25'e, iş hayvanı sayısı 1980 yılında 210 iken 2011'de 47'ye, kanatlı sayısı 1980'de 4.000 iken 2011'de bu sayı 2.500'e düşmüştür. Bu köyde sebze üretimi bulunmamaktadır. Meyvelerden cevizin üretimi önemli değerlendirilebilir. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 2 hanenin toplam 100 adet arı kovani bulunmaktadır. Darıören'in arıcılık açısından önemli bir köy olduğu söylenebilir. Arazi kadastro tamamlanan köyün henüz orman kadastro yapılmamıştır. Bu köy orman köyü olarak tanımlanmaktadır. Darıören Köyü'nün sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır. Darıören köylüleri ormanlardan mantar, ihlamur ve

kestane toplamaktadır. Ormandan toplanan kestane meyvesi Bartın ve Mentешpiri pazarında pazarlanmaktadır.

Arıcılığın ve meyveciliğın köyleri için alternatif geçim kaynağı olabileceğı düşüncesi içerisinde olan Darıören köylüleri, yetkililerden sulama suyu sorunlarının çözümünü beklemektedir. Köylüler bu konulara yönelik teşvik ve eğitim yetersizliğı olduğunu da ifade etmektedir. Bu köyde de yaban domuz zararı bitkisel üretime yönelik önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Darıören Köyü, tarım alanı potansiyeli bakımından 8.000 dekar ile araştırma alanının ikinci köyü (birinci köy 10.000 dekar ile Turanlar) olmasına karşın bu potansiyelinin çok azını (600 dekar) kullanmaktadır. Köylüler bunun nedenini göçle birlikte arazide çalışabilecek genç nüfusun azalmasına ve yaban domuzu zararına bağlamaktadır. Bu durumu nüfus bağımlılık oranı da doğrulamaktadır (% 53,3 olan nüfus bağımlılık oranının % 35,4'ü çocuk, % 17,9'u ise yaşlı bağımlılık oranıdır). Darıören'de kalkınma önerileri geliştirilirken bu iki durum mutlaka göz önüne alınmalıdır.

1.15. Şahin Köyü:

Fiziki Yapı: Şahin Köyü Bartın'a 30 km. uzaklıktadır. Denizden yüksekliğı 553 m.'dir. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. sınıf, eğimi ise % 12-20 arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Şahin Köyü, kuzeye bakan yamaç üzerinde bulunmaktadır. Bu köyün elektrik, telefon ve yol sorunu bulunmamaktadır. Evlerde içme suyu şebekesi vardır.

Sosyal Yapı: Şahin Köyü'nün hane sayısı 90'dır. Sırasıyla İstanbul, Bartın ve İzmir'e göç gerçekleşmiştir. Göç eden insanlar bu illerde genellikle inşaatlarda ve tekstil fabrikalarında iş bulmaktadır. Son on yılda 25 hanenin göç ettiği bilgisi verilmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan 10 hanenin varlığı bilinmektedir. Diğer köylerde olduğu gibi bu köyde de mevsimlik göç görülmemektedir. Şahin Köyü'nün 40 hanesinde SSK'lı ve tarım sigortalı, 7 hanesinde emekli sandığı mensubu, 10 hanesinde BAĞ-KUR'lu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 10 kişi yeşil kart sahibidir ve 1 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Diğer köylerle kıyaslandığında bu sayılar bize Şahin Köyü'nün diğer köylerden oldukça yoksul olduğunu göstermektedir. Şahin Köyü'nde yeni eğitim sisteminden (2012 yılı öncesi) önce sekiz yıllık ilköğretim okulu varken, yeni sistemden sonra bu köyde sadece ilkokul eğitimi verilmeye başlanmıştır. İlkokulda 7 öğretmen ve 70 öğrenci eğitim öğretimi sürdürmektedir. Şahin Köyü'nün çocukları ortaokul ve lise eğitimini Menteşpiri Mahallesi'nde görmektedir. Ortaokula 20, liseye ise 5 öğrenci devam etmektedir. Köyün 4 adet camisi ve 3 imamı vardır. ADNKS'de Şahin Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 47, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 71, ilkokul mezunu 83, ilköğretim mezunu 72, ortaokul veya dengi okul mezunu 2, lise veya dengi okul mezunu 17, yüksekokul ve üzeri 1 ve bilinmeyen 31 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Şahin Köyü'nde 2 adet bakkal ve 2 adet kahvehaneden başka esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Şahin Köyü'nde tarla bitkilerinden en fazla buğday, mısır ve az miktarda yonca ekilmektedir. 1980 yılında 1.000 dekar (hane başına 8,3 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 290 dekarda (hane başına 3,2 dekar) 4

traktör ile bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. 1980 yılında 1.330 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 11,1 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 330 adede (hane başına 3,7 adet) düşmüştür. Şahin Köyü'nde küçükbaş hayvan bulunmamaktadır. 1980 yılında Şahin Köyü'nde iş hayvanı sayısı 30 iken 2011'de 51'e çıkmıştır. Kanatlı sayısı ise 1980'de 1.200 iken 2011'de bu sayı 800'e düşmüştür. İş hayvanı sayısındaki artış, bu hayvanların ormanlardan yakacak odun ve yük taşımada bugün de kullanıldığını göstermektedir. Şahin Köyü'nde marul, domates, salatalık, biber, ıspanak ve prasa üretilen sebzelerdir. Bu sebzelerin hemen hemen hepsi toplamı 5 dekar olan örtü altında yetiştirilmektedir. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 2 hanenin toplam 40 adet arı kovanı bulunmaktadır. Şahin Köyü'nün arazi kadastro ve orman kadastro tamamlanmıştır. Bu köy araştırma alanında orman kadastro tamamlanan tek köy durumundadır. Ormanlardan mantar, kuşburnu, ıhlamur ve böğürtlen toplanmaktadır. Şahin Köyü'nün sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Bu köyde yaban domuzu zararı bitkisel üretime yönelik tehditlerin başında yer almaktadır. Aynı zamanda Şahin Köyü'nde bitkisel üretim ve hayvancılık girdilerinin yüksek, teşviklerin yetersiz, ürünlerin ise çok ucuz olduğu dile getirilmektedir.

Şahin, Kayacılar ve Karaköyşeyhler Köyleri'nde günümüzden yaklaşık 30-35 yıl öncesine kadar ahşap işçiliği ile basit ev aletleri yapıldığı (kepçe, kaşık, yayık, çanak, hamur açma tahtası, oklava gibi) yöre sakinleri tarafından dile getirilmektedir.

Bu konu ile ilgili çalışmalar bu köylerde teşvik edilebilir, yapılacak planlama çalışmalarına dâhil edilebilir.

Şahin Köyü, Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında belirlenen ekoturizm örnek köylerinden birisidir. Bu bağlamda Şahin Köyü'nde, "Şahin Köyü-Kuşkayalar Tepesi-Odalaryanı-İğneciler Köyü Yürüyüş Yolu" belirlenmiştir. Diğer yandan Şahin Köyü'nün hane başına düşen aktif çalışabilir nüfus potansiyeli büyüklüğü (387,7) ile nüfus bağımlık oranı küçüklüğü (47,6) bakımından Aydınlar'dan sonra ikinci sırada olduğu hatırd tutularak bu köyde bitkisel üretime ve hayvancılığa yönelik emek yoğun faaliyetlerin önerilebileceği söylenebilir.

1.16. Kayacılar Köyü:

Fiziki Yapı: Kayacılar Köyü Bartın'a 32 km. uzaklıktadır. Ulus'a ise 20 km. uzaklıktadır. Araştırma alanının denizden yüksekliği en fazla (575 m.) olan köyüdür. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. ve VII. sınıf, eğimi ise % 12-20 ve % 30 + arasındadır. Erozyon derecesi ise şiddetli (3. derece) seviyededir. Bu köyün elektrik, telefon ve yol sorunu bulunmamaktadır. Evlerde içme suyu şebekesi yoktur.

Sosyal Yapı: Kayacılar Köyü'nün hane sayısı 60'dır. Sırasıyla İstanbul ve Bartın'a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle fabrikalarda işçi olarak çalışarak ya da kapıcılık yaparak yaşamlarını idame ettirmektedir. Son on yılda 15-20 hanenin göç ettiği bilgisi verilmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan kimse bulunmadığı bu köyde mevsimlik göç görülmemektedir.

Kayacılar Köyü'nün 40 hanesinde SSK'lı ve tarım sigortalı, 5 hanesinde BAĞ-KUR'lu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 20 kişi yeşil kart sahibidir ve 10 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. İlkokul eğitimi Şahin Köyü'nde, ortaokul ve lise eğitimi ise Mentешpiri Mahallesi'nde okullarda gerçekleştirilmektedir. İlkokula 12, ortaokula 9 ve liseye ise 6 öğrenci devam etmektedir. Köyün 2 adet camisi, 2 adet mescidi ve 2 imamı vardır. ADNKS'de Kayacılar Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 49, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 39, ilkokul mezunu 50, ilköğretim mezunu 35, ortaokul veya dengi okul mezunu 1, lise veya dengi okul mezunu 3, yüksekokul ve üzeri 1 ve bilinmeyen 8 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini Mentешpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden almaktadır. Köyün hiç esnaf bulunmamaktadır.

Ekonomik Yapı: Kayacılar Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır ve arpa yetiştirilmektedir. 1980 yılında 560 dekar (hane başına 6 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 210 dekarda (hane başına 3,5 dekar) bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. Bu köyde 2 adet traktör vardır. 1980 yılında 440 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 4,7 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 125 adede (hane başına 3,7 adet) düşmüştür. Şahin Köyü'nde 1980 yılında küçükbaş hayvan bulunmazken, 2011 yılında sayısı 25 olarak kaydedilmiştir. 1980 yılında Şahin Köyü'nde iş hayvanı sayısı 20 iken 2011'de 35'e çıkmıştır. İş hayvanı sayısındaki artış, bu hayvanların ormanlardan yakacak odun ve yük taşımada bugün de kullanıldığının kanıtı sayılmalıdır. Arıcılık faaliyeti ile uğraşan 1 hanenin 10 adet arı kovanı bulunmaktadır. Kayacılar Köyü'nün arazi kadastrosu tamamlanmıştır. Fakat orman kadastrosu henüz yapılamamıştır. Ormanlardan

mantar, kuşburnu ve ıhlamur toplanmaktadır. Bu köyün sakinleri geçimlerini birinci sırada ücretlerden, ikinci sırada ise büyükbaş yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Kayacılar köylüleri maraongozluğun, şimşir işletmeciliğinin köyleri için alternatif geçim kaynağı olabileceği görüşünü dile getirmektedir. Diğer yandan Kayacılar Köyü, Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında belirlenen ekoturizm örnek köylerinden birisidir. Bu bağlamda Kayacılar Köyü'nde, "Tarihî Kiraz Yolu: Yukarı Çerçi Mahallesi-Kayacılar Köyü (Okçular Mahallesi) Yürüyüş Yolu" belirlenmiştir. Bu nedenle Kayacılar Köyü'nde ekoturizme yönelik planlamaların öne çıkarılabileceği söylenebilir. Köylülerin yetkililerden Bartın ve Ulus yolunun iyileştirilmesi talepleri bulunmaktadır.

1.17. Karaköyşeyhler Köyü:

Fiziki Yapı: Karaköyşeyhler Köyü Bartın'a 33 km. uzaklıktadır. Denizden yüksekliği 469m.'dir. Tarım alanlarının; toprakları sığ (20-50 cm.), arazi kullanım kabiliyeti VI. ve VII. sınıf, eğimi ise % 12-20 ve % 30 + arasındadır. Erozyon derecesi orta (2. derece) ve şiddetli (3. derece) seviyededir. Bu köyün elektrik, telefon sorunu bulunmamaktadır. Bartın yolu bakımsız, içme suyu ise yetersizdir.

Sosyal Yapı: Karaköyşeyhler Köyü'nün hane sayısı kış aylarında 80 yaz aylarında ise 90'dır. Sırasıyla en fazla İstanbul ve Bartın'a göç gerçekleşmektedir. Göç edilen yerlerde insanlar genellikle tekstil fabrikalarında işçi olarak çalışmaktadır. Son on yılda 20 hanenin göç ettiği belirtilmektedir. 2011 yılı itibariyle göç etme niyetinde olan kimse bulunmamaktadır. Bu köyde mevsimlik göç görülmemektedir. Karaköyşeyhler Köyü'nün 45 hanesinde SSK'lı ve tarım sigortalı, 7 hanesinde BAĞ-

KUR'lu birey bulunmaktadır. Yine bu köyde 30 kişi yeşil kart sahibidir ve 45 kişi de 65 yaş yaşlılık maaşı almaktadır. Bu sayılar bize diğer köylerle kıyaslandığında Karaköyşeyhler Köyü'nde yoksulluğun yüksek bir oranda olduğunu göstermektedir. İlk ve ortaokul eğitimi Şahin Köyü'ndeki okullarda, lise eğitimi ise Menteşpiri'nde gerçekleştirilmektedir. Bu köyden ilkokula 11, ortaokula 13 ve liseye 3 öğrenci devam etmektedir. Köyün 3 adet camisi ve 3 imamı vardır. ADNKS'de Karaköyşeyhler Köyü'nün eğitim durumu; okuma yazma bilmeyen 65, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 77, ilkokul mezunu 66, ilköğretim mezunu 82, ortaokul veya dengi okul mezunu 1, lise veya dengi okul mezunu 10, yüksekokul ve üzeri 2 ve bilinmeyen 16 kişi şeklindedir. Köy sakinleri sağlık hizmetlerini Menteşpiri'nde bulunan aile sağlık merkezinden ve bu köyde 2011 yılında açılan sağlık ocağından almaktadır. Doktoru bulunmayan sağlık ocağında bir ebe görev yapmaktadır.

Ekonomik Yapı: Karaköyşeyhler Köyü'nde tarla bitkilerinden buğday, mısır ve yonca yetiştirilmektedir. 1980 yılında 1.010 dekar (hane başına 9,2 dekar) arazide ekim yapılırken 2011 yılı itibariyle ise 450 dekarda (hane başına 5,6 dekar) 9 adet traktör ile bitkisel üretim faaliyeti devam etmektedir. 1980 yılında 510 adet büyükbaş hayvan varlığı (hane başına 4,6 adet) varken, 2011 yılında ise büyükbaş hayvan varlığı 233 adede (hane başına 2,9 adet) düşmüştür. Yine Karaköyşeyhler Köyü'nde küçükbaş hayvan varlığı 1980 yılında 650 iken 2011 yılında 110, iş hayvanı sayısı 250 iken 4 ve kanatlı sayısı 5.000 iken 400 olmuştur. Sebzelerden marul, domates, biber, patlıcan, patates ve salatalık üretilen ürünlerdir. Az miktarda ceviz üretimi vardır. Ormanlardan mantar, döngel, kızılıcık, kestane ve ıhlamur toplanmaktadır. Ormandan toplanan kestane meyvesi ve ıhlamur çiçeği köye gelen tüccarlara pazarlanmaktadır. Karaköyşeyhler Köyü'nün arazi kadastro yapılmıştır. Bu köy

orman köyü olarak tanımlanmaktadır. İşsizlik köyün en önemli sorunu olarak gözükmektedir. Köyün hiç esnafı bulunmamaktadır.

Karaköşeyhler Köyü araştırma alanının diğer köyleri ile kıyaslandığında daha yoksul olarak nitelenebilmesine karşın hane başına düşen aktif çalışabilir nüfus potansiyeli yüksekliği (372, 9) ve nüfus bağımlılık oranı düşüklüğü (48,7) bakımından önde gelen birkaç köyden birisidir. Bu bağlamda emek yoğun faaliyetlerin Karaköşeyhler Köyü'nde uygulanabileceği söylenebilir. Emek yoğun faaliyetlerden olan bitkisel üretime ve hayvancılığa ilişkin planlama ve projelendirmeler yapılabilir.

2. Doğal Ortam Verileri:

2.1. Büyük Toprak Grupları ve Toprak Derinliği: Bir alanda bitkisel üretime yönelik öneriler geliştirildiği durumlarda, toprak verim gücüne etki eden faktörlerden olan büyük toprak grupları ile toprak derinliği mutlaka dikkate alınmalıdır (Atalay, 2008:92,95, 101; Çepel, 1988:130). Bu amaçla alana ilişkin büyük toprak grupları ve toprak derinliği haritaları hazırlanmıştır.

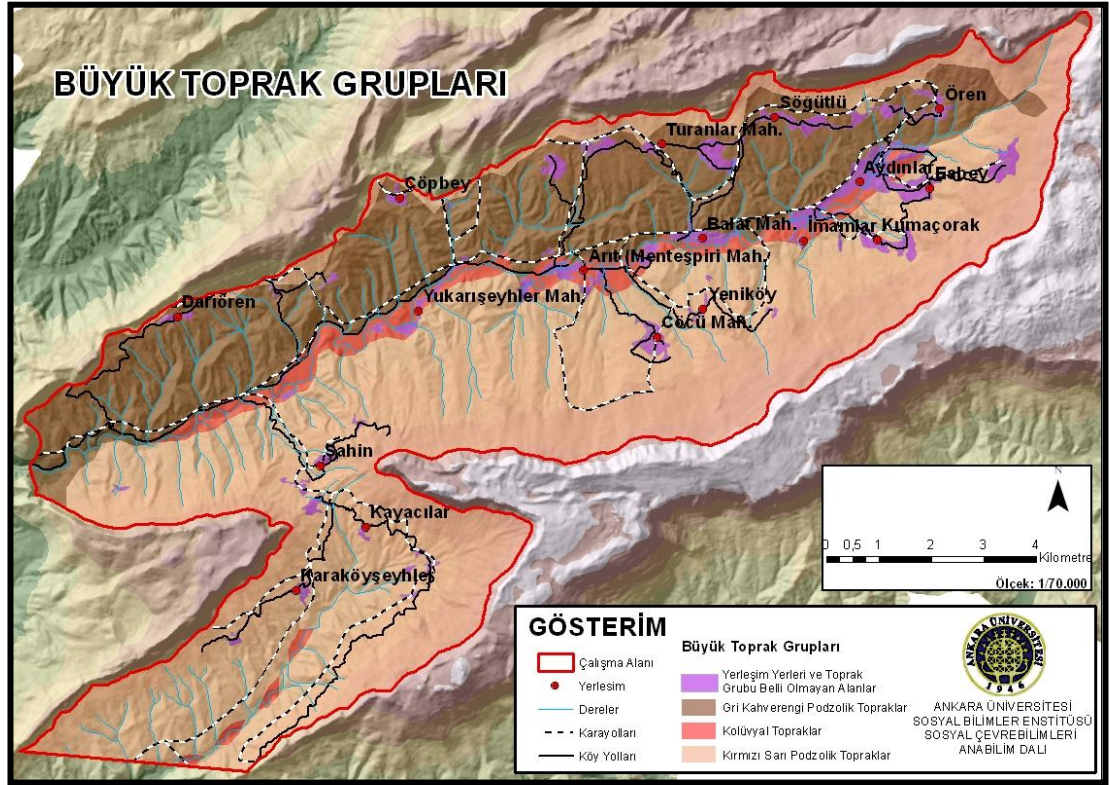
Grafik 1 ve Harita 10'da görüldüğü üzere araştırma alanında üç farklı büyük toprak grubu görülmektedir. Kolüvyal topraklara düze yakın alanlarda ve dere yataklarında rastlanırken, gri kahverengi podzolik topraklar genellikle Arıt Çayı'nın kuzeyinde, kırmızı sarı podzolik topraklar ise güneyinde yer almaktadır. Gri kahverengi podzolik toprakların alanı 3.227 ha., kırmızı sarı podzolik toprakların alanı 7.667 ha. ve kolüvyal toprakların alanı ise 506 ha. olarak verilmektedir. Kolüvyal toprakların tamamı II. sınıf arazilerden oluşmaktadır.

Grafik 1: Araştırma Alanında Büyük Toprak Gruplarının Yüzdelerik Dağılımı

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Harita 10: Araştırma Alanı Büyük Toprak Grupları Haritası

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Yüksek rakımlarda bulunan ve besin maddeleri bakımından fakir olan podzolik toprakların bitkisel üretime fazla uygun olmadığı, ancak gübreleme yapıldığı takdirde uygun hâle getirilebildiğini aktarmak gerekir (Atalay, 2008:92,95). Diğer yandan fizyolojik derinliği⁴⁰ yüksek, fakat su tutma kapasitesi düşük olan kolüvyal topraklar bitkisel üretime uygun alanlar olarak değerlendirilmektedir (Atalay, 2008:101). Yapılan bu değerlendirmelere göre sadece büyük toprak grupları dikkate alındığı takdirde, araştırma alanında bitkisel üretime elverişli alan miktarının oldukça az oranda olduğu söylenebilir.

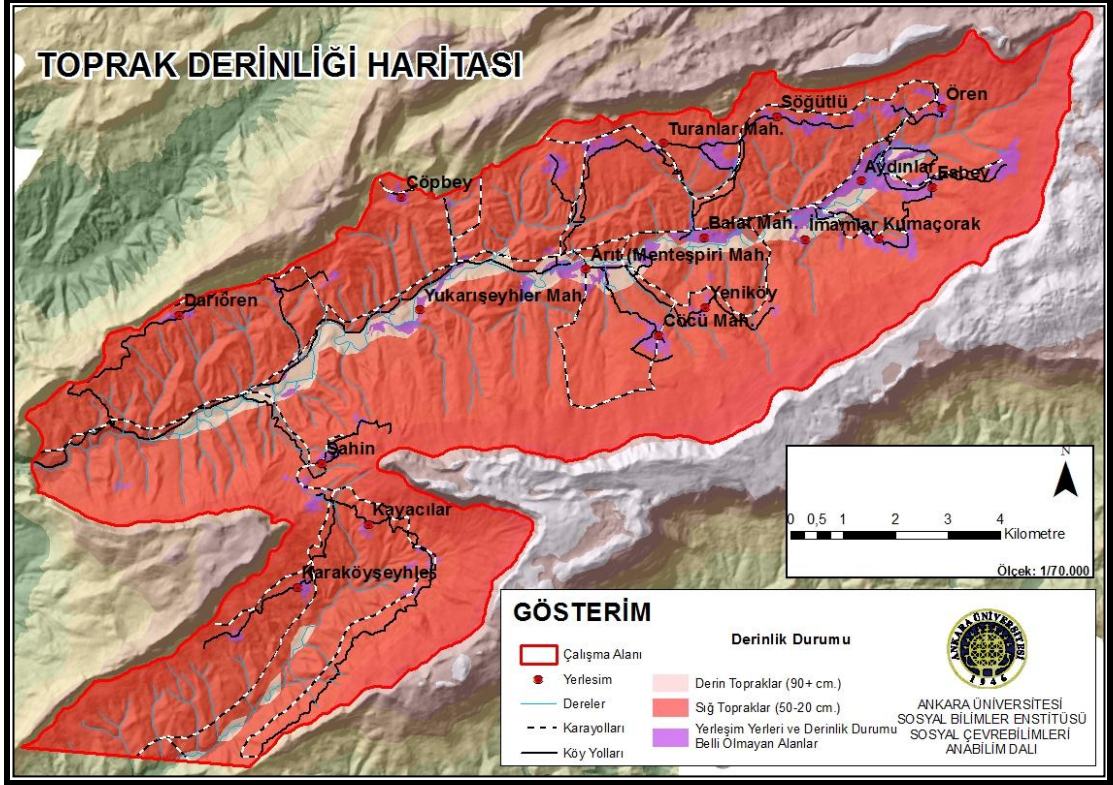
⁴⁰ Toprak derinliği denilince genel olarak sert anataşı üzerinde bulunan ince taneli gevşek materyalin kalınlığı anlaşılmaktadır. Buna “mutlak toprak derinliği” de denilmektedir. Bir de köklerin yayılabildiği derinlik vardır. Buna da “fizyolojik toprak derinliği” denmektedir. Bazen mutlak toprak derinliği, bazen de fizyolojik toprak derinliği fazla olabilmektedir (Çepel, 1988:92).

Herhangi bir alanda uygulanacak bitkisel üretim şeklini etkileyen faktörlerden birisinin de toprak derinliği olduğu değerlendirilmektedir. Toprak derinliği, genellikle çukurluklar ve düzlüklerde fazla, yamaçlarda ise azdır (Çepel, 1988:130). Çepel, derin toprakların bulunduğu alanlarda toprağın ince taneli, organik madde ve bazlar bakımından zengin, su tutma kapasitesinin ise yüksek olduğunu bildirmektedir. Toprak derinliği üzerinde etkili olan en önemli etkenlerin anataşı, iklim, yeryüzü şekli ve bitki örtüsü olduğu kaydedilmektedir (Çepel, 1988:247). Aşağıda araştırma alanına ait toprak derinliği haritası verilmektedir.

Harita 11’de görüldüğü üzere araştırma alanında derinliği 90 cm.’den fazla olan derin toprakların alanı yalnızca 506 ha. iken derinliği 20-50 cm. arasında değişen sığ toprakların alanı ise 10.894 ha.dır⁴¹. Diğer bir deyişle, derin toprakların oranı % 4,2 iken, sığ toprakların oranı ise % 90,5 olarak verilmektedir. Derin toprakların tamamının kolüvyal topraklardan oluştuğunu ve II. sınıf araziler ile çakıştığını ifade etmek gerekir.

⁴¹ Alanda gerçekleştirilen meyvecilik uygulamalarından elde edilen tecrübeler ışığında Toprak Veritabanı’nda sığ olarak tanımlanan toprakların derinliğinin aktüel durumla çok fazla uyuşmadığı, derinliğin 50-80 cm. arasında değiştiği tarım danışmanı Ziraat Mühendisi ve Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı tarafından belirtilmektedir. Bu bilgi, alanda önerilecek faaliyetler ve Veritabanı’nın toprak derinliği konusundaki hassasiyetinin değerlendirilmesi açısından önemli görülmektedir.

Harita 11: Araştırma Alanı Toprak Derinliği Haritası

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

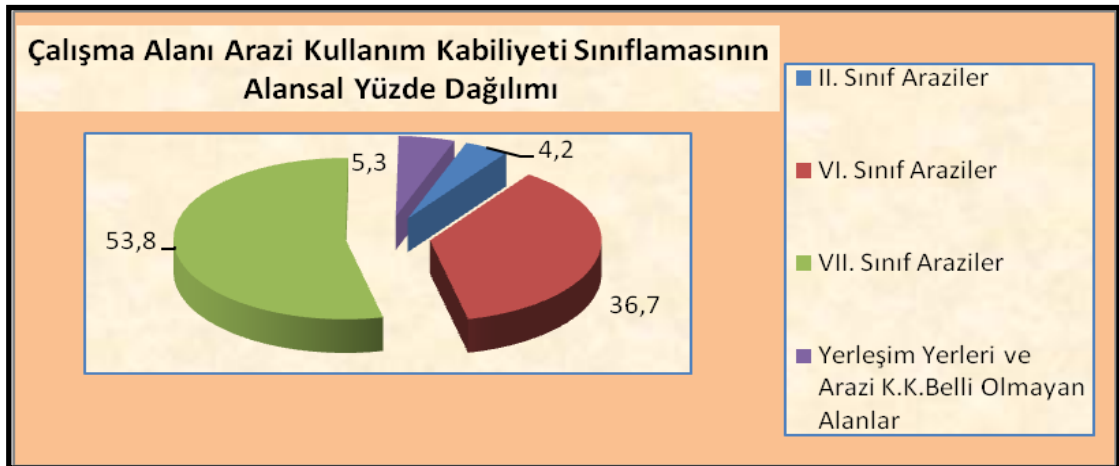
2.2. Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları: Arazilerin bitkisel ürün yetiştirmek için uygunluğunu belirleyen en önemli ölçütlerden birisi olarak değerlendirilen arazi kullanım kabiliyet sınıflarına göre bütün araziler, verimlilik durumları açısından sekiz sınıfa ayrılmaktadır. Çizelge 7’de araştırma alanı arazilerinin arazi kullanım kabiliyet sınıfı özellikleri ve alanları verilmektedir.

Çizelge 7: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları⁴²

ARAZİ NİTELİĞİ	YAYILIŞI
Sınıf-I	En iyi kültür alanlarıdır. Topografya düz veya düze yakındır. Çalışma alanında I. sınıf arazi bulunmamaktadır.
Sınıf-II	Genel tarıma uygun alanlardır. Toplam miktarı 506 ha.'dır. Tarım ve orman alanlarından oluşmaktadır. Çalışma alanının % 4.2'sini oluşturmaktadır.
Sınıf-III	Tarımsal kullanımı ve bitki seçimini sınırlayıcı etmenler içerir. Çalışma alanında III. sınıf arazi bulunmamaktadır.
Sınıf-IV	Sürekli kültüre alınamayan alanlardır. Çalışma alanında IV. sınıf arazi bulunmamaktadır.
Sınıf-V	Sorunlu araziler olarak tarif edilmektedir. Çalışma alanında V. Sınıf arazi bulunmamaktadır.
Sınıf-VI	Etkin toprak işlemenin mümkün olmadığı, dik eğimli, taşlılık, sel zararına uğrama gibi sınırlayıcılıklara sahip olan alanlardır. Toplam miktarı 4.415 ha.dır. Orman, orman toprağı ve tarım alanlarından oluşmaktadır. Çalışma alanının % 36.7'sini oluşturmaktadır.
Sınıf-VII	Çok dik, sığ, taşlı alanlardır. Toplam miktarı 6.479 ha.dır. Orman, orman toprağı ve tarım alanlarından oluşmaktadır. Çalışma alanının % 53.8'ini oluşturmaktadır.
Sınıf-VIII	Elverişsiz koşulları nedeniyle tarım, mera ve orman olarak kullanılmayacak alanlardır. Çalışma alanında VIII. sınıf arazi bulunmamaktadır.

Grafik 2'de araştırma alanı arazilerinin arazi kullanım kabiliyet sınıflamasının alansal yüzdelerle dağılımı verilerek, alanın tamamının arazi kullanım kabiliyeti yönünden gözümüzde canlandırılması amaçlanmıştır.

Grafik 2: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflamasının Alansal Yüzdelerle Dağılımı

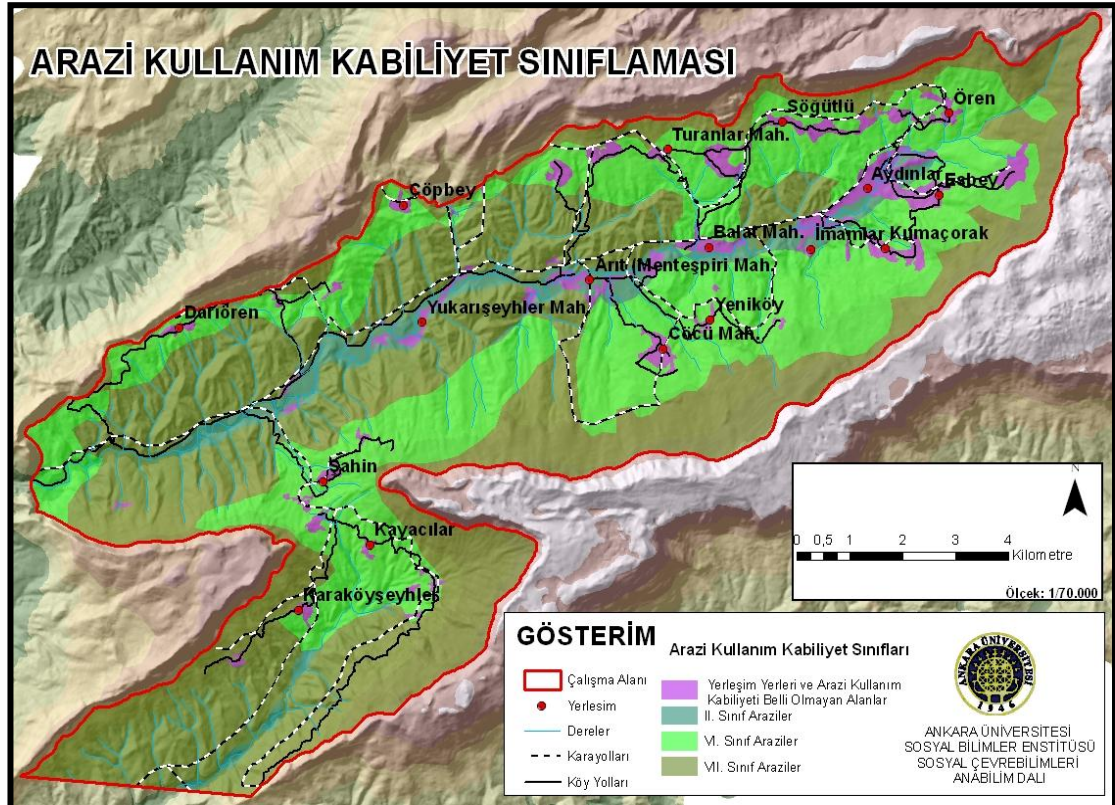
Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

⁴² Arazi kullanım kabiliyet sınıflarının nitelikleri Bartın Tarım Master Planı'ndan ve 1/25.000 ölçekli Ulusal Toprak Veritabanı'ndan alınmıştır.

Harita 12’de araştırma alanı arazi kullanım kabiliyeti sınıflaması verilerek hangi sınıf arazinin, çalışma alanının nerelerinde bulunduğu gösterilmiştir. Bu haritada görüleceği üzere, 1986 yılından itibaren yerleşim yerleri miktarında görülen artışın önemli bir kısmı, araştırma alanının en verimli topraklarını oluşturan II. sınıf bitkisel üretim alanlarında gerçekleşmiştir.

Çizelge 7, Grafik 2 ve Harita 12’de görüldüğü üzere VII. sınıf araziler % 53,8 oranı ile araştırma alanının en büyük sınıfını oluşturmaktadır. VI. sınıf araziler % 36,7 oranı ile ikinci sırada yer alırken, II. sınıf araziler ise % 4,2 oranıyla üçüncü sırada temsil edilmektedir. Tek başına arazi kullanım kabiliyet sınıflaması değerlendirildiği durumda, araştırma alanındaki bitkisel üretime uygun alanların miktarının oldukça az olduğu kolaylıkla söylenebilir.

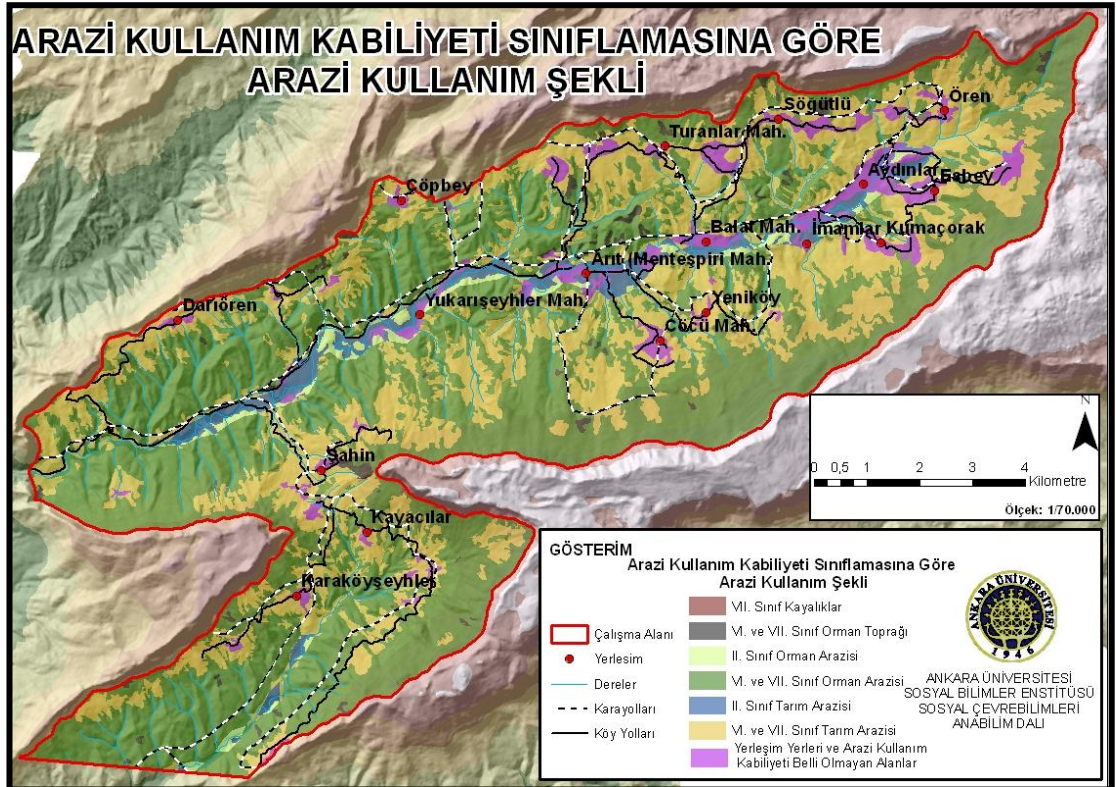
Harita 12: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflaması Haritası

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Arazi kullanım kabiliyet sınıflamasına ilişkin yukarıda aktarılan veriler, araştırma alanı topraklarının verimlilik gücü hakkında bir fikir vermesine karşın alanda gerçekleştirmek istediğimiz amaçlar için yeterli görülmemektedir. Elde edilen arazi kullanım kabiliyeti haritasının daha fazla kullanılabilir hale getirilebilmesi için, güncel arazi kullanım şekli haritası ile karşılaştırılması gerekmektedir. Arazi kullanım kabiliyet sınıflaması haritası ile 2011 yılına ait arazi kullanım şekli haritası üst üste karşılaştırılarak Harita 13 elde edilmiştir. Harita 13'te görüleceği üzere bitkisel üretim için alanın en değerli alanları olan II. sınıf arazilerin tamamı, iki ayrı ana derenin yatağında ve yakınlarında yer almaktadır. Alanda bulunan ve bitkisel üretim için marjinal olarak değerlendirilen VI. sınıf ve VII. sınıf bitkisel üretim alanları ise yamaçlarda bulunmaktadır.

Harita 13: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflamasına Göre Arazi Kullanım Şekli Haritası

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Çizelge 8’de ve Grafik 3’te iki haritanın karşılaştırılması ile elde edilen değerlere göre, hangi arazi kullanım şeklinin hangi arazi kullanım kabiliyeti ile ne kadarlık bir alanla ve ne kadarlık yüzde ile temsil edildiği verilmektedir.

Çizelge 8: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflarına Göre Arazi Kullanım Durumu

Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları	Toprak Sınıfına Dâhil Alanlar				Yerleşim Yerleri ve Toprak Sınıfı Belli Olmayan Alanlar
	Tarım Alanları	Ormanlar	Orman Toprağı	Kayalıklar	
II. Sınıf Araziler	(% 3.0) 356 ha.	(% 1.2) 150 ha.	-----	-----	(% 5.3) 636 ha.
VI. Sınıf Araziler	(% 23.5) 2.832 ha.	(% 12.8) 1.546 ha.	(% 0.3) 37 ha.	-----	
VII. Sınıf Araziler	(% 10.1) 1.219 ha.	(% 42.9) 5.166 ha.	(% 0.8) 93 ha.	1 ha.	
Toplam	(% 36.6) 4.407 ha.	(% 56.9) 6.862 ha.	(%1.1) 130	1	(% 5.3) 636 ha.
Genel Toplam					(% 100) 12.036 ha.

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Grafik 3: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Sınıflamasına Göre Şimdiki Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Çizelge 8, Grafik 3 ve Harita 13'te dikkat çekmesi gereken durum, bitkisel üretim alanlarının sadece % 8'inin toprak işlemeli bitkisel üretime uygun olan⁴³ 356 ha. II. sınıf tarım arazilerinden, diğer bir anlatımla toprak işlemeli bitkisel üretime elverişli arazilerden oluşurken, kalan % 92'sinin ise bu tür bitkisel üretime elverişsiz olan VI. ve VII. sınıf bitkisel üretim arazilerinden oluşmasıdır. Burada dikkati çeken diğer bir durum ise, Orman Amenajman Planları'na göre % 36,8'lik bir orana sahip olan 4.422 ha. potansiyel bitkisel üretim alanının çok azının işlendiği gerçeğidir. Diğer bir anlatımla, araştırma alanında günümüzde sadece toplam 1.236 ha.⁴⁴ alanın bitkisel üretimde kullanıldığına, bu miktarın bile toprak işlemeli bitkisel üretime uygun olan 356 ha.dan çok fazla olduğuna dikkat edilmelidir. Tüm bu değerlendirmeler bir arada düşünüldüğünde, araştırma alanında bitkisel üretimde kullanılan alanların çok büyük kısmının, toprak işlemeli bitkisel üretime uygun olmayan ve bitkisel üretim açısından sınırlayıcılara sahip arazilerden oluştuğu kolayca söylenebilir (Harita 14). Burada not edilmesi gereken bir diğer durum da, II. sınıf bitkisel üretim arazilerinin tamamının kolüvyal topraklardan, II. derece erozyona sahip ve % 12–20 eğim grubuna dâhil olan alanlardan oluştuğudur.

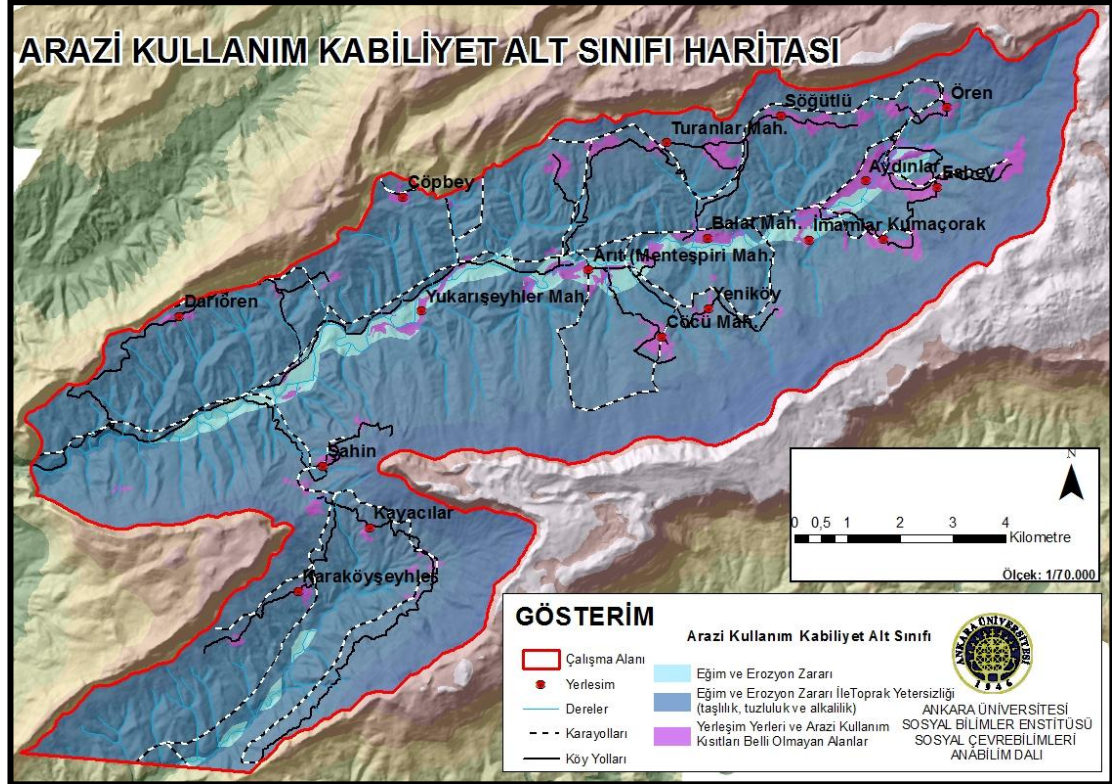
Araştırma alanına ilişkin bitkisel üretim temelli kırsal kalkınma faaliyetleri önerileri geliştirilirken bitkisel üretimi sınırlayan sınırlayıcıların ortaya

⁴³ I.ile IV. sınıf arasındaki araziler toprak işlemeli bitkisel üretime elverişli (sürüme uygun) araziler olarak tarif edilirken, V. ile VII. sınıf arasındakiiler ise toprak işlemeli bitkisel üretime elverişsiz (sürüme uygun olmayan) araziler olarak tarif edilmektedir. VIII. sınıf araziler ise bitkisel üretime uygun olmayan alan olarak tanımlanmaktadır (Kaynak, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 1/25.000 ölçekli Ulusal Toprak Veritabanı).

⁴⁴ Bakınız Grafik 12

konulabilmesi için, arazi kullanım kabiliyeti alt sınıfı haritası elde edilerek diğer katmanlarla birlikte ayrı bir katman olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu amaçla Harita 14 elde edilmiştir.

Harita 14: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Kabiliyeti Alt Sınıf Haritası

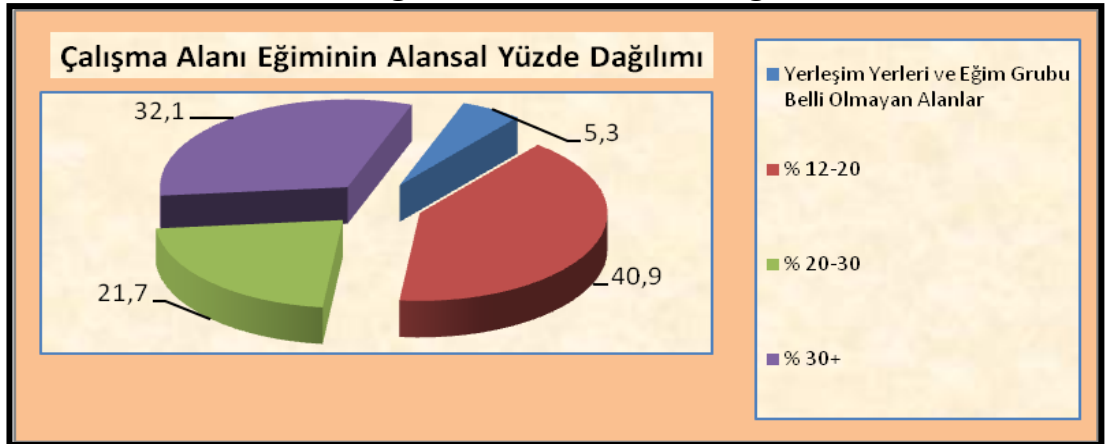
Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Harita 14’de de görüleceği üzere, arazi kullanım kabiliyeti alt sınıf haritasında eğim ve erozyon zararı bulunan yerler olarak gösterilen alanlar ile II. sınıf bitkisel üretim arazileri, kolüvyal topraklar, II. derece erozyona sahip yerler ve % 12–20 eğim grubuna dâhil olan alanlar üst üste çakışmaktadır. Geriye kalan alanların tamamında ise, eğim ve erozyon zararı ile birlikte toprak yetersizliği sınırlayıcısı da bulunmaktadır. Bu değerlendirmeler ışığında alanın tamamında bitkisel üretim için önemli sınırlayıcıların bulunduğu yorumu kolaylıkla

yapılabilmektedir. Bitkisel üretime yönelik öneriler geliştirilirken bu sınırlayıcıları ya ortadan kaldıracı ya da azaltıcı önlemler mutlaka alınmalıdır.

2.3. Eğim Durumu: Çepel'e (1988:130) göre; arazi eğim derecesinin, bir yerin toprak verimliliği, toprak derinliği, erozyon derecesi, iklim özellikleri ile araziden yararlanma şekilleri üzerinde etkisi bulunmaktadır. Arazi eğimini dışarıdan müdahalelerle değiştirme veya geliştirme şansı bulunmamaktadır. Araştırma alanında önerilecek kırsal kalkınmaya yönelik bitkisel üretim biçimlerinin belirlenmesinde eğim derecesi, en önemli unsurlardan birisi olarak değerlendirilmelidir.

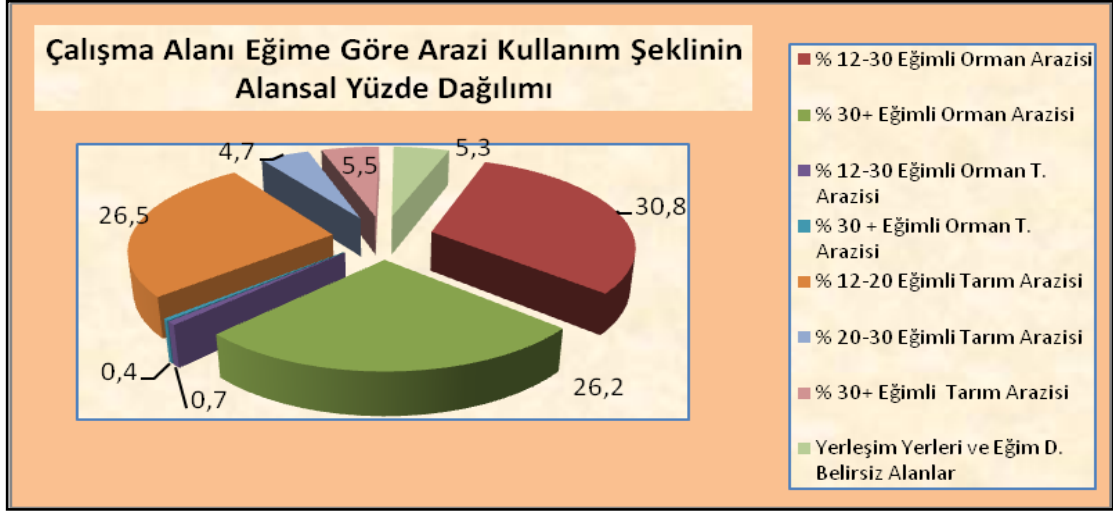
Grafik 4: Araştırma Alanı Eğiminin Alansal Yüzde Dağılımı

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Harita 15'te araştırma alanının eğim durumu haritası verilmektedir. Eğim durumu haritası ile arazi kullanım şekli haritası üst üste çakıştırılarak elde edilen Harita 16'da ise alanın neresinde, hangi arazi kullanım şeklinin hangi eğim sınıfı ile temsil edildiği gösterilmektedir.

Grafik 5: Araştırma Alanı Eğime Göre Şimdiki Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı

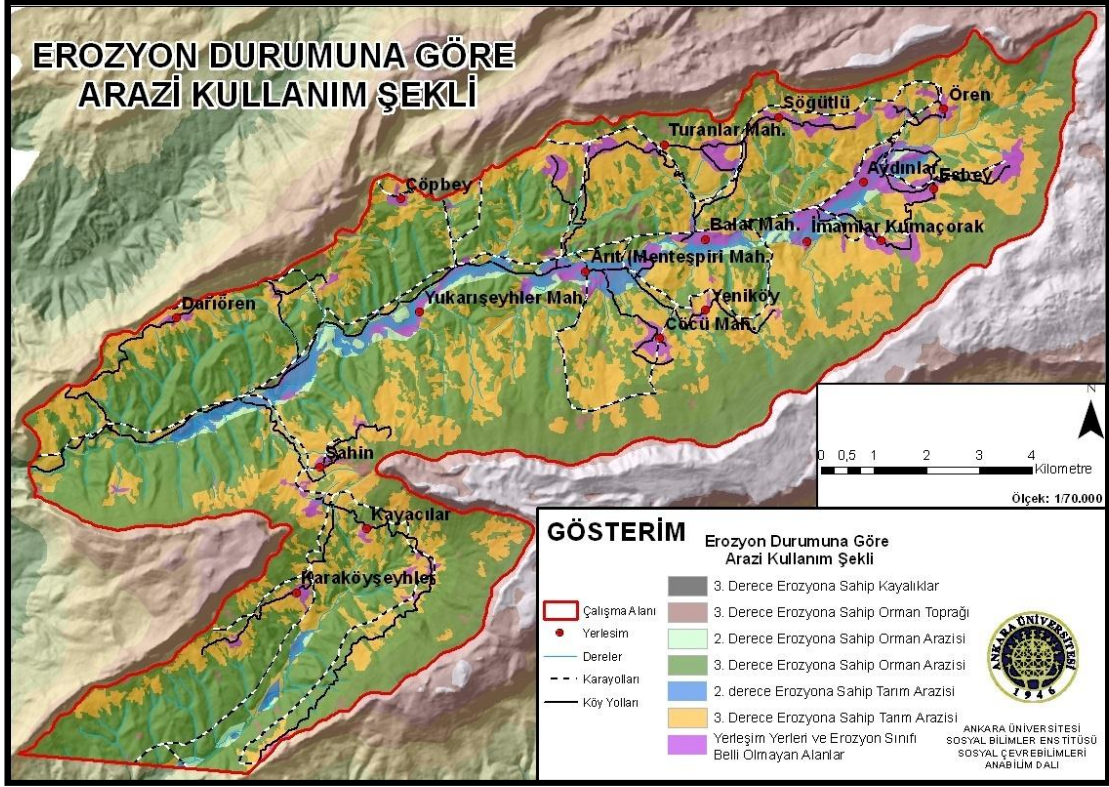
Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Grafik 4, Grafik 5 ve Harita 15, Harita 16'dan anlaşılacağı üzere araştırma alanının % 40,9'u % 12–20 eğim arasında yer almaktadır. Bu eğim grubundaki bitkisel üretim arazileri ise toplam alanın % 26,5'lik önemli miktarını oluşturmaktadır. Bu eğim grubundaki orman arazilerinin oranı ise tüm alan içinde sadece % 14,1 kadardır. % 20 – 30 eğim grubundaki orman arazisinin tüm alana oranı % 16,7 iken, % 30+ eğim grubundaki orman arazisinin oranı ise % 26,2 kadardır. Eğim derecesi % 0 – 20 arasında olan alanların bitkisel üretime elverişli araziler olarak ayrılması önerildiğinden (Çepel, 1988:130), tek başına değerlendirildiği durumda eğim derecesi açısından bitkisel üretime yönelik önemli bir sınırlayıcılığın bulunmadığı söylenebilir.

2.4. Erozyon Durumu: Erozyon, ender olarak çok nemli topraklar üzerinde, orta dereceli olduğu durumda, kaldırılmış olan üst tabakaların üzerine zengin mineral maddeleri yığarak verimliliği artırsa da, çoğu zaman toprak verimliliğinin azalmasına neden olmaktadır (Akman vd., 2004:225, 226). Bu nedenle araştırma alanında

Erozyon durumu haritası ile arazi kullanım şekli haritası çakıştırılarak, hangi arazi kullanım şeklinin kaçınıcı derece erozyona, arazinin nerelerinde sahip olduğunu göstermek için Harita 18 üretilmiştir.

Harita 18: Araştırma Alanı Erozyon Durumuna Göre Şimdiki Arazi Kullanım Şekli Haritası

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Grafik 7: Araştırma Alanı Erozyon Durumuna Göre Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Grafik 6, Grafik 7 ve Harita 17, Harita 18'den anlaşıldığı üzere araştırma alanının tamamı, orta ve şiddetli derecede su ve rüzgâr erozyonuna sahiptir. Bitkisel üretim alanları içerisinde % 8'lik düşük bir orana sahip olan orta derece su ve rüzgâr erozyonuyla karşı karşıya olan alanların tamamı kolüvyal topraklardan ve II. sınıf arazi kullanım kabiliyetine sahip arazilerden oluşmaktadır. Geriye kalan % 92'lik bitkisel üretim alanı ise şiddetli su ve rüzgâr erozyonunun etkili olduğu alanlardır. Aynı şekilde orman alanlarının tamamına yakını şiddetli erozyon etkisindeki alanlardan oluşmaktadır. Bu yöre için bitkisel üretime yönelik faaliyetler önerilirken, erozyon durumu dikkate alınarak, araziye yeteneğine göre kullanma, şeritlerde ekim, ağaçlandırma, aşırı toprak işlemlerinden kaçınma gibi erozyona karşı tedbirler mutlaka alınmalıdır (Akman vd., 2004:226).

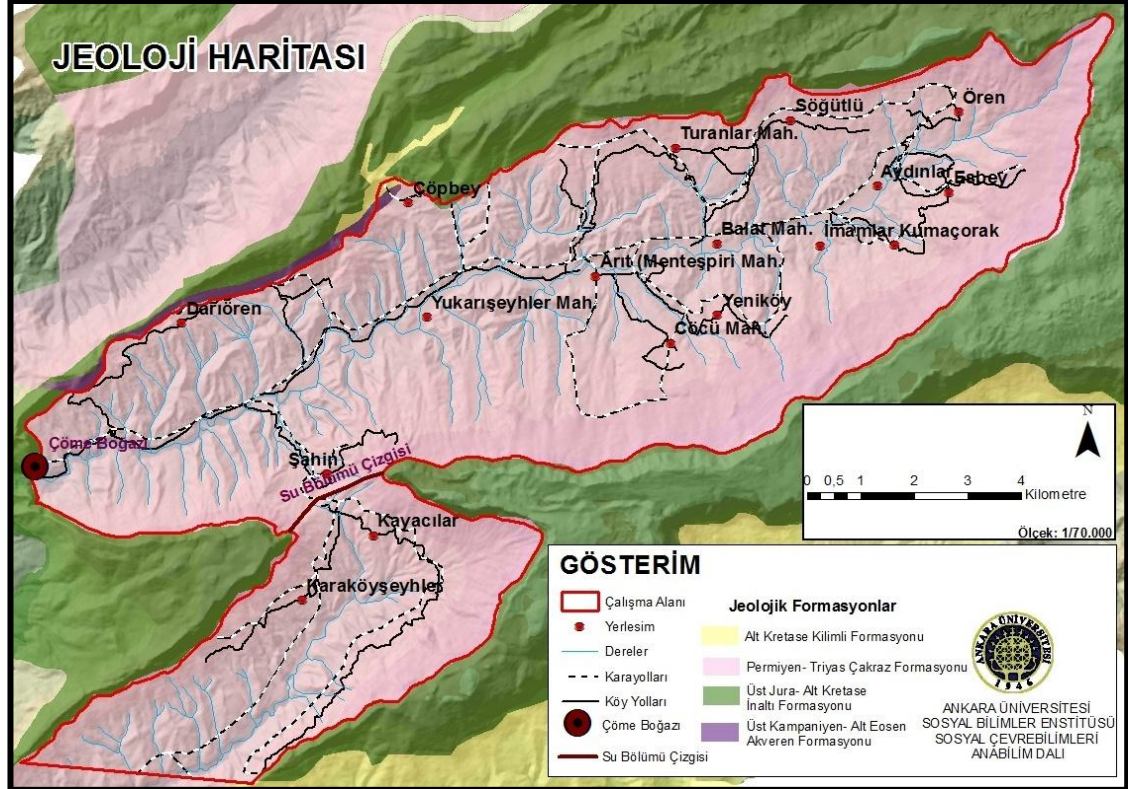
2.5. Jeoloji, Jeomorfoloji ve Yükseklik Durumu⁴⁵: Araştırma alanında yer alan jeolojik formasyonların ve jeomorfolojik birimlerin özellikleri İkinci Bölüm'de verildiği için burada ayrıca ele alınmayacaktır.

Araştırma alanı, Milli Park alanında yer alan üç adet alçalım alanından birisidir. Arıt Alçalımı'nın batısı hariç diğer üç tarafı kireçtaşı kayalıklarıyla çevrelenmiş topografik açıdan yarı kapalı havza niteliğindedir. Arıt Havzası'nın sularını drene eden ve alüvyonlu bir vadiye sahip olan Arıt Çayı, batıda kireçtaşlarına açılan karstik Çöme Boğazı'nı geçtikten sonra Bartın Havzası'na erişmektedir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010b:67).

⁴⁵ Jeoloji haritası ve jeomorfoloji haritası MTA tarafından hazırlanan 1/50.000 ölçekli altlık haritalardan Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın sayısallaştırdığı haritalardan üretilmiştir.

Bilindiği üzere bitkisel üretimin üzerinde gerçekleştiği topraklar, farklı jeolojik dönemlerde fiziksel, kimyasal ve biyolojik faktörlerin etkisi ile oluşmaktadır (Kantarıcı, 1987). Harita 19’da alanın jeoloji haritası verilmektedir.

Harita 19: Araştırma Alanı Jeoloji Haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

Arıt Alçalımı, Şahin Köyü'nün güneyinde yer alan su bölümü çizgisiyle Karaköşeyhler bölümünden ayrılmaktadır. Arıt Yöresi'nin tamamına yakınının Çakraz Formasyonu ile kaplı olduğunu ifade etmek gerekir. Çünkü, Üst Jura – Alt Kretase İnaltı Formasyonu 42 ha. ile, Alt Kretase Kilimli Formasyonu 7 ha. ile, Üst Kampaniyen – Alt Eosen Akveren Formasyonu 16 ha. ile temsil edilirken, Permilen – Triyas Çakraz Formasyonu ise 11.971 ha. yüzölçümü ile araştırma alanında yer almaktadır. İnce kumtaşı, silttaşı ve kiltası ardaalanmasından oluşan

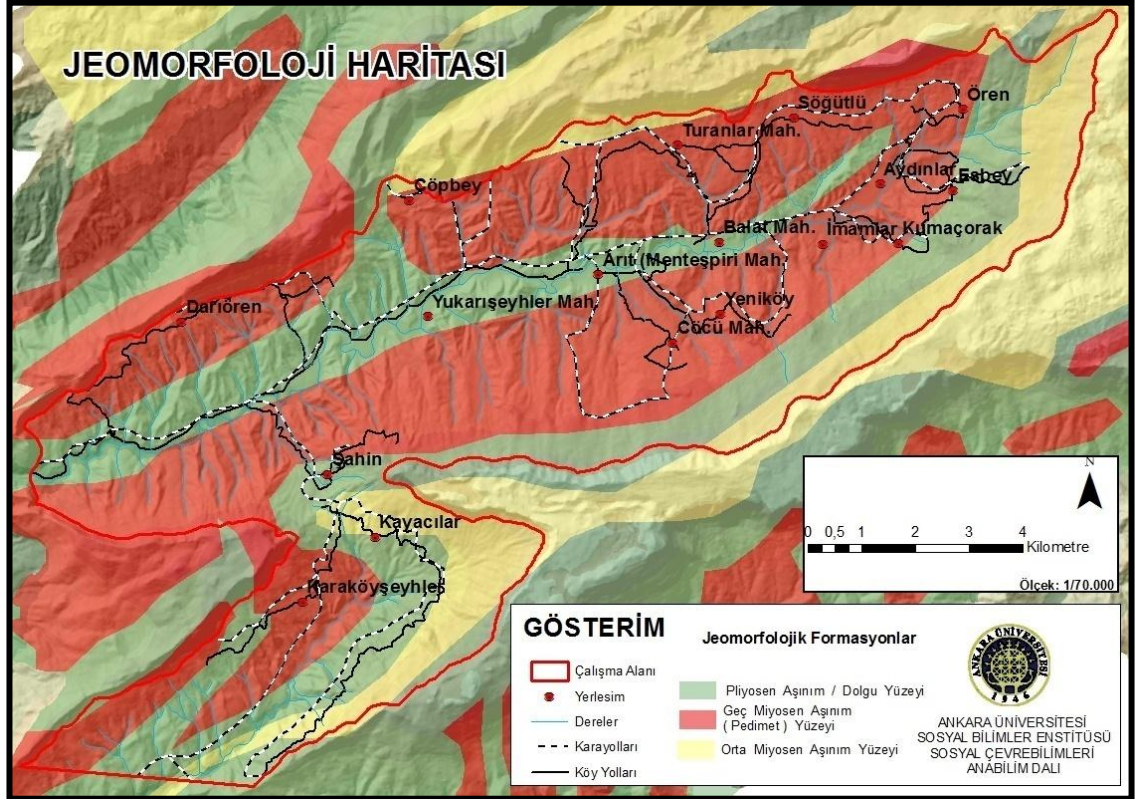
Çakraz Formasyonu, iyi çimentolanmamış özelliği nedeniyle kolayca ufalanabilmektedir. Bu aşımın yüzeyleri kuzeyde ve güneyde yer alan alt-orta miyosene ait karstik zondan fay yamaçlarıyla ayrılmaktadır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010b:67–68).

Fotoğraf 1: Sarp Kayalıklardan Oluşan İnaltı Kireçtaşları – Gürdek Kayalıkları (E. Özüdoğru, 2012).

Çepel'e (1988:127) göre, bir ekosistemin arazi şekli, ekosistemlerin iklim ve toprak özelliklerini, diğer bir söyleyişle o ekosistemin vejetasyon yapısını etkiler. Jeomorfolojik özellikler bazen o kadar ekstrem özelliklere sahip olabilirler ki, bitkilerin yetişmesine sınır çekebilirler. Harita 20'de araştırma alanının jeomorfolojik birimler haritası verilmektedir.

Harita 20: Araştırma Alanı Jeomorfolojik Birimler Haritası

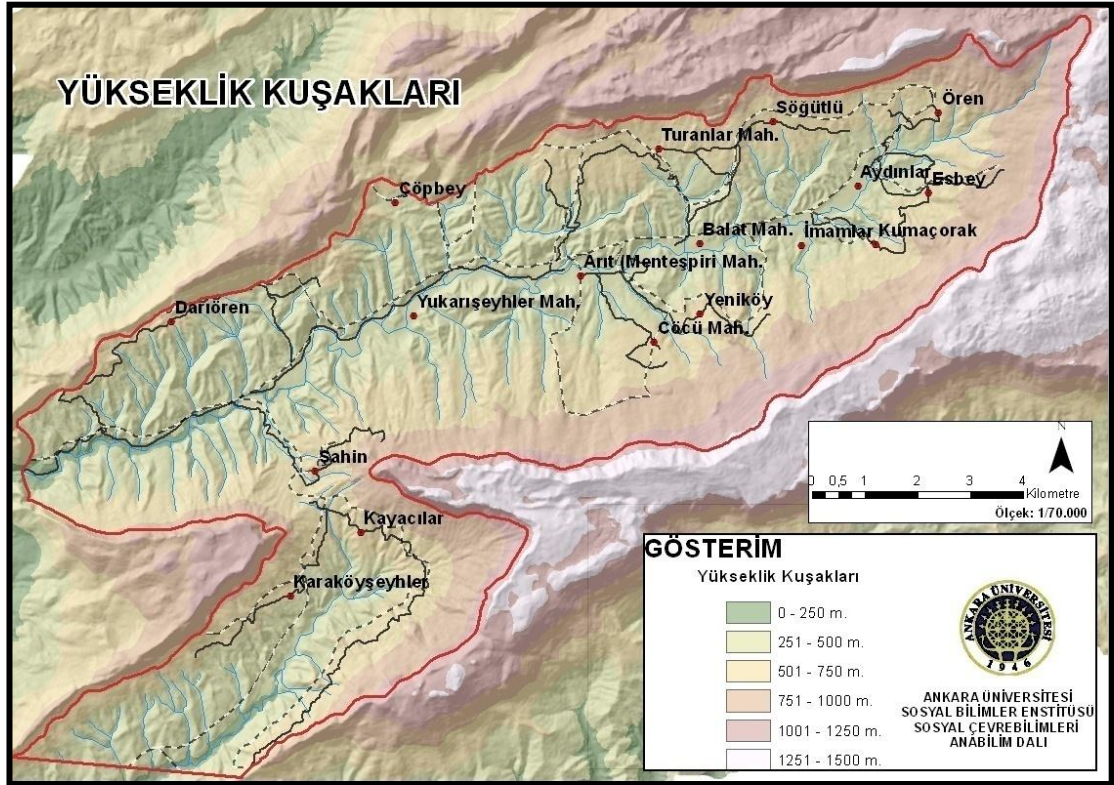

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012a.

Harita 20’de görüldüğü üzere araştırma alanının 6.435 ha.lık önemli bir kısmı Geç Miyosen Aşınım Yüzeyi’nden oluşurken, daha sonra Pliyosen Aşınım/Dolgu Yüzeyi 4.012 ha. ile ikinci sırada yer almakta ve Orta Miyosen Aşınım Yüzeyi ise 1.589 ha. ile temsil edilmektedir.

Jeolojik ve jeomorfolojik özellikler gibi denizden yükseklik de bir yerin iklimi, toprak özellikleri ve vejetasyon yapısı üzerinde etkili olan etkenlerden birisi olarak değerlendirilmektedir (Çepel, 1988:128). Bu nedenle alana ait yükseklik kuşakları haritası elde edilmiştir.

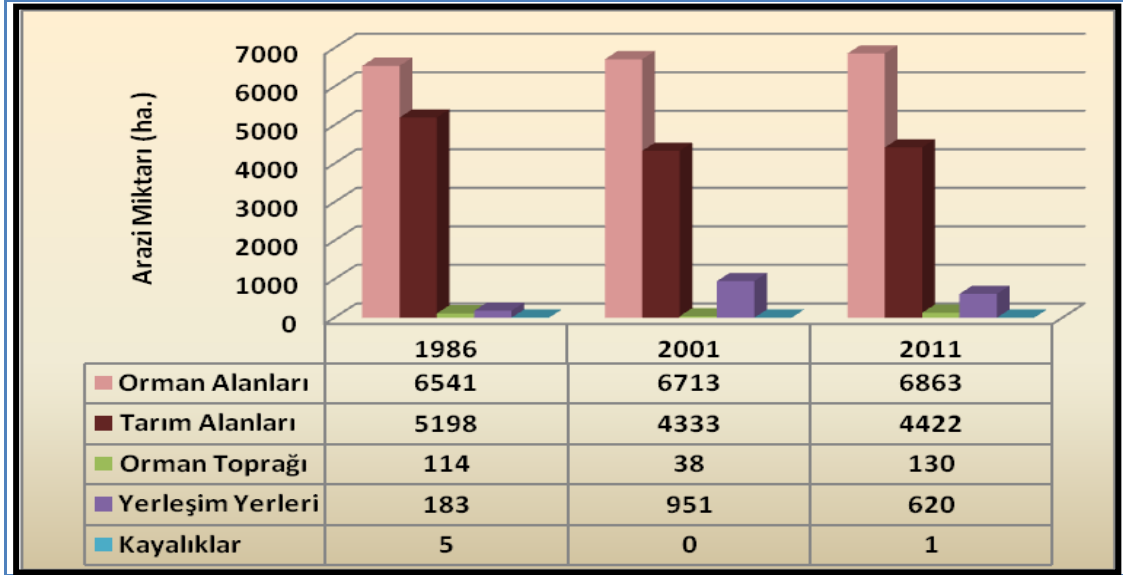
Harita 21: Araştırma Alanı Yükseklik Kuşakları Haritası

Araştırma alanının rakımının en düşük olduğu nokta 186 m., en yüksek olduğu nokta ise 1.109 m. olup, ortalama yüksekliği 527 m. kadardır. Bu durum, yani 12.036 ha. kadar küçük bir alanda bu kadar büyük yükseklik farklılığının varlığı, biyolojik çeşitliliğin yüksekliğine kanıt olarak değerlendirilmektedir. Bu yükseklik kuşağının orman yetiştirme çevrelerinin yükseklik kuşakları ve bitki toplumlarına göre “orta dağlık” ya da “alçak dağlık” olarak tanımlandığını da eklemek gerekir (Wilmanns, 1973 ve Mayer 1971’den akt. Çepel, 1988:123).

2.6. Arazi Kullanım Şekli: Herhangi bir alanın doğal ortam verilerini ortaya koyarken, o alanın bitkisel üretimine ve hayvancılığa yönelik öneriler geliştirirken, her şeyden önce günümüzdeki arazi kullanım şeklini ve geçmişten günümüze kadar zaman içerisindeki değişimini ortaya koymanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle 1986, 2001 ve 2011 yıllarında yapılan Orman Aneajman Planları'ndan faydalanılarak araştırma alanının arazi kullanımındaki değişimi ortaya konmuştur.

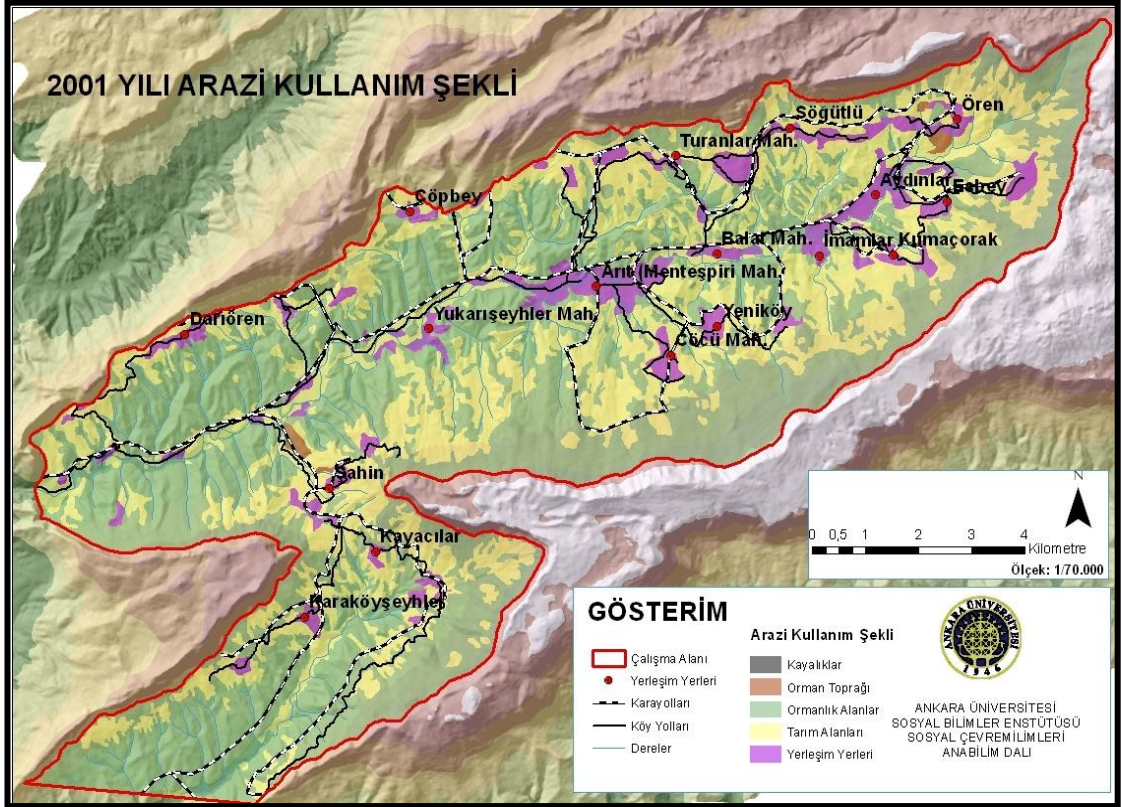
Grafik 8: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Değişimi

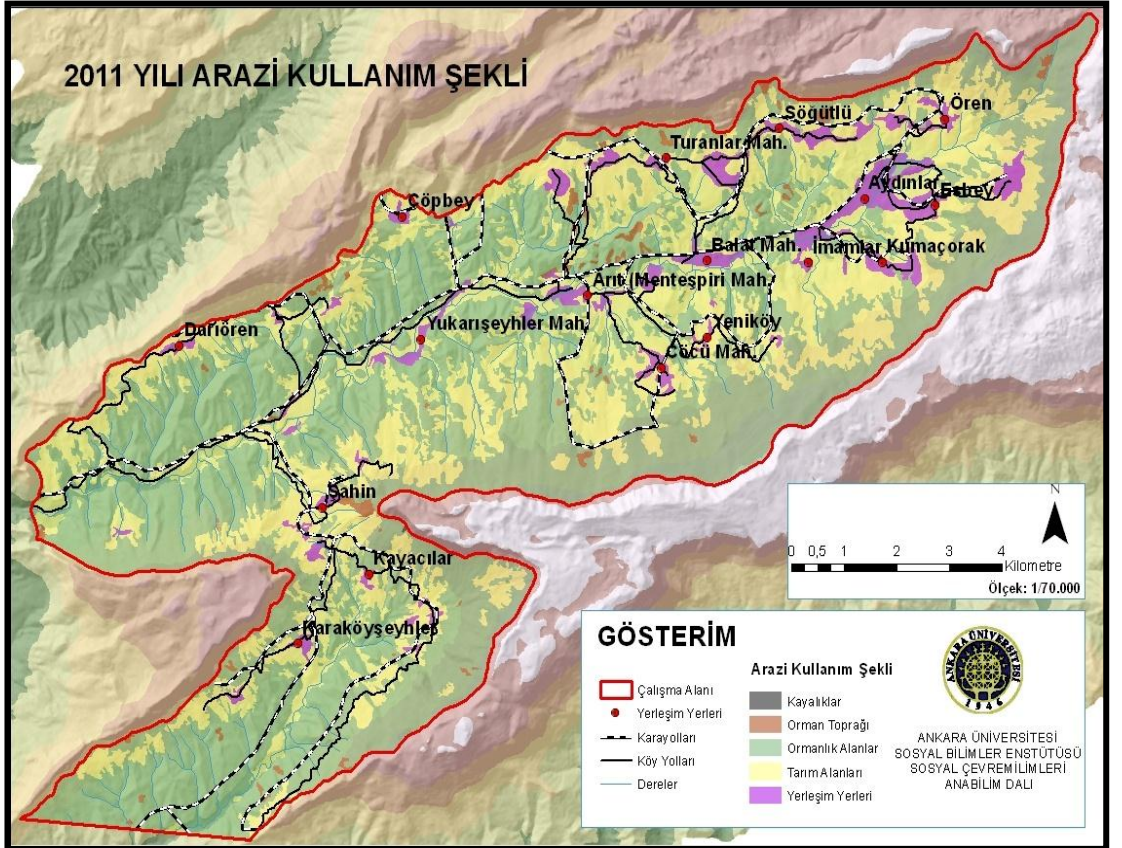
Kaynak: OGM, 1986; OGM, 2001 ve OGM, 2011.

Grafik 8 incelendiğinde 1986 yılından 2011 yılına kadar araştırma alanındaki ormanlık ve yerleşim alanlarının miktarının arttığı görülürken, bitkisel üretim alanları miktarında ise önemli oranda azalma olduğu anlaşılmaktadır. Kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında, bitkisel üretim alanları miktarındaki azalışın ve orman alanlarındaki artışın nedeninin, büyük şehirlere gerçekleşen göç ile ortaya çıkan bitkisel üretim alanlarının terk edilmişinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Günümüzde orman alanları miktarındaki artış hâlâ

Harita 23: 2001 Yılı Arazi Kullanım Şekli Haritası

Harita 24: 2011 Yılı Arazi Kullanım Şekli Haritası

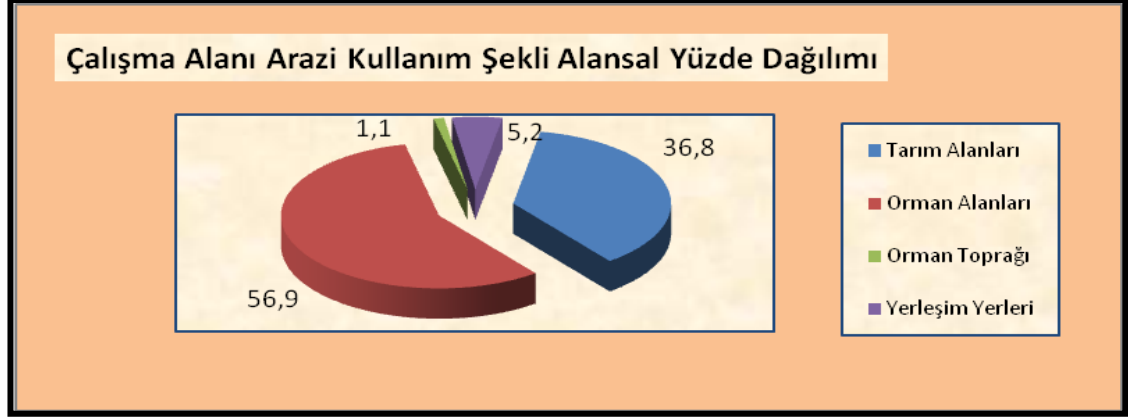
Yukarıda verilen arazi kullanım şekli haritalarında dikkat çekmesi gereken durumlardan bir tanesi, 1986, 2001 ve 2011 yılları arasında yerleşim yerleri alanlarında görülen değişimdir. Yerleşim yerlerinin kapladığı alan 1986 yılında 183 ha. iken, 2001 yılına kadar hızlı bir şekilde artarak 951 ha.'a tırmanmıştır. 2011 yılına kadar ise azalarak 620 ha.'a gerilemiştir. Her ne kadar herhangi bir yörede bulunan yerleşim yeri miktarında düşüş görülmesi mümkünse de, burada gerçekte böyle bir durum gerçekleşmemiştir. Çünkü bu bölgede arazi kullanım değişimi verilen dönemler arasında, göçle birlikte terk edilen evler yıkılarak yerleri başka bir kullanım amacına tahsis edilmemiştir. Terk edilen evlerin büyük bir kısmı hâlâ atıl durumda ve ayaktadır. Bu nedenle 1986, 2001 ve 2011 yılı için verilen iskân alanlarındaki değişimin nedeninin, farklı zamanlarda uygulanan orman amenajman ölçme tekniklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Grafik 8, Grafik 9 ile güncel olan 2011 arazi kullanımının yer aldığı Harita 24'de görüldüğü üzere 12.036 ha.lık çalışma alanının yarısından fazlasını 6.864 ha. orman alanları⁴⁶ oluştururken, ikinci büyük arazi kullanımını 4.422 ha. ile bitkisel üretim arazileri oluşturmaktadır. Yerleşim yerlerinin kapladığı alan ise 620 ha. kadardır. Bu değerler bize araştırma alanındaki orman varlığının, yaklaşık % 27 olan Türkiye ortalamasının iki katından fazla olduğunu göstermektedir⁴⁷.

⁴⁶ 1 ha.lık kayalık arazi grafikte ve hesaplamalarda kolaylık sağlamak amacıyla orman alanları içerisinde gösterilmiştir.

⁴⁷ Orman Genel Müdürlüğü'nün resmî internet sitesinde ülkemizin ormanlık alanları % 27,2 oranıyla, ormansız alanlar da % 72,8 oranıyla verilmektedir.

Grafik 9: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Şeklinin Alansal Yüzde Dağılımı

Kaynak: OGM, 2011.

Fotoğraf 2: Araştırma Alanı Arazi Kullanım Şeklinden Bir Görünüm (E. Özüdoğru, 2012).

3. Sosyo-ekonomik Yapı:

3.1. Sosyal Yapı:

3.1.1. Nüfus ve Nüfus Hareketleri: Araştırma alanında Darıören, Şahin, Kayacılar, Karaköyşeyhler, Çöpbey, Yeniköy, Söğütlü, İmamlar, Aydınlar, Ören, Esbey ve Kumaçorak adlarını taşıyan 12 köy ve bu alanın hemen hemen merkezindeki Arıt Kasabası yer almaktadır. Arıt Kasabası Yukarışeyhler, Turanlar, Cöcü, Balat ve merkez mahallesi olan Menteşpiri ile birlikte 5 mahalleden oluşmaktadır. Diğer bir anlatımla araştırma alanında 17 muhtarlık bulunmaktadır.

Araştırma alanındaki nüfus durumunu ve değişimini ortaya koyabilmek için, alan içindeki köylerin 1970, 1980, 1990, 2000 ve 2010 yıllarına ait nüfus verileri toplu şekilde Çizelge 9’da verilmektedir. Çizelge 9 ve Grafik 10 incelendiğinde⁴⁸, Arıt Yöresi köyleri nüfusunun 1990 yılına kadar arttığı, 1990 yılında ise azalmaya başladığı görülmektedir.

Arıt Yöresi’nin nüfusunun azalışı günümüzde de sürmektedir. Kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerde bu azalışın nedeninin, önemli ölçüde işsizlik nedeniyle büyük şehirlere gerçekleşen göçlerden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Daha sonra sırasıyla eğitim ve sağlık koşullarındaki yetersizlikler göçe neden olan diğer etkenler olarak sıralanmaktadır. Günümüz itibariyle 8 köy ya da mahalleden göç etmeyi düşünen hane olmamakla birlikte geriye kalan 9 köy ya da mahalleden toplam 54-56 hanenin göç etme niyetinde olduğu belirtilmektedir⁴⁹. Bununla birlikte yaz

⁴⁸ 1970, 1980, 1990 ve 2000 yıllarına ait nüfus verileri TÜİK’e ait Genel Nüfus Sayımları Veritabanı’ndan, 2010 yılına ait nüfus verileri ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Veritabanı’ndan elde edilmiştir.

⁴⁹ Kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

mevsiminde Arıt Yöresi'nin tamamında nüfusun toplam % 14 oranında arttığını da söylemek gerekir⁵⁰. Bu durumun nedeni olarak kış aylarını şehirde, çocuklarının yanında geçiren yaşlıların köylerine dönmeleri gösterilmektedir. Aynı zamanda bu köylerin hiç birisinde mevsimlik işçilik amacıyla, mevsimlik göç hareketlerinin olmadığını da not etmek gerekir.

Çizelge 9: Araştırma Alanı Köyleri Nüfuslarında Değişme ve Yıllık Nüfus Artış Hızı⁵¹ (1970-2010) (%)

Köyler	YILLAR								
	1970	1980	1990	2000	2010	1970 - 1980 (%)	1980 - 1990 (%)	1990 - 2000 (%)	2000 - 2010 (%)
Arıt Kasabası	434	649	667	1722	1809	4,02	0,27	9,48	0,49
Aydınlı	463	653	897	727	497	3,43	3,17	-2,10	-3,80
Balat	309	324	379	315	-----	0,47	1,56	-1,84	-----
Cöcü	420	423	556	-----	-----	% 7,11	2,73	-----	-----
Çöpbey	479	616	600	390	193	2,51	-0,26	-4,30	-7,03
Darıören	405	564	679	690	437	3,31	1,85	0,16	-4,56
Esbey	208	265	313	268	191	2,42	1,66	-1,55	-3,38
İmamlar	184	244	341	242	183	2,82	3,34	-3,42	-2,79
Karaköşeyler	497	631	802	474	336	2,38	2,39	-5,25	-3,44
Kayaclar	439	563	645	457	191	2,48	1,35	-3,44	-8,72
Kumaçorak	359	431	523	353	250	1,82	1,93	-3,93	-3,45
Ören	431	580	719	434	254	2,96	2,14	-5,04	-5,35
Sögütlü	253	309	323	269	180	1,99	0,44	-1,82	-4,01
Şahin	512	609	772	517	347	1,73	2,37	-4,01	-3,98
Turanlar	341	408	400	271	-----	1,79	-0,19	-3,89	-----
Yeniköy	370	420	406	162	103	1,26	-0,33	-9,18	-4,52
Yukarışeyhler	550	620	659	-----	-----	1,19	0,61	-----	-----
TOPLAM	6.654	8.309	9.681	7.291	4.971				

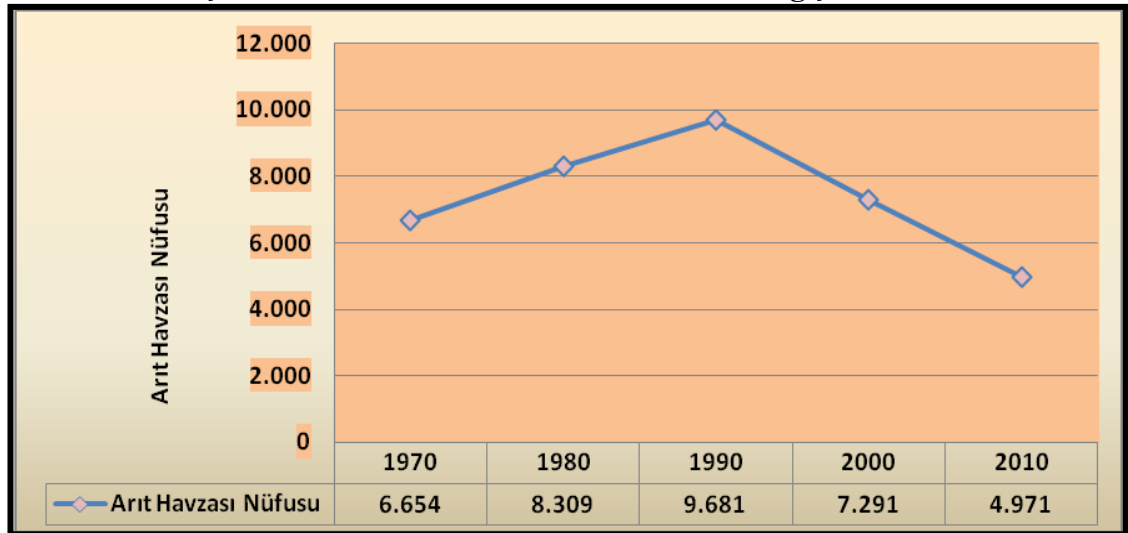
⁵⁰ Kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

⁵¹ İki ayrı nüfus sayımı arasındaki yıllık nüfus artış hızının hesabı için bakınız (Kocaman, 2002:4).

Çöpbey, Karaköyşeyhler, Kayacılar, Ören ve Yeniköy'e ait eksi yöndeki yıllık nüfus artış hızı dikkat çekmektedir. Bu köylerin nüfusundaki azalış, diğer köylerden çok daha fazla gerçekleşmiştir. Söz konusu köylerin hepsinin yerleşim yerleri ve bitkisel üretim alanları VI. ve VII. sınıf arazi kullanım kabiliyetine sahiptir⁵². Bitkisel üretim alanları ve yerleşim yerlerinin önemli bir kısmı II. sınıf arazi kullanım kabiliyetine ait yerlerden oluşan Arıt Kasabası ve mahallelerinde, İmamlar, Aydınlar ve Esbey Köyleri'nde ise nüfus azalışı çok daha yavaş gerçekleşmektedir. Bu durum göz önüne alınarak toprak verimliliği ile göç arasında negatif bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Diğer bir söyleyişle göreceli olarak toprakları verimli olan köylerden çok daha az göç gerçekleşmiştir.

Çizelge 9'da görüldüğü üzere, 2000 yılından itibaren Cöcü ve Yukarışeyhler, 2010 yılında ise Balat ve Turanlar köylerine ait nüfus sayım verileri bulunmamaktadır. Bunun nedeni, o tarihlerdeki nüfus sayımından önce bu köylerin Arıt Kasabası belediyesi sınırlarına dâhil edilmeleridir.

Grafik 10: Araştırma Alanı Nüfusundaki Yıllara Göre Değişim

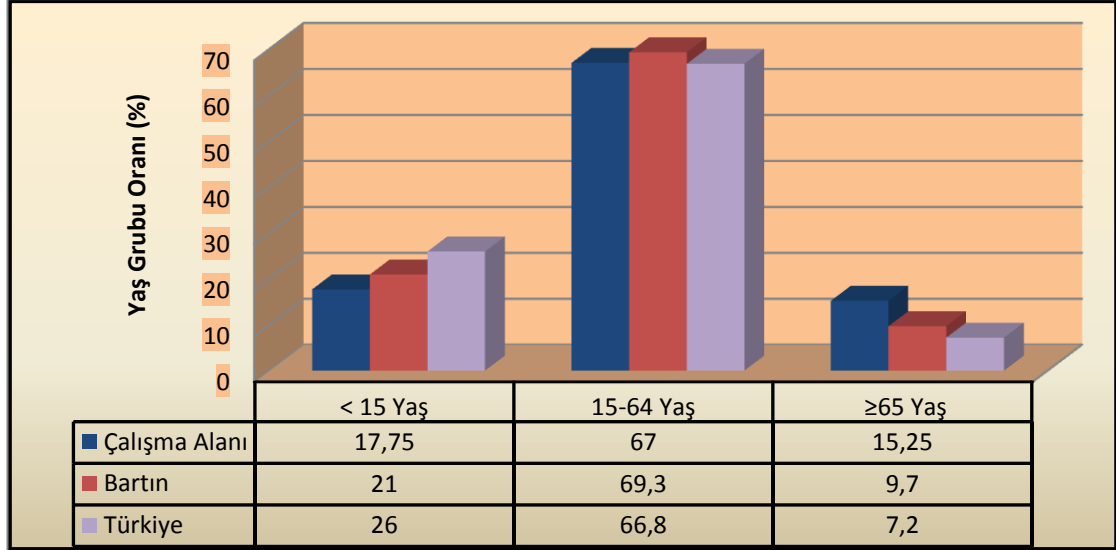

⁵² Bakınız (Harita 12).

Araştırma alanından en çok İstanbul'a, sonra ise Ankara, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirlere göç gerçekleşmektedir. Bartın il merkezi ve Zonguldak da araştırma alanından göç alan diğer şehirlerdir. Göç eden insanlar, yerleştikleri yerlerdeki tekstil atölyeleri, fırınlar, inşaatlar, lokantalar, mobilya atölyeleri ve ayakkabı fabrikalarında istihdam olanağı bulabilmektedir. Batı Karadeniz Bölgesi'nde olduğu gibi, araştırma alanı için de maden ocaklarında istihdam çok önemlidir. Yöre insanları, Bartın'daki tekstil atölyelerinde, Amasra ve Zonguldak'daki kömür madenlerinde önemli oranda istihdam edilmektedir. Servis araçlarıyla Amasra'daki madenlere ve Bartın'daki tekstil atölyelerine gidiş geliş yapılmaktadır.

Herhangi bir yörede kırsal kalkınmaya yönelik öneriler geliştirilecekse, o yerin nüfusu ve nüfus hareketleriyle birlikte sosyal yapıya yönelik olarak hane başına nüfus, nüfus bağımlılık oranı, aktif çalışabilir nüfus potansiyeli, son on yılda göç eden hane sayısı gibi değerler de mutlaka dikkate alınmalıdır (Coşgun ve Uzun, 2007:13). Çizelge 10'da alana ilişkin nüfus ve göçe ait değerler toplu halde verilmektedir. Aydınlar, Karaköyşeyhler ve Şahin Köyleri'nde hane başına aktif çalışabilir nüfus potansiyelinin yüksekliği önemli görülürken, Darıören, Kumaçorak ve Ören Köyleri'nde ise nüfus bağımlılık oranlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir.

Grafik 11: Araştırma Alanı Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı Karşılaştırması

Kaynak: TÜİK, 2010.

Grafik 11’de görüldüğü üzere 2010 yılı itibariyle araştırma alanında 65 yaşın üstündeki bireylerin oranı % 15,25 gibi büyük bir oran iken, bu oran Bartın’da % 9,7’ye, Türkiye için ise % 7,2’ye kadar düşmektedir. Bu itibarla yukarıdaki verilerden faydalanarak araştırma alanının yaş ortalamasının Türkiye ortalamasından çok fazla olduğunu söyleyebiliriz. Benzer şekilde 15 yaş altı nüfus ortalaması da, Bartın ve Türkiye geneli ortalamasının oldukça altında bulunmaktadır. Bu durum bitkisel üretim ve hayvancılık işgücünün şimdiki durumu ve geleceği için olumsuz görünmektedir. Araştırma alanında hane başına ortalama üç kişi düşmektedir.

Çizelge 10: Araştırma Alanı Köylerine Ait Bazı Nüfus ve Göç Değerleri⁵³

Köyler	Nüfus ve Göç Değerleri								
	Nüfus (2010)	Yaklaşık Hane Sayısı (Yaz)	Hane Başına Ortalama Nüfus	Hane Başına Aktif Çalışabilir Nüfus Potansiyeli*	Nüfus Bağımlılık** Oranı (%)	Çocuk Bağımlılık Oranı (%)	Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)	Son On Yılda Göç Eden Hane Sayısı	Göç Etme Niyetinde Olan Hane Sayısı
Aydınlı	497	100	4,7	515,5	42,0	28,0	14,0	40	10
Darıören	437	200	2,2	214,6	53,3	35,4	17,9	30	5
Karaköy-şeyhler	336	90	3,7	372,9	48,7	26,9	21,8	20	Yok
Kumaçorak	250	85	2,9	267,4	71,7	40,1	31,6	35-40	Yok
Ören	254	100	2,5	236,8	62,8	30,1	32,7	30	Yok
Şahin	347	90	3,8	387,7	47,6	28,5	19,1	25	10
Menteş-piri	903	500	1,8	180,4	49,0	29,0	20,0	2	Yok
Yukarışeyhler	200	50	4,0	-----	-----	-----	-----	50	5-6
Diğer Köyler ve/veya Mahalleler	1.660	680	2,4	247,4	45,2	22,5	22,7	186	24

* Aktif Çalışabilir Nüfus Potansiyeli: 0-14 yaş grubu erkekler için 0,5 katsayısı, 15-64 yaş grubu erkekler için 1,0 kat sayısı ve 65+ yaş grubu erkekler için ise 0,3 kat sayısı ile eşdeğer görülmüştür. Kadın nüfus için saptamalarda kullanılan katsayılar erkek nüfus için kullanılan katsayıların yarısı olacak şekilde dikkate alınmıştır. Çünkü kadınların ev işlerine yönelik çalışmaları nedeniyle zaman ve emek harcama kapasitelerinin daha düşük olacağı varsayımı kabul edilmiştir. Yine bu yaklaşımda 0-14 yaş grubu ile 65+ yaş grubunun yıllık çalışma gün sayısı 90, 15-64 yaş grubunun yıllık çalışma gün sayısı ise 180 gün iş günü olarak kabul edilmiştir (Coşgun ve Uzun, 2007:15).

** Bağımlılık oranı; çalışma çağı dışı nüfusun, çalışma çağındaki nüfusa oranının yüzde ifadesidir (Coşgun ve Uzun, 2007:14).

⁵³ Veriler TÜİK tarafından; nüfusu 250'den küçük olan mahalle ve/veya köyler için diğer mahalle ve/veya diğer köyler adı altında verilmiştir. 5'er yaş dilimlikleriyle verilen nüfus verilerinde nüfusu 15'ten küçük olan değerler TÜİK tarafından gizlenerek verilmektedir. Ayrıca nüfusu 10 ve daha az olan mahalleler değerlendirilmemiştir. Alanın toplam nüfusu açısından Çizelge 9 ve Çizelge 10 arasındaki fark ile Yukarışeyhler Köyüne ait bağımlılık oranı ile aktif çalışabilir nüfus potansiyelinin verilememesinin nedeni bu durumdan kaynaklanmaktadır. Ayrıca nüfusun cinsiyetlere dağılımı TÜİK'den elde edilememiştir. Bu yüzden hesaplamalarda her iki cinsiyet eşit oranda kabul edilmiştir.

3.1.2. İşgücü ve İstihdam: Yöre halkı, Arıt Yöresi’nde, 1980’li yıllara kadar bitkisel üretim ve hayvancılığın yoğun olarak yapıldığını ifade etmektedir. Fakat bu durum 1980 yılından günümüze kadar azalarak devam etmektedir. Araştırma alanındaki bitkisel üretim ve hayvancılığın günümüzdeki durumunu anlamak için bitkisel üretim ve hayvancılığın yıllar itibariyle değişimini ortaya koymak gerekir.

Kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında, başlıca geçim kaynakları sıralamasında bütün köylerde emeklilik ve işçi ücretleri (kömür madeni ve tekstil işçiliği) birinci sırada yer alırken, ikinci sırada büyükbaş yetiştiriciliği yer almaktadır. Arıt Yöresi’nde bitkisel üretim, büyük ölçüde geçimlik tarzında yapılırken, yöre insanlarının önemli bir kısmının kömür madenlerinde işçi olarak çalıştığı ya da buralardan emekli oldukları belirtilmektedir. 1970’li yıllarda madenlerde çalışanların sayısının 4.000 civarında olduğu ifade edilirken, bu sayının günümüzde 150’ye kadar düştüğüne dikkat çekilmektedir. Madenlerden emekli olan işçilerin sayısının ise yaklaşık 1.000 civarında olduğu bildirilmektedir. Günümüzde tekstil atölyelerinde 35 işçinin istihdam edildiği bilgisi de verilmektedir. Ayrıca alanda mevsimlik işçilik için göç hareketlerinin olmadığı bilgisi de eklenmektedir.

Çizelge 11: Araştırma Alanı Sosyal Güvenlik Durumu⁵⁴

Kış Ayları Toplam Hane Sayısı	SSK ve Tarım Sigortası (hane)	BAĞ-KUR (hane)	Emekli Sandığı (birey)	Özel Sigorta (birey)	Yeşilkart Sahibi (kişi)	65 Yaş Yaşlılık Yardımı Alan (kişi)
1.610	999	248	104	20	188	109

⁵⁴ Veriler kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Araştırma alanının sosyal güvenlik durumunu yansıtan Çizelge 11 incelendiğinde görüleceği üzere (yaz ayları hane sayısı 1.890, kış ayları hane sayısı 1.610 ve toplam sosyal güvenlik güvencesine sahip hane ya da birey sayısı toplamı 1.668) hemen hemen her ailede sosyal güvenlik kapsamında olan bir kişinin bulunduğu söylenebilir.

3.1.3. Eğitim ve Sağlık Olanakları: Araştırma alanı içerisinde üç adet ilkokul bulunmaktadır. Bunlar Şahinköy ve Aydınlar İlkokulu ile Arıt'ın merkez mahallesi olan Menteşpiri'nde bulunan Şehit Necdet Orhan Yatılı Bölge İlkokulu'dur. Ortaokullar ise Menteşpiri'nde bulunan Şehit Necdet Orhan Yatılı Bölge Ortaokulu ve Aydınlar'da bulunan Aydınlar Ortaokulu'dur. Araştırma alanının tek lisesi ise Menteşpiri Mahallesi'ndeki Arıt Çok Programlı Lisesi'dir. Karaköyşeyhler, Dartören ve Kayacılar Köyleri taşımali sistemle Şahinköy İlkokulu'ndan faydalanırken, ortaokula yine taşımali sistemle Şehit Necdet Orhan Yatılı Bölge Ortaokulu'nda devam etmektedir. Esbey, Ören, Söğütlü, Kumaçorak ve İmamlar Köyleri ise Aydınlar İlkokulu'nda ve Ortaokulu'nda eğitim öğretim görmektedir. Çöpbey ve Yeniköy Köyleri ile Arıt Beldesi Mahalleleri olan Yukarışeyhler, Turanlar, Cöcü ve Balat Mahalleleri Menteşpiri Mahallesi'nde bulunan Şehit Necdet Orhan Yatılı İlkokulu'ndan ve Ortaokulu'ndan yatılı ve taşımali sistemle faydalanmaktadır. Araştırma alanının bütün öğrencileri Arıt Çok Programlı Lisesi'nde lise eğitimine devam etmektedir.

Çizelge 12'de görüldüğü üzere araştırma alanının eğitim düzeyi Bartın ve Türkiye ortalamalarının oldukça altında gözükmektedir. Bunun nedenleri

açıklanırken, bir nedeninin de alanın yaş ortalamasının hem Bartın'ın hem de Türkiye ortalamasının oldukça üstünde olmasına dikkat çekilmelidir. Çünkü aynı yaş ortalaması için hem Bartın'da hem de Türkiye'de eğitim durumunun düşük seviyede olduğu bilinen bir gerçektir. Araştırma alanına ilişkin kırsal kalkınma faaliyetlerinin potansiyeli ortaya konulur ve faaliyetler önerilirken eğitim düzeyi de diğer faktörler ile birlikte mutlaka göz önüne alınmalıdır.

Çizelge 12: Eğitim Düzeyi Karşılaştırması

EĞİTİM DURUMU	Araştırma Alanı (%)	Bartın (%)	Türkiye (%)
Okur-yazar değil	17.8	3.0	5.8
Okur-yazar Fakat Bir Okul Bitirmeyen	20.6	15.6	20.0
İlkokul Mezunu	25.0	21.4	23.8
İlköğretim Mezunu	22.3	17.0	16.4
Ortaokul Veya Dengi Okul Mezunu	2.0	5.1	4.8
Lise Veya Dengi Okul Mezunu	6.2	22.3	17.2
Yüksekokul Ve Üzeri Eğitim Görmüş	1.1	11.8	7.0
Yüksek Lisans Mezunu	-----	0.6	0.6
Doktora Mezunu	-----	0.2	0.2
Bilinmeyen	5.0	3.0	4.2
Toplam	100	100	100

Kaynak: TÜİK, 2010.

Araştırma alanı içerisinde Arıt Kasabası'nın merkez mahallesi olan Mentepiri'nde 22 – 23 No'lu Aile Sağlığı Merkezi ile birlikte 2011 yılında Karaköşeyhler Köyü'nde açılan sağlık ocağı bulunmaktadır. Mentepiri'nde iki aile hekiminin, üç hemşirenin ve iki ebenin görev yaptığı aile sağlığı merkezinde, araştırma alanının tamamına, diğer bir deyişle, yaklaşık 5.000 kişiye sağlık hizmeti verilmekte ve hekimler köyleri haftada bir kez ziyaret etmektedir. Karaköşeyhler Köyü sağlık ocağında ise bir ebe hemşire görev yapmaktadır.

3.1.4. Araştırma Alanı Orman Kaynaklarından Faydalanma Şekli: Alanda bulunan 17 muhtarlıktan 11'i 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31. Maddesi kapsamında orman içi köy olarak değerlendirilirken, Arıt Kasabası'na ait 5 mahalle ile Aydınlar Köyü ise 32. Madde kapsamında orman kenarı köy olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda çalışma alanına ait tüm muhtarlıklar, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31., 32. ve 33. Maddeleri'nin Uygulanmasına Dair Yönetmelik kapsamında farklı fiyat ve yararlanma olanaklarıyla birlikte ormandan zati yapacak ve yakacak odun ihtiyacı alabilmektedir. Bütün köylerde arazi kadastrosu yapılmış iken sadece Şahin Köyü'nde orman kadastrosu tamamlanmıştır.

Çizelge 13'te araştırma alanında yer alan orman alanlarının fonksiyonları, işletme sınıfları ve alanları toplu halde verilmektedir. Araştırma alanı Bartın Orman İşletme Müdürlüğü'ne bağlı Arıt Orman İşletme Şefliği'nin 1 - 85 no'lu bölmelerinden ve Yenihan Orman İşletme Şefliği'nin 1 - 43, 45, 46 no'lu bölmelerinden oluşmaktadır. Yenihan Orman İşletme Şefliği'nin 27, 28, 29 ve 31. bölmelerinin bir kısmı araştırma alanına dâhil edilmiştir.

Çizelge 13'te görüldüğü üzere araştırma alanı ormanlarının yarısından fazlası, ekonomik fonksiyon adı altında, genel orman fonksiyonu orman ürünleri üretimi olan, en yüksek miktarda endüstriyel odun üretimi işletme amacına yönelik olarak planlanmıştır. Araştırma alanında yüzölçümü açısından ikinci büyük orman alanı ise, sosyal ve kültürel fonksiyonlara tahsis edilen alanlardır. Arıt Orman İşletme Şefliği'nde bu fonksiyon altında hidrolojik genel orman fonksiyonuna ait su kaynaklarını koruma işletme amacıyla planlama yapılmıştır. Araştırma alanında

Yenihan Orman İşletme Şefliği'ne ait sosyal ve kültürel fonksiyonlara ait bir planlama bulunmamaktadır. Aynı zamanda araştırma alanında yer alan ormanların çok az bir kısmı ekolojik fonksiyon adı altında planlanmıştır. Arıt Orman İşletme Şefliği'nin araştırma alanında yer alan kısmında ekolojik fonksiyon adı altında planlama yapılmamıştır. Yenihan Orman İşletme Şefliği'ndeki ekolojik fonksiyonlu ormanlar, doğayı koruma genel orman fonksiyonu altında, doğayı koruma ve iklim koruma asli amaçlı tahsis ormanı işletme amacına yönelik olarak planlanmıştır.

Araştırma alanı ormanlarını yerine getirdikleri fonksiyonlar, işletme sınıfları ve amaçları açısından irdeledikten sonra, üretim durumu bakımından da ortaya koymakta yarar vardır. Orman amenajman planlarında Arıt Orman İşletme Şefliği'nde A ve B işletme sınıfları için 23.364,9 m³, C ve E işletme sınıfları için ise 34.002 m³ eta öngörülmüştür. Yenihan Orman İşletme Şefliği'nde B ve D işletme sınıfları için verilen eta miktarı 13.809 m³ iken, A işletme sınıfı için verilen eta miktarı ise 13.343,1 m³ olarak yer almaktadır.

Çizelge 13⁵⁵: Araştırma Alanı Ormanlarının Fonksiyonları⁵⁶ ve İşletme Sınıfları

Arıt Orman İşletme Şefliği			Yenihan Orman İşletme Şefliği			Genel Toplam (ha.)
Fonksiyonlar	İşletme Sınıfları ⁵⁷	Alan (ha.)	Fonksiyonlar	İşletme Sınıfları	Alan (ha.)	
Ekonomik Fonksiyonlar	A - Göknar (Seçme) İşletme Sınıfı	497,0	Ekonomik Fonksiyonlar	A – Kayın (Devamlı Orman) İşletme Sınıfı	550,9	3.725,3
	B - Kayın (Devamlı Orman) İşletme Sınıfı	349,3		B - Kayın İşletme Sınıfı	913,2	
	C - Kayın + Meşe İşletme Sınıfı	1.414,9				
Toplam		2.261,2	Toplam		1.464,1	
Ekolojik Fonksiyonlar	D - Kayın + Gürgen İşletme Sınıfı	-----	Ekolojik Fonksiyonlar	C – Kayın + Meşe İşletme Sınıfı	-----	329,2
				D – Kayın + Gürgen + Karaçam İşletme Sınıfı	329,2	
Toplam		-----	Toplam		329,2	
Sosyal ve Kültürel Fonksiyonlar	E - Kayın + Meşe İşletme Sınıfı	2.808,5	Sosyal ve Kültürel Fonksiyonlar	E – Kayın + Meşe İşletme Sınıfı	-----	2.808,5
Toplam		2.808,5	Toplam		-----	
Genel Toplam		5.069,7	Genel Toplam		1.793,3	6.863,0

⁵⁵ Çizelgede kullanılan veriler, Arıt ve Yenihan Orman İşletme Şeflikleri Orman Amenajman Planlarından (2011) alınmıştır.

⁵⁶ 1993 yılında Helsinki’de toplanan ve Avrupa ormanlarının korunması amacıyla yapılan ikinci Orman Bakanları Konferansı’nda Rio Kararlarının uygulanmasına yönelik olarak kararlar alınmıştır. Helsinki sürecinde Sürdürülebilir Orman Planlaması ve İşletmeciliği, “Ormanların ve orman alanlarının yerel, ulusal ve küresel düzeylerde biyolojik çeşitliliğini, produktivesini, kendini yenileme (gençleşme) kabiliyetini ve yaşama enerjisini şimdi ve gelecekte ekolojik, ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını yerine getirebilme potansiyelini koruyacak ve diğer ekosistemlere zarar vermeyecek bir şekilde ve derecede kullanılması ve düzenlenmesi” şeklinde ilk defa tanımlanmıştır. Bu tanıma göre ormanların üç temel fonksiyonunun olduğu kabul edilmiştir. Bunlar ekonomik, ekolojik ve sosyal fonksiyonlardan oluşan ana orman fonksiyonlarıdır. Bu ana orman fonksiyonları; 1. Ekonomik: Orman ürünleri üretimi, 2. Ekolojik: Doğayı koruma, erozyonu önleme, iklim koruma ve 3. Sosyal ve Kültürel: Hidrolojik, toplum sağlığı, estetik, ekoturizm ve rekreasyon, ulusal savunma ve bilimsel fonksiyonlar şeklinde genel orman fonksiyonlarına ayrılmaktadır (Arıt ve Yenihan Orman İşletme Şeflikleri Orman Amenajman Planları, 2011). Herbir genel orman fonksiyonu da kendi içerisinde işletme amaçlarına ayrılmaktadır. Örneğin; erozyonu önleme fonksiyonunun çığ önleme, heyelan önleme, taş ve kaya yuvarlanmasını önleme, toprak koruma ve sel-taşkın önleme gibi işletme amaçları vardır.

⁵⁷ Orman Amenajman Yönetmeliği’nde işletme sınıfı, “değişik orman fonksiyonlarının işletme amacı olarak öne çıkması ya da orman formları ve işletme şekilleri yönünden farklı alanların bulunması durumunda ayrılan ve bu alanların, toplu veya parçalar halinde dağınık bulunmalarına bakılmaksızın, taşıdıkları özelliklere göre bir araya getirilmesi ile oluşturulan devamlılık ünitesini ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır.

Orman kaynaklarından yasal yollarla orman amenajman planları doğrultusunda faydalanılırken, bazen yasal olmayan şekillerle de bu kaynaklar kullanılabilir. Orman kaynaklarına olan baskıyı anlayabilmek için alanda bulunan bütün köylere ait orman suçlarının 1990 ve 2011 yılları arasındaki dökümü Çizelge 14’de gösterilmektedir. Araştırma alanında bulunan ve Arıt ile Yenihan Orman İşletme Şeflikleri sınırları içerisinde yer alan 17 adet mahalle ve/veya köyde 1990 yılları ile 2011 yılları arasında gerçekleşen orman suçları eğilimine bakıldığında, bazı yıllarda artış olsa da, genel gidişin sürekli azalış yönünde olduğu görülmektedir. Bu yıllar arasında yasal olmayan avcılık suçlarına ne orman işletme şefliğinin ne de millî parklar teşkilatının kayıtlarında rastlanmıştır. Orman kaynaklarına olan baskının azalış yönünde olmasının en büyük nedeninin, azalan nüfusun doğal kaynaklara olan ihtiyacı da azaltmasından kaynaklandığı yorumu yapılabilir. Bu duruma kitle iletişim araçlarının çoğalmasının etkisiyle, yöre insanlarındaki doğa koruma konusundaki olası bilinç artışının, zamanla insanların sosyo-ekonomik durumlarındaki değişimin de katkısı olabilir. Aynı zamanda Alkan ve Toksoy’un (2008:37) Trabzon İli orman köyleri için tespit ettikleri nedenlerin burada da etkili olduğu düşünülebilir. Bu bağlamda dayanıklı tüketim mallarının artışının, yeni tarım tercihlerinin, yakacakların çeşitlenmesinin, hayvan sayılarındaki azalmanın ve konut yapılarındaki değişimin de bu konuda etkili olduğu savunulabilir.

Çizelge 14: Araştırma Alanı Orman Suçlarının Yıllara Göre Değişimi⁵⁸

YILI	ORMAN SUÇLARI							TOPLAM
	Kesme	Bulundurma	Sarf	Açma	İşgal	Otlatma	Nakil	
1990	7	7	14	14	12	0	4	58
1991	1	10	16	4	3	0	3	37
1992	14	5	15	5	1	1	2	43
1993	8	15	6	10	5	0	1	45
1994	13	40	12	8	5	0	2	80
1995	6	18	4	4	3	0	10	45
1996	2	15	12	3	3	0	12	47
1997	2	2	3	1	4	0	0	12
1998	11	7	14	0	1	0	3	36
1999	6	8	6	1	2	0	6	29
2000	5	6	10	2	3	0	1	27
2001	1	6	5	4	3	0	2	21
2002	2	10	10	5	1	0	0	28
2003	5	2	2	1	1	0	0	11
2004	2	8	2	3	4	0	0	19
2005	5	0	1	3	0	0	0	9
2006	1	0	0	3	1	2	0	7
2007	1	0	0	1	2	0	0	4
2008	4	0	0	2	1	1	1	9
2009	1	0	0	0	4	0	1	6
2010	8	0	0	7	1	0	1	17
2011	1	1	1	1	0	1	0	5
TOPLAM	106	160	133	82	60	5	49	595

Son zamanlarda ormanların, odun üretimi dışında toplumun diğer ihtiyaçlarının da karşılanmasına yönelik olarak yönetilmesine dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi ülkemizde de rastlanılmaktadır. Odun dışı orman ürünü (ODOÜ) olarak değerlendirilebilecek olan ıhlamur ağacı, araştırma alanı köylerinin tamamının ormanlarında bulunurken, kestane ise Arıt'ın batısında yer alan köylerde daha yoğun olarak gözlenmektedir. Bu alanlar için Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait silvikültür planlarında odun dışı orman ürünleri olarak tanımlanan ıhlamur çiçeğinden ve kestane meyvesinden faydalanmaya yönelik bir planlama

⁵⁸ Veriler Arıt ve Yenihan Orman İşletme Şeflikleri arşivlerinden alınmıştır.

bulunmamaktadır. Odun dışı orman ürünlerinden faydalanmaya yönelik bir planlama olmamasına karşın, halkın bu ürünlerden faydalanmalarına karşı Orman İdaresi'nin herhangi bir yaptırım uygulamadığı belirtilmektedir. Planlı faydalanmanın, diğer alanlarda olduğu gibi bu alanda da varsa eğer suiistimalleri önleyeceği unutulmamalıdır.

3.2. Ekonomik Yapı: Bu başlık altındaki değerlendirmelere geçmeden önce araştırma alanının yer aldığı bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından genel bir fotoğrafının çekilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgeler ve illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik durumunun belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada, Zonguldak, Bartın ve Karabük İlleri'ni kapsayan bölge, TR 81 Düzey 2 Bölgesi olarak adlandırılmıştır⁵⁹. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada, çalışma alanının yer aldığı TR 81 Bölgesi, 3. Derecede Gelişmiş Bölgeler arasında değerlendirilmiştir (BAKKA, 2010). Bununla birlikte Bölge'nin ülke genelinde 11. sırada yer aldığını da ifade etmek gerekir (DPT, 2003:107). DPT'nin aynı çalışmasında Bartın İli'nin 81 il arasında İllerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması'nda 55. sırada yer aldığını da eklemekte fayda görülmektedir (DPT, 2003:55). DPT'nin gerçekleştirdiği İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması isimli diğer bir çalışmada ise, araştırma alanının bulunduğu Bartın Merkez İlçesi, 872 ilçe arasında 239. sıradadır (DPT, 2004:90). Diğer yandan istihdam oranları dikkate alındığında Batı Karadeniz Bölgesi için önemli istihdam alanlarından birisi olan ve tüm sektörler içerisinde 2000 yılında %

⁵⁹ Avrupa Birliği müktesebatına uyum çerçevesinde Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı koordinasyonunda ve Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nın katkılarıyla 2002 Yılı'nda ekonomik, sosyal ve coğrafi yönlerden benzerlik gösteren iller, bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri dikkate alınarak İstatistikî Bölge Birimleri (İBBS) belirlenmiştir (BAKKA, 2010:5). Düzey 2 olarak 26 adet İstatistikî Bölge Birimi belirlenmiştir (DPT, 2003:107).

49'luk paya sahip olan madencilik sektörünün payının 2009 yılında % 32'ye gerilediğini de not etmek gerekir (BAKKA, 2010:12). Yapılan araştırmalardan elde edilen bu bilgiler ışığında bir değerlendirme yaptığımızda, araştırma alanının bulunduğu bölgeyi sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş bir bölge olarak tarif edebilmenin zor olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda gelişmiş bir bölge olarak tanımlanamayacak olan diğer bölgelerde olduğu gibi, burada da diğer seçeneklerle birlikte özellikle kırsal kalkınma (DPT, 2006b:71) ve turizm seçeneklerinin değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

3.2.1. Kırsal Kalkınmada Ekonomik Yapı: Gülçubuk vd. (2010:1227), kırsal kalkınma kavramının 19. yüzyılın başlarında ortaya çıktığı bilgisini verirken, uluslararası alandaki gelişmelere paralel şekilde pek çok değişikliğe uğrayarak günümüze kadar geldiğini ifade ederler. Ülkemizde ise kırsal kalkınmaya yönelik çalışmalar, Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen sonra 18 Mart 1924 tarihinde 442 sayılı Köy Kanunu çıkartılarak başlamıştır (Gülçubuk, 2003:50). Gülçubuk'a (2003:50) göre Köy Kanunu'nun amacı, yüzyıllarca ihmal edilmiş olan Anadolu köylüsünün çağdaştırılmasıdır.

Yine Gülçubuk'un aktardığı üzere, ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarında, bitkisel üretimdeki ve hayvancılıktaki sıkıntıları gidermek, gıda güvenliğini sağlayabilmek ve küçük üreticileri işlendirmek ön planda düşünülmüştür. Kırsal alanı kalkındırmaya yönelik olarak planlı dönemin başlangıcından günümüze kadar yürütülen çalışmaların en önemlilerinin; 1. Toplum Kalkınması Çalışmaları, 2. Kalkınmada Öncelikli Yörelere Çalışmaları, 3. Merkez-Köy Çalışmaları, 4. Köy

Kalkınma Kooperatifleri Çalışmaları, 5. Kırsal Sanayi Uygulamaları ve 6. Kırsal Kalkınma Projeleri olduğu bildirilmektedir (Gülçubuk, 2000a:34).

Tarımsal ve kırsal politikalar açısından 1980 öncesi planlı dönemin belirgin özelliklerinden birisinin alt yapı eksikliğinin giderilmesi olduğunu kaydeden Gülçubuk (2003:51), sulama yatırımlarının artırılması ve mekanizasyonun yaygınlaştırılmasına önem verilmesini de bu dönemin diğer özellikleri arasında saymaktadır. Aynı dönemde kooperatifleşme hareketlerine, tarımsal eğitime, araştırma faaliyetlerine önem verilmeye başlandığı da ifade edilmektedir. Türkiye için diğer ekonomi politikaları ile birlikte tarım politikaları için de, 1980 yılının bir milat olduğu değerlendirilmektedir (Gülçubuk, 2003:57). 1980 yılı sonrası dönemde serbest pazar ekonomisine geçilmiş olduğu, tarım piyasalarına destekleyici, koruyucu yöndeki devlet müdahalelerinin kapsamının daraltılmasının öngörüldüğü bildirilmektedir. Desteklerin azalmaya başladığı ve tarımda ithalatın hızlandığı bu dönemde, ülkemiz tarım politikalarını giderek uluslararası kuruluşların belirlemeye başladığı (Gülçubuk, 2003:58), 2000’li yıllardan itibaren ise uluslararası kuruluşların Türkiye tarım politikalarının belirlenmesinde ağırlığının önemli oranda arttığı kaydedilmektedir (Günaydın, 2009:175-221).

Dünyada 1980’li yıllardan sonra tarım politikalarında olduğu gibi, kırsal kalkınma yaklaşımlarında da önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Kırsal kalkınma yaklaşımlarında 1980’li yıllara kadar tarımda modernizasyon, büyümeye dayalı politikalar ve devlet müdahaleleri egemen olurken, 1980’li yıllardan sonra serbest piyasa, sürdürülebilir kalkınma, katılım, yönetim gibi kavramlar kırsal

kalkınma politikalarını şekillendirir olmaya başlamıştır (Gülçubuk vd., 2010:1228). Bu bağlamda doğa koruma yaklaşımlarında da gelinen aşamanın sürdürülebilir kalkınma, katılım ve iyi yönetim gibi kavramları öne çıkaran yönde ilerlediği hatırlanmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, kırsal kalkınma politikaları ile doğa koruma politikalarının gelişimi yönünden bir paralellik olduğu söylenebilir.

Ülkemiz tarım ve kırsal kalkınma politikalarında bu gelişmeler yaşanırken, diğer yandan aynı dönemlerde kalkınma sorunlarının kırsal kesimde yaşanan sorunlardan bağımsız şekilde incelenerek çözümlenmeye çalışıldığı devletin resmî belgelerinde ifade edilmektedir (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011:29). Bu paradigma ile kırsal kalkınma çabalarına girişildiği ilk yıllarda kırsal kalkınma çabaları, genellikle tarımsal kalkınma eksenine insanların gelir düzeyini artırma hedefine odaklanmıştır (DPT, 2006b:8). Bu durumun başta çarpık kentleşme, işsizlik ve yoksulluk gibi önemli sorunların çözülmesini geciktirdiğinin altı çizilmektedir (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011:29). Kırsal kalkınmasını gerçekleştiremeyen, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve alt yapı gibi hizmetlerini kırsal alanlara götüremeyen ülkelerde, kentlere doğru yaşanan yoğun göç büyük ulusal tehditler oluşturmuştur. Bu durumun doğal sonucu olarak koşulları benzer tüm ülkelerde, kırsal alanlarda nitelikli işgücünün ve gençlerin kırdan kente göçü, kırsal nüfusun yaşlanması, azalan kamu hizmetlerinin sunumunda aksaklıklar, sermaye kaybı gibi ortak sorunlar görülmeye başlanmıştır (DPT, 2006b:8).

Daha sonraki yıllarda yaşanan tecrübeler ile son 25–30 yıl içerisinde hız kazanan küreselleşmenin sonucu olarak, tarımsal kalkınma endeksli kırsal kalkınma

çabalarının istenen sonucu verememesi ile birlikte herhangi bir yerde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkileyen çevresel, tarımsal ve kırsal sorunların bir bütün olarak ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır (DPT, 2006b:8). Kırsal kalkınmayı başlangıç yıllarında tarımsal üretim bakış açısıyla değerlendiren Türkiye’de, yaşanan deneyimlerin ışığı altında kırsal kalkınma, insanların buldukları ortamda mutlu olmasını öngören bir model olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Uygulamaların; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı bütüncül bakış açısıyla ele alan, eğitim ve sağlık koşullarına ulaşımı dikkate alan, kırsal alanların kentlere göre düşük gelişmişlik düzeyinin azaltılmasını amaçlayan, sürdürülebilir geçim kaynakları ve doğal kaynakların korunarak kullanılması ile katılımcılığı esas alan bir bakış açısına doğru evrilmekte olduğu bildirilmektedir (DPT, 2006b:8–9). Gülçubuk (2008a:321) bu durumu; “cinsiyet eşitliği, yoksulun güçlendirilmesi, açlık sorununun ve çocuk ölümlerinin azaltılması, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, iyi yönetim, katılım-katılımcılık-sürdürülebilirlik, çevre duyarlılığı, işsizlik-yoksulluk, pazara ve kredi kaynaklarına erişim, tabana dayalı örgütlenme” gibi hedeflerin kırsal kalkınma yaklaşımlarının özünü ve ortak yanlarını oluşturmaya başlaması şeklinde özetlemektedir. Bu noktada devletin resmî belgeleri olan “Dokuzuncu Kalkınma Planı” ve “Kırsal Kalkınma Planı (2010–2013)” çalışmalarını, bu yaklaşımların devlet tarafından dikkate alınmaya başlandığı tezini güçlendirmek amacıyla kullanmak mümkün görünmektedir. Çünkü her iki belgede de kırsal kalkınma, bütüncül bakış açısıyla ele alınarak merkezinde sürdürülebilir kalkınmanın yer aldığı, tarım dışı sektörlerde de müdahaleleri öngören bir yapıda değerlendirilmiştir.

Gülçubuk'un (2008a:321) da belirttiği üzere, kırsal kalkınma politikaları, “özünde belirli bir kırsal alan içinde yaşayan insanların bir bütün olarak tarımsal, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda kalkınmalarına ve çevre duyarlılığına yardımcı olacak tüm unsurların harekete geçirilmesine ve bunların optimal düzeyde yer almasına dayanan politikalar” olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda kırsal kalkınma, “Kavramsal çerçevesi gereğince hem sektörel ve hem de mekânsal boyutları olan bir politika alanı olduğundan, sektörel boyutu itibarıyla tarım, mekânsal boyutu açısından ise bölgesel gelişme politikalarıyla ilişkili olarak öne çıkan bir politika alanı” olarak değerlendirilmektedir (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011:29).

Bu bağlamda bölgesel gelişme kavramının, Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda üzerinde önemle durulan bir kavram olduğunu ve bölgesel gelişmenin sağlanmasının, gelişme eksenlerinden biri olarak belirlendiğini eklemek gerekir (DPT, 2006a). Bu itibarla bölgesel gelişme politikalarının temel amacının, “Bir taraftan bölgelerin verimliliğini yükselterek ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkıyı arttırmak, diğer taraftan da bölgeler ve kırsal-kent arası gelişmişlik farklılıklarını azaltmak” şeklinde saptandığını aktarmak gerekir (BAKKA, 2010:136). Diğer yandan Dokuzuncu Kalkınma Planı esaslarına göre hazırlandığı belirtilen 2010–2013 Batı Karadeniz Bölge Planı'nda yer alan vizyona ulaşılabilmesi için belirlenen 6 temel hedeften üç tanesinin, “çevre standartlarının geliştirilmesi ve ulaşım – altyapı olanaklarının iyileştirilmesi”, “turizmin çeşitlendirilerek geliştirilmesi” ve “kırsal kalkınmanın sağlanması” olduğunun altının çizilmesi önemli görülmektedir (BAKKA, 2010:3).

Bu bağlamda öncelikle çevreye duyarlı, bitkisel ve hayvansal üretimi de içine alan, aynı zamanda turizmin çeşitlendirilerek geliştirilmesini de öngören kırsal kalkınma faaliyetlerinin Türkiye ve Bartın İli için hazırlanan strateji, plan ve programlar ile ilişkileri ortaya konularak araştırma alanı için önemi irdelenecektir. Daha sonra ise öngörülen kırsal kalkınma seçeneklerinin araştırma alanı için potansiyelleri irdelenmeye çalışılacaktır. Bunun için öncelikle kırsal kalkınma seçenekleri arasında en önemli seçeneklerden birisi olarak değerlendirilen bitkisel ve hayvansal üretim değerlendirilecektir.

3.2.2. Bitkisel Üretim ve Hayvancılık: Gelişmişlik düzeyleri ileri ya da geri olsun bütün ülkelerin ekonomilerinde tarımın özel bir yeri ve önemi olduğunu ifade eden Gülçubuk'a (2002:99) göre, ülkemizde tarım sektörü; istihdam, ulusal gelir ve dışarıya katkı, gıda güvenliği açısından ana sektör durumundadır. Bu nedenle de ekonomik, sosyal, politik ve teknik yönleriyle diğer sektörlerden ayrılan ve vazgeçilmez öneme sahip bir sektör olarak düşünülmüştür.

Bu bağlamda Türkiye için tarımın önemini sayılarla ifade ederek somutlaştırabiliriz. Türkiye nüfusunun % 23,7'si bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetlerinin büyük ölçüde gerçekleştirildiği belde ve köylerde ikamet etmektedir (TÜİK, 2010). Yine Türkiye'de istihdam edilenlerin (aktif nüfus) toplamı içerisinde de tarım sektörü % 24,4'lük önemli bir orana sahiptir (TÜİK, 2012). TÜİK tarafından gerçekleştirilen hanehalkı işgücü istatistikleri sonuçlarına göre, bu dönemde tarım sektörü % 49,5'lik istihdam oranına sahip olan hizmetler sektöründen

sonra ikinci sırada yer almaktadır. Aynı dönem itibariyle sanayi sektörü % 19,5, inşaat sektörü ise % 6,6 istihdam oranıyla temsil edilmiştir. Diğer yandan 2009 yılı itibariyle tarım, ormancılık ve balıkçılık verilerinin tarım sektörü başlığı altında değerlendirildiği çalışmada, tarım sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla içindeki oranı % 8,2 olarak verilmektedir (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2010:33). 1998 yılında Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla içindeki oranı % 12,5 olan ve 2009 yılında % 8,2 olarak gerçekleşen tarım sektörünün oranındaki bu düşüşe karşın, Türkiye için tarımın stratejik önemini koruduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye için olduğu gibi araştırma alanı için de bitkisel üretim ve hayvancılığın önemli olduğu söylenebilir. Bu nedenle araştırma alanında T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı 2 TAR-GEL personeli çalıştırılmaktadır. Bunlardan birisi ziraat mühendisi, diğeri ise veteriner hekim olarak istihdam edilmektedir. Araştırma alanında ziraat mühendisi 8 yıldır görev yapmaktadır. Veteriner hekim ise 2011 yılında göreve başlamıştır. Ziraat mühendisi Arıt Belediyesi ve sınırları içindeki 5 mahalle ile Aydınlar, Çöpbey, Darıören ve Yeniköy'de hizmet verirken, veteriner hekim ise İmamlar, Kumaçorak, Esbey, Ören ve Söğütlü köylerinden sorumludur. Bu TAR-GEL personelleri karşılıklı olarak, çalıştıkları konular itibariyle bir diğerrinin sorumluluk alanındaki köylerde hizmet verebilmektedir. Şahin, Kayacılar ve Karaköyşeyhler köylerinden sorumlu TAR-GEL personeli bulunmamaktadır.

Bitkisel üretim ve hayvancılık konusunda, araştırma alanında yer alan tek ve önemli girişim, Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'dir⁶⁰. 2005 yılında 143 üye ile kurulan Kooperatif, günümüz itibariyle Darıören Köyü hariç araştırma alanındaki bütün köylerden ve Arıt Kasabası'nın mahallelerinden 203 ortak üyeye sahiptir. Günümüze kadar Kooperatif, üyelerine ucuz ve kaliteli yem temini, şap aşısı ve sunî tohumlama yaptırdıkları için anaç büyükbaş hayvan desteği, damızlık gebe düve desteği, devlet tarafından süt desteği alabilmeleri için çiğ süt satanların icmallerinin yapılması, yem bitkileri ekimi yapanlar için dönüm başına verilen devlet desteği gibi çalışmaların içerisinde bulunmuştur.

Araştırma alanından kış aylarında günlük ortalama 3 ton, yazın ise 7 ton süt üretimi yapılmaktadır. Alanın sütü günlük olarak mandıra sahipleri tarafından toplanarak Bartın'da bulunan üç adet mandıraya taşınmaktadır⁶¹. Araştırma alanında çiğ sütü işleyerek (peynir, tereyağı, yoğurt vb. yapımı) pazarlama düşüncesi gelişmemiştir. 2011 yılında 62 ortak üye çiğ süt desteklemelerinden faydalanmıştır. Kişi başına düşen ortalama destek 550 TL'dir. 2011 yılındaki desteğin miktarı yaklaşık 34.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bahsi geçtiği üzere Kooperatif'in bir diğer faaliyeti de üyelerine ucuz ve kaliteli yem teminidir. 2011 yılında Kooperatif, 240 ton yem temini gerçekleştirmiştir. Bu yemler süt yemi, buzağı başlangıç ve büyütme yemi ile besi yemi çeşitleridir. Aynı zamanda 2011 yılında Kooperatif'e üye 76 kişinin büyükbaş hayvan desteği kabul edilmiştir. 76 üyenin aldığı desteğin miktarı ise 34.131 TL'dir. Kooperatif'in aracı olduğu diğer bir destek de yem bitkisi

⁶⁰ Kooperatif ve faaliyetleri hakkındaki bilgiler, Kooperatif Başkanı ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

⁶¹ Yapılan bir araştırma olmamasına karşın araştırma alanı sütlerinin çevre il ve ilçe sütlerinden çok daha kaliteli ve kuru madde oranının % 12'den fazla olduğu, hatta 13 ve 14'e kadar ulaşabildiği tarım danışmanları ve Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı tarafından ifade edilmektedir.

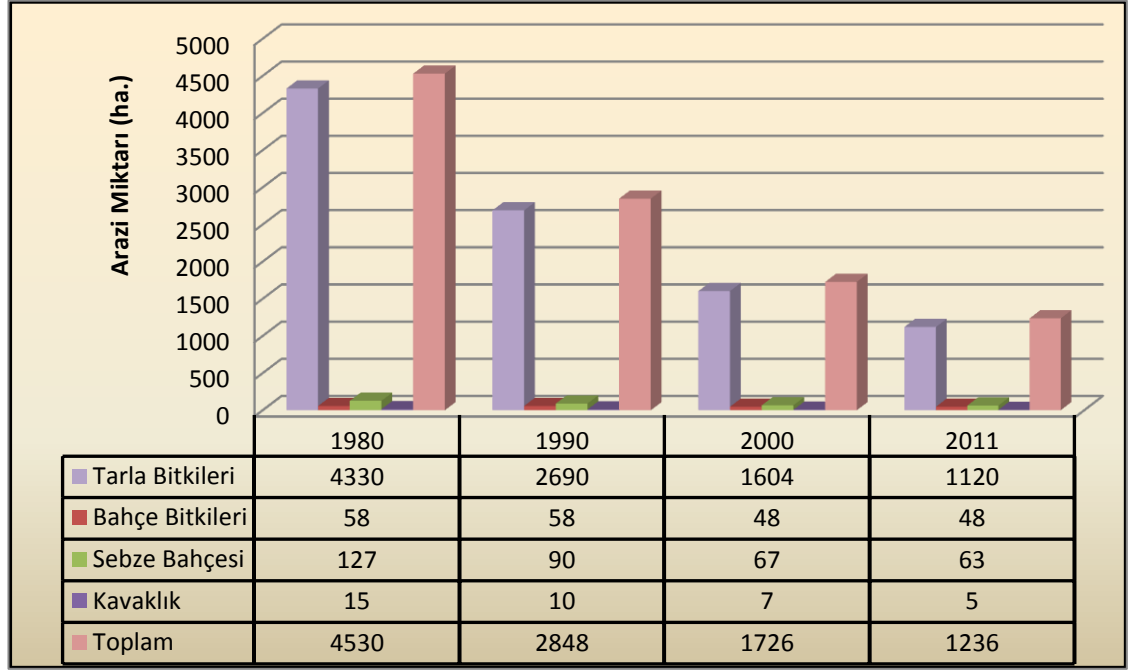
üretimi desteğidir. Desteğin miktarı, ekim yapılan yem bitkilerinin türüne, tek yıllık olup olmamasına ve sulu ya da kuru alanlarda gerçekleştirilmesine göre değişmektedir. 2011 yılında 21 üyenin 1.356 dekar ekim alanı adına almış olduğu yem bitkisi ekim desteğinin toplam miktarı 74.610 TL olarak gerçekleşmiştir. Kooperatif üyeleri son beş yıldır bu desteği almaktadır. Son yıllarda destek miktarının artışıyla birlikte ekim alanlarında da artış gerçekleşmiştir. Aynı zamanda 2008 yılında 55 üyeye 2'şer adet simental cinsi damızlık gebe düve dağıtım projesini Kooperatif'in yaptığı faaliyetler arasına eklemek gerekir.

Araştırma alanında 2011 yılı itibariyle yaklaşık 1.610 hanenin 1.358'inde ortalama 2,5 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Aynı şekilde aileler, 1.236 ha. alanda ortalama 7,7 dekar arazide bitkisel üretim yapmaktadır. Ortalama 50–60 m²'lik alanlarda hane halkının tüketimine yönelik gerçekleştirilen örtü altı yetiştiriciliğini de dikkate alırsak az ya da çok hemen hemen her ailede bitkisel üretimin gerçekleştirildiği söylenebilir. Aşağıda araştırma alanının bitkisel üretim ve hayvancılık durumu detaylandırılmaktadır.

3.2.2.1. Bitkisel Üretim⁶²: Araştırma alanında zaman içerisinde bitkisel üretimde meydana gelen değişimi anlayabilmek için 1980 yılından 2011 yılına kadar hangi tür bitkisel üretimin ne kadarlık bir alanda gerçekleştirildiği Grafik 12'de gösterilmektedir.

⁶² Çalışma alanına ait bitkisel üretim verileri kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Grafik 12: Araştırma Alanı Bitkisel Üretim Alanlarının Yıllara Göre Değişimi

Grafik 12’den de anlaşıldığı üzere 1980 yılında araştırma alanının potansiyel tarım arazilerinin tamamı ekilebilirken bu oran, 2011 yılına kadar % 72,7 oranında azalmıştır. Diğer bir söyleyişle 1980 yılında 100 birim alanda gerçekleştirilen bitkisel üretim, günümüzde 27,3 birim alanda gerçekleştirilmektedir. Yöre insanları tarafından bunun ana nedeni olarak, göçle birlikte ortaya çıkan bitkisel üretim alanlarında aktif çalışabilir nüfus potansiyelindeki düşüş gösterilmektedir. Diğer yandan köylüler, bitkisel üretim girdilerinin fiyatlarındaki artışın, bitkisel üretimin cazibesini kaybetmesine neden olduğunu da belirtmektedir. Aynı zamanda, eğimli arazilerde kullanımı zor olan tarımsal mekanizasyonun da, bitkisel üretimin cazibesini kaybetmesinin bir diğer nedeni olduğu ifade edilmektedir. Daha çok Arıt Kasabası’nın doğusunda kalan köylerde ise, diğer bir neden olarak arazilere ulaşılabilecek traktör yollarının yetersiz oluşu gösterilmektedir. Son yıllarda tüm Türkiye’de artan ve alanın bütün köylerinde şikâyet konusu olan yaban domuzu

zararları, bitkisel üretime yönelik ortak tehditlerden birisi olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda köylüler, yaban domuzu zararlarını bitkisel üretimden vazgeçişe neden olan etkenler arasında da saymaktadır. Yöre insanları tarafından dile getirilmeyen fakat yukarıda araştırma alanının doğal ortam verilerinin ortaya konulduğu harita ve grafiklere dikkat edildiğinde anlaşılabilen diğer bir olgu ise, bitkisel üretim alanlarının çok önemli kısmının; toprak derinliği ve grubu, eğim, erozyon, arazi kullanım kabiliyet sınıflaması açısından marjinal arazilerde yer aldığı, bu durumun ise toprak verimliliğine etki eden en önemli unsur olduğudur.

Fotoğraf 3: Geçimlik Tarzda Yapılan Örtü Altı Yetiştiriciliği (E. Özudoğru, 2011).

Araştırmaya konu olan bu alanda tarla bitkileri içerisinde en çok buğday, daha sonra silajlık mısır, yonca, korunga, yulaf ve fiğ gibi yem bitkileriyle beraber patates ekimi de yapılmaktadır. 2000 yılında yürürlüğe giren 467 sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile yem bitkisi

üretimine verilmeye başlanan teşvikle beraber, tüm ülkede olduğu gibi araştırma alanı köylerinde de yem bitkileri ekimi yapılan alanlarda artış gerçekleşmiştir. Yonca ve korunganın ekimi 5 ya da 6 yıllık süreler için bir kez yapılmaktadır. Bu süre içinde aynı alanda her yıl ekim yapmaya gerek kalmadan hasat alınabilmektedir. Mısır ve buğdayın ekimi ise daha çok dönüşümlü olarak gerçekleşmektedir. Diğer bir söyleyişle, aynı alanda bir yıl mısır diğer yıl buğday ekimi yapılmaktadır. Kiraz, elma, ceviz ve diğer meyvelerden oluşan bahçe bitkilerinin de yetiştirildiği araştırma alanında, bahçe bitkilerinin yetiştirildiği alan miktarında 1980 yılından bu yana fazla bir değişiklik olmamıştır. Genellikle bahçe bitkileri için bir alan tahsisi yapılmayarak meyveler tarla kenarlarında yetiştirilmektedir. Nüfustaki azalışla birlikte sebze bahçeleri alanlarında da azalma olmuştur. Araştırma alanında marul, domates, lahana, biber, prasa, patlıcan, salatalık, fasulye gibi sebzelerin üretimi yapılmaktadır. Sebzelerin üretimi büyük oranda açık alanlarda yapılmakla birlikte son zamanlarda örtü altı yetiştiriciliğinde artış görülmektedir. Örtü altı yetiştiriciliği ortalama 50 – 60 m²'lik alanlarda hane halkının tüketimine yönelik olarak yapılmaktadır. Hane başına ortalama 7,7 dekar arazinin düştüğü araştırma alanında gerçekleştirilen bitkisel üretimin hemen hemen hepsi geçimlik tarzındadır. Bitkisel üretim alanları parçalı ve küçük parseller şeklindedir. Bitkisel üretimin önemli ölçüde geçimlik tarzında yapıldığını aşağıdaki örneklerle açıklayabiliriz.

Araştırma alanında yer alan Arıt Kasabası'nda (Menteşpiri Mahallesi) pazar günü ve Aydınlar'da cumartesi günü olmak üzere iki gün pazar kurulmaktadır. Arıt pazarında bitkisel ürünler pazarlanırken, Aydınlar pazarında ise büyükbaş hayvan ve hırdavat pazarlanmaktadır. Aydınlar pazarında sebze ve meyve pazarı

bulunmamaktadır. Aydınlar Köyü civarındaki köyler, sebze ve meyve ihtiyaçlarını ya marketlerden ya Arıt pazarından ya da kendi üretimlerinden karşılamaktadır. Arıt pazarına ise sebze (marul, domates, salatalık, soğan, prasa, ıspanak vb), Arıt Yöresi'nin (araştırma alanı) batısında yer alan Serdar, Sipahiler, Kayadibi Köyleri'nden kısmen de alan içerisinde bulunan Menteşpiri Mahallesi ile Söğütlü Köyü'nden gelmektedir. Araştırma alanında pazarı olan en önemli bitkisel ürünlerden birisi ceviz meyvesidir. Menteşpiri, Darıören, Söğütlü, Çöpbey, Aydınlar, İmamlar ceviz üretiminde öne çıkan köylerdir. Bu bağlamda İmamlar Köyü'nde 2008 yılında 2.000 adet ceviz fidanı dikimi gerçekleştirilmiştir. Günümüzde dikilen fidanlardan yavaş yavaş ürün alınmaya başlanmıştır. Yörede üretilen cevizler, Bartın ve Arıt pazarında pazarlandığı gibi büyük şehirlerdeki tanıdıklar aracılığıyla da pazarlanabilmektedir. Bu yörede pazarlaması yapılan diğer önemli bir ürün ise kestanedir. Hemen hemen her köyün ormanlık arazisinde az da olsa kestane bulunmasına karşın, Çöpbey ve Darıören bu konuda öne çıkan köyler olmaktadır. Kestane meyvesi Bartın ve Arıt pazarında pazarlanmaktadır. İncir üretiminde ise Yeniköy, araştırma alanında öne çıkan tek köydür. Pazarlaması Bartın ve Arıt pazarında yapılmaktadır. Bu aşamada araştırma alanında üretilen fakat pazarı olmayan elma, armut, siyah üzüm ve dut üretiminden de bahsetmek gerekir. Yöre insanları bu meyveleri sofralık olarak tüketirken aynı zamanda pekmez de yapmaktadır. Diğer yandan bütün köylerde ormanlardan mantar, kızılıçık, böğürtlen, ıhlamur, nadiren kuşburnu toplanmaktadır. Ormanlardan toplanan bu meyvelerin tamamı, yöre insanlarının kendi öz tüketimleri içindedir.

Bitkisel üretime yönelik sorunlar içerisinde domuz zararı ve girdi fiyatlarının yüksekliği bütün köylerde ortak sorun olarak algılanırken; Balat, Esbey, Ören, Çöpbey ve İmamlar Köyleri'nde ise sulama suyu yetersizliği öne çıkmaktadır. Yaban domuzu zararının çözümü için popülasyonlarının azaltılmasına yönelik süreklilik avları düzenlenmesi, bitkisel üretim girdilerinin maliyetlerinin düşürülmesi için ise teşvik miktarlarının artırılması köylüler tarafından istenmektedir. Araştırma alanının Aydınlar, Kumaçorak, Turanlar ve Söğütlü köyleri hane başına düşen bitkisel üretim alanı büyüklüğü açısından dikkat çekmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmelerden anlaşıldığı üzere araştırma alanında bitkisel üretim, potansiyelinin oldukça altında gerçekleşmektedir. Bu durumun alınacak tedbir ve teşviklerle potansiyeline önemli ölçüde yaklaştırılabileceği söylenebilir.

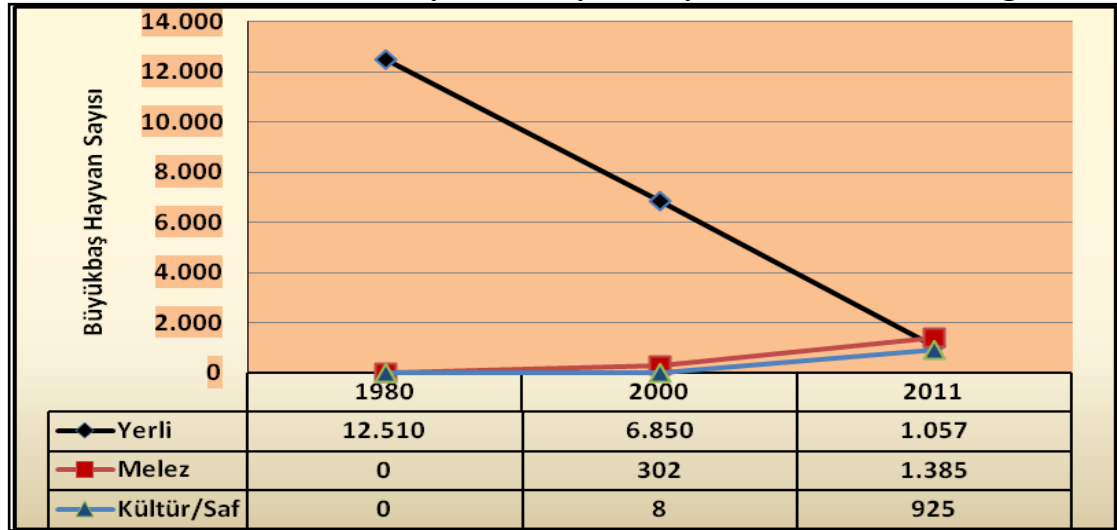
3.2.2.2. Hayvancılık: Yukarıda araştırma alanı için tarımsal üretimin bir alanı olan bitkisel üretime yönelik değerlendirmeler yapıldıktan sonra, bu başlık altında da alanın hayvancılığına dönük değerlendirmeler yapılacaktır.

1980 yılından günümüze kadar araştırma alanında büyükbaş hayvan varlığı adet olarak yaklaşık % 73 oranında azalmıştır⁶³. Grafik 13'te dikkat çeken durumlardan bir tanesi yerli büyükbaş hayvan ırklarının azalması iken diğeri ise 2000 yılından sonra melez ve kültür ırklarındaki artışın ortaya çıkmasıdır. Günümüz itibarıyla yerli, melez ve kültür büyükbaş hayvan ırkları varlığının hemen hemen birbirine yakın olan oranları sürekli olarak melez ve kültür ırkları lehine

⁶³ Araştırma alanı büyükbaş hayvan varlığına ilişkin veriler, kaynak kişiler ile yapılan görüşmeler ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü verilerinden elde edilmiştir.

değişmektedir. Kültür ırkları olarak daha çok simental, holştayn ve montofon ırklarının yetiştiriciliğinin yapıldığı söylenebilir. İşletmelerin çok küçük olduğunu, büyükbaş hayvan besleyen hanelere (1.358 hane) ortalama 2,47 adet büyükbaş hayvan düştüğünü eklemek gerekir. Bu oran Bartın İli'nde hayvancılık yapan işletmelerin % 95'inde 1 – 9, % 72'sinde 1-4 arasındadır (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005:37). Araştırma alanında büyükbaş hayvanların yerli ırklarından günlük 8 kg., melez cinslerinden 12 kg. ortalama süt verimi alınırken, kültür ırklarından ise ortalama 20 – 25 kg. kadar süt verimi alınabilmektedir. Diğer yandan yerli ırkların ortalama karkas ağırlığı 90 kg., melez ırkların 150 kg. iken, kültür ırklarının ortalama karkas ağırlığı ise 210 kg. olarak gerçekleşmektedir.

Grafik 13: Araştırma Alanı Büyükbaş Hayvan Sayısının Yıllara Göre Değişimi

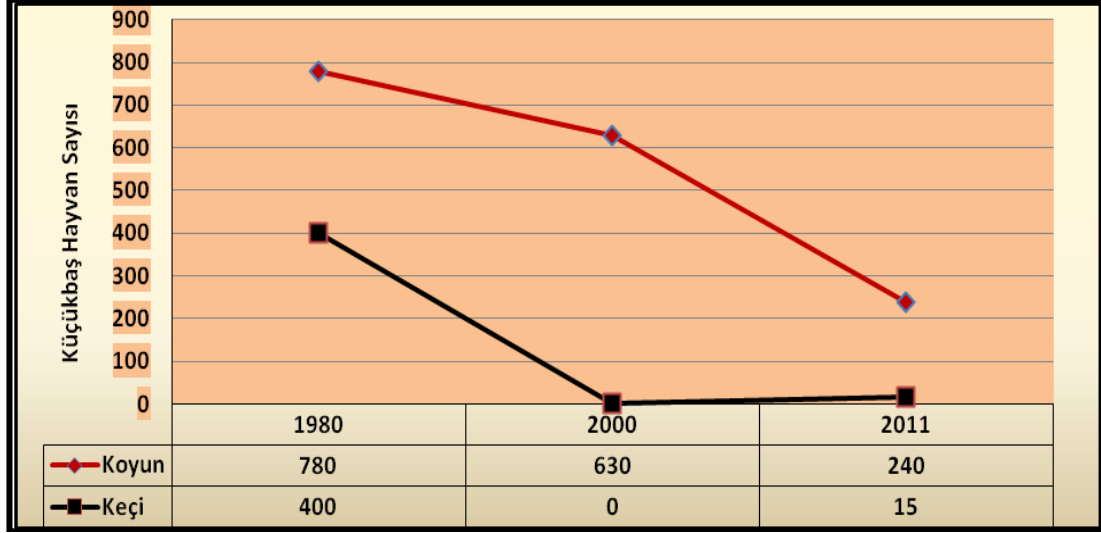

Aynı şekilde büyükbaş hayvan varlığındaki tabloya benzer durum küçükbaş hayvan varlığında da görülmektedir⁶⁴ (Grafik 14). 1980 yılından bugüne kadar

⁶⁴ Küçükbaş hayvan varlığı verileri kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

yaklaşık olarak küçükbaş hayvan varlığı % 78 oranında azalmış durumdadır. Araştırma alanında kara keçi hemen hemen kalmamıştır.

Grafik 14: Araştırma Alanı Küçükbaş Hayvan Sayısının Yıllara Göre Değişimi

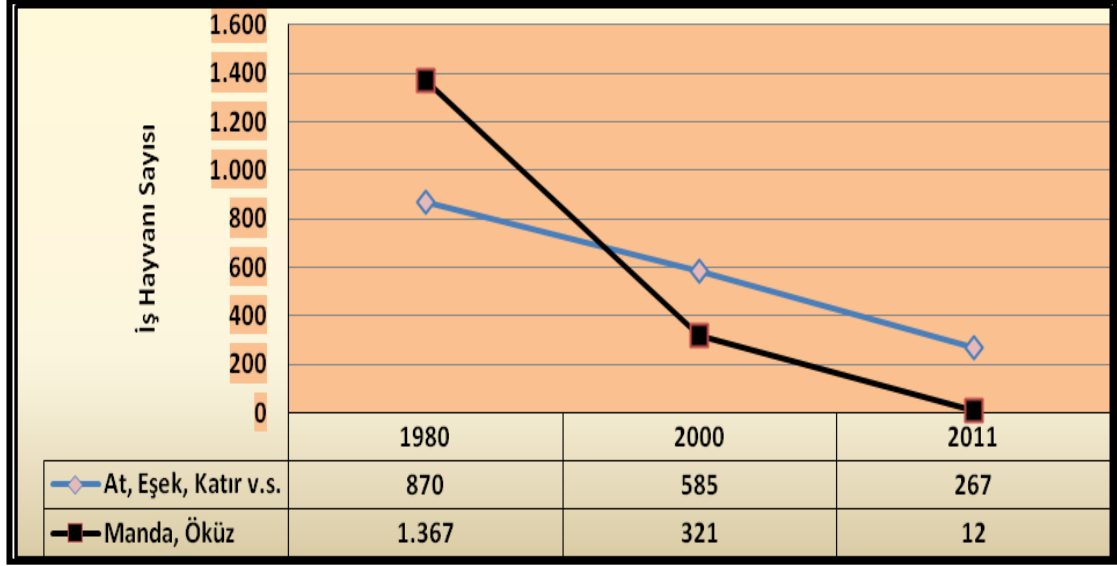

Diğer hayvan varlıklarındakine benzer durum, iş hayvanları sayısındaki azalışta da kendisini göstermektedir (Grafik 15). Fakat 1980 yılından bugüne kadar en büyük azalış (% 87,5'lik oranıyla) iş hayvanları varlığında gerçekleşmiştir. Yöre insanları, bunun en büyük nedeni olarak, tarımda mekanizasyona geçişi ve alanda odun üretimine yönelik ormancılık uygulamalarındaki azalışı göstermektedir. At, eşek ve katırda son 30 yılda önemli düşüşe karşın yörede hâlâ bu hayvanlar kullanılmaya devam etmektedir. Özellikle odun ve yük taşımada hâlâ bu hayvanların kullanıldığına rastlanmaktadır.

Kaynak kişilerin ve yöre insanların verdiği bilgilere göre araştırma alanında bitkisel üretim ve hayvancılık daha çok geçimlik amaçla yapılmaktadır. Hayvancılık ve bitkisel üretime yönelik işletmeler küçük, bitkisel üretim alanları parçalı ve küçük parseller şeklindedir. Bu anlamda araştırma alanı, Bartın İli'nin ortalamalarının da

altında yer almaktadır. Bartın İli'nde tarımsal işletme başına 28 dönüm arazi düşerken⁶⁵ (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005:36), araştırma alanında hane başına ortalama 7,7 dekar arazinin ekim ve dikimi yapılmaktadır.

Grafik 15: Araştırma Alanı İş Hayvanı Sayısının Yıllara Göre Değişimi

Çizelge 15 incelendiğinde dikkat çekmesi gereken konulardan birisi, alandaki hiçbir köyde sulu bitkisel üretim yapılmazken, Arıt Çayı kenarında bulunan köylerde ve yine dere kenarında bulunan Karaköşeyhler Köyü'nde bu potansiyelin bulunduğudır. Yine dikkat çekmesi gereken bir başka durum ise, Turanlar ve Yeniköy'de pazara yönelik arıcılık faaliyeti yapılmazken, diğer köylerde kısmen de olsa bu faaliyetin yapıldığıdır. Araştırma alanında pazara yönelik meyvecilik kısmen yapılırken tahıl üretiminde amaç, hanelerin kendi öz tüketimlerini karşılamaktır. Pazara yönelik sebzeçilik ise yine kısmen sadece Menteşpîri Mahallesi ile Söğütlü Köyü'nde gerçekleştirilmektedir. Hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısı

⁶⁵ Bartın İli Tarım Master Planı'nda işletme başına 28 dekar bitkisel üretim alanı düştüğü belirtilirken, bu alanın tamamının işlenip işlenmediği anlaşılamamıştır.

bakımından Kumaçorak, Sögütlü, Şahin, İmamlar ve Turanlar öne çıkan köyler olmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmelerden anlaşılacağı üzere araştırma alanı içerisinde hayvancılıktaki azalış 1980 yılından günümüze kadar devam etmektedir. Diğer nedenlerle birlikte bu azalışın en büyük nedeni olarak aktif çalışabilir nüfustaki düşüş gösterilmektedir. Hayvancılığa yönelik olarak girdi fiyatlarının yüksekliği, et ve süt fiyatlarının düşüklüğü bütün köylerde ortak sorun olarak algılanmaktadır. Yöre sakinleri, bu duruma çözüm olarak büyükbaş yetiştiriciliğe yönelik desteklerin artırılmasını istemektedir. Yapılacak iyi bir planlama ile araştırma alanının hayvancılık potansiyeli optimuma çıkarılabilir, bu alanda ihtiyaç duyulan işgücü tersine göç ile sağlanabilir. Bu potansiyelin değerlendirilmesi durumunda ise, araştırma alanının sosyo-ekonomik yapısında önemli oranda ilerleme kaydedileceği söylenebilir.

Çizelge 15: Araştırma Alanı Köylerine Ait Bazı Hayvansal ve Bitkisel Üretim Değerleri

Köyler	Bitkisel ve Hayvansal Üretime Ait Bazı Değerler								
	Sulu Tarım (var/yok)	Sulu Tarım Potansiyeli (var/yok)	Pazara Yönelik Arıcılık	Pazara Yönelik Meyvecilik (var/yok)	Pazara Yönelik Sebzeçilik (var/yok)	Pazara Yönelik Tahıl Üretimi (var/yok)	Büyükbaş Hayvan Sayısı	Hane Başına (kış mevsimi) Düşen Büyükbaş Hayvan Sayısı	Hane Başına (kış mevsimi) Düşen Bitkisel Üretim Alanı (dönüm)
Mentespiri	Yok	Var	Var	Var	Var	Yok	425	0,9	0,3
Aydınlı	Yok	Var	Var	Var	Yok	Yok	166	1,8	24,9
Balat	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Yok	125	1,6	5,2
Cöcü	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	83	1,4	6,5
Çöpbey	Yok	Yok	Var	Var	Yok	Yok	124	1,8	8,7
Darıören	Yok	Var	Var	Var	Yok	Yok	254	1,5	3,5
Esbey	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	123	2,5	6,0
İmamlar	Yok	Var	Var	Var	Yok	Yok	165	4,1	7,2
Karaköy-şeyhler	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Yok	233	2,9	5,6
Kayaclar	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	125	2,1	3,5
Kumaçorak	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	422	6,0	18,4
Ören	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	77	1,0	1,6
Söğütlü	Yok	Var	Var	Var	Var	Yok	290	6,4	43,3
Şahin	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Yok	330	3,7	3,2
Turanlar	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	342	3,4	26,4
Yeniköy	Yok	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	53	1,8	6,5
Yukarışeyhler	Yok	Var	Var	Yok	Yok	Yok	30	0,6	4,5

3.2.3. Arıcılık: Kırsal kalkınma plan ve programlarında yer verilen faaliyetler arasında değerlendirilen bir diğer başlık da arıcılık başlığıdır. Bu başlık altında araştırma alanının arıcılık potansiyeline yönelik değerlendirmeler yapılacaktır.

Anadolu'nun en eski ve en yaygın üretim tekniklerinden biri sayılan arıcılık (Fıratlı vd., 2000:811); ekonomik yapısı, sosyal gücü, istihdam ve teknik özellikleri açısından önemli farklılıkları olan, yaygın tarımsal bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Fıratlı vd., 2005:743). Fıratlı vd.'nin (2010:713) Birleşmiş

Milletler (BM) Tarım ve Gıda Örgütü'nün (Food and Agriculture Organization - FAO) 2009 verilerinden aktardığına göre ülkemiz, 4.825.000 koloni varlığı ile dünyada Çin'in ardından ikinci sırada yer almaktadır. Fıratlı vd.'nin aynı bildirisinde, Türkiye'nin yaklaşık 70.000 ton bal üretimi ile dünyada üçüncü sırada yer aldığı bilgisi de verilmektedir (2010:708). Diğer yandan FAO istatistiklerinde koloni başına bal veriminin; arıcılık yönünden gelişmiş Çin, Arjantin, ABD, Meksika, Kanada, Brezilya ve Avustralya'da 30 – 60 kg. arasında değiştiği ifade edilirken, dünya ortalamasının 22 kg. ve Türkiye ortalamasının ise 15 kg. olarak gerçekleştiği de aktarılmaktadır (Fıratlı vd., 2010:708). Fıratlı vd. (2010:712-713), Türkiye'nin km².de 6,23 adet koloni varlığıyla km².de 9,96 olan Yunanistan'dan sonra ikinci sırada yer aldığı, ülkemizin nektar kaynaklarından en yüksek düzeyde yararlandığı, üretimde sınırlara gelindiği, bu bağlamda nektar kaynaklarımızın zenginleştirilmesi gerektiği bilgisini de vermektedir.

Arıcılık faaliyeti, hem biyolojik çeşitliliğin korunması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi açısından, hem de stratejik önemde olan gıda güvenliği ile ülke topraklarını tehdit eden erozyonun önlenmesi bakımından desteklenmesi gereken bir sektör olarak değerlendirilmektedir (Gösterir ve Gürel, 2011:27). Çünkü doğadaki yabani ve kültür bitkilerinin tozlaşmasının % 85'inin bal arıları tarafından gerçekleştirildiği ve bu hizmeti ile arıcılığın, bal değerinden 15 kat daha fazla değer ürettiği ifade edilmektedir (Doğaroğlu, 2008:13). En önemli tozlayıcı böcek olarak değerlendirilen arılar, tozlaşmayı sağlayarak toprağı koruyan otsu ve odunsu bitkilerin yayılmasında önemli bir rol oynarken, arıların birkaç yıl görev

yapmamaları durumunda endemik bitkilerin yok olacağı, erozyonun hızlanacağı yorumu da yapılmaktadır (OGM, 2010).

Araştırma alanının arıcılık durumuna ilişkin yapılan çalışmada⁶⁶ toplam 130 hanenin arıcılıkla uğraştığı ve bu hanelerin yaklaşık olarak 1.400 adet kovana sahip olduğu anlaşılmıştır. Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerde araştırma alanı köylerinde arıcılığın ayrı bir iş olarak algılanmadığı, üretimin hanelerin kendi tüketimleri için gerçekleştirildiği (geçimlik) ve ticaretinin kısmen yapıldığı anlaşılmıştır. Alanda bal ticareti daha çok köylülerin büyük şehirlerdeki yakınları ve tanıdıkları aracılığıyla yapılmaktadır. Bu konuda düzenli bir pazarlama durumundan bahsedilemez. Araştırma alanında arıcılık, gezginci arıcılık yöntemiyle yapılmamaktadır. İnsanlar arıcılık konusunda yeterince eğitilmiş değillerdir ve babadan görme usullerle üretime devam etmektedir. Verimin yıldan yıla değiştiği belirtilirken kovan başına ortalama 10 – 15 kg. bal üretiminin olduğu ifade edilmektedir. Son 30 yılda kovan sayısında önemli bir değişikliğin olmadığı da belirtilmektedir.

Bu aşamada ülkemizde var olan bal üretimi açısından dominant karakterli 50 – 60 türden (Sorkun, 2010:47) 22 adedinin bölgede doğal olarak bulunduğunu kaydetmek gerekir (Vural,2003; Sorkun, 2008:11–325). Bu türler şunlardır: *Hedera helix* L., *Echium vulgare* L, *Cirsium arvense* (C.) Scop., *Arbutus andrachne* L., *Arbutus unedo* L., *Erica arborea*, *Rhododendron luteum* Sweet., *Rhododendron*

⁶⁶ Çalışma alanının arıcılık potansiyeline ilişkin bilgiler kaynak kişiler ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

ponticum L. Subsp. *ponticum* var. *Heterophyllum* Anşin, *Castanea sativa* Miller, *Salvia verticillata* L. ssp. *amasiaca* (Freyn & Bornm.) Bornm., *Stachys annua* (L.) L. ssp. *annua* var. *Annua*, *Thymus sipyleus* Boiss. ssp. *rosulans* (Borbas) Jalas, *Coronilla varia* L., *Paliurus spina-christii* Miller, *Malus sylvestris* var. *Orientalis*, *Pyrus communis* L., *Rubus canescens* DC var. *Glabratus*, *Salix alba* L., *Salix caprea* L., *S. fragilis* L., *Tilia rubra* DC ssp. *caucasica* (Rupr.) V. Engler, *Tilia argentea* (Vural,2003; Sorkun, 2008:11–325). Bu türlere diğer bir kaynakta yer alan ve önemli bal potansiyeline sahip olarak tanımlanan *Cornus mas* L., *Cydonia oblonga* Miller, *Prunus domestica* L., *Crataegus monogyna* Jacq. ssp. *monogyna*, *Acer campestre* L. ssp. *campestre*, *A. pseudoplatanus* L. türlerini de eklediğimiz zaman ülkemizde bulunan bal üretimi potansiyeli açısından en önemli türlerin yarısından fazlasının araştırma alanında doğal olarak bulunduğunu söyleyebiliriz (Vural, 2003; Farkas ve Zajacz, 2008:126–148).

Diğer yandan Arıt Yöresi'nde üretilen ballarda dominant, sekonder, minor ve eser durumda bulunan bitkileri tayin etmek amacıyla yapılan bir polen analizi araştırmasında Mısır, (2011:60); Arıt Yöresi'ne bağlı 4 köy ve 6 mahalleden alınan 2008-2009 yıllarına ait bal örneklerinin analizini yapmış, analiz sonucunda 31 familyaya ait 17 cins ve 20 türün polenine rastlamıştır. Yörenin önemli bir nektarlı bitkisi olan *Castanea sativa* 8 köy veya mahallede dominant olarak tespit edilirken bir köyde sekonder olarak gözlenmiştir. Bir mahalleden alınan örneklerde ise *Castanea sativa*'ya eser miktarda rastlanmıştır. Bal örneklerinde dominant oranda bulunan polenler *Castanea sativa* ve *İlex colchica*, sekonder oranda bulunan polenler

ise *Castanea sativa*, *Ligustrum vulgare*, *Pyrus*, *Prunus* ve Leguminosae taksonlarına ait olarak saptanmıştır.

Bu noktada bu kadar nektarlı türe doğal olarak sahip olan araştırma alanında bu türleri kullanarak gündeme getirilebilecek konu, ülkemizde pek uygulanmayan fakat uzunca bir geçmişi olan arı bahçeciliği olabilir. Bu çalışma bilinçli bir fenolojik seçimle yapıldığında verimliliği çok arttırabilen bir uygulama olarak dikkat çekmektedir (Howes, 1979:45-46). Bu uygulamada nektar ve diğer arı ürünleri açısından önemli türlerden odunsu türler ile ağaçlandırmalar, otsu türler ile ise ekimler yapılmaktadır. Ülkemizde de bu uygulamanın benzeri Orman Genel Müdürlüğü'nün uygulamaya başladığı bal ormanı projeleri ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır (OGM, 2010). Orman Genel Müdürlüğü'nün resmî internet sitesinde günümüz itibariyle bütün Türkiye'de 13.000 ha. ormanın bal üretim ormanı olarak ayrıldığı bilgisine yer verilmektedir.

Araştırma alanını arıcılık açısından değerlendirmek istediğimizde, daha önce de belirtildiği üzere, alanın Millî Park tarafından çevrelenmiş topografik açıdan yarı kapalı havza özelliğinde olduğu vurgulanmalıdır. Araştırma alanı Millî Park'ın tampon zonunda yer almasına karşın, alanın yarı kapalı havza özelliğinden dolayı Millî Park da araştırma alanının tampon zonu olarak değerlendirilebilir. Çünkü Millî Park, araştırma alanının üç tarafını kireçtaşlarından oluşan kayalıklarla duvar gibi çevreleyerek onu dış etkilere koruyan bir niteliğe sahiptir. Bu verilerden faydalanarak Arıt Yöresi bitkisel üretim alanlarında kimyasallar kullanılmadığı

durumda, onların dışarıdan buraya taşınmalarının zor olduğunu söylemek gerekir. Bu durumun arıcılık ve iyi tarım uygulamaları açısından üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğu düşünülmektedir. Öte yandan merkez ilçede 1 – 5 m/sn arasında değişen rüzgâr hızının Arıt çevresinde 1 – 3 m/sn'ye kadar düşmesi burasının yarı kapalı havza özelliğine bağlanmaktadır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010b:86). Doğal olarak Arıt ve çevresindeki bitkiler üzerinde rüzgârın olumsuz mekanik ve biyolojik etkilerinin daha az olacağı, dolayısıyla bu durumun arıcılık amacıyla yapılacak olan bitki üretimi açısından avantaj sağlayacağı ifade edilebilir (Çepel, 1988:211–220). Diğer yandan rüzgâr hızı düşüklüğünün arıların besin toplama faaliyetine de olumlu katkıda bulunacağı söylenebilir (Silici, 2009:108). Aynı zamanda yüksekliği 186 m. ile 1.109 m. arasında değişen çalışma alanının, ortalama yüksekliği ise 527 m.dir. Bu da o alanda yükseklik kuşaklarına bağlı olarak farklı türde bitkilerin yetiştirilebileceği anlamında yorumlanabilir. Çünkü genel bir kural olarak; yüksekliğin 100 m. artışının, güneyden kuzeye veya alçak enlemlerden yüksek enlemlere doğru 100 km uzaklaşmaya denk olduğu bildirilmektedir (Atalay, 2008:76). Nitekim Vural (2003) tarafından yapılan çalışmada Millî Park alanı içerisinde 675 adet taksona ait kayıt elde edilmiştir. Diğer yandan Kuvancı (2009:14) tarafından ifade edildiği üzere ülkemizde 1950'li yıllarda başlayan meyilli arazilerin teraslama yapılmadan dikine sürülmesi, aşırı otlatmalar ve orman örtüsünün giderek azalması erozyonu giderek çok hızlandırmış durumdadır. Çok engebeli olan ve daha önceleri sürülmüş fakat şimdi kullanılmayan bu arazilerde yaygın bitki örtüsünün çoğunlukla arı tozlaşmasına gereksinim duyan *Asteraceae*, *Boraginaceae*, *Campanulaceae*, *Compositae* ve *Fabaceae* familyalarına bağlı bitkilerden oluştuğu bilgisi verilmektedir (Kuvancı,2009:14). Bu familyalara ait 97

tür Millî Park alanı ile tampon zonda doğal olarak bulunmaktadır (Vural, 2003). Bu durumda arıcılığın diğer sosyo-ekonomik faydaları göz ardı edilse bile, bölge topraklarının sadece erozyondan korunması ve biyolojik çeşitliliğe olan önemli katkıları açısından değerlendirildiği durumda dahi, arıcılık faaliyeti araştırma alanı için önemli bir alan olarak değerlendirilmektedir.

3.2.4. Ekoturizm Potansiyeli: Son zamanlarda ekoturizm de kırsal kalkınma plan ve programlarının bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda aşağıda alanın ekoturizm potansiyeli değerlendirilmiştir.

Ekoturizm konusuna giriş yaparken, 2007 ve 2013 yıllarını kapsayan 9. Kalkınma Planı hedefleri ile uyum içinde olduğu ifade edilen “Türkiye Turizm Stratejisi (2023)” çalışmasından bahsetmek önemli görülmektedir. Strateji’de “Vizyona Yönelik İlkeler” başlığı altında kalkınma planlarının ana hedefleri arasında olan “bölgeler arasındaki gelişme farklılıklarının giderilerek sürdürülebilir kalkınma hedefine katkıda bulunulması, sürdürülebilir turizm tanıtılarak ekoturizm, kırsal turizm ve agro turizm konularında özel ve kamu birimleri ile Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) bilinçlendirilmesi, yöreye özgü farklı turizm türlerinin birbirine entegrasyonunun sağlanması, turizmin geri kalmış bölgelerin sosyo-ekonomik konumlarının güçlenmesinde bir araç olarak kullanılması ve yöresel mimari değerlerinin korunması” ilkeleri yer almaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007:3).

Türkiye Turizm Stratejisi'nde, Millî Park'ın da içinde bulunduğu Bolu, Zonguldak, Bartın ile Sinop İlleri'ni kapsayan Batı Karadeniz Bölümü'nün biyolojik çeşitlilik ve ekoturizm potansiyeli açısından önemli olduğu, bu nedenle ekoturizmin geliştirileceği bölge olarak belirlendiğini vurgulamak gerekir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007:34). Çünkü bu alanlarda doğal kaynaklarımızı kullanırken, sürdürülebilirlik ilkesine bağlı kalarak ve biyolojik çeşitliliği koruyarak ekoturizmin yaygınlaştırılmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Doğal kaynaklar açısından çeşitlilik gösteren bu bölgede, koruma ve kullanma dengeleri gözetilerek doğaya uygun yerel mimari özelliklerini taşıyan yapılaşma, pansiyonculuk, agro-turizm faaliyetleri, yerel halkın kalkınmasına katkı sağlayacak el sanatları ve yöresel örneklerin sunulduğu atölyelerin oluşturulması, markalaşma yönünde ilk adımları oluşturabilecek yöresel ürünlerin değerlendirilmesi de öngörülen faaliyetler arasında yer almaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007:34–35). Aynı Strateji'de korunan alanlarla birlikte bölgenin ekoturizm odaklı geliştirilmesi yoluyla bütünleştirilmesinin sağlanacağından da bahsedilmektedir. Ayrıca, “bölgede karayolu, havayolu ve demiryolu ulaşım bağlantıları güçlendirilerek alternatif ulaşım olanakları devreye sokulacaktır” denilmektedir. Strateji'de, Şile ile Sinop arasında uzanan yaklaşık 500 km.'lik Batı Karadeniz Kıyı Koridoru'nun özellikle Ankara ve İstanbul gibi metropollere hizmet edecek şekilde bir iç turizm gelişim koridoru olarak geliştirilmesi gündeme getirilmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007:32). Böylece bu bölgenin kültür, kıyı ve doğa turizmi çerçevesinde geliştirilebileceği öngörülerek, koridor boyunca yer alan orman içi dinlenme tesisleri gibi ekoturizmin gelişmesinde odak noktası olabilecek koruma alanlarında oto karavan ve çadırli kampingi olanaklı kılan düzenlemelerin yapılacağı ve planlama çalışmaları ile butik

otel, pansiyonculuk, kırsal turizm tesisleri geliştirileceği ifade edilmektedir. Bu yolla bölgenin mevcut konaklama kapasitesi; kültür, ekoturizm ve kırsal turizme yönelik yapılacak planlama ve uygulamalarla artırılabilir. Bu tür turizm çeşitlerinin gelişmesiyle birlikte, Batı Karadeniz Bölgesi'nde turizmin bütün mevsimlere ve alanına yayılması, doğal çevrenin ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunulması, turizm çeşitlerinin birbiri ile entegre olması sağlanabileceği gibi, burasının tanıtımına katkıda bulunulması da gerçekleştirilebilir (Soykan, 2003).

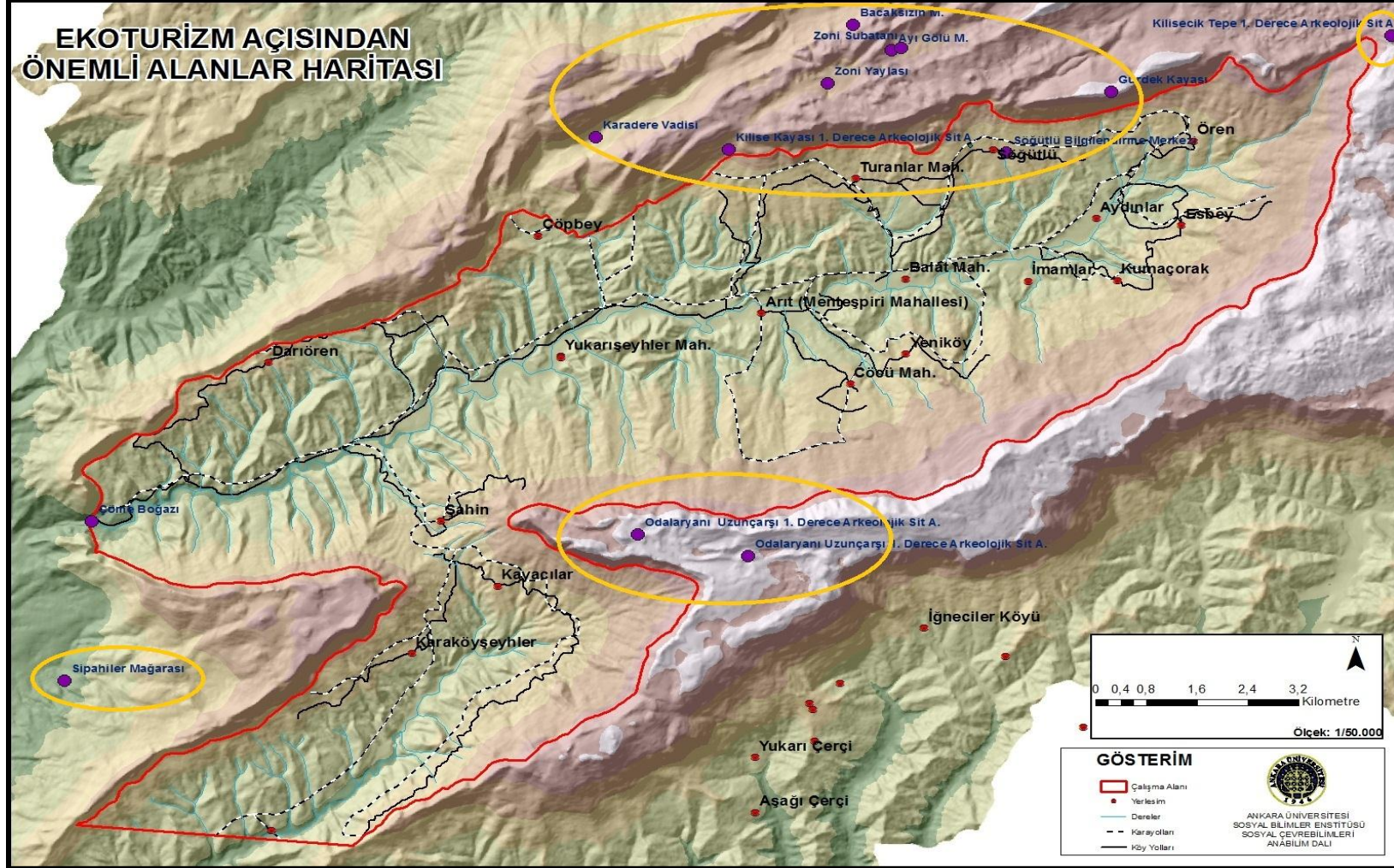
Batı Karadeniz Bölümü'ne ve ekoturizme ait bu genel değerlendirmelerden sonra, alan özelinde ekoturizme ilişkin faaliyetlerin değerlendirilmesine geçmekte fayda görülmektedir. Küre Dağları Millî Parkı'nda yürütülen ve Haziran 2012'de tamamlanan Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında üretilen Ziyaretçi Yönetim Planı ile Sürdürülebilir Turizm Gelişme Stratejisi'nde araştırma alanı, Millî Park'a ait olan dört farklı rekreasyon ve turizm bölgesinden birisi olarak tanımlanmaktadır.

Alanda yer alan ekoturizm açısından önemli alanları gösteren Harita 25'de görüldüğü üzere araştırma alanı, içinde ve çevresinde yaşayanlar ile bu doğal ve arkeolojik değerlerden yararlanmak isteyenlere önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu doğal değerlerden birisi olan Siphiler Mağarası ve çevresi, Siphiler Köyü ile Karaköşeyhler Köyü arasında kalan bölgedir. Bu bölge el değmemiş orman yapısı, endemik fauna türleri ve ülkemizdeki en kalın sarkıtı içeren Siphiler Mağarası ile dikkat çekmektedir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b:17). Yine bölgenin karstik yapısının oluşumlarına neden olduğu Ayıgözü Mağarası (düdeni), Zoni

Subatanı ve Bacaksızın Mağarası araştırma alanı çevresinde yer alan önemli diğer doğal oluşumlar arasında değerlendirilmektedir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010b:76-77).

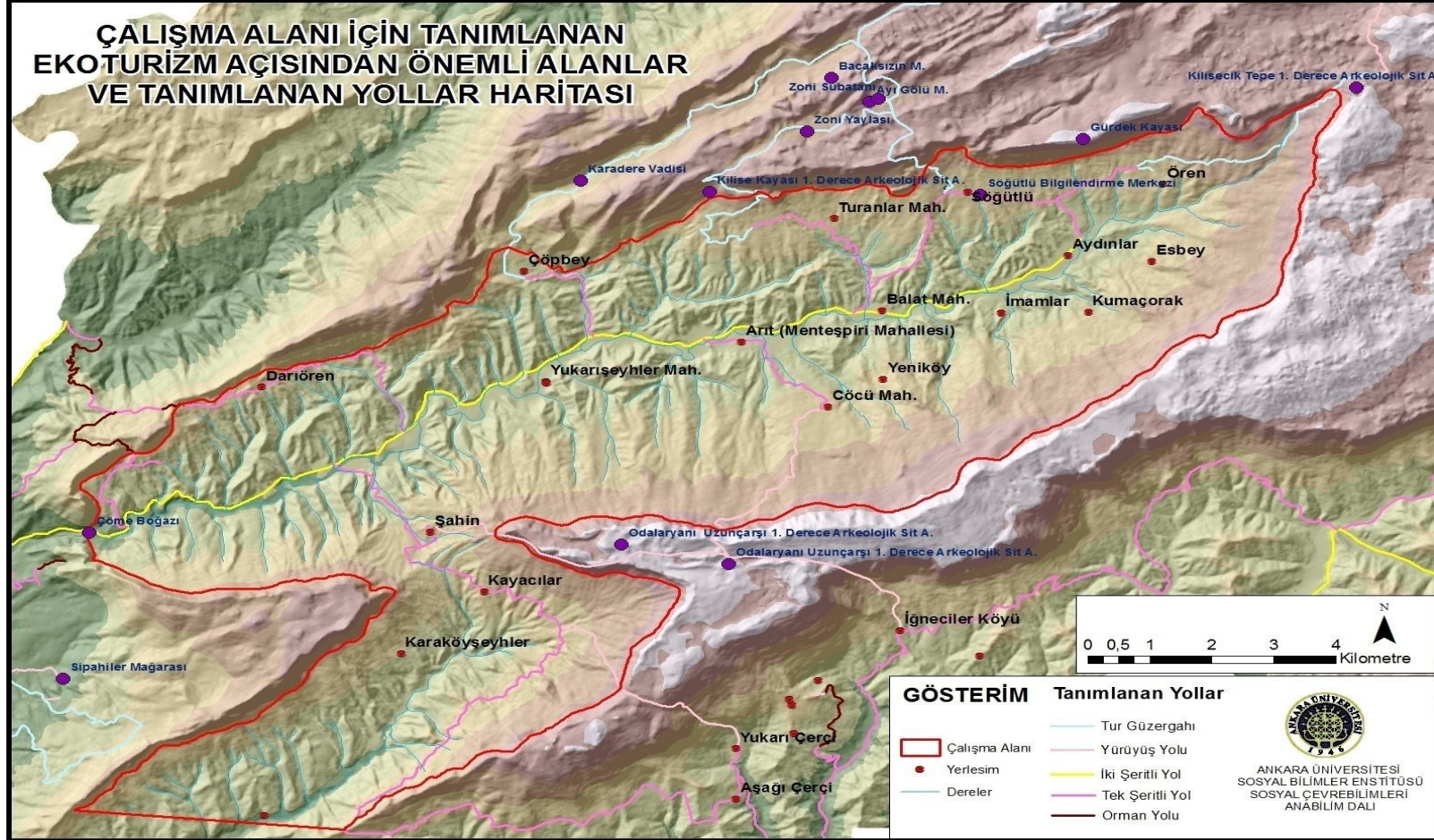
Araştırma alanının turizm açısından potansiyellerini ortaya koymaya çalışırken önemli görülen doğal oluşumlarla birlikte tarihi ve arkeolojik değerleri de ortaya konulmalıdır. Bu bağlamda öncelikle araştırma alanı yakınında bulunan Amasra'nın eski İpekyolu ve Cenevizliler'e ait birçok tarihi kalıntıya ev sahipliği yaptığını da hatırlatmak gerekir (Anonim, 2001'den akt. Öztürk, 2005:141). Benzer şekilde Arıt ve çevresinin de tarihi ve arkeolojik kalıntılar açısından zengin, kalıntılarının Roma ve Bizans dönemlerine ait olduğu ifade edilmektedir. Bu özelliği nedeni ile araştırma alanının bir kısmında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tarihi ve arkeolojik sit alanları ilân edilmiştir (Yeni vd., 2007). 2005 ve 2008 yıllarında alınan kararlarla Ankara ve Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları kararlarıyla bu kalıntılar I. Derece Arkeolojik Sit Alanları olarak tescil edilmiştir (KKTVKBK, 2012).

Harita 25: Araştırma Alanı ve Çevresi Ekoturizm Açısından Önemli Alanlar Haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b; KKTVKBK, 2012.

Harita 26: Araştırma Alanı İçin Tanımlanan Ekoturizm Açısından Önemli Alanlar ve Tanımlanan Yollar Haritası

Kaynak: T.C Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b; KKTVKBK, 2012.

İKiz (2007:105), Üçdiş adıyla bilinen kayaların yakın çevresinde bu kalıntılara ait olan tarihi yerleşim kalıntıları ile kervan yollarının bulunduğunu bildirmektedir. Yazar, bu bölgenin kıydan Anadolu'nun iç kısımlarına geçmek için kullanılan bir hat üzerinde olduğu bilgisini vermektedir. Ayrıca, yörede resmî olarak herhangi bir kazı çalışmasının yapılmadığına dikkat çekerek burada pek çok kalıntının bulunabileceğini ifade etmektedir. Üçdiş kayalarına yakın olan ve Uzun Çarşı adıyla anılan bölgede de yoğun olarak Roma ve Bizans kalıntılarına rastlandığı aktarılmaktadır (ÇDP, 2006'den akt. İKiz, 2007:105). Tarihte burasının Amasra ile Safranbolu arasında çok önemli bir ticari geçiş noktası olduğu, İstanbul'da bulunan kapalıçarşının bir benzerinin burada da bulunduğu bildirilmektedir. Kaçak kazılar sonucunda bu tarihsel ve kültürel kalıntıların yok olma tehdidi altında olduğu da eklenmektedir.

Aynı zamanda araştırma alanında yer alan tüm bu doğal ve kültürel kaynak değerlerine, Karadere ile Zoni Yaylası'nın da, ekoturizm açısından değerlendirilebilecek alanlardan bazıları olarak eklenebileceği ifade edilmektedir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010b:270). Bu bağlamda Temmuz ayında yapılan Zoni Yaylası Şenlikleri, araştırma alanında gerçekleştirilen kültürel faaliyetlere örnek olarak verilmektedir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010b:268). Fakat son dört yıldır bu şenlikler ilgisizlik nedeniyle yapılamamaktadır.

Yukarıda bahsi geçen ve Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında üretilen belgelerde de Arıt Vadisi ve çevresinin kalkınma hedefi olarak, çevre eğitimi bölgesi ve yaşlı doğal ormanlarından dolayı

özel çekim bölgesi olmasına yönelik geliştirilmesi önerilmektedir (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010c:26-27). Sözü edilen belgelerde çarpıcı kaya oluşumlarıyla ve vadinin yamaçlarındaki dağınık köyleriyle güzel bir doğal görünüm sunan Arıt Vadisi ile Karadere'deki aynı zamanda Söğütlü Köyü ve Gürdek Kayalıkları arasındaki karstik doğal yaşlı ormanlara ilişkin doğa gözlemi programlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

Araştırma alanı için potansiyeli olan diğer ekoturizm konularından bir tanesi de trekkingdir. Araştırma alanının trekking potansiyelinin ortaya konması amacıyla Açiksöz vd. (2006) tarafından bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanında belirlenen trekking parkurlarının belirlenmesinde Hızlı Kırsal Değerlendirme Tekniği'nden faydalanarak Arıt Yöresi'nde yer alan ve havza sınırını aşan 26 adet trekking parkuru belirlenmiştir (Açiksöz vd., 2006:87). Aynı çalışmada trekking etkinliği için bir SWOT analizi de yapılmıştır. Analiz incelendiğinde trekking parkurlarının sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikler, bazı rekreasyon ve turizm etkinlikleri için olanaklar, parkurun can güvenliği açısından uygun olması, alanda mevcut olan doğal hayvan ve bitki varlığının etkinlikleri destekler yapıda olması, alanın topoğrafyası ve iklim durumunun etkinlik açısından uygun bulunması “güçlü yönler” olarak belirlenirken; alanda trekking etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli altyapı eksikliği, malî kaynak yetersizliği, alan tanıtımının yeterli olmayışı ve düzenli yerleşimin olmaması, olası sağlık sorunlarının meydana gelmesi durumunda kısa sürede ulaşılabilecek sağlık kurum ya da kuruluşunun bulunmayışı “zayıf yönleri”; bozulmamış bir çevre, farklı rekreasyonel etkinlikler için alanlar, pansiyonculuk, yöre halkının bu etkinliği destekleyici tarzda görüşlere sahip olması,

doğal yaşamı izleme olanağı, korunmuş geleneksel mimarî, terk edilmiş konutların konaklama amacıyla kullanılabilmesi ‐olanakları‐; eğitim eksikliği, halkın konu ile ilgili girişimlerde bulunmaması, bozulmamış doğal yapının kaybedilme korkusu ve çevre kirliliği endişesi, haberleşme, konaklama-barınma olanakları ile su kaynaklarının kısıtlı olması ise etkinliğin alanda yapılabilmesi için ‐kısıtlayıcı‐ etmenleri oluşturduğu görülmektedir (Açıksöz vd., 2006:87).

Tüm bu anlatımlardan sonra yarı kapalı havza özelliği ile doğal, iklimsel ve sosyo-ekonomik özellikleri bakımından araştırma alanının iyi tarım uygulamaları, arıcılık ve ekoturizm aktiviteleri açısından son derece uygun olduğu yorumu yapılabilir.

Fotoğraf 4: Sögütlü Bilgilendirme Merkezi (E. Özüdoğru, 2012).

Yörenin tüm bu önemli ekoturizm potansiyellerine karşın, ekoturizm açısından olumsuz olarak görülebilecek olan ya da çözülmesi gereken konuların en önemlilerinden de bahsetmek gerekir. Bunlardan ilki, gelecek ziyaretçilerin konaklayabileceği pansiyon tipi konaklama yerlerinin olmamasıdır. Alanda sadece Söğütlü Köyü'nde Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında yapılan sekiz yataklı bir ziyaretçi tanıtım birimi vardır. Bu bina dışında çalışma alanında ziyaretçilerin konaklayabileceği başka bir yer bulunmamaktadır.

Alanda turizmi olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülen konuların başındaki diğer bir konu da, sadece Arıt Kasabası'nın merkez mahallesi olan Menteşpiri'nin kanalizasyon alt yapısına sahip bulunuşu ve atıklarının da derin deşarj yöntemiyle dereye veriliyor oluşudur (Kuşçu, 2012). Turizmi olumsuz yönde etkileyeceği düşünülen diğer bir olumsuzluk ise çok sayıda çok katlı, tamamlanmamış, doğaya uygun olmayan ve çirkin görünümlü yapıların varlığıdır. Diğer yandan evsel atıkların sadece Menteşpiri Mahallesi'nde belediye tarafından, Aydınlar Köyü'nde ise İl Özel İdaresi tarafından 15 günde bir toplanabiliyor olmasıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TARTIŞMA VE BULGULAR

1. Tartışma: Giriş ve Birinci Bölüm’de özetlendiği üzere evrensel düzlemde hemen hemen tüm doğa koruma plan ve programları insanı, doğa korumada ekosistemin bir parçası olarak görerek korunan alanların gerçekten korunabilmesi konusunda katılımcı yaklaşımı temel alan, sürdürülebilir gelişmeyi merkezine koyan, kırsal fakirliğin azaltılmasını ve iyi yönetim ilkelerini benimseyen bir çizgide gelişmektedir. Dünya doğa korumacılığı ile benzer şekilde ülkemiz doğa korumacılığının da bu eğilime kayıtsız kalmadığı, her ne kadar yetersiz olarak görülse de gerçekleştirdiği projelerle bu duruma ayak uydurmaya çalıştığı tespitini de yapabiliriz. Araştırma alanını kapsayan ve yakın zamanda tamamlanan Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi’ni, bu tespitimizi desteklemek amacıyla örnek de verebiliriz (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b). Millî Park’ın tampon zonunda, “Ziyaretçilerin ulaşım, konaklama, yeme-içme, alan klavuzluğu hizmetleri, yöresel ürünlerin üretimi ve pazarlanması ile yöre halkının ekonomik refahının artırılması ve bunun sonucunda da Millî Park’a olan sosyal baskının azaltılması için bölgede mevcut kırsal yerleşim, doğal kaynak kullanımı ve insan faaliyetlerinin sürdürülebilir olarak planlanması” hedefi Uzun Devreli Gelişme Planı’nda yer almaktadır. İlk defa bu Proje ile korunan alan sınırları dışında belirlenen tampon zonlarda, kırsal kalkınmaya yönelik öneriler listelenerek sıralanmıştır. Proje dokümanında, tampon zonda, “Tarım, hayvancılık ve arıcılık ürünlerinde katma değer artırıcı çalışmalar desteklenmelidir” denilmektedir. Diğer yandan “Odun dışı orman ürünleri çalışmaları geliştirilmeli, sertifikalandırma, markalaşma ve pazarlama konularında yöre halkı ve kooperatifler desteklenmelidir”

denilerek korunan alan yönetimine sorumluluklar da verilmektedir. Ayrıca organik tarım, iyi tarım ve doğa dostu tarım uygulamalarına öncelik verilmesi, geliştirilen öneriler arasında yer almaktadır.

Batı Karadeniz Bölgesi ve Bartın İli için yapılan tüm ulusal, bölgesel ve yerel plan, program ve stratejilerde ekoturizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma potansiyellerine ve özelliklerinin uygunluğuna vurgu yapıldığı hatırlanmalıdır. Araştırma alanının, Millî Parkı'nın tampon zonunda yer alması, o alanda ekoturizm ve kırsal kalkınma faaliyetlerinin uygulanması ihtiyacını gösterdiği gibi uygulamanın önemini de bir kat daha arttırmaktadır.

Yukarıda yapılan tüm bu tespitlerden sonra, ekonomik, sosyal, toprak, topografya ve iklim koşulları dikkate alınarak, araştırma alanının neresinde, hangi kırsal kalkınma faaliyetlerinin önerileceğinin yanıtı verilmeye çalışılacaktır. Araştırma alanının Millî Park'ın tampon zonunda yer alması nedeniyle, önerilecek kırsal kalkınma faaliyetlerinin doğayla barışık, biyolojik çeşitliliğin, toprağın korunmasını sağlayacak ve kalitesini geliştirecek, yöre sakinlerinin sosyal ve ekonomik yönden gelişimlerine katkı koyabilecek nitelikte olması bir zorunluluktur. Araştırma alanının, özellikle yaşlı nüfus bağımlılık oranının yüksekliği dikkate alınarak, önerilecek faaliyetlerin mümkün olduğunca emek yoğun olmamasına dikkat edilmesi tavsiye edilebilir⁶⁷. Yörenin eğitim düzeyinin düşüklüğü dikkate alınarak da, yüksek eğitim düzeyine ihtiyaç duyabilecek faaliyetlerin önerilmemesi gereği ileri sürülebilir⁶⁸. Aynı zamanda bu faaliyetler, bütüncül bakış açısıyla

⁶⁷ Çizelge 10'a bakınız.

⁶⁸ Çizelge 12'ye bakınız.

değerlendirildiğinde, birbirini tamamlayan veya birbirinin eksikliğini gideren özellikte olmalıdır. Tüm bu koşullar ve Üçüncü Bölüm'deki değerlendirmeler dikkate alındığında araştırma alanı için; büyükbaş hayvan besiciliği, hayvan besiciliği için yem bitkileri üretimi, meyvecilik, fidan üretimi, arıcılık, arıcılık ürünleri için nektarlı bitkilerin üretimi ve ekoturizm faaliyetleri öne çıkan faaliyetler olmaktadır. Alanda gerçekleştirilecek planlamalar, tüm bu faaliyetleri birlikte değerlendirilebilecek niteliklere sahip olmalıdır.

Bu bağlamda Üçüncü Bölüm'de verildiği üzere, araştırma alanının doğal ortam özelliklerinin bitkisel üretim için önemli sınırlayıcı faktörlere sahip olduğu hatırlandığında, bu olumsuzlukları ortadan kaldırıcı ya da azaltıcı özelliklere sahip olduğu değerlendirilen agroforestri uygulamaları akla gelmektedir. Ülkemizde henüz yaygın bir uygulama alanı bulamamış olmakla birlikte, uluslararası düzeyde benimsenmiş ve çok yönlü yararları bilimsel yöntemlerle de kanıtlanmış bir yöntem olan agroforestri, çok amaçlı yetiştiricilik ile çevresel yarar ve katma değer üretimi bilinen bir uygulamadır (Yamada, M. ve Gholz, H.L., 2002; ICRAF, 2008). Agroforestrinin çok farklı önceliklere yönelik olarak düzenlenebilmesi olanakları, tersine göçü destekleyen projeleri seçerek gerçekleştirebilme esnekliği, projeler arasında geçiş yapılabilme fırsatları bu uygulamayı kırsal kalkınma ve doğa koruma bağlamında öne çıkarmaktadır.

Tarımsal ormancılık kavramı, özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yerel halkın ekonomik durumunu iyileştirebilmek amacıyla FAO ve GTZ gibi kuruluşların 1980'li yıllarda ortaya attığı bir kavram olarak gelişmiştir

(Büyükşahin, 2010:1). Gül vd. (2011:359) Nair'e (1993) atfen tarımsal ormancılığı, değişik amaçlara göre aynı arazi üzerinde ağaçlar ile bitkisel ve havyansal üretim amaçlı otsu bitkilerin birbirleriyle ilişkili kombinasyonlar oluşturmak suretiyle yetiştirilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Değinildiği gibi tarımsal ormancılığın pek çok tanımının olduğu bildirilirken, Ayan ve Vurdu da (2012) Şefik'e (1995) atfen, bu tanımların ortak yönünün aynı arazi parçası üzerinde aynı zamanda çeşitli ürünler elde etmek olduğunu belirtmektedir. Yukarıda alıntılanan kaynaklar, henüz Türkiye'de yaygın uygulaması söz konusu olmasa da bu kavramın akademik olarak değerlendirilmiş olduğunu göstermektedir. Uluslararası düzeyde ise agroforestrinin ülkemiz koşullarına yakın iklim ve özelliklere sahip ülkelerdeki başarıları sonucunda özel örgütlenmelere gerek duyulacak kadar ilgi çekmiş olduğu görülmektedir (ICRAF, 2012; AFTA, 2012). Agroforestri uygulamalarında amaç, arazilerden çok yönlü yararlanırken yöre halkının gelir düzeyini arttırmak olmaktadır. Tarımsal ormancılık uygulamaları sırasında iki yönlü ürün alınırken verimlilik, devamlılık, ekonomiklik, toprak ve suyun korunması, erozyon kontrolü, yetiştirme ortamının organik madde yönünden zenginleştirilerek, fiziksel ve kimyasal özelliklerinin iyileştirilmesiyle verim gücünün artırılmasının göz önünde bulundurulduğu aktarılmaktadır (Şefik, 1995 ve Young, 1989'den akt. Ayan ve Vurdu, 2012).

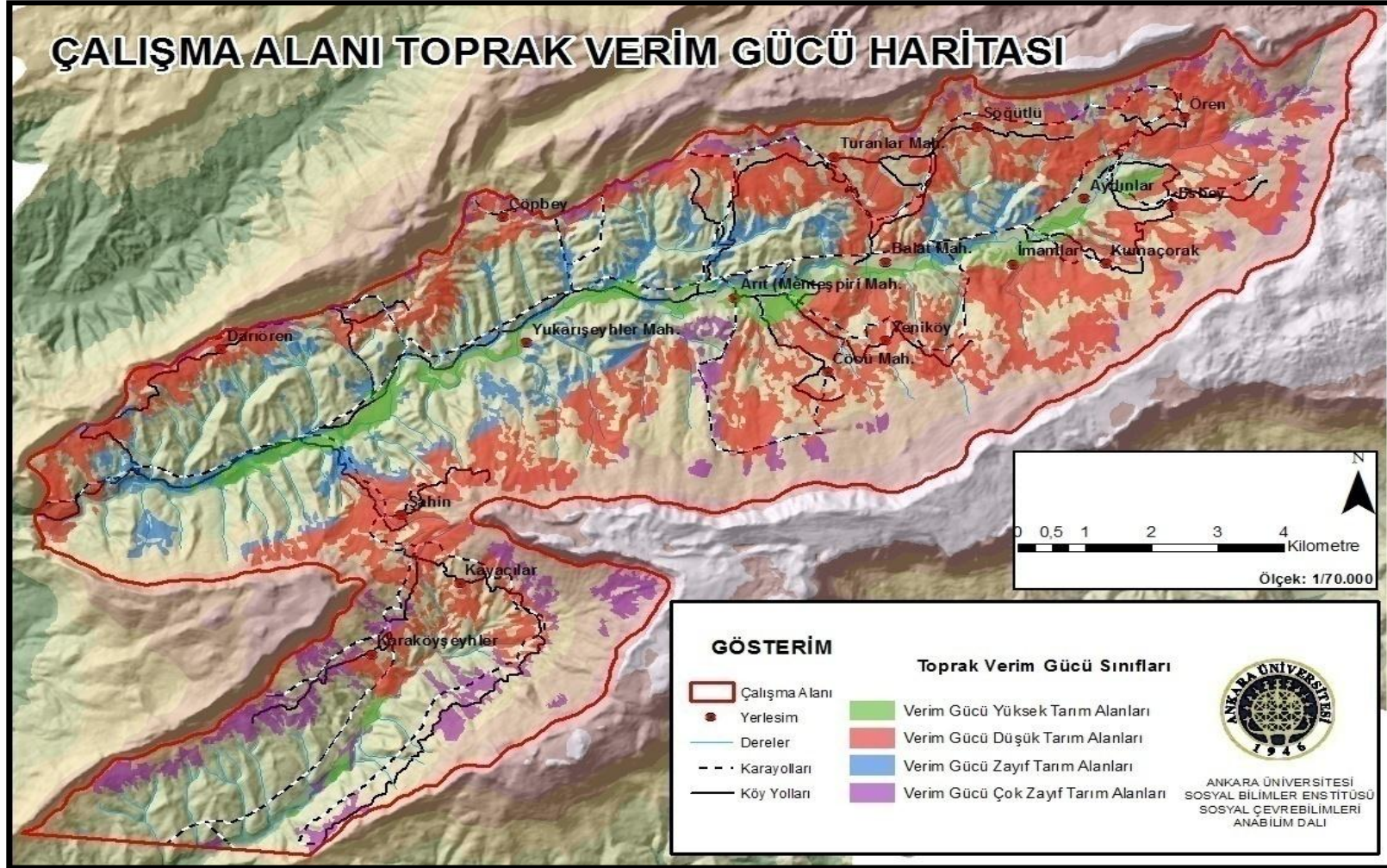
Yukarıdaki tanımlamalardan da anlaşıldığı üzere, tarım ile hayvancılığın ormancılıkla birleştirildiği bu tarımsal ormancılık sistemleri, sebze ve baklagiller gibi otsularla odunsuların aynı arazide yetiştirildiği veya ağaç sıraları arasında yem bitkilerinin ekiminin yapıldığı, aynı arazide ağaçların altında tarım ürünlerinin ve mera bitkilerinin bulunduğu, boylu ağaçların altında orta tabakada ağaççık ve çalı

formundaki bitkilerin, en alt tabakada ise otsu bitkilerin yer aldığı sistemler olarak uygulanmaktadır (Büyüksahin, 2010:3). Gül vd. (2011:361) Acar vd.'ne (2002) atfen, tarımsal ormancılığın arazi kullanım yönünden mevcut alanı korumak ve geliştirmek, diğeri ise bitkisel üretimi en yüksek düzeye çıkarmak olmak üzere iki yönlü yararının olduğunu aktarırken; Büyüksahin (2010:5) ise, tarımsal ormancılığı arazinin tarıma elverişli olmadığı yörelerde kullanılmasını çok yararlı olan bir arazi kullanma biçimi olarak tanımlamaktadır. Diğeri yandan Başsüllü (2009:14) ise Tolunay'a (1998) atfen, bu üretim tekniği ile diğeri uygulamalarla birlikte tampon zon orman yönetiminin (buffer zone forest management) de yapılabileceğini bildirmektedir. Tarımsal ormancılığın özellikle son yıllarda, kırsal yoksulluğun azaltılması ve çevresel koşulların iyileştirilmesini amaçlayan kırsal kalkınma çabalarında sıklıkla başvurulan bir strateji olarak karşımıza çıktığı aktarılmaktadır (Khan, 1993'den akt. Başsüllü, 2009:12). Bu stratejinin uygulanması sırasında da, konunun uygulamalarındaki başarılar ve zorluklar konularında yeterli bilgi birikimine ulaşıldığı görülmektedir (FAO, 1999). Yapılan tüm bu değerlendirme ve tartışmalardan sonra elde edilen bulguları sunmak yerinde olacaktır.

2. Bulgular: Araştırma alanının neresinde hangi bitkisel üretim şeklinin veya tarımsal ormancılık uygulamasının önerileceğinin belirlenebilmesi için tarım alanları toprak verim gücüne göre dört sınıfa ayrılarak değerlendirmeye alınmıştır (Harita 27). Değerlendirmede eğim grupları, arazi kullanım kabiliyet sınıflaması, arazi kullanım kabiliyet alt sınıfı, erozyon derecesi, büyük toprak grupları ve toprak derinliği gibi değişkenler kullanılmıştır. Aynı zamanda toprak verim gücüne göre ayrılan bu alanlarda ne tür bir bitkisel üretim veya tarımsal ormancılık uygulamasının

yapılacağına karar verilirken literatür bilgilerinden de yararlanılmıştır. Bu bağlamda Gül vd.'nin (2011:361) tarımsal ormancılık (agroforestri) uygulamalarında; yarı kurak ve düşük rakımlı arazilerde ağaç ve yem bitkileri kombinasyonu (silvopastoral sistemler), rüzgâr perdeleri, koruma şeritleri ve çitler (windbreaks/shelterbelts) ile yakacak ve hayvan yemi için çok amaçlı ağaçların (multipurpose trees for fuel/fodder) kullanılabileceğini belirten ifadeleri, dağlık arazilerde ise toprak koruyucu veya ıslah edici odunsu bitkiler kombinasyonunun, ağaçlarla hayvan yemi bitkileri kombinasyonunun (silvopastoral combinations) ve plantasyon kültürlerinin karışımının (plantation crop systems) uygulanabileceğini ifade eden değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Bu aşamada araştırma alanının bulunduğu bölgenin yükseklik kuşağının, orman yetiştirme çevrelerinin yükseklik kuşakları ve bitki toplumlarına göre “orta dağlık” ya da “alçak dağlık” olarak tanımlandığını (Wilmanns, 1973; Mayer 1971’den akt. Çepel, 1988:123) aktarmak gerekir.

Harita 27: Araştırma Alanı Toprak Verim Gücü Haritası

Kaynak: OGM, 2011 ve KHGM, 2011.

Araştırma alanının kendi içerisinde yapılan sınıflandırmaya göre bu dört sınıfın özellikleri ve önerilen bitkiler şunlardır:

1.Verim Gücü Yüksek Tarım Alanları: Eğimin % 12-20 arasında olduğu, ikinci derece erozyona sahip, derin ve kolüvyal topraklardan oluşan, ikinci derece arazi kullanım kabiliyeti niteliğindeki, arazi kullanım alt sınıfı açısından eğim ve erozyon zararının bulunduğu alandır. Toplam yüzölçümü 356 ha. dır.

Bu alan araştırma alanının en verimli bitkisel üretim alanlarının bulunduğu, iki anadere etrafındaki alanlardır. Araştırma alanı geneli için bitkisel üretim, hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri bütünleşik olarak düşünüldüğünden, bu alanlarda büyükbaş yetiştiriciliği açısından önemli, bal üretimi açısından değerli olan nektarlı otsu yem bitkileri türlerinin üretiminin yapılması önerilmektedir. Aynı zamanda su sorununun çözülebilirliği göz önüne alınarak örtü altı yetiştiriciliği ile birlikte meyve ve/veya süs bitkileri fidancılığı da önerilmektedir.

Bu alanda önerilen nektarlı otsu yem bitkileri *Trifolium repens* L. (beyaz üçgül), *Medicago sativa* L. (yonca), *Onobrychis viciifolia* Scop. (korunga), *Trifolium campestre* Schreb. (tırfil, üçgül), ve *Trifolium pratense* L. (kırmızı üçgül) dür. Önerilen yem bitkileri ile dönüşümlü olacak şekilde tahıl bitkilerinin ekimi de yapılabilir. Böylelikle tahıl üretiminde önemli oranda verim artışı sağlanabilir.

2.Verim Gücü Düşük Tarım Alanları: Eğimin % 12-20 arasında olduğu, üçüncü derece erozyona maruz, sığ, kırmızı sarı podzolik ve gri kahverengi podzolik

topraklardan oluşan 2.832 ha. yüzölçümüne sahip olan alandır. Bu alan altıncı derece arazi kullanım kabiliyetine sahiptir. Eğim ve erozyon zararı ile arazi kullanım alt sınıfı açısından toprak yetersizliği söz konusudur.

Verimlilik açısından araştırma alanındaki ikinci derecede olan ve alan olarak en büyük sınıfı oluşturan bu alanda verim gücü düşüklüğü nedeniyle tarımsal ormancılık uygulanması, nektarlı meyveler ile toleransı yüksek ve verimi Türkiye ortalamasının üstünde olan meyvelerin dikilmesi, nektarlı otsu yem bitkilerinin ekimi önerilmektedir.

Konu alanda tarımsal ormancılık uygulaması, bir terasın ve/veya şeridin meyve türlerinden, takip eden diğer terasın ve/veya şeridin ise otsu nektarlı yem bitkilerinin ekiminden oluşabileceği gibi, aynı teras ve/veya şerit üzerinde meyvelerin geniş aralık ve mesafe ile dikilmesi ve aralarda da nektarlı otsu yem bitkilerinin ekimi şeklinde yapılabilir. Burada önerilen meyve ağaçları *Prunus amygdalus* L. (badem), *Prunus domestica* (erik), *Cerasus avium* (kiraz), *Malus sylvestris* Mill. (elma), *Pyrus communis* L. (yabani armut) ve *Cydonia oblonga* (ayva), *Cerasus vulgaris* (vişne) ile *Juglans regia* (ceviz) dir. Bu alan için önerilen nektarlı otsu bitkiler verim gücü yüksek alanlar ile aynıdır.

3.Verim Gücü Zayıf Tarım Alanları: Eğimin % 20-30 arasında olduğu, üçüncü derece erozyona sahip, sığ, kırmızı sarı podzolik ve gri kahverengi podzolik topraklardan oluşan alandır. Burasının yüzölçümü 560 ha.dır. Yedinci derece arazi kullanım kabiliyetinde, eğim ve erozyon zararı ile toprak yetersizliğinin bulunduğu alanlardır.

Verimlilik açısından üçüncü derecedeki bu zayıf alanda bir önceki sınıfa benzer şekilde tarımsal ormancılık uygulaması önerilmekte, fakat burada farklı olarak, kültüre alınmış meyve türleri yerine araştırma alanında doğal olarak bulunan ve ekolojik istekleri ile biyolojik özellikleri açısından o alanda yetişmesi konusunda kısıt olmayan nektarlı orman ağaçları ile nektarlı otsu yem bitkileri üretimine öncelik verilmektedir. Bir önceki sınıfla benzer şekilde orman ağaçlarının terasını ve/veya şeridini yem bitkilerinden oluşan diğer teras ve/veya şerit takip edebileceği gibi aynı teras ve/veya şerit üzerinde seyrek dikilen orman ağaçlarının arasında da yem bitkilerinin ekimi yapılabilir. Bu alanlarda önerilen nektarlı orman ağaçları *Cornus mas L.* (kızılcık), *Salix alba L.* (ak söğüt), *Salix caprea L.* (keçi söğütü), *Acer pseudoplatanus L.* (dağ akçağacı), *Salix fragilis L.* (gevrek söğüt), *Acer campestre L. ssp. campestre* (ova akçağacı), *Crataegus orientalis* (alıç), *Castanea sativa* (anadolu kestanesi), *Tilia platyphyllos Scop.*, *Tilia rubra DC ssp. caucasica* (Rupr.) V. Engler (kafkas ihlamuru) ve *Tilia argentea* (gümüşü ihlamur) dır. Önerilen nektarlı otsu bitkiler verim gücü yüksek alanlar ve verim gücü düşük tarım alanları ile aynıdır.

4.Verim Gücü Çok Zayıf Tarım Alanları: Eğimin % 30'dan fazla olduğu, üçüncü derece erozyona sahip, sığ ve kırmızı sarı podzolik topraklardan oluşan, yedinci derece arazi kullanım kabiliyeti niteliğinde, arazi kullanım alt sınıfı açısından eğim ve erozyon zararı ile toprak yetersizliğinin bulunduğu alandır. Toplam yüzölçümü 659 ha.dır.

Verim gücü açısından araştırma alanının en zayıf bitkisel üretim alanlarını oluşturmaktadır. Burada terasla da olsa ekim yapılması önerilmemektedir. Bu alanların tamamında bal üretimi açısından önemli olan nektarlı orman ağaçlarından oluşan

ağaçlandırmaların yapılması önerilmektedir. Bu alanda önerilen nektarlı orman ağaçları; *Cornus mas* L. (kızılcık), *Salix alba* L. (ak söğüt), *Salix caprea* L. (keçi söğütü), *Acer pseudoplatanus* L. (dağ akçaağacı), *Salix fragilis* L. (gevrek söğüt), *Acer campestre* L. ssp. *campestre* (ova akçaağacı), *Crataegus orientalis* (alıç), *Castanea sativa* (anadolu kestanesi), *Tilia platyphyllos* Scop., *Tilia rubra* DC ssp. *caucasica* (Rupr.) V. Engler (kafkas ıhlamuru) ve *Tilia argentea* 'dan (gümüşi ıhlamur) oluşmaktadır.

Türler belirlenirken, ekolojik istekleri ve biyolojik özellikleri bakımından araştırma alanında yetiştirilebilmeleri açısından sınırlayıcıları olmayanların seçimine çalışılmıştır. Aynı zamanda marjinal ve fakir olan bu toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerinin iyileştirilebilmesi açısından destek olabilecek türlerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Türler belirlenirken dikkat edilen diğer bir konu ise, çiçeklenme döneminin birbirini takip etmesi ve böylelikle uzun bir periyotta nektar üretimine olanak verecek şekilde seçimin yapılmasıdır. Tür seçimi yapılırken dikkat edilen diğer önemli bir konu da, bu türlerden arıcılık için faydalanılırken aynı zamanda yem üretimi veya meyvesi için de yararlanılabiliyor olmasıdır.

Çizelge16: Araştırma Alanında Bal Üretimi İçin Önerilen Nektarlı ve Polenli Bitki Türleri ve Çiçeklenme Dönemleri

Bitki Türleri	ÇİÇEKLENME DÖNEMİ (Aylar)							
	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
<i>Prunus amygdalus</i> L. (badem)	X	X						
<i>Cornus mas</i> L. (kızılcık)	X	X	X					
<i>Salix alba</i> L. (ak söğüt)	X	X	X					
<i>Prunus domestica</i> (erik)		X	X					
<i>Cerasus avium</i> (kiraz)		X	X					
<i>Salix caprea</i> L. (keçi söğütü)		X	X	X				
<i>Acer pseudoplatanus</i> L. (dağ akçaağacı)		X	X					
<i>Trifolium campestre</i> Schreb. (trfil, üçgül)		X	X	X	X	X	X	X
<i>Trifolium repens</i> L. (beyaz üçgül)		X	X	X	X	X	X	X
<i>Salix fragilis</i> L. (gevrek söğüt)			X	X				
<i>Cerasus vulgaris</i> (vişne)			X	X				
<i>Acer campestre</i> L. ssp. <i>campestre</i> (ova akçaağacı)			X	X				
<i>Medicago sativa</i> L. (yonca)			X	X	X	X	X	X
<i>Malus sylvestris</i> Mill. (elma)			X	X				
<i>Pyrus communis</i> L. (yabani armut)			X	X				
<i>Crataegus orientalis</i> (alıç)				X	X	X		
<i>Onobrychis vicifolia</i> Scop. (korunga)				X	X			
<i>Cydonia oblonga</i> (ayva)				X				
<i>Castanea sativa</i> (anadolu kestanesi)				X	X			
<i>Trifolium pratense</i> L. (kırmızı üçgül)				X	X	X	X	X
<i>Tilia rubra</i> DC ssp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V. Engler (kafkas ihlamuru)					X	X		
<i>Tilia argentea</i> (gümüşü ihlamur)					X	X		
<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.						X		

Kaynak: Pellett, 1977; Gökmen, 1977; Howes, 1979; Anşin, 1985; Farkas ve Zajacz, 2007; Mamıkoğlu, 2007; Sorkun, 2008.

Önerilen Türlerin Seçilme Nedenleri Şunlardır:

1. Otsu Yem Bitkileri: Bitkisel üretim ve hayvancılık entegrasyonunu sağlayacak temel bitkisel üretim dalının yem bitkileri kültürü olduğu ifade edilmektedir (Avcıoğlu vd., 2000:571). Bu bağlamda ülkemizde kuru ot gereksiniminin karşılanmasında yonca ve korunganın en fazla kullanılan bitkiler arasında olduğu bildirilirken (Sabancı vd.,

2010:348), yonca ve korungayla birlikte diğerk önemli bir yem bitkisi olan üçgül türlerinin de çalışma alanının yer aldığı Karadeniz Bölgesi'nde yetiştirilebileceği aktarılmaktadır (Avcioğlu vd., 2000:573). Aynı zamanda yonca ve korunga T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından desteklenen yem bitkileri arasında sayılmaktadır (Anonim, 2006b'den akt. Yolcu ve Tan, 2008:305). Yoncannın adaptasyon yeteneğinin yüksek olması, vejetasyon döneminde birçok defa biçilebilmesi, verim ve besin değerkinin yüksekliği, ekim nöbetinde önemli etkinliği ve bazı çeşitlerinin otlatılmaya dayanıklılığı, bu bitkiyi diğerk yem bitkilerinden üstün kılmaktadır (Soya vd., 2004'den akt. Yolcu ve Tan, 2008:306). Bu üstün özelliklerinden dolayı bu bitki, Türkiye'de tarımı en fazla yapılan ikinci yem bitkisi türü olmuştur (Yolcu ve Tan, 2008:306). Diğerk yandan korunganın ise Türkiye'nin ekolojik koşullarına çok iyi uyum sağlamış olduğu, sulu ve kıraç arazide yetiştirilirken kuru ve yeşil ot olarak da tüketildiği vurgulanmaktadır (Özbek, 2011:51). Bu bitkinin üstün özellikleri sıralanırken diğerk bitkilerin yetişmediği kıraç, kireçli ve sulanmayan topraklarda yoncadan daha verimli olduğunun altı çizilmektedir (Açıkgöz, 2001'den akt. Yolcu ve Tan, 2008:306). Yem bitkileri arasında yoncannın (Özbek, 2008:17), üçgül türlerinin (Yolcu ve Tan, 2008:307) ve korunganın (Özbek, 2011:51) çok özel bir yerinin olduğu bildirilmektedir.

Diğerk yandan Farkas ve Zajacz (2007:139, 144), yonca ve üçgül türleriyle, korungayı önemli ballı bitkiler olarak tanımlarken, Sorkun (2008:189, 210, 302, 304, 305) ise üçgüllerin ve korunganın polen ve bal üretimi açısından dominant, yoncannın ise polen üretimi açısından sekonder, bal üretimi açısından ise dominant karakterinin olduğunu vurgulamaktadır.

2. Meyve Ağaçları: Bu türler belirlenirken hem nektarlı olan hem de meyvesinden faydalanabilecek türlerin seçilmesine dikkat edilirken, aynı zamanda çoğu türlerin çiçeklenme döneminin başlamadığı erken ilkbaharda çiçek açabilen ve bal arıları için nektar ihtiyacının önemli olduğu bu dönemde bu ihtiyacı karşılayabilecek olan türlerin seçilmesine özen gösterilmiştir. Aynı zamanda araştırma alanında ve çevresinde kültürü yapılan meyvelerin seçilmesi de göz önünde bulundurulmuştur.

Bu türlerin hepsi Farkas ve Zajacz (2007:130-132) tarafından önemli ballı bitkiler olarak tanımlanırken, Sorkun (2008:184, 242) ise elma ile armudu polen üretim potansiyeli açısından sekonder, bal üretim potansiyeli açısından da dominant olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda badem polen ve bal üretim potansiyeli minör olmasına karşın, erken çiçek açması nedeniyle arıcılık açısından önemli görüldüğünden yetiştirilmesi uygun bulunmuştur (Sorkun, 2008:239). Benzer şekilde, erik polen üretim potansiyeli sekonder, bal üretim potansiyeli açısından minör, kiraz polen ve bal üretim potansiyeli açısından minör olarak adlandırılmasına karşın, her iki türümüzün meyvelerinden de faydalanma olanağı olması yanında erken çiçeklenmesi nedeniyle de önerilmiştir (Sorkun, 2008:72, 240). Önerilen diğer bir meyve türümüz olan ayva ise polen üretim potansiyeli eser, bal üretim potansiyeli minör olan bir türümüzdür (Sorkun, 2008:103). Fakat meyvesinden de faydalanılabilmesi nedeniyle listeye dâhil edilmiştir. Aynı zamanda hem meyvesinden hem de polen ve nektarından faydalanabileceğimiz bir tür olan ve alanda Türkiye ortalamasından oldukça fazla meyve verimine sahip meyve türümüz olan vişne de önerilmektedir (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005:75). Ayrıca bu alanlarda nektar üretimi açısından önemli olmayan fakat araştırma alanının bulunduğu I. Alt Bölge’de vişne ile birlikte meyve verimi Türkiye ortalamasından fazla

olan ceviz de araştırma alanında üretilebilecek türler listesine eklenen diğer bir türdür (T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2005:75).

3. Orman Ağaçları: Burada önerilen türlerin hemen hepsinin arıcılık için önemli bitkiler olarak değerlendirildiği vurgulanırken, kızılıklıkla beraber söğüt ve akçağaç türlerinin erken çiçeklenmeleri nedeniyle arı kolonilerinin beslenmesi açısından değerli olduklarının altı çizilmektedir (Farkas ve Zajacz, 2007:126-137). Sorkun'a (2008:65, 256, 257, 258) göre, söğüt türleri ile anadolu kestanesi hem polen hem de bal üretimi potansiyeli açısından dominant karakterlidir. Aynı zamanda anadolu kestanesinin odununun ve meyvelerinin de çok değerli olduğu belirtilmektedir. Polen üretim potansiyeli sekonder olan ıhlamurun bal üretim potansiyeli dominant karakterlidir. Aynı zamanda ıhlamurun çiçekleri kurutulup çay yapımı için kullanılmaktadır (Sorkun, 2008:300). Önerilen üç ıhlamur türünden ikisi alanda doğal olarak yetişmektedir. Önerdiğimiz bir diğer tür ise, polen üretim potansiyeli dominant, bal üretim potansiyeli minör olan kızılıklıktır (Sorkun, 2008:92). Bu türün meyveleri de tüketilmektedir. Önerilen her iki akçağaç türünün de polen üretim potansiyeli sekonder, bal üretim potansiyeli ise minör karakterindedir (Sorkun, 2008:14, 16). Son olarak, önerilen alıç türünün polen üretim potansiyelinin minör, bal üretim potansiyelinin ise sekonder özellikte olduğu bilgisini aktarmak gerekir (Sorkun, 2008:96).

Araştırma Alanında Yukarıda Önerilen Bitkisel Üretim veya Tarımsal Ormancılık Uygulamaları İle Sağlanabilecek Faydalar Aşağıda Sıralanmıştır:

- 4.422 ha. bitkisel üretim alanı potansiyeli olan araştırma alanında 2011 yılı itibariyle 1.236 ha. alanda bitkisel üretim faaliyeti yapılmaktadır. Bu durumda atıl durumda olan 3.294 ha. alandan da faydalanma olanağı ortaya çıkmaktadır.
- Toprak verim gücü açısından marjinal olarak nitelenebilecek toprakların kimyasal, fiziksel ve biyolojik özelliklerinde iyileşmeler olacaktır. Çünkü toprakların alt ve üst katmanları arasında su tutma ve verimlilik yönünden farklılıklar olduğundan, ağaçlar genellikle alt topraktan almış oldukları besin maddelerini üst toprağa taşıyarak tarım ürünlerine vermektedir. Aynı zamanda odunsu elemanların organik artıkları ile toprağın organik madde miktarına destek sağlanabilecektir (Ayan ve Vurdu, 2012).
- Erozyona karşı en iyi koruma ağaçlar ve çayır örtüsü ile olduğundan (Gül vd., 2011:358), tamamı ikinci ve üçüncü derece erozyonla karşı karşıya olan bitkisel üretim arazilerinin erozyon riski azaltılmış olacaktır. Bu konunun önemi ve agroforestrinin potansiyeli nedeniyle gelişmiş ülkelerde de, bu potansiyelden sağlanabilecek yararların maksimizasyonu için çalışmaların sürdürüldüğü bilgisini vermek gerekir (Paudel vd., 2012; Pattanayak ve Mercer, 1996; Teklay, 2005).

Fotoğraf 5: Çalışma Alanı Erozyon ve Heyelan Durumuna Örnek (E. Özüdoğru, 2012).

- Çok büyük kısmı yanlış ve bilinçsiz arazi kullanımıyla bozulmuş olan bitkisel üretim arazilerinin ıslahı gerçekleştirilebilecektir.
- Arazilerden çok yönlü yararlanılacaktır. Böylece ürün kaybı riski en aza indirilmiş olacaktır.
- Araştırma alanı köylerinde kırsal kalkınmaya destek sağlanırken yöre insanların istihdamında artış sağlanacaktır.

Fotoğraf 6: Yanlış Arazi Kullanımına Örnek (E. Özüdoğru, 2012).

Fotoğraf 7: Yanlış Arazi Kullanımına Örnek (E. Özüdoğru, 2012).

Fotoğraf 8: Yanlış Arazi Kullanımı Sonucu Arazi Bozunumuna Örnek (E. Özüdoğru, 2012).

- Baklagiller toprak mikroorganizmaları ile simbiyotik yaşayarak havadan azot fiksasyonu yaparlar. Bu bitkiler köklerindeki nodüllerde yaşayan bakteriler aracılığıyla azot bağlayarak, azotun topraktan atmosfere uzaklaşmasını ve mineral formda topraktan kaybolmasını önlerler (Yılmaz, 2010:24). Bu bağlamda baklagil yem bitkilerinin yetiştirilmesi ile birlikte temel besin elementlerinden azotun toprakta bağlanması sağlanarak bitkisel verim artışı sağlanacaktır.
- FAO'nun bir yayınında (2002:26) ise Ayers'e (1992) atfen, ıhlamur türlerinden *Tilia tomentosa*'nın 560-1.200 kg/ha., *Trifolium repens*'in 16,2-200 kg/ha., Orman Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Bal Ormanı Eylem Planı'nda ise önerilen meyvelerin çoğunluğunun 2. (26-50 kg/ha.) ve 3. derece (51-100

kg/ha.) bal potansiyelinin olduğu belirtilmektedir. Başka bir yayında ise, bal arıları kolonilerinin yıllık bal ihtiyacının 60-80 kg. arasında olduğu ifade edilmektedir (Silici, 2009:109).

Bu kapsamda örnek olarak, araştırma alanında nektar ve polen üretimine yönelik önerilen türlerin yaratabileceği katma değerin ortaya konulmasının yararlı olacağı düşünölmektedir. Yararlılığın anlaşılabilmesinin yolunun, bu katkının rakamlarla ifade edilebilmesine bağlı olduğu düşünöldüğu için de, aşağıdaki hesaplamalar yapılmıştır. Bu sayıların gerçeği birebir yansıtacağı düşünölmemelidir. Çünkü bilindiği üzere yıllara göre değişen iklim parametrelerinden, toprak özelliklerine, insan faktörüne pek çok faktör burada etkili olmaktadır. Verilen sayılar araştırma alanının potansiyelinin tamamının kullanıldığı, koşulların optimum olduğu ve sadece örneği verilen türlerin yetiştirildiği durumlar için geçerlidir.

Araştırma alanının verim gücü yüksek tarım alanlarının tamamında, verim gücü düşük tarım alanları ile verim gücü zayıf tarım alanlarının yarısında bu üçgül türünün ekiminin yapıldığı ve bal potansiyelinin alt sınırının alındığı, her kovan için 110 kg. bal potansiyelinin (70 kg. arının beslenmesi, 40 kg. ise hasat edilmesi düşünölen bal miktarı) ayrıldığı durumda, 2.052 ha. alanda, 302 adet kovandan bal üretimi yapılabileceği hesaplanmıştır. Verim gücü düşük tarım alanlarının yarısı olan 1.416 ha. alanda 2. derece bal verimi olan armut yetiştirildiği ve alt sınır olan 26 kg/ha. bal potansiyeli varsayıldığı durumda 334 adet arı kovanından bal üretiminin yapılabileceği anlaşılmuştur. Son olarak

verim gücü zayıf tarım alanlarının yarısında ve verim gücü çok zayıf tarım alanlarının tamamında *Tilia tomentosa* yetiştirildiği ve alt sınır olan 560 kg/ha. bal potansiyelinin varsayıldığı durumda, 939 ha. alanda 4.780 adet bal arısı kolonisinin bulundurulabileceği anlaşılmıştır. Bu durumda araştırma alanı tarım alanlarının, toplam 5.416⁶⁹ adet bal arısı kolonisini besleyebilecek nektar potansiyeline sahip olduğu ve her koloniden 40 kg.⁷⁰ verim alındığı takdirde yaklaşık 216 ton bal üretiminin yapılabileceği ortaya konmaktadır.

Burada önerilen türler, polen veya nektar zenginliğine göre seçilen türlerdir. Aynı zamanda araştırma alanı sadece bitkisel üretim alanlarından oluşmamakta, bitkisel üretim alanlarından çok daha fazla olan 6.863 ha. büyüklüğündeki orman alanından da oluşmaktadır. Orman alanlarının polen ve nektar açısından önemli olan, doğal olarak bulunan bitkilere de ev sahipliği yaptığı dikkate alındığında, araştırma alanı bal potansiyelinin çok daha fazla olacağı düşünülebilir. Yukarıda hesaplanan sadece bal üretim potansiyelidir. Son zamanlarda balla birlikte diğer arı ürünlerinin üretimi de dikkat çekmektedir (Fıratlı vd., 2010:707). Bal üretimine ilâve olarak aynı alanda arı sütü, propolis, polen gibi katma değeri yüksek olan diğer arı ürünlerinin de üretilebileceği bilgisi akıldan çıkarılmamalıdır.

⁶⁹ Araziye yerleştirilebilecek kovan hesabından da araştırma alanı tarım alanlarında bulundurulabilecek koloni miktarı hesaplanabilmektedir. Arı kovanları araziye yerleştirilirken “korunga, yonca ve üçgül ekili bölgelerde 4 dönüme bir kovan, meyve bahçelerinde ise 4-5 dönüme bir kovan hesaplanmalıdır” denilmektedir (Talu, 2004:6). Bu durumda nektarlı yem bitkileri arazilerinde, meyve bahçelerinde ve yem bitkileri ile meyve bahçelerinden daha fazla nektara sahip olan nektarlı orman ağacı arazilerinde 5 dönüme bir kovanın yerleştirilmesi durumunda dahi; araştırma alanında en az 8.844 adet kovan bulundurulabilecektir (Pellett, 1977; Howes, 1979; FAO, 2002; Farkas ve Zajacz, 2007; OGM, 2010).

⁷⁰ Araştırma alanında; arıcılık işletmelerinin ekonomik büyüklükte olduğu, arıcılığın bilimsel esaslarla yapıldığı ve arıların uzaklarda nektar aramasına ihtiyaç duymayacağı nektarlı bitkiler ile ekim ve dikimlerin yapıldığı durumda bal verimi yüksek olan ülkelerin (Fıratlı vd., 2010:713) bal veriminin kolaylıkla yakalanabileceği düşünülmektedir.

Araştırma alanında, günümüzde bulunan 1.400 adet kovan ve kovan başına gerçekleşen ortalama 10-15 kg. olan verim, 15 kg. olarak hesaplandığında dahi üretim miktarı 21 ton olabilmektedir. 21 ton ile alanın potansiyeli 216 ton birlikte değerlendirildiğinde, potansiyel ile gerçekleşme arasında ne kadar uçurum olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Meyve üretiminin katma değeri de dikkate alındığında bu uçurumun çok daha fazla olacağı ortadadır.

Bu bağlamda araştırma alanının potansiyelinin tamamına yakını kullanarak, araştırma geliştirme çalışmalarına daha fazla kaynak ayırarak, teknolojik ilerlemelerden de yararlanmak yoluyla bu bölgede de konuya ilişkin birçok çözümün üretilebileceği açıktır (Anonymous, 2012b; Shiferaw vd., 2010).

- Korunganın İç Anadolu Bölgesi şartlarında yılda 335 kg/da. kuru ot verimi olduğu ifade edilirken, yoncanın ise her biçiminden 250-300 kg/da. kuru ot verimi alınabildiği belirtilmektedir (T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2012). Diğer bir çalışmada ise 600 kg. ağırlığındaki kültür ırkı büyükbaş hayvanın yıllık kaba yem gereksiniminin⁷¹ 3.960 kg. (yaklaşık 4 ton) olduğu

⁷¹ Kaba yemin tanımı, “Doğal hâliyle, yani hayvana servis edildiği şekliyle su içeriği % 15-20’ den ya da selüloz içeriği kuru maddede % 16-18 den daha fazla olan ve yemlemede kullanılabilen her tür materyale kaba yem denir” şeklinde yapılmaktadır. Kaba yemler 1. Suca zengin kaba yemler ve 2. Kuru kaba yemler olarak ikiye ayrılmaktadır (Kılıç, 2000:845-847). Ülkemiz hayvancılığında girdilerin % 70’e yakınının yem harcamalarında olduğu, temel sorunun ise yoğun yemlerden değil, kaba yemlerden kaynaklandığı belirtilmektedir. Sorunun çözümünün ise yem bitkileri tarımının yapısal ve ekonomik özelliklerinin irdelenerek çözülmesinde yattığı ifade edilmektedir (Avcıoğlu vd., 2000:569). Kuru otlar, kuru kaba yemler içinde değerlendirilmektedir. Büyükbaş hayvanların günlük yem gereksinimi canlı ağırlıklarının % 3’ü, kaba yem gereksinimi ise günlük yem gereksiniminin % 60’ı alınarak hesaplanmaktadır (Sabancı vd., 2010:348).

aktarılmaktadır (Sabancı vd., 2010:348). Araştırma alanının verim gücü yüksek tarım alanlarının tamamında (356 ha.), verim gücü düşük tarım alanları (2.832 ha.) ile verim gücü zayıf tarım alanlarının (560 ha.) yarısında korunga ekimi yapıldığı takdirde, 2.052 ha. (20.520 da.) alanda 6.874 ton korunga kuru otu üretilebilir. 600 kg. ağırlığındaki kültür ırkı büyükbaş hayvanın kaba yem gereksiniminin bir yıl için yaklaşık 4 ton olduğu varsayıldığı durumda, araştırma alanından bu hayvanların 1.718 adedinin kuru kaba yem ihtiyacının karşılanabileceği hesaplanmaktadır. Beklenen üretim gerçekleştiği takdirde 2011 yılı itibariyle yaklaşık 1.356 dönüm⁷² alanda üretimi yapılan yem bitkileri tarımı, yaklaşık olarak 15 kat artırılarak 20.520 dönüme çıkartılabilir. 2011 yılı fiyatlarıyla içinde yoncanın, korunganın, silajlık mısırın, karışık yem bitkilerinin de yer aldığı bitkilerden alınan toplam yem bitkileri desteği 74.610 TL olarak gerçekleşmiştir. 20.520 dönüm alanın tamamında korunga ekildiğinde, yıllık 369.360 TL kredi desteği alınabildiğinden, alınabilecek kredi desteği yaklaşık olarak 5 kat arttırılabilir⁷³.

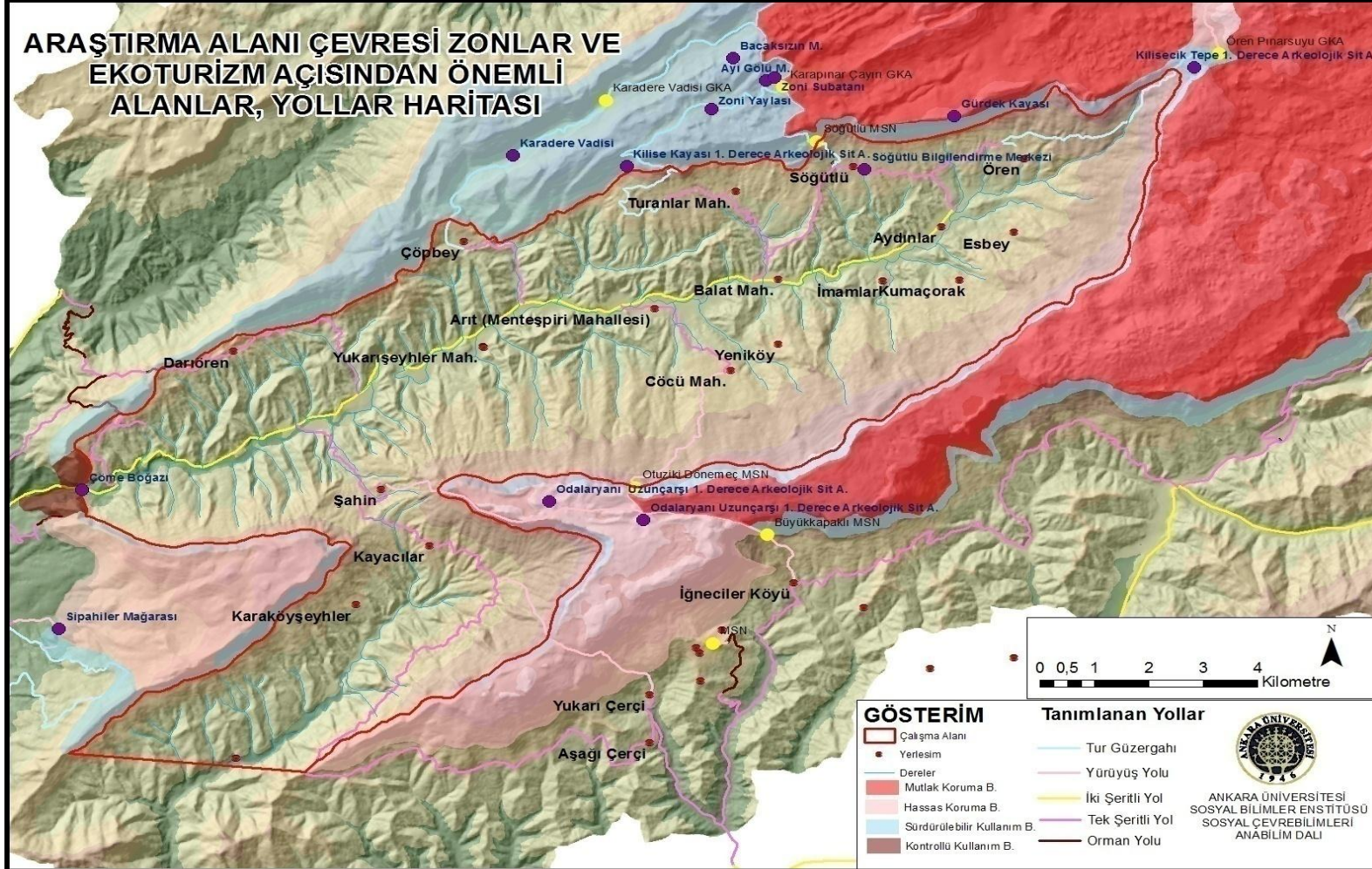
- Bitkisel üretim ve/veya tarımsal ormancılık (agroforestri) faaliyetleri sonucunda gerçekleşecek olan kırsal kalkınmayla birlikte insanların sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri yükseleceği gibi orman kaynaklarına olan bağımlılıkları azalacağından, orman kaynaklarından yasal olmayan faydalanmalar en aza indirilmiş olacaktır. Doğal olarak bu durum, Millî Park alanı ve çevresinin

⁷² Kooperatif başkanı Hüseyin Bakar ile yapılan görüşmeden elde edilmiştir.

⁷³ Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın korunganın dönümü için 2012 yılı destekleme birim fiyatı 90 TL'dir. Bu tür çok yıllık bir bitki olduğundan 5 ya da 6 yıllık dönemler için ekimi bir kez yapılmaktadır. Buna bağlı olarak kredi desteklemeleri de her dönem için bir kez yapılmaktadır. Burada 5 yıllık dönem için hesaplama yapılmıştır.

doğasının ve biyolojik çeşitliliğinin korunmasına olumlu katkılarda bulunacaktır.

Harita 28: Araştırma Alanı Çevresi Zonlar ve Ekoturizm Açısından Önemli Alanlar, Yollar Haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b; KKTVKBK, 2012.

Alandaki bitkisel üretim ve/veya tarımsal ormancılık ile hayvancılık kadar katma değer yaratma potansiyeli olmasa da, onlar için kolay pazarlama olanakları sağlaması ve bölgenin sahip olduğu önemli potansiyel nedeniyle ekoturizm konusu gündeme gelmektedir. Bir önceki bölümde aktarıldığı üzere, araştırma alanı bu konuda oldukça önemli potansiyelleri içinde barındırmaktadır. Araştırma alanı yakınlarında tanımlanan ekoturizm açısından önemli alanlar ve yollar, Uzun Devreli Gelişme Planı'nda belirlenen zonlara göre aktarılacaktır (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b). Ekoturizm açısından önemli alanların özellikleri Üçüncü Bölüm'de aktarıldığı için burada ayrıca değinilmeyecektir.

1. Mutlak Koruma Zonu: Araştırma alanı yakınlarındaki mutlak koruma zonunda ekoturizm açısından önemli bir alan belirlenmemiştir.

2. Hassas Koruma Bölgesi (Yabanıl Bölge): Bu zonda ziyaretçilere yabanıl deneyimin yaşatılması, eğitsel amaçlı çalışmalarla birlikte Millî Park'ın ana kaynak değerlerinin tanıtımı, öneminin anlatılması ve doğa koruma konusunda bilinç artırılmasına katkı konulması hedeflenmektedir. Burası doğal değerlerin korunduğu, bilimsel ve eğitsel amaçlı çalışmalara ek olarak belirlenen yürüyüş güzergâhlarında, mağaralarda ve kanyonlarda alan klavuzu eşliğinde yürüyüşlerin yapılabildiği alanlardır. Bu zonda bir önceki bölümde özelliklerinden bahsedilen arkeolojik açıdan önemli 1. Sipahiler Mağarası ve Çevresi, 2. Odalar Yanı Uzunçarşı Geç Roma I. Derece Arkeolojik Sit Alanı bulunmaktadır. Odalar Yanı el değmemiş orman yapısı, arkeolojik kalıntıları, tarihi yolları ve milli parkın nadir yalancı maki ekosistemini barındıran bölgesidir.

Alanda Millî Park'ın yabancı özelliklerinin daha iyi algılanması ve ziyaretçiler tarafından yabancı deneyimin yaşanması amacıyla dört adet yürüyüş yolu tanımlanmıştır. Bu yürüyüş yollarının özellikleri aşağıdaki gibidir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b:20).

I. Tarihi Kiraz Yolu (Yukarı Çerçi Mahallesi- Kayacılar Köyü (Okçular Mahallesi Yürüyüş Yolu): Park'ın tampon bölgesindeki Yukarıçerçi Mahallesi'nden başlayıp Millî Park sınırlarının içinden geçerek yine tampon bölgedeki Okçular Mahallesinde son bulan, Tarihi Kiraz Yolu olarak da bilinen yürüyüş yoludur. Millî Parkın el değmemiş orman yapısı ve nadir yalancı maki ekosisteminin gözlenebileceği yürüyüş yolu yaklaşık 4,3 km uzunluğundadır.

II. Şahin Köyü-Kuşkayalar Tepesi-Odalaryanı-İğneciler Köyü YürüyüşYolu: Tampon bölgedeki İğneciler Köyü'nden başlayıp, Millî Park sınırları içindeki Odalaryanı ve sonundaki Kuşkaya Tepesi'ni aşarak tampon bölgedeki Şahin Köyü'nde son bulan yürüyüş yoludur. Millî Parkın el değmemiş sık orman dokusunun arasından ilerleyen güzergâh üzerinde Odalaryanı arkeolojik alanı bulunmaktadır. Yaklaşık 8,9 km uzunluğundadır.

III. Odalaryanı-Ayı Gölü Mevkii-Cöcü Köyü Yürüyüş Yolu: Odalaryanı'ndan başlayarak tampon bölgede Ayı Gölü Mevkii'nden geçerek Cöcü Köyü'nde biten yaklaşık 4,3 km uzunluğundaki güzergâhtır.

IV. Sipahiler Mağarası Yürüyüş Yolu: Bu güzergâh Millî Park'ın tampon bölgesinde yer alan Sipahiler Köyü'nden başlayarak ziyarete açılması öngörülen Sipahiler Mağarası'nda son bulmaktadır. Güzergâhın üzerinde, tampon bölgede

ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tesis de bulunmaktadır. Yaklaşık 1 km uzunluğundadır.

3. Sürdürülebilir Kullanım Bölgesi: Bu alanlarda tarım, hayvancılık, doğadan toplama gibi geleneksel kullanımların devam etmesi, düşük yoğunluklu rekreasyonel faaliyetlerle alanın tanıtılmasına katkı konulması, zorunlu teknik altyapı uygulamaları ile tampon bölgedeki yerleşim alanlarının temel ihtiyaçlarının karşılanması ve ekosistemin devamlılığı için gerekli restorasyon ve rehabilitasyon müdahalelerinin yapılması hedeflenmektedir. Bu zonda ekoturizm açısından önemli alanlardan Karadere Vadisi ve Çevresi, Sipahiler Köyü Civarı ve Örenbaşı Mevkii yer almaktadır. Bu alanların özellikleri aşağıdaki gibidir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b:23-24).

I. Karadere Vadisi ve Çevresi: “Özel mülkiyete konu tarım alanlarının yer aldığı, yaban hayatı özelliğine sahip, düden ve mağaraların bulunduğu, dere vejetasyonunun gözlemlenebildiği ve Arıt Havzası içinde bulunan yerleşimlere içme suyu temin eden su kaynağına sahip bölge” olarak tanımlanmaktadır.

II. Sipahiler Köyü Civarı: “Yaban hayatı ve doğal orman yapısı özelliklerine sahip bu bölgede hassas koruma bölgesinin algılanabilmesi amacıyla tur güzergâhı ve yaban hayatı gözlem kulesi” yapılması öngörülmüştür.

III. Örenbaşı Mevkii: “Arıt Havzası’nın en iyi görülebildiği bu bölgede, mevcutta yer alan yol ile Pınarsuyu’na ulaşım ve bu bölgede günübirlik kullanım alanı düzenlemesi”, araştırma alanı yakınlarında öngörülen faaliyetlerdendir.

Bu zonda Millî Park alanının daha iyi algılanması, kaynak değerlerinin korunarak tanıtılması, motorlu ve motorsuz gezi parkurlarının geliştirilmesi için tur güzergâhları belirlenmiştir (T.C. Orman ve Su İşleri bakanlığı, 2012b:25-27). Alan klavuzluğu sistemi kurularak, alan içinde gerçekleştirilecek turların alan klavuzları eşliğinde bilinçlendirme ve bilgilendirme programları hazırlanarak uygulamaya konulması Plan'da öngörülmektedir. Bu güzergâhlar aşağıdaki gibidir.

I. Karadere Vadisi Tur Güzergâhı: Park'ın Tampon bölgesinde yer alan Çöpbey'de başlayarak Millî Park sınırları içinde bulunan Karadere Vadisi boyunca devam edip Bacakkoptu Mevkii'ne ile birleşen, daha sonra Karapınar Çayırında son bulan tur güzergâhıdır. Bu güzergâh üzerinde 2 adet günübirlik kullanım alanı öngörülmüştür. Burası dere vejetasyonunun gözlemlenebildiği, yaban hayatı açısından zengin, ibrelili ve yapraklı ağaç ve çalı gruplarının oluşturduğu kompozisyonlarla görsel peyzaj değerleri bakımından da önemli bir parkurdur. Bu güzergâh üzerinde yaban hayatı gözlem noktaları oluşturulabilecektir. Karadere Vadisi Tur Güzergâhı yaklaşık 11,2 km uzunluğundadır.

II. Turanlar Köyü-Zoni Yaylası-Karapınar Çayırı-Söğütlü Köyü Tur Güzergâhı: Bu güzergâh tampon bölgedeki Turanlar Köyü'nden başlayan, Zoni Yaylası ve Karapınar Çayırını takip ederek yine tampon bölgedeki Söğütlü Köyü'nde son bulan tur güzergâhıdır. Bu güzergâhın başlangıç ve bitiş noktaları olan Turanlar ve Söğütlü Köyleri yakın çevreleri ile çok güzel bir peyzaj bütünlüğü sergilemektedir. Ayrıca mutlak koruma alanının algılanmasına, ziyaretçilerin yabanıl deneyim yaşamasına da olanak sağlamaktadır. Yaklaşık 8,2 km. uzunluğundadır.

III. Ören Köyü-Pınarsuyu Tur Güzergâhı: Ören Köyü'nün başlangıç noktası olduğu güzergâh, Millî Park sınırı dâhilindeki Pınarsuyu'nda sona ermektedir. Arıt havzasının algılanabildiği bu güzergâh üzerinde arkeolojik sit alanı da bulunmakta olup güzergâh yaklaşık 5,5 km uzunluğundadır.

IV. Fırınlı Köyü-Sipahiler Köyü Tur Güzergâhı: Bu güzergâh yaban hayatı ve doğal orman yapısı özelliklerine sahip olmakla beraber hassas koruma bölgesinin de algılanabileceği bir güzergâhtır. Güzergâh üzerinde yaban hayatı gözlem kulesi öngörülmektedir. Yaklaşık 8,3 km. uzunluğundadır.

Ayrıca Söğütlü Köyü'nde manzara seyir terası, Karadere Vadisi'nde yaban hayatı gözlem kulesi bu zonda planlanan faaliyetler arasında yer almaktadır.

4. Kontrollü Kullanım Bölgesi: Bu zonda ziyaretçilerin rekreasyon faaliyetlerinin kontrolü, düzenlenmesi ve yöre halkına ekonomik ve sosyal katkısı olması için gerekli altyapıların oluşturulması, Millî Park'ın tanıtımının yapılması için gerekli tesislerin kurulması hedeflenmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde ilk önce, Arıt Yöresi'nde gerçekleştirilmesi öngörülen doğa koruma ve kırsal kalkınmaya yönelik çalışmaların tek elden yürütülebilmesi için, Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Kurulu'nun oluşturulmasına ilişkin değerlendirmeler yapılacak, öneriler sunulacaktır. Daha sonra ise çıkarılan sonuçlar ve tavsiye edilen öneriler sıralanacaktır. Fakat Kurul önerisini detaylandırmadan önce tampon zon yönetimine yönelik birkaç hatırlatmanın yapılmasının faydalı olacağına inanılmaktadır. Evrensel anlamda anlaşmalar yoluyla genel kabul görmüş, iyi tanımlanmış kavramların olmaması nedeniyle tampon zonların belirlenmesi ve yönetilmesi konusunda çok farklı uygulamaların olduğu bildirilmektedir (Ebregt ve Greve, 2000:21-22). Ancak tampon zonların korunan alanların içinde tanımlanması durumunda, mutlak koruma zonu ve tampon zonu korumanın kolaylaşması yanında alan yönetiminin tek elden yürütülmesi konusundaki uygulamaların ortak olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda tampon zonlar korunan alan sınırları içinde de yer alsa, dışında da belirlense yönetim açısından bazı zorluklarının olduğundan bahsedildiğini aktarmak gerekir (Ebregt ve Greve, 2000:22). Tampon zon, korunan alan sınırları içinde tanımlandığı takdirde yetki, korunan alan yöneticilerinde olacaktır. Bu alanlarda kırsal kalkınma ve sosyo-ekonomik faaliyetlere izin verilecekse, koruma hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından bu durumun iyi bir yaklaşım olmadığı bildirilerek sıklıkla, korunan alan yöneticilerinin kırsal kalkınma programlarına dâhil edilmemeleri gerektiğinin tartışma konusu yapıldığı vurgulanmaktadır. Tam tersi şekilde tampon zonlar korunan alanlar dışında tanımlandığı durumda ise, doğa koruma yetkilileri tampon zonların belirlenmesi ve

yönetilmesinde sınırlı yetkiye sahip olabilmektedir. Bu durum ise sosyo-ekonomik gelişmeyi önceleyen bakış açısından sorun olarak görülmezken, tüm kaynakların planlanması ve bu planların uygulanması açısından efektif bulunmamaktadır (Ebregt ve Greve, 2000:22). Bu durumda çözüm, her alan için uygulanabilecek hazır şablonlar aramakta değil, her bir alan özelinde farklı çözümler üretmekte görülmelidir.

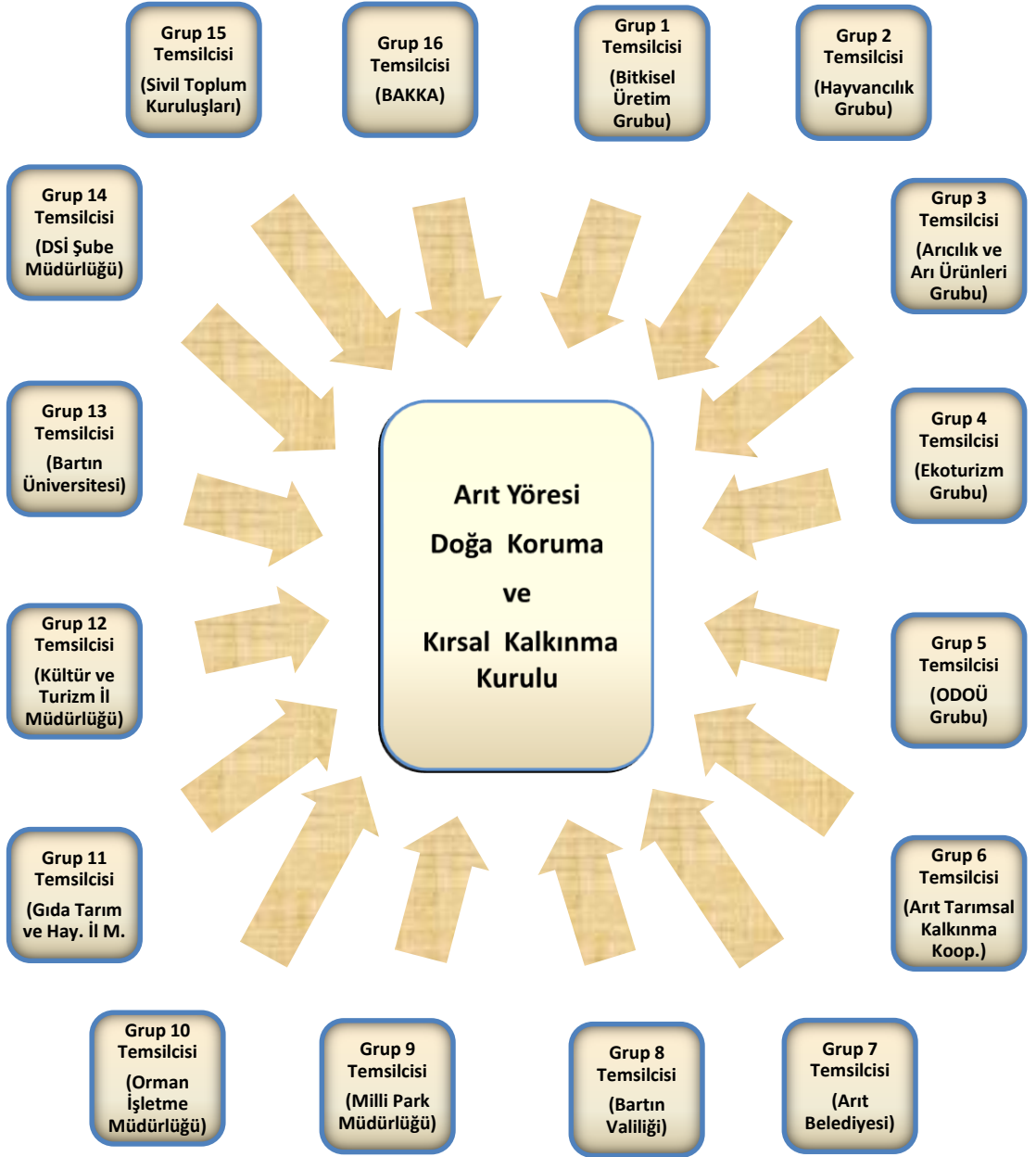
Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Kurulu: Önceki bölümlerde yapılan değerlendirmelerde; son zamanlarda sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi, katılım, iyi yönetişim, bütüncül bir yönetim modeli oluşturulması gibi kavramların doğa koruma, doğal kaynakların yönetimi ve kırsal kalkınma politikalarını şekillendirmeye başladığı üzerinde durulmaktadır. Çünkü yerel katılım ve sahiplenmenin olmadığı kırsal kalkınma ve doğa koruma programları başarılı olamamaktadır. Bu nedenle çalışma alanında gerçekleştirilecek doğa koruma ve kırsal kalkınmaya ilişkin proje ya da programlarda; kamu ve kamu dışı kurum ve/veya kuruluşların, yerel paydaşların işbirliğine gitmesi, aktif görev alarak sorumlulukları paylaşması gerekmektedir.

Arıt Yöresi'nde, doğaları gereği bir arada anılması gereken doğa koruma ve kırsal kalkınmaya ilişkin tüm faaliyetlerin bütüncül bir bakış açısıyla birlikte düşünülmesi, tek bir yönetim erki tarafından planlanarak gerçekleştirilmesi pek çok açıdan önemli görülmektedir. Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Kurulu'nun en önemli görevlerinden bir tanesi, Arıt Yöresi için tüm köyleri kapsayan bir Kırsal Kalkınma Eylem Planı'nın yapımını gerçekleştirmektir. Kurul'un

görevi, Eylem Planı'nın öngördüğü faaliyetlerin uygulamasına katılmak, uygulama sırasında çıkabilecek sorunları çözümlenektir. Kurul'un diğere önemli bir görevi ise, çalışma alanındaki ve Millî Park'taki doğal kaynak değerlerinin korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve kamu kurumları ile işbirliği yapmaktır. Ayrıca bu konuda yöre insanında farkındalık yaratmaktır. Bu görevleri yerine getirirken aynı zamanda Millî Park'ın ve alanın yurt içinde ve dışında tanıtılmasına yönelik faaliyetlere katılmaktır, Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında yapılan uzun devreli gelişme planının uygulanmasını izlemektir.

Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Kurulu 16 adet çalışma grubunun temsilcilerinden oluşur. Zaman içerisinde oluşabilecek ihtiyaçlara göre grup sayısı azaltılabilir veya artırılabilir. Kurul'un başkanı temsilcilerin içinden oylamayla, 3 yıllığına, en fazla 2 dönem için seçilir. Kurul ve çalışma grupları en az 6 ayda bir kez toplanır. Başkan isterse Kurul'u olağanüstü toplantıya çağırabilir. Kurul kararlarını oy çokluğuyla alır.

Şekil 4: Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Yönetişim Yapısı Önerisi

Arıt Yöresi Doğa Koruma ve Kırsal Kalkınma Kurulu'nu Oluşturan Çalışma

Grupları: Bu kurulda aşağıda verilen çalışma gruplarını temsil eden üyeler bulunmaktadır. Kurul için önerilen çalışma grupları ve çalışma alanları aşağıdaki gibidir.

Grup 1(Bitkisel Üretim Grubu): Bu grubun görevi, araştırma alanı içerisindeki yöre insanının bitkisel üretime yönelik olan sorunlarını belirlemek, kendi çözümlerini üretmektir. Kırsal kalkınma eylem planının yapımı sırasında aktif bir şekilde yer alarak, tüm üyeleriyle birlikte oluşturdukları görüşlerini plana yansıtmaktır. Plan'ın uygulanmasını ve sonuçlarını izlemektir. Gruba bitkisel üretim yapan herkes katılabilir. Grup temsilcisini kendisi seçer.

Grup 2 (Hayvancılık Grubu): Bu grubun görevi, araştırma alanı içerisindeki yöre insanının hayvansal üretimine ilişkin sorunlarını belirlemek, kendi çözümlerini üretmektir. Kırsal kalkınma eylem planının yapımı sırasında aktif bir şekilde yer alarak, tüm üyeleriyle birlikte oluşturdukları görüşlerini plana yansıtmaktır. Plan'ın uygulanmasını ve sonuçlarını izlemektir. Gruba hayvancılık yapan herkes katılabilir. Grup temsilcisini kendisi seçer.

Grup 3 (Arıcılık ve Arı Ürünleri Grubu): Bu grubun görevi, araştırma alanı içerisindeki yöre insanının arıcılık ve arı ürünleri ile ilgili sorunlarını belirlemek, kendi çözümlerini üretmektir. Kırsal kalkınma eylem planının yapımı sırasında aktif bir şekilde yer alarak, tüm üyeleriyle birlikte oluşturdukları görüşlerini plana yansıtmaktır. Plan'ın uygulanmasını ve sonuçlarını izlemektir. Gruba arıcılık ile uğraşan herkes katılabilir. Grup temsilcisini kendisi seçer.

Grup 4 (Ekoturizm Grubu): Bu grubun görevi, araştırma alanında henüz başlangıç aşamasında olan ekoturizm, kırsal turizm, tarımsal turizm gibi turizm çeşitlerinin potansiyellerinin belirlenmesi konusunda çalışmalar yapmak, öneriler geliştirmek ve görüşlerini kırsal kalkınma eylem planına yansıtmaktır. Gruba ekoturizm ile uğraşan herkes katılabilir. Grup temsilcisini kendisi seçer.

Grup 5 (Odun Dışı Orman Ürünleri Grubu): Ormandan odun dışında elde edilen bütün ürünler olarak tanımlanan odun dışı orman ürünlerinin üretimi, işlenmesi, pazarlanması ve markalaşması konusunda çalışmalar yapmak bu grubun görevleri arasındadır. Diğer bir görevi ise kırsal kalkınma eylem planı sürecinde aktif bir şekilde yer almaktır. Bu işle uğraşan herkes gruba katılabilir. Temsilcisini grup üyeleri seçer.

Grup 6 (Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi): Araştırma alanında gerçekleştirilecek olan her türlü bitkisel, hayvansal üretim ve ekoturizm konusunda üyelerinin ihtiyaçlarını belirlemek, ihtiyaçların giderilmesine çalışmak, ürünlerin işlenmesi, pazarlanması, markalaşması yönünde çaba sarf etmek bu grubun görevlerindedir. Görüş ve önerilerinin kırsal kalkınma eylem planında yer almasını sağlamak diğer görevleri arasındadır. Kooperatifin temsilcisi, kooperatifin başkanıdır.

Grup 7 (Arıt Kasabası Belediyesi): Belediye'nin görevi, altyapı çalışmaları yapmak, tesislerin yapımı sırasında kolaylaştırıcı olmak, bölgede üretilen ürünlerin işlenmesi, pazarlanması ve markalaşması için çalışmalarda bulunmaktır. Yurt içinde ve yurt dışında yörenin ve Millî Park'ın tanıtımı çalışmaları içerisinde aktif olarak yer almaktır. Belediyenin temsilcisi, belediye başkanıdır.

Grup 8 (Bartın Valiliği): Valiliğin görevi, kırsal kalkınma eylem planında görev alacak kurum ve kuruluşlar arasındaki eşgüdümü sağlamak, alanın yurt içi ve yurt dışındaki tanıtımında yer almak, kırsal kalkınmaya ve yörenin doğasının korunmasına yönelik stratejiler geliştirmek, kırsal kalkınma eylem planı sürecinde aktif bir şekilde yer almaktır. Temsilcisi Bartın valisidir.

Grup 9 (Küre Dağları Millî Parkı Müdürlüğü): Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi çerçevesinde, Küre Dağları Millî Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı'nın uygulanmasını sağlamak, kırsal kalkınma eylem planı sürecinde aktif bir şekilde yer almak Millî Park Müdürlüğü'nün görevleri arasındadır. Aynı zamanda Park Müdürlüğü'nün diğer bir görevi ise, doğa korumanın önemi ve sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi konusunda yöre insanında farkındalık oluşumuna katkıda bulunmaktır. Temsilcisi millî park müdürüdür.

Grup 10 (Bartın Orman İşletme Müdürlüğü): Araştırma alanında yer alan insanların ormancılık ile ilgili sorunlarına çözüm aramak, yöre insanlarıyla ve diğer kurumlarla birlikte ortak girişimlerde bulunmak, kırsal kalkınma eylem planının yapımı ve uygulanması sırasında aktif olarak yer almak Orman İşletme Müdürlüğü'nün görevleridir. Müdürlüğün görevleri arasında ormancılık ve sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi konusunda yöre insanlarında farkındalık yaratmak da vardır. Temsilcisi orman işletme müdürüdür.

Grup 11 (Bartın Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü): İl Müdürlüğü'nün görevi, araştırma alanındaki tarımsal sorunlara çözüm aramak, eğitim-yayım hizmetlerinde bulunmak, teknik destek sağlamak, kırsal kalkınma eylem planı sürecinde aktif bir şekilde yer almaktır. Temsilcisi il müdürüdür.

Grup 12 (Bartın Kültür ve Turizm İl Mdrlg): Araştırma alanındaki ve Millî Park'taki doğal, kültürel ve tarihi değerlerin korunmasını sağlamak, tanıtımını yapmak, yöre insanında bu değerlerin önemi ve korunması konusunda farkındalık yaratmak İl Mdrlg'nn görevleridir. Temsilcisi il müdürüdür.

Grup 13 (Bartın niversitesi): Üniversite'nin görevi, araştırma alanında uygulanacak olan kırsal kalkınma eylem planının bilimsel esaslara dayalı bir Şekilde yapılmasını sağlamak, yörenin doğasının önemi ve korunması konusunda yöre insanlarında farkındalık oluşturmak işin eğitim Őalıřmalarında yer almaktır. Toplum bilimci ve doğa bilimci akademisyenlerden oluşur. Temsilcisini yeleri seÇer.

Grup 14 (Bartın Devlet Su İşleri Şube Mdrlg): Şube Mdrlg'nn görevi, alandaki Őalıřma konusuyla ilgili sorunlara Őzm aramaktır. Görevini yerine getirirken uygulamalarının doğa koruma ilkeleriyle Őeliřmemesine dikkat etmeli, yöre insanların katılımcılığını esas almalıdır. Kırsal kalkınma eylem planı sürecinde aktif bir Şekilde yer almalıdır. Temsilcisi Şube müdürüdür.

Grup 15 (Sivil Toplum Kuruluşları (STK)): STK'ların görevi, yöre insanlarında kırsal kalkınma ve doğa korumanın önemi konusunda farkındalık oluşturmak ve geliştirmektir. Kırsal kalkınma eylem planı sürecinde aktif bir Şekilde yer almaktır. Temsilcisini yeleri seÇer.

Grup 16 (Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)): Ajansın görevi, kırsal kalkınma eylem planı yapımı sürecine teknik ve finansal katkı sağlayarak aktif bir Şekilde katılmaktır. Bir yesi ajansı temsil eder.

Artı Yöresi işin önerilen yönetişim yapısı dikkatlice incelendiğinde, bu yapının bütün korunan alanların tampon zonlarında birebir uygulanamayacağı

anlaşılmaktadır. Çünkü her bir alanın doğal ortam potansiyelleri ve insan kaynağı farklı olacaktır. Doğal olarak önerilecek faaliyetler ve paydaşlar da farklılaşacaktır. Fakat korunan alanların dışında oluşturulacak tampon zonlarda bu tür kurulların oluşturulması yoluyla, doğa koruma ve kırsal kalkınma faaliyetleri ile uğraşan bütün paydaşlar bir araya getirilebilecek, paydaşların ortak iradesiyle tek bir organizasyon bünyesinde yönetim gerçekleştirilebilecektir.

Yukarıda ifade edilen kırsal kalkınma ve ekoturizm potansiyelleri ile önerilen yönetim yapısı dikkate alınarak araştırma alanı için sonuçlar çıkarılmış, öneriler geliştirilmiştir.

Araştırma Alanı İçin Öne Çıkarılan Sonuçlar ve Tavsiye Edilen Öneriler Şunlardır:

- Araştırma alanının önemli bir kısmı topografik açıdan yarı kapalı havza özellikleri taşıdığından ve köyler birbirine benzer özelliklere sahip olduğundan tamamı birlikte değerlendirilmiştir. Aynı şekilde araştırma alanının doğal ve kırsal kalkınma potansiyelleri de birlikte ele alınmıştır. Bu bağlamda önerilen yönetim şeması kapsamında araştırma alanı köyleri bir havza olarak değerlendirilerek, katılımcı bir anlayışla Kırsal Kalkınma Eylem Planı oluşturulmalıdır (Coşgun, 2009). Bu Plan'da her bir köye özgü sosyo-ekonomik, doğal ve kırsal kalkınma potansiyelleri ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Tez'de önerilen faaliyetler için hangi köylerin sosyo-ekonomik yapılarının çok daha uygun olduğu ortaya konmalı, öncelikle hangi

köylerden projelendirme çalışmalarına başlanması gerektiği belirlenmeli, hangi köyde hangi bitkisel üretim ve/veya tarımsal ormancılık faaliyetinin hangi alanda yapılacağı detaylı bir şekilde ortaya konulmalıdır. Tüm bu faaliyetler, Kırsal Kalkınma Eylem Planı dâhilinde bir takvime bağlanarak yürütülmelidir.

- Araştırma alanı köylerinde bitkisel üretim ve hayvancılık, daha önceki bölümlerde üzerinde durulduğu üzere potansiyellerinin son derece altında ve geçimlik tarzında gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda araştırma alanının doğal ve sosyoe-konmik özellikleri bir arada düşünüldüğünde Menteşpəri, Yukarışeyhler ve Balatt'ta örtü altı yetiştiriciliği, fidan üretimi, mantar yetiştiriciliği, sebze üretimi gibi bitkisel üretim teknikleri öne çıkarılabilir. Turanlar, Kumaçorak, Aydınlar, Söğütlü, Darıören, Şahin, Karaköşeyhler'de ise tarla bitkileri yetiştiriciliği gibi bitkisel üretim teknikleri ve büyükbaş yetiştiriciliği geliştirilebilir. Bu köylerin bitkisel üretim ve hayvancılık potansiyelleri mümkün olduğunca optimuma yaklaştırılmalı, ürünler işlendikten sonra katma değeri arttırılmış şekilde pazarlanabilmesi için yörede bulunan tek kooperatif olan Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi aracılığıyla gerekli olan eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır. Gerekli olan tesisler için kredi destekleri sağlanmalıdır.
- Araştırma alanının Şahin, Kayacılar ve Karaköşeyhler Köyleri'nde günümüzden yaklaşık 30-35 yıl öncesine kadar ahşap işçiliği ile basit ev aletleri yapıldığı (kepçe, kaşık, yayık, çanak, hamur açma tahtası gibi) yöre

sakinleri tarafından dile getirilmektedir. Ahşap işçiliği ile ilgili çalışmalar bu köylerde teşvik edilebilir, yapılacak planlama çalışmalarına dâhil edilebilir.

- Araştırma alanı köylerinde iyi tarım ve organik tarım uygulamaları konusunda yeterli bilinç ve uygulama bulunmamaktadır. Bu alanda yapılacak bitkisel üretim ve hayvancılığa ilişkin faaliyetlerin; 07.12.2010 tarihli 27778 sayılı Resmî Gazete ile yürürlüğe giren İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik ile bu yönetmelik hükümleri doğrultusunda 2011 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan Bitkisel Üretimde İyi Tarım Uygulamaları Kriterleri Genelgesi ve Hayvansal Üretimde İyi Tarım Uygulamaları Kriterleri Genelgesi doğrultusunda gerçekleştirilmesi teşvik edilmelidir. Yöre halkı ve Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile ilişkiler bu bağlamda geliştirilmelidir. Sonraki yıllarda ise organik tarım potansiyelleri araştırılmalı ve uygun olan yerler için gereken destekler sağlanmalıdır.
- Üçüncü Bölüm’de ülkemizde var olan bal üretimi açısından dominant karakterli 50–60 türden (Sorkun, 2010:47) 22 adedinin bölgede doğal olarak bulunduğu kaydedilerek listesi verilmiştir (Vural,2003; Sorkun, 2008:11–325). Bu türlerin korunmasına ve arı bahçeciliği uygulamalarında kullanılmasına yönelik tedbirler geliştirilmelidir.
- Küre Dağları Millî Parkı’nın Avrupa’nın en seçkin korunan alanlarından oluşan PAN Parks’a (Korunan Alanlar Ağı Parkları), 23 Nisan 2012 tarihi itibariyle 13. Park olarak katılımı onaylanmıştır (Lise, 2012:35). Bu katılımdan sonra iki yıl boyunca yapılacak olan ulusal ve uluslararası tanıtımla birlikte 2010 yılında 12.000 (park alanı için 5.000, tampon zon için

7.000) olan ziyaretçi sayısının 2014 yılında 27.000'e, 2015 yılında ise 36.000'e ulaşacağı varsayılmaktadır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010c:9). Bu konuda öngöründe bulunmanın çok kolay olmadığı bildirilmekle birlikte, Park'ın 2010 yılındaki ziyaretçi sayısının sonraki yıllarda 10 katına kadar çıkma potansiyelinin olduğu şeklinde değerlendirmeler yapılmaktadır (T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2010c:9). Önceki bölümlerde detayları verilen alanın doğal ve tarihî kaynak değerleri düşünüldüğünde, yerel, bölgesel ve ulusal plan ve programlarda ekoturizm potansiyelinin geliştirilmesine yönelik değerlendirmeler göz önüne alındığında, bu duruma Bartın'ın Ankara (283 km.) ve İstanbul (420 km.) gibi iki metropol kentin ortasında yer alışı da eklendiğinde, ulaşılabilirliği söylenen ziyaretçi sayısının çok da ulaşamaz olmadığı değerlendirilmektedir. Bu durum bölgenin turizm potansiyeli açısından olumlu bir şey olarak değerlendirilirken, aynı zamanda doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi açısından, eğer iyi planlanamazsa, bir tehdit olarak da düşünülebilir. Bu bağlamda gerekli incelemeler uygun metodoloji ile yapılarak taşıma kapasitesinin aşılmasını sağlayıcı önlemler alınmalıdır (Anonymous, 2002; Eagles, Paul F.J. vd., 2002). Ayrıca Millî Park'ın PAN Parks ağına katılımı süreci, üretilen ürünlerin marka değeri kazanmasına olumlu katkı yaparken, ziyaretçi artışı ise ürünlerin pazar sorununun çözümüne yardımcı olabilecektir. Diğer yandan alanda yürütülecek bitkisel üretim ve hayvancılık konularında da taşıma kapasitesinin aşılmasına özen gösterilmelidir.

- Gerçekleşmesi muhtemel yukarıda bahsedilen bu olumsuzluklardan kaçınmak için, Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi

belgelerinde önerilen ekoturizm faaliyetleri, yöre insanları ile işbirliği içerisinde bir plan dâhilinde takvime bağlanarak uygulamaya konulmalıdır. Bu bağlamda yörenin turizm potansiyeli bir fırsat olarak değerlendirilmeli, ürünlerin sertifikalandırılması, markalaşması ve pazarlanması konularında yöre halkı ve Arıt Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi desteklenerek katma değer artırıcı önlemler alınmalıdır. Diğer yandan Coğrafi İşaretler⁷⁴ kapsamında mümkün olduğu takdirde ürünler kayıt altına alınarak kırsal kalkınmaya olan katkısı en yüksek miktara çıkarılmalıdır (Kan ve Gülçubuk, 2008). Alanda gerçekleştirilecek tüm faaliyetlere yerel halkın eğitimi ve bilinçlendirilmesi mutlaka dâhil edilmelidir.

- Araştırma alanı köylerinin tamamında bitkisel üretime yönelik yaban domuzu zararı ortak sorun olarak algılanmaktadır. Bu sorunun çözümü için yaban domuzlarının predatörleri olan yırtıcı büyük memeli türleri (kurt, boz ayı vb.) etkin bir şekilde korunmalıdır. Diğer yandan yöre köylülerine ek gelir sağlama potansiyeli olan av turizmi faaliyeti (yaban domuzuna yönelik olarak), sürdürülebilir avcılık ilkelerine sadık kalmak kaydıyla önerilebilir.
- Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından Arıt Kasabası ve mahallelerinde 28 adet ahşap ev korunması gereken taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Belediye sınırı dışındaki köylerde de 50 adet ahşap evin tescil edilmeye uygun olduğu ifade edilmektedir (Kuşçu, 2012). Diğer yandan belirlenen tur güzergâhlarının

⁷⁴ Coğrafi İşaretler belirli bölgeden kaynaklanan bir ürünü tanımlayan ya da kalitesi, ünü veya diğer karakteristik özellikleri bakımından coğrafi kaynağına atfedilen, bir bölgeyi temsil eden sınai mülkiyet hakkıdır (Ilıcalı, 2005'den akt. Kan ve Gülçubuk, 2008:59). Bir işaretin Coğrafi İşaret olarak nitelendirilmesi için her şeyden önce bazı unsurları taşıması gerekmektedir. Bu unsurlar; 1.Ürün, 2.Belirli bir coğrafya, 3.İşaret, 4.Ürünün belirli bir karakteristik taşıması ve 5.Ürünün karakteristik özelliği ile coğrafi kökeni arasında ilişki olmasıdır (Kan ve Gülçubuk, 2008:59-60).

başlangıç ve bitiş yerlerinde yer alan köyler, “Ekoturizm Örnek Köyü” olarak belirlenmiştir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012b). Bu bağlamda araştırma alanında yer alan ve ekoturizm örnek köyü olarak belirlenen Turanlar, Söğütlü, Çöpbey, Ören, Şahin, Cöcü ve Kayacılar Köyleri’nden başlanmak üzere geleneksel mimari yapılar korunmalı, tescili yapılan bu ahşap evler restore edilerek ev pansiyonculuğuna uygun hale getirilmeli, bunun için gerekli olan destekler sağlanmalıdır. Aynı zamanda bu köylerde, üretilen yöresel ürünlerin ve hediyelik eşyaların pazarlanması için alanlar oluşturulmalıdır.

Fotoğraf 9: Yöreye Ait Ahşap Ev Örnekleri (E. Özudoğru, 2012).

Fotoğraf 10: Yöreye Ait Ahşap Ev Örnekleri (E. Özüdoğru, 2012).

- Türkiye’de sağlık turizminin bir parçası olan, arıcılık ürünleriyle ve arılarla tedavi olarak bilinen apiterapi hizmetlerinin yaygınlaşabileceği öngörülmektedir (Öter, 2010:35). Bu amaçla işletmeler bazında değil, bölge bazında turizm konsepti geliştirmek ve marka haline gelmek önemli görülmektedir. Bu bağlamda Tez’de önerilen tarımsal ormancılık uygulamalarının gerçekleştirilmesi ve Millî Park’ın marka değeri ile birlikte değerlendirilmesi durumunda araştırma alanı, bu özelliği ile birlikte öne çıkabilir, önemli bir apiterapi merkezi hâline gelebilir. Bu bağlamda turizm sektörü ile bitkisel ve hayvansal üretim sektörlerini bir araya getirebilecek olan araştırma alanının apiterapi hizmetleri potansiyeli iyi değerlendirilebilir, bunun için yöre halkına gerekli teknik ve malî destekler sağlanabilir.

- Araştırma alanında turizmi olumsuz yönde etkileyebileceği dşnlen kanalizasyon altyapısı sorununun bir an önce halledilmesi, evsel atıkların düzenli olarak toplanması ve çarpık yapılaşma sorununun ortadan kaldırılması yöre turizmi açısından önemli görülmektedir. Bu bağlamda merkezi ve yerel idareler zaman kaybetmeden bu sorunların czmne yönelik tedbirler almalıdır.

Fotoğraf 11: Arıt Beldesi'nden arpık Yapılaşma rneği (E. Özüdoğru, 2012).

Fotoğraf 12: Doğaya Uygun Olmayan Yapılaşma Örneği (E. Özüdoğru, 2012).

- 2011 yılında Orman Genel Müdürlüğü altında Orman ve Köy İlişkileri Dairesi Başkanlığı (ORKÖY) olarak yapılandırılan mülga Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY) aracılığıyla araştırma alanı köylerinin tamamı için 1990 – 2007 yılları arasında yardımlar gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede toplam 26 ünite süt sığırcılığı, 1990 yılında 5 ünite arıcılık ve 2009 – 2011 yılları arasında toplam 152 ünite güneş enerjisi kurulumu yardımı yapılmıřtır⁷⁵. Yöre insanları arasında ORKÖY aracılığıyla kullanılan bu kredilerin yetersizliğiyle birlikte verimliliği hakkında da tartişmalar yapılmaktadır. Bu kredilerin araştırma alanının tamamını kapsayacak olan kırsal kalkınma planlamalarının bileşenlerinden birisi haline getirilmesi, destek verimliliğini çok daha fazla artıracaktır. Bu bağlamda ORKÖY

⁷⁵ Bartın Orman İşletme Müdürlüğü arşivlerinden elde edilmiştir.

çalışmaları da alanda önerilen Kırsal Kalkınma Eylem Planı'nın konu başlıklarından birisi olmalıdır.

- Araştırma alanı köylerinin hemen hemen tümünün ormanlarında az ya da çok ıhlamur ve kestane ağaçları bulunmasına karşın, Bartın Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait silvikültür planlarında bu alanlar için odun dışı orman ürünleri (ODOÜ) olarak tanımlanan ıhlamur ağaçlarının çiçeğinden ve kestane ağaçlarının meyvesinden faydalanmaya yönelik bir planlama bulunmamaktadır. Alanın, Millî Park'ın tampon zonunda yer alışı da göz önünde bulundurularak bu durum yeniden değerlendirilebilir.
- Araştırma alanında yöre insanlarıyla yapılan tüm görüşmelerde hemen hemen hepsinin Millî Park hakkında olumlu görüşler belirttikleri gözlenmiştir. Park'ın yöre insanlarına iş olanağı yaratacağı ve işsizliğin azalacağı, ekoturizm fırsatının doğacağı, ürettikleri ürünlerin pazarlanmasını kolaylaştıracağı şeklinde değerlendirmeler yapılmaktadır. Pansiyonculuk, ekoturizm, alan rehberliği, peynir yapımı, ürünlerin pazarlanması, organik tarım, arıcılık, meyvecilik, seracılık, ahşap işlemeciliği, el sanatları ve doğa korumaya ilişkin bilinçlendirme konularında park yönetiminden yardım beklenmektedir. Fakat şu ana kadar park yönetiminden bu konularda yeterli desteğin görülemediği de eklenmektedir.
- Kalkınma literatüründe kadınların ve çocukların en dezavantajlı gruplar olduğunu kaydeden Gülçubuk (2008b:41), bu durumun nedenleri arasında, kadınların yaptıkları işin daha az değerli ve daha az saygın kabul edilmesini, ülkeler çapında yapılan değerlendirmelerde ve kayıtlarda daha az kayda değer görülmesini, kadınların üretimdeki kaynaklara erkeklere oranla daha az

erişimini ve negatif ayrımcılığı göstermektedir. Dezajantajlı durumlarının değiştirilmesi için 1980’li yılların sonundan günümüze kadar kadınlar, kalkınma çabalarının önemli bir bileşeni olarak kabul edilmiştir (Gülçubuk, 1999:38). Gülçubuk’un (1999:38) aktardığına göre, günümüzde Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar, kamu kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar kadınların kırsal kalkınma süreçlerinde hedef grup olarak kabul edilmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır. Çünkü tarımsal üretimin önemli bir bölümünü gerçekleştiren kırsal kadının kırsal kalkınma açısından büyük önemi olduğu ifade edilmektedir.

Ülkemizde kırsal bölgelerin temel uğraşısı olan tarımsal üretimde kadın emeğinin % 50’lere varan oranlarda rol oynadığını bildiren Gülçubuk (2012a:43), bu duruma karşın kadınların pazarlama ve girişimcilik açısından çok zayıf ve geri durumda olduğunu da eklemektedir. Bu durumu devletin resmî kurumları da teyit etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) Nisan 2012 Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları’na göre, toplam istihdam içerisinde tarım sektörünün oranı % 24,4’tür. Yine bu anket sonuçlarına göre tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler sektörü birlikte değerlendirildiğinde istihdam edilen erkeklerin % 18,5’i, kadınların ise % 38,5’i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu sonuçlar Gülçubuk (2012b:43) tarafından, tarımda çalışan kadınların erkekleri geçmeye başladığı, tarımın kadınsallaşması kavramının ülkemiz için de geçerli olmaya yöneldiği şeklinde yorumlanmaktadır. Yazar’a göre diğer sektörler istihdam olanakları yaratamayınca tarım en önemli dayanak olmaktadır.

Kadının gerek kalkınma sürecine katılımında, gerekse kalkınmadan eşit olarak yararlanmasında sosyal, kültürel ve ekonomik hedeflerin birlikte belirlenmesinin başarıya ulaşmaya yardımcı olacağını belirten Gülçubuk'a (1999:39) göre yapılması gereken, kırsal kalkınmada kadına daha aktif rol verilmesi, katılımının ve örgütlenmelerinin sağlanması, eğitimlerinin gerçekleşmesi için destek verilmesidir. Doğa korumaya ve kırsal kalkınmaya yönelik olarak alanda uygulanacak plan, proje ve programlarda kadınlar en önemli bileşenler olarak kabul edilmeli, yukarıda belirtilen durumlar göz önünde tutulmalı, onlara yönelik olarak belki de pozitif ayrımcılık uygulanmalıdır.

Fotoğraf 13: Evsel Atıkların Millî Park Girişinde Dereye Bırakılmasına Örnek (E. Özüdoğru, 2012).

Buraya kadar yapılan tüm değerlendirmeler bir arada dūşünülerek Türkiye doğasının korunması ve kırsal yoksulluğunun azlatılması için öneriler geliştilmeye çalışılmıştır.

Türkiye Korunan Alanlar Tampon Zonları İçin Yapılan Değerlendirmeler ve Geliştirilen Öneriler Aşağıda Sıralanmaktadır:

- Doğa koruma konusunda çalışan kurum, kuruluş ve kişilerin hemen hemen hepsinin koruma prensiplerinin uygulanması noktasında mutabık kaldıkları, bazı ÷lkelerde tanımlamaları yasal olarak yapılan (Ebregt ve Greve, 2000:22) korunan alan sınırları dışında belirlenen tampon zon kavramı ile ÷lkemiz doğa korumacılığının 1999 yılında Küre Dağları Millî Parkı'nın ilânı sırasında tanıştığı bilinmektedir (T.C. Orman Bakanlığı, 1999). Bazı yazarlarca Türkiye'nin küresel olarak en büyük öneminin biyolojik çeşitliliğimizden kaynaklandığı bildirilmektedir (Kışlalıoğlu ve Berkes, 1992:15). Bu bağlamda tampon zon kavramı, Türkiye biyolojik zenginliğinin güvenceye alınması için doğa koruma mevzuatının bir parçası hâline getirilmeli, belirlenmesi ve yönetimine dair gerekli tanımlamalar yapılmalıdır.
- 2010 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun % 23,7'si korunan alanların pek çoğunun yer aldığı, aynı zamanda bitkisel üretim ve hayvancılığın büyük ölçüde gerçekteştirildiği belde ve köylerde ikamet etmektedir⁷⁶. Korunan alan sınırları dışında tampon zonlar belirlendikten sonra, ikinci aşama olarak

⁷⁶ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Veritabanı'ndan elde edilmiştir.

korunan alanlara sosyal baskıların yoğun olduğu yerlerden başlamak üzere, her bir alanın özelliğine göre bir yönetim yapısı geliştirilerek kırsal kalkınma eylem planlarının hazırlanması ve uygulamaya yansıtılmasının önemi ortadadır. Bitkisel üretim ve hayvancılığın en önemli unsurları olduğu bu uygulamaların kırsal yoksulluğun azaltılması (Gülçubuk, 2004) ile, Türkiye biyolojik çeşitliliğinin korunmasını güvenceye almak açısından çok olumlu sonuçlar doğuracağı şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. Bu bağlamda Türkiye'nin doğa korumacı ve/veya kırsal kalkınmacı kurum ve kuruluşlarının zaman yitirmeden bu konuları gündemine almasının ertelenemez bir görev olduğu değerlendirilmektedir.

- Tampon zon kavramı resmî olarak Türkiye doğa korumacılığı mevzuatında yer almadığı durumda dahi, tampon zon prensiplerinin uygulanması konusunda mevzuat açısından herhangi bir sınırlayıcılığın olmadığı düşünülmektedir. Bu bağlamda korunan alan sınırları içinde yer alan mutlak koruma bölgesi ile hassas koruma bölgesi dışındaki alanlarda, korunan alanın yönetiminden sorumlu kurumun öncülüğünde kırsal kalkınma eylem planları hazırlanabilir ve uygulanabilir.
- Kırsaldan kente göçün doğal bir sonucu olarak Türkiye'nin çoğu yöresinde, özellikle Karadeniz Bölgesi'nde miktarı bilinmemekle birlikte, arazi gözlemlerine dayanarak, önemli oranda terk edilmiş, atıl durumda olan tarım alanlarının bulunduğu tahmin edilmektedir. Toprak verimliliğinin düşük olduğu veya atıl tarım arazilerinin yoğun bulunduğu alanlarda tarımsal ormancılık (agroforestri) uygulamaları önemli bir uygulama alanı bulabilir. Tarımsal ormancılık uygulamaları yoluyla geliştirilecek kırsal kalkınma

projeleri ile kentten kıra tersine göç başlayabilir, Türkiye kentleri üzerindeki sosyal ve ekonomik baskı azaltılabilir. Bu bağlamda öncelikle Karadeniz Bölgesi'nden başlamak üzere bu alanlar tespit edilebilir, haritaları hazırlanabilir ve kurumlararası işbirliği ile projelendirme çalışmalarına başlanabilir.

- İyi tarım uygulamalarının ve organik tarımın çevre, insan ve hayvan sağlığı açısından, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir gıda güvenliği yönünden yararları bilinmektedir. Bu bağlamda Türkiye korunan alanlarında belirlenecek tampon zonlarda iyi tarım uygulamaları teşvik edilerek desteklenebilir ve organik tarım potansiyeli olan yerlerin tespiti yapılabilir. Organik tarım ve hayvancılığa uygun olan yörelerde geçiş için gerekli destekler sağlanabilir.

Ek – 1: SOSYO-KÜLTÜREL, EKONOMİK YAPI ARAŞTIRMA ve MİLLİ PARKI DEĞERLENDİRME FORMU

Köyün adı :

Tarih :

Görüşme mekânı :

Görüşme yapılan kişi :

Telefon numarası :

DEMOGRAFİK YAPI:

- 1- a. Toplam köy nüfusu:
 - b. Erkek :
 - c. Kadın :
- 2- Nüfusun Yaş Bileşimi
 - a. 15 yaşından küçükler :
 - b. 15-64 yaş arası :
 - c. 65 ve 65 yaşından büyükler :
3. Hane Verileri
 - a. Hane halkı sayısı
 - i. Kış hane halkı sayısı :
 - ii. Yaz hane halkı sayısı :
4. 1980 Yılı Hane Sayısı :

SOSYAL YAPI:

Sürekli Göç

5. Son 10 yılda köyden göç eden hane sayısı :
6. Göç etme nedenleri (millî park ilânının etkisi var mı?) :
7. Genelde hangi illere göç edilmektedir? :
8. Göç edilen illerde yapılan işler nelerdir? :
9. Göç etmeyi düşünen hane sayısı ne kadardır? :
10. Göç nedenleri konusundaki fikriniz nelerdir? :

11. Köyünüzde ne gibi değişiklikler olursa göç etmezsiniz?

Mevsimlik Göç

12.Ana nedenleri nelerdir?

13.Millî Park ilânı öncesi nedenleri nelerdir?

14.Millî Park ilânı sonrası nelerdir?

15. Mevsimlik çalışmaya giden hane sayısı :
16. Mevsimlik çalışmaya giden kişi sayısı :
17. Mevsimlik çalışmaya gidilen yerler :
18. Mevsimlik çalışmaya gidilen aylar :
19. Mevsimlik işçilikte ortalama çalışma süresi gün.....ay...
20. Mevsimlik işçilikte elde edilen kazanç :.....TL
21. Köye getirilen kazanç :.....TL
22. Son 10 yılda köye dışarıdan yerleşen hane sayısı:.....
23. Geliş nedenleri ve geldikler yerler? :.....

Sosyal Güvenlik Durumu

24. Köylerde sigortalı sayısı

Hane sayısı	SSK ve Tarım Sigortalı	BAG-KUR	Emekli Sandığı	Özel Sigorta	Yeşilkart Sahibi	65 Yaş Yaşlılık Parası Alan	Toplam

EKONOMİK YAPI

Köyün Toplam Arazi Varlığı ve Kullanma Biçimi

25.Köyün arazi varlığı ve kullanım biçimi

Arazi biçimi	1980 Miktarı (dekar)	1990 Miktarı (dekar)	2000 Miktarı (dekar)	2011 Miktarı (dekar)
Tarla bitkileri (buğday, patates, mısır vs.)				
Bahçe bitkileri (elma, armut, ceviz, fındık vs.)				
Nadasa bırakılan alan				
Sebze bahçesi				
Orman alanı				
Çayırılık				

Kullanılmayan alan				
Kavaklık				
Toplam				

Bitkisel Üretim

26. Köylerde Üretilen Başlıca Bitkisel Ürünler (dekar)

Ürünler	Ürün toplamı		Verim durumu (dekar/kg)
	Dekar	%	
Tütün			
Mısır			
Fındık			
Buğday			
Karpuz			
Ş.Pancar			
Nohut			
Fasulye			
Kavak			
Sebzelik			
Kabak			
Çilek			
DİĞER			
Ekilmeyen			
TOPLAM			

27. Geçinmek için (geçimlik) arazinizin % kaçını kullanıyorsunuz? : %

28. Köyünüzde kaç dönüm arazide örtü altı yetiştiriciliği yapılmaktadır? :..... dönüm.

Var ise hangi ürünlerdir? :.....

Hayvansal Üretim

29. Hayvan varlığı

1980	2000	2011
Büyükbaş	Büyükbaş	Büyükbaş
Yerli:	Yerli:	Yerli:
Melez:	Melez:	Melez:
Kültür/saf:	Kültür/saf:	Kültür/saf:
Hayvanı bulunmayan hane sayısı:	Hayvanı bulunmayan hane sayısı:	Hayvanı bulunmayan hane sayısı:
Küçükbaş	Küçükbaş	Küçükbaş
Koyun:	Koyun:	Koyun:
Keçi:	Keçi:	Keçi:
İş hayvanı	İş hayvanı	İş hayvanı
At, eşek, katır vs.:	At, eşek, katır vs.:	At, eşek, katır vs.:
Manda, öküz:	Manda, öküz:	Manda, öküz:

Kanatlılar	Kanatlılar	Kanatlılar
Tavuk, horoz:	Tavuk, horoz:	Tavuk, horoz:
Hindi:	Hindi:	Hindi:
Hane sayısı:	Hane sayısı:	Hane sayısı:

Meralardan Yararlanma Biçimi ve Düzeyi

30. Meraya çıkarılan hayvan sayısı küçükbaş.....büyükbaş
31. Meraya çıkış.....ve dönüş.....tarihleri
31. Meraya çıkış.....ve dönüş.....tarihleri
32. Merada otlatma düzeni/sistemi var mı?
33. Meralardan yararlanma biçimi ve düzeyine Milli Park'ın ilanının etkisi oldu mu?

Arıcılık

34. Arıcılıkla uğraşan hane sayısı :
35. Arıcılık nasıl yapılıyor sabit.....gezici....
36. Toplam kovan sayısı sabit.....gezici....
37. Bal verimi kovan/kg sabit.....gezici....
38. Meralardan yararlanmada herhangi bir kısıt var mı? Varsa neler?
39. Son 10 yıl ve 30 yıl öncesine göre kıyaslayınız?
Arıcılık faaliyetlerinin toplam gelirdeki miktarı; son 10 yıl %..... 30 yıl öncesi %.....

Ormancılık faaliyetleri

40. Orman istihsalı işlerine katılan hane sayısıgelir.....
41. Orman istihsalı yapılan aylar
42. Ağaçlandırma faaliyetlerine katılan hane sayısıgelir.....
43. Orman bakım işlerine katılan hane sayısıgelir.....
44. ORKÖY desteği alan haneler
a.....
b.....
c.....
45. Son 10 yıl ile 20 ve/veya 30 yıl öncesini ormancılık faaliyetleri açısından kıyaslayınız?
a. Ormancılık faaliyetlerinin toplam gelirdeki miktarı; son 10 yıl.....30 yıl öncesi.....
b. ORKÖY desteğindeki değişimler; son 10 yıl ile ve/veya 30 yıl öncesini kıyaslayınız; arttı.....azaldı.....değişmedi.....

Diğer gelir getirici faaliyetler

46. El sanatları (halı, kilim dokuyuculuğu); var..., yok.....
47. Ahşap işletmeciliği; var....., yok.....
48. Ceviz, kestane vb. üretimi? var....., yok....
49. Orman ikincil ürünleri (mantar, meyve, yaprak, kuşburnu, ıhlamur vb.); var....., yok...var ise türü ve miktarı:
50. Turizm gelirleri; var..., yok....., var ise miktarı ve türü:

51. Pansiyonculuk; var...., yok...., var ise adedi:.....

52. Gelir getirici faaliyetleri son 10 yıl ve 20 ve/veya 30 yıl öncesine göre kıyaslayınız (toplam gelir içindeki oranı)

Başlıca geçim kaynakları ve öncelikleri

Geçim Kaynakları	Öncelikler
Bitkisel tarım	(%).... veya öncelik sıralaması....
BB hayvancılık	(%)....veya öncelik sıralaması....
KB hayvancılık	(%)....veya öncelik sıralaması....
Ücret, emeklilik, sosyal yardım	(%)....veya öncelik sıralaması....
Köy dışı mevsimlik işçilik	(%)....veya öncelik sıralaması....
Orman işçiliği	(%)....veya öncelik sıralaması....
Arıcılık	(%)....veya öncelik sıralaması....
Sebzecilik	(%)....veya öncelik sıralaması....
El sanatları	(%)....veya öncelik sıralaması....
Orman ikincil ürünleri	(%)....veya öncelik sıralaması....
Diğer	(%)....veya öncelik sıralaması....

53. Köyünüz için alternatif gelir kaynakları neler olabilir?

-
-
-
-

54. Geçim kaynaklarınızda MP ilanı ile nasıl bir değişim oldu?

ÜRETİME YÖNELİK SORUNLAR VE ÇÖZÜMLER/ÖNERİLER

55. Sorunlar ve çözümler

Konular	Sorunlar	Çözümler
Bitkisel üretim		
Hayvancılık		
Orman işçiliği		
Arıcılık		

Diğer		

56. Millî Parktan faydalanıyor musunuz? Faydalanıyorsanız, nasıl?

57. Millî Parkın ilânı kadınların alandan faydalanmasını nasıl etkiledi?

58. Millî Parkın ilânı ile Küre Dağları'nın size sağladığı faydalarda değişiklik oldu mu?

Evet....., Hayır.....

Oldu ise;

Olumlu: Çok....., Orta....., Az....., **Olumsuz:** Çok....., Orta....., Az.....

Özellikle (Açıklayınız):

59. Sizce 2000 yılındaki Millî Park ilânından bugüne kadar;

Orman varlığında, Fark olmamıştır....., İyileşme olmuştur....., Bozulma olmuştur....

Yaban hayvanları sayısında, Fark olmamıştır....., Artış olmuştur....., Azalma olmuştur....

Turist Sayısında, Fark olmamıştır....., Artış olmuştur....., Azalma olmuştur....

60. Buna göre Millî Park alanında yaban hayvanları, orman ağaçları ve diğer bitkilerde gözlediğiniz değişimler nelerdir, kısaca açıklayınız?

61. Sizce Küre Dağları Milli Parkı'nın korunmasına gerek var mı?

Var, çünkü:

Yok, çünkü:

61. Sizce Küre Dağları'nın korunması için devlet kurumları neler yapabilir?

62. Sizce Küre Dağları'nın korunması için yaşadığınız yöre insanları olarak neler yapabilirsiniz?

63.Yöre insanı olarak bu Millî Park'ın korunması için kişisel olarak neler yapılabilir?

64.Siz bu konuda neler yapıyor, yapmaya çalışıyorsunuz?

65.Alanı siz yönetiyor olsanız canlı varlıklar, doğal kaynaklar üzerindeki baskıların azaltılması için kırsal kalkınma, eko turizm, odun dışı orman ürünleri kullanımı konularında neler yapardınız?

66. Milli park yönetiminden ve bu park alanından bugün ve yarın için beklediğiniz ürün ve hizmetler neler olabilir?

a.....

b.....

c.....

67. Orman teşkilatından beklentileriniz nelerdir?

a.....

b.....

c.....

68. Köyün üç önemli sorunu ve çözüm önerileri neler olabilir?

SORUNLAR	ÇÖZÜMLER
1.	1.
2.	2.
3.	3.

ÖZET

Korunan Alanlar Tampon Zon Yönetimi Üzerine Bir Araştırma: Küre Dağları Millî Parkı Örneği

Küresel ve ulusal ölçekte korunan alanların ve biyolojik çeşitliliğin iyi korunamadığını yayınlanan pek çok araştırmaya dayanarak söylemek mümkündür. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için ülkemiz, diğer ülkelerin yaptığı gibi biyolojik zenginliğini korumak amacıyla başkaca önlemlere ek olarak koruma alanları oluşturmaktadır.

Bu bağlamda son yıllarda korunan alanlarda oluşturulan tampon zonlar (bölgeler) da gündeme gelmektedir. Bu gelişmeye karşın tampon zon yönetimi konusunda ülkemiz akademi dünyasında yeterli düzeyde araştırma bulunmamaktadır. Diğer yandan tampon zon kavramı, ülkemiz biyolojik zenginliğinin güvenceye alınması için henüz doğa koruma mevzuatımızın bir parçası hâline getirilmemiş, belirlenmesi ve yönetimine dair gerekli tanımlamalar da yapılmamıştır.

Bu kapsamda önceden hazırlanan soru formu, araştırma alanında yer alan 17 köyün ihtiyar heyetindeki kişilere uygulanmıştır. Yine yerel paydaşlarla, kamu kurum-kuruluş yetkilileri ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerden elde edilen veriler, alanın doğal ortam verileri ile birlikte değerlendirilerek araştırma alanının ve Küre Dağları Millî Parkı'nın doğasının

korunmasına yönelik bir senteze ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında, Küre Dağları Millî Parkı'nın Arıt Bölgesi'nde yer alan 12.036 ha. lık tampon zonu için hazırlanan bu tez çalışması ile diğer korunan alanlarda da uygulanabilecek örnek bir çalışma gerçekleştirerek konuya dikkat çekilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Korunan alan, biyolojik çeşitlilik, tampon zon, kırsal kalkınma, yönetim, katılımçılık.

ABSTRACT

A Research on Buffer Zone Management of Protected Areas:

Case Study on Küre Mountains National Park

It is possible to say that, based on most of the studies published; protected areas and biodiversity cannot be conserved enough in global and national scale. To overcome this problem, Turkey , like other countries, designates protected areas to protect its biodiversity in addition to other measures.

In this context, the buffer zones (regions) established within the protected areas became a current issue in recent years. In spite of this progress, there are not enough studies with regard to the management of buffer zone in academic level in our country. On the other hand, the concept of buffer zone does not become a part of legislation on nature conservation to ensure the richness of biodiversity, and also the necessary definitions regarding determination and management of buffer zone are not described.

Within this context, the questionnaire prepared previously was conducted to the aldermen of 17 villages in the research area. In-depth interviews were conducted also with local stakeholders and authorized representatives from state institutions and organizations. The data derived from these interviews evaluated with the nature environment data to set a synthesis regarding conservation of natural values in Kure

Mountains National Park and in the research area. Besides, with this thesis statement prepared for the buffer zone with 12.036 ha. in the region of Arit in Küre Mountains, it is aimed to draw attention on the issue mentioned above by performing a case study that is also applicable in other protected areas.

Keywords: Protected area, biological diversity, buffer zone, rural development, governance, participation.

KAYNAKÇA

Açıksöz, S., Topay, M. ve Aydın, H., (2006), Bartın-Arıt Beldesi Trekking Potansiyelinin Belirlenmesi, **ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt:8, Sayı:10, Bartın.

AFTA (Association For Temperate Agroforestry), (2012), **Association For Temperate Agroforestry**, (<http://www.aftaweb.org/>, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

Akman, Y., Ketenoğlu, O., Güney, K., Kurt, L., Tuğ, M., (2004), **Bitki Ekolojisi**, Palme Yayıncılık, Ankara.

Aktaş, Uğur, (2006), **Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkının Bartın İli Sınırları İçerisinde Kalan Bölümünün Odunsu Florası**, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

Alkan, Süleyman ve Toksoy, Devlet, (2008), "Orman Köylerinde Sosyo-Ekonomik Yapı: Trabzon İli Örneği", **Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, Cilt:8, No:1, s.37-46, Kastamonu.

Anonymous, (2000), **The Role of Forests and Forestry in Rural Development - Implications for Forest Policy**, Ministerial Conference on The Protection of Forests in Europe, Vienna.

Anonymous, (2002), **Defining, Measuring and Evaluating Carrying Capacity In European Tourism Destinations**, University of Aegean Department of Environmental Studies, Athens, (http://ec.europa.eu/environment/iczm/pdf/tcca_material.pdf, Erişim Tarihi: 21.06.2012).

Anonymous, (2012a), **Specialty Crops for Pacific Island Agroforestry**, Agroforestry.net, (<http://www.agroforestry.net/scps/#Anchor-Crops-49575>, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

Anonymous, (2012b), **Israel's Agriculture: Innovations Make The Land Bloom, Ministry of Agriculture and Rural Development**, The Israel Export & International Cooperation Institute, (<http://unitedwithisrael.com/99D9C26F-3727-415B-BBCC-04FC14B25089/FinalDownload/DownloadId-9EFA5C4E2AE5D0C5BF4A572671576B4E/99D9C26F-3727-415B-BBCC-04FC14B25089/pdf/agriculture.pdf>, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

Anşin, Rahim, (1985), **Orman Botaniği II (Angiospermae) Ders Notları**, Trabzon.

Arı, Yılmaz, (2001), **Visions of a Wetland: Linking Culture and Conservation at Lake Manyas, Turkey**, Texas Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, Austin.

Arı, Yılmaz, (2006), "Milli Parklarda İnsan Problemi: Doğa korumanın Yerel Kültürlere Etkisi", **Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu Bildirileri**, s.230-234, Çanakkale.

Arıt Belediyesi, 2012, Arıt Belediyesi Resmi İnternet Sitesi, (<http://www.arit.bel.tr/>, Erişim Tarihi: 17.12.2012).

Aruoba, Çelik, (2003a), **Çevre ve Ekonomi Dersleri I Basılmamış Ders Notları**, Bu metin 2003-2004 ders yılı A.Ü.S.B.E.L.Ü. Çevre ve Ekonomi dersi için hazırlanmıştır.

Aruoba, Çelik, (2003b), **Çevre ve Ekonomi Dersleri II Basılmamış Ders Notları**, Bu metin 2003-2004 ders yılı A.Ü.S.B.E.L.Ü. Çevre ve Ekonomi dersi için hazırlanmıştır.

Aruoba, Çelik, (2003c), "Orman Yönetimi, Sürdürülebilirlik ve Katılım Konusunda Bazı Ekonomik Düşünceler", **II. Ulusal Ormancılık Kongresi (19-20 Mart 2003) Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılımı**, s.207-216, Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara.

ASGEP, (2008), **Küre Dağları Milli Parkı Mağara Biyoçeşitlilik Araştırma Projesi Birinci Ön Rapor**, Ankara.

Atalay, İbrahim, (2002), **Türkiye'nin Ekolojik Bölgeleri**, Orman Bakanlığı Yayınları, Meta Basımevi, İzmir.

Atalay, İbrahim, (2008), **Ekosistem Ekolojisi ve Coğrafyası**, Cilt:I, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları, İzmir.

Atmış, E., Özden, S., Lise, W., (2007), "Public Participation In Fotestry In Turkey", **Ecological Economics**, Cilt:62, Sayı:2, s.352-359.

Ay, Sedat, (2013), Sözlü Görüşme, 07.02.2013.

Ayan, Sezgin ve Vurdu, Hasan, (2012), **Agroforestry Uygulamalarının Organik Tarım Tekniğine Etkileri**, (<http://w3.gazi.edu.tr/~sezginay/yayinlar/org-tar3.doc>, Erişim Tarihi: 04.05.2012).

Avcioğlu, R., Açıkgöz, E., Soya, H., Tan, A., (2000), "Yem Bitkileri Üretimi", **Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı**, Cilt:I, s.567-584, Ankara.

BAKKA (Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı), (2010), **Batı Karadeniz Bölgesi (Zonguldak - Karabük - Bartın) Bölge Planı 2010 - 2013**, Zonguldak (http://www.bakka.org.tr/Doc/Sayfa/BAKKABolgePlaniSurum_1_539842.pdf, Erişim Tarihi: 10.09.2011).

Başsüllü, Çağlar, (2009), **Kırsal Bölgelerdeki Geleneksel Ev Bahçelerinin Hane Halkı ve Yöresel Ekonomiye Sağladığı Katkılar Üzerine Ekonomik Analizler (Isparta Yöresi Örneği)**, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Borrini-Feyerabend, Grazia, (1996), **Collaborative Management of Protected Areas: Tailoring the Approach to the Context**, Issues in Social Policy, IUCN, Gland, (<http://app.iucn.org/99D9C26F-3727-415B-BBCC-04FC14B25089/FinalDownload/DownloadId-E8A73DF0195AD0F9FC3220DC4790D48C/99D9C26F-3727-415B-BBCC-04FC14B25089/dbtw-wpd/edocs/1996-032.pdf>, Erişim tarihi: 10.06.2012).

Borrini-Feyerabend, G., Pimbert, M., Farvar, M.T., Kothari, A. and Yves Renard, (2004), **Sharing Power** Learning by doing in co-management of natural resources throughout the world, IIED and IUCN/ CEESP/ CMWG, Cenesta, Tehran.

Borrini-Feyerabend, G., Kothari, A. and Oviedo, G., (2004), **Indigenous and Local Communities and Protected Areas:Towards Equity and Enhanced Consevation**, IUCN, Gland and Cambridge, (<http://plateauperspectives.org/pubs/Indigineous%20peoples.pdf>, Erişim tarihi: 10.06.2012).

Brosius, J. P., (2004), "Indigenous Peoples and Protected Areas at the Vth IUCN World Parks Congress", **Parks**, Durban World Parks Congress, Cilt:14, No:2 s.50-54, WCPA/IUCN, (http://cmsdata.iucn.org/downloads/14_2lowres.pdf, Erişim Tarihi: 11.06.2012).

Büyükaşahin, İbrahim, (2010), **Dünya'da Tarımsal Ormancılık (Agroforestry) Sistemlerinin İncelenmesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği Üzerine Araştırmalar**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Campbell, Lisa M., and Vainio-Mattila, Arja, (2003), "Participatory Development and Community-Based Conservation: Opportunities Missed for Lessons Learned?", **Human Ecology**, Cilt:31, No:3, s.417-437.

Chape, S. *Et al.* (Derleyenler), (2003), **2003 United Nations List of Protected Areas**, IUCN, Cambridge, (<http://www.unep.org/pdf/un-list-protected-areas.pdf>, Erişim Tarihi: 11.06.2012).

Coşgun, Ufuk, (2009), "Ormancılıkta Katılımcı Kırsal Değerlendirme ve Kırsal Kalkınma (Köprülü Kanyon Milli Parkı Örneği)", **II. Ormancılıkta Sosyo-ekonomik Sorunlar Kongresi Bildiriler Kitabı**, s.115-107, SDÜ, Isparta.

Coşgun, Ufuk ve Uzun, Erdoğan, (2007), **Köprülü Kanyon Milli Parkında Yer Alan Köylerin Sosyoekonomik Yapılarının İncelenmesi ve Kırsal Kalkınma Eylem Planının Oluşturulması**, Çevre ve Orman Bakanlığı Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Yayını, Antalya.

Crofts, R., (2008), "Protected Areas: From Durban Onwards", **Parks** Cilt:17, No:2, s.5-12, WCPA/IUCN, (http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf, Erişim Tarihi: 11.06.2012).

Çepel, Necmettin, (1988), **Orman Ekolojisi**, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul.

Demirayak, Filiz, (2006), **Türkiye'de Korunan Alanlar İçin Yeni Bir Yaklaşım Ortaklaşa Yönetim**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

Derose, A. M., (2004), "Overview of Community Participation at the Vth IUCN World Parks Congress", **Parks**, Cilt:14, No:2, s.18-29, Durban World Parks Congress, WCPA/IUCN (http://cmsdata.iucn.org/downloads/14_2lowres.pdf, Erişim Tarihi: 11.06.2012).

Doğaroğlu, Muhsin, (2008), "Türkiye Arıcılığının Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri", **1. Uluslararası Muğla Arıcılık ve Çam Balı Kongresi Bildiriler Kitabı**, s.11-21, Muğla.

DPT, (1984), **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1985-1989)**, Ankara.

DPT, (1989), **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1990-1994)**, Ankara.

DPT, (1998), **Ulusal Çevre Eylem Plânı-Orman Kaynaklarının Yönetimi**, Ankara.

DPT, (2000), **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (2001-2005)**, Ankara.

DPT, (2001), **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2001-2005)**, Ankara.

DPT, (2003), **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003-05.pdf>, Erişim Tarihi: 05.09.2011).

DPT, (2004), **İlçelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2004/ilce.pdf>, Erişim Tarihi: 05.09.2011).

DPT, (2006a), **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**, Ankara.

DPT,(2006b), **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu**, Ankara, (http://plan9.dpt.gov.tr/oik16_2_kirsalpolitika/kirsalka.pdf, 4.01.2012).

Durusoy, İ. ve Türker, M. F., (2003), "Sürdürülebilir Orman İşletmeciliği Ölçüt ve Göstergelerinde Katılım", **II. Ulusal Ormancılık Kongresi, Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılım**, s.262-288, Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara.

Eagles, Paul F.J., McCool, Stephen F. and Haynes, Christopher D.A., (2002), **Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management**, IUCN, Gland and Cambridge.

Ebregt, A., Greve, P.D., (2000), **Buffer Zones And Their Management - Policy and Best Practices For Terrestrial Ecosystems In Developing Countries**, Wageningen, (<https://citeseerx.ist.psu.edu/myciteseer/login>, Erişim Tarihi: 18.05.2012).

Erol, Oğuz, (1998), **Batı Küre Dağları ve Ilgarini Dolayının Jeomorfolojisi ve İklim Koşulları**, Ankara.

Ertekin, Nejat, (2010), **Sözlü Görüşme**.

FAO, (1998), **Topsoil Characterization For Sustainable Land Manegement, Land and Water Development Division Soil Resources, Management and**

Conservation Service, Rome, (http://www.itc.nl/~rossiter/Docs/FAO/topsoil/TopsoilClass.pdf, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

FAO, (1996), **Rapid Rural Appraisal, Participatory Rural Appraisal and Aquaculture,** Rome.

FAO, (1999), **Poverty Alleviation And Food Security In Asia - Enhancing Forestry And Agroforestry Contributions,** Food And Agriculture Organization of The United Nations Regional Office For Asia And The Pacific, (ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/003/x6628e/x6628e00.pdf, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

FAO, (2002), **Non-Wood Forest Products From Temperate Broad-Leaved Trees,** Non-Wood Forest Products, (ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/005/y4351E/, Erişim Tarihi: 14.05.2012).

FAO, (2005), **Realizing The Economic Benefits of Agroforestry: Experiences, Lessons And Challenges,** State of The World's Forests 2005, s.88-97 (ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/007/y5574e/y5574e09.pdf, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

Farkas, A. and Zajacz, E., (2007), "Nectar Production for the Honey Industry, The European Journal of Plant Science and Biotechnology", **The European Journal of Plant Science and Biotechnology 2007 Global Science Books,** Cilt:1, No:2, s.125-151, (http://aok.pte.hu/docs/farma/file/EJPSB_1(2)125-151.pdf, Erişim Tarihi:13.03.2012).

Fıratlı, Ç., Genç, F., Karacaoğlu, M. ve Genç, H. V., (2000), "Türkiye Arıcılığının Karşılaştırılmalı Analizi Sorunlar - Öneriler", **TMMOB Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi,** 2000, s.811-826, Ankara.

Fıratlı, Ç., Karacaoğlu, M., Genç, H. V. ve Koç, A. (2005), "Türkiye Arıcılığına İlişkin Değerlendirmeler ve Öneriler", **TMMOB Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi,** s.743-752, Ankara.

Fıratlı, Ç., Karacaoğlu, M., Genç, H. V., Gürel, F., ve Koç, A. (2010), "Türkiye Arıcılığının Yapısal Analizi", **TMMOB Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı Cilt II,** s.707-716, Ankara.

GEF II, (2007), **Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi,** Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi, Ankara.

Gökmen, Halil, (1977), **Kapalıtohumlular (Angiospermae)**, Orman Harita ve Fotogrametri Müdürlüğü, Ankara.

Gösterir, Ayhan ve Gürel, Fehmi, (2011), "Orman - Arıcılık İlişkisi ve Arıcılığın Orman Köylüleri ve Kırsal Kesimin Kalkınmasındaki Önemi", **Orman ve Av**, Cilt:88, Sayı:2, s.26-29, Ankara.

Gül, A., Avcıoğlu, R., Türker, B., (2011), "Erozyon Kontrolü Çalışmalarında Tarımsal Ormancılık Sistemlerinin Uygulanabilirliği (Manisa-Sarıgöl Örneği)", **I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerleri Sempozyumu**, s.356-368, Sarıgöl Belediyesi, Manisa.

Gülçubuk, Bülent, (1999), "Kırsal Üretimde ve Kırsal Kalkınmadaki Kadının Yeri ve Önemi", **Tarım ve Köy Dergisi**, Sayı:125, s.36-41, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayını, Ankara.

Gülçubuk, Bülent, (2000a), "GAP Alanı Özelinde Kırsal Kalkınma Politikalarının Etkinliği", **Kırsal Çevre Yıllığı 2000**, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Derneği Yayını, s.32-43, Ankara.

Gülçubuk, Bülent, (2000b), **Kırsal Alanda Kredi Kullanımının Sosyo-ekonomik Temelleri**, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Ankara.

Gülçubuk, Bülent, (2002), "Küreselleşme ve Küreselleşmenin Türkiye'nin Tarım Politikasına Yansımaları", **Mülkiye Dergisi**, Cilt:XXVI, s.97-112, Ankara.

Gülçubuk, Bülent, (2003), "Cumhuriyet Döneminde Kırsal Kesimde Yaşanan Sosyo-ekonomik Değişimler ve İzlenen Politikalar", **Cumhuriyetimizin 80. Yılında Bitkisel Üretim Hayvancılık ve Ormancılığımız Kongre Bildirileri**, s.45-69, KESK TARIM ORKAM-SEN Eğitim Dizisi-2, Ankara.

Gülçubuk, Bülent, (2008a), "Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Uygulamaları Üzerine Analitik Bir Yaklaşım: Popüler Bir Alan Mı, Kalkınmaya Dayalı Bir Uygulama Mı?", **VIII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi Bildirileri**, s.321-322, Bursa.

Gülçubuk, Bülent, (2008b), "Türkiye'de Kırsal Alanda Kadın", **Kırsal Alanda Kadın Çalıştayı**, s.38-47, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ankara.

Gülçubuk, Bülent, (2012a), "Tarımsal Üretim ve Kalkınma Uğraşlarının Ana Aktörleri: Kadınlar", **Türktarım Dergisi**, Sayı:203, s.38-47, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Yayını, Ankara.

Gülçubuk, Bülent, (2012b), "Tarımda İstihdam ve İşgücü", **Tarım ve Mühendislik Dergisi**, Sayı:97-98, s.43-44, TMMOB-Ziraat Mühendisleri Odası Yayını, Ankara.

Gülçubuk, Bülent ve Aluftekin Baykal, Nilay (2004), "Türkiye'de Kırsal Alanda Yoksulluğun Azaltılmasında Hayvancılığın ve Hayvansal Ürün İşleyen KOBİ'lerin Rolü", **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, Cilt:19, Sayı:222, s.77-90, Ankara.

Gülçubuk, B., Yıldırak, N., Kızılaslan, N., Özer, D., Kan, M. ve Kepoğlu, A., (2010), "Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri", **Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı - 2**, s.1227-1243, TMMOB Ziraat Mühendisliği Odası, Ankara.

Güleç, Sümer, (2003), "Katılımcı Yaklaşımla Milli Park Planlarının Hazırlanması", **II. Ulusal Ormancılık Kongresi (19-20 Mart 2003) Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılım**, s.448-456, Türkiye Ormancılar Derneği, Ankara.

Günaydın, Gökhan, (2009), "Türkiye Tarım Politikalarında Yapısal Uyum: 2000'li Yıllar", **Mülkiye Dergisi**, Cilt:XXXIII, s.175-221, Ankara.

Hall, John B., Rodgers, W. A., (1992), "Buffers At The Boundry", Rural Development Network, **Network Paper 13a**, (<http://www.odi.org.uk/resources/docs/1024.pdf>, Erişim Tarihi: 25.05.2012).

Howes, Frank Norman, (1979), **Plants and Beekiping**, Faber and Faber Ltd. ICRAF (World Agroforestry Centre), (2008), **Annual Report 2007-2008: Agroforestry For Food Security And Healthy Ecosystems**, Nairobi.

ICRAF (World Agroforestry Centre), (2012), **World Agroforestry Centre**, (<http://www.worldagroforestrycentre.org/>, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

IUCN, (1994), **Guidelines for Protected Area Management Categories**, CNPPA with the assistance of WCMC, IUCN, Gland and Cambridge, (<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/1994-007-En.pdf>, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

IUCN, (1998), Task Force on Economic Benefits of Protected Areas of the World Commission on Protected Areas (WCPA) of IUCN, in collaboration with the Economics Service Unit of IUCN, (1998), **Economic Values of Protected Areas: Guidelines for Protected Are Managers**, IUCN, Gland and Cambridge.

IUCN, (2005), **Benefits Beyond Boundaries Proceedings of the V. IUCN World Parks Congress**, IUCN, Gland and Cambridge, (<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/2005-007.pdf>, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

IUCN, (2010), (<http://www.iucn.org/>, Erişim Tarihi:10.02.2010).

İkiz, Emine, (2007), **Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı Bartın Bölümünün Doğal ve Kültürel Peyzaj Özelliklerinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma**, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

Kabakcı, Aysun, (2008), **Çevre Duyarlı Sürdürülebilir Turizm Planlama Yaklaşımı: Küre Dağları Örneği**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Basılmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.

Kalem, Sedat, (2001), **Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu İli Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

Kan, Mustafa ve Gülçubuk, Bülent, (2008), "Kırsal Ekonominin Canlanmasında ve Yerel Sahiplenmede Coğrafi İşaretler", **U.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi**, Cilt:22, Sayı:2, s.57-66, Bursa ([http://home.uludag.edu.tr/users/ucmaz/PDF/ziraat/2008-22\(2\)/M7.pdf](http://home.uludag.edu.tr/users/ucmaz/PDF/ziraat/2008-22(2)/M7.pdf), Erişim Tarihi:31.07.2012).

Kantarıcı, Doğan, (1987), **Toprak İlimi**, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Kaplan, Ayşegül, (1999), **Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yay. No:18, Ankara.

Karadağ, Aybike Ayfer, (2007), **Katılımcı Havza Yönetim Modelinin Oluşturulması: Kovada Gölü Örneği**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

Keleş, Ruşen ve Hamamcı, Can, (2002), **Çevrebilim**, İmge Kitabevi, Ankara.

KHGM (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü), **Ulusal Toprak Veritabanı**, 1970'li ve 1980'li yıllarda haritalanmış, 1990'lı yıllarda ise sayısal ortama aktarılmıştır, (Erişim Tarihi:10.09.2011).

Kılıç, Asım, (2000), Kaba Yem Üretimi ve Sorunları, **Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi**, s.845-859, Ankara.

Kılıç, Dicle Tuba ve Güven Eken, (2004), **Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları 2004 Güncellemesi**, Doğa Derneği, Ankara.

Kışlalıoğlu, M. ve Berkes, F., (1992), **Biyolojik Çeşitlilik**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara.

Kızıroğlu, İlhami, (1998), **Varla (=Valla) Kanyonu/Kastamonu Koruma Alanının Zoolojik ve Ekolojik Özellikleri**, Kesin Rapor, Ankara.

KKTVKKBK (Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu), (2012), **Karabük Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivleri**, Karabük.

Kocaman, Tuncer, (2002), **Plan Nüfus Projeksiyon Yöntemleri**, DPT Yayını, Ankara.

Kothari, A., (2008), "Protected Areas and People: the Future of the Past", **Parks**, Cilt:17, No:2, s.23-34, Durban + 5 WCPA/IUCN (http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Kuşçu, Şahidi, (2012), **Arıt Beldesi Belediye Başkanı İle Sözlü Görüşme**, 13.06.2012.

Kuvan, Yalçın, (2005), "Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin Önemi ve Değerlendirilmesi", **Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu-Sözlü Bildiriler Kitabı**, s.81-89, Isparta.

Kuvancı, Ahmet, (2009), "Bal Arılarının Polinasyona (Tozlaşmaya) Olan Etkisi", **Arıcılık Araştırma Dergisi**, Yıl:1, Sayı:2, s.12-15, Ordu, (http://www.aricilik.gov.tr/dergi/2/12_15.pdf, Erişim Tarihi:13.03.2012).

Lise, Yıldray, (2012), "Küre Dağarı Milli Parkı Türkiye'nin İlk PAN Parkı Oldu", **Orman ve Av**, Yıl:2012, Sayı:2, s.35-39, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara.

Mamikoğlu, Necati Güvenç, (2007), **Türkiye'nin Ağaçları ve Çalıkları**, NTV Yayınları, İstanbul.

McCracken, J.A., Pretty, J.N, Conway, G.R., (1988), **An Introduction to Rapid Rural Appraisal for Agricultural Development**, International Institute for

Environment and Development (IIED) Sustainable Agriculture Programme, London.

Mengi, A. ve Algan, N., (2003), **Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme-AB ve Türkiye Örneği**, Siyasal Kitabevi, Ankara.

Mısıır, Müge, (2011), **Arıt Bölgesi (Bartın) Ballarında Polen Analizi**, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

Millennium Ecosystem Assessment, (2003), **Ecosystems and Human Well-being: A Framework for Assessment**, Island Pres, Washington, (http://pdf.wri.org/ecosystems_human_wellbeing.pdf, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Millennium Ecosystem Assessment, (2005), **Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis**, World Resources Institute, Washington, DC (<http://www.millenniumassessment.org/documents/document.354.aspx.pdf>, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

OGM (Orman Genel Müdürlüğü), (1986), **Arıt ve Dumanlı Orman İşletme Şeflikleri Orman Amenajman Planları**, Ankara.

OGM (Orman Genel Müdürlüğü), (2001), **Arıt ve Yenihan Orman İşletme Şeflikleri Orman Amenajman Planları**, Ankara.

OGM (Orman Genel Müdürlüğü), (2010), Orman Genel Müdürlüğü Bal Ormanı, (<http://balormani.ogm.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 28.02.2012).

OGM (Orman Genel Müdürlüğü), (2011), **Arıt ve Yenihan Orman İşletme Şeflikleri Orman Amenajman Planları**, Ankara.

Ökmen, M., (2004), "Politika ve Çevre", **Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar**, (Edit:Marın, M.C. ve Yıldırım, U.), s.327-366, Betaş Yayını, İstanbul.

Öter, Zafer, (2010), "Özgün Yerel Ürünlerin Uluslararası Ziyaretçilere Pazarlanması: Muğla'da Arıcılık ve Turizm Örneği", **2. Uluslararası Muğla Arıcılık ve Çam Balı Kongresi Bildiriler Kitabı**, s.28-37, Muğla.

Özbek, Hikmet, (2008), "Türkiye'de Yonca Bitkisini Ziyaret Eden Arı Türleri ve Megachile rotundata F. (Hymenoptera: Megachilidae)", **Uludağ Arıcılık Dergisi**, Cilt:8, No:1, s.17-25,

(<http://www.uludagaricilik.org.tr/dergi/2008/2008-1/Dergi2008-1.1.pdf>, Erişim tarihi:09.05.2012).

Özbek, Hikmet, (2011), "Korunga (*Onobrychis viciifolia* scop.): Önemli Bir Arı Bitkisi", **Uludağ Arıcılık Dergisi**, Cilt:11, No:2, s.51-56, (<http://www.uludagaricilik.org.tr/dergi/2011/2011-2/mak11-2.pdf>, Erişim Tarihi: 09.05.2012).

Özdemir, Sedat Özcan, (2005), **Küre Dağları Milli Parkının Kastamonu Bölümündeki Karakteristik Orman Kuruluşlarının Belirlenmesi**, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Özden, Sezgin, (2003), "Karar Alma Sürecine Çağdaş Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim", **II. Ulusal Ormancılık Kongresi - Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılım**, s.360-369, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara.

Öztürk, Sevgi (2003), **Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkının Kaynak Değerleri ve Yönetim Açısından İrdelenmesi**, ZKÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

Öztürk, Sevgi, (2005), **Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreatif Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı: 2, s.138-148, Isparta.

Öztürk, Cihad, (2012), Sözlü Görüşme, 10.08.2012.

Özüdoğru, Erdal, (2007), **Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Katılım Müzakereleri Sürecinde Natura 2000 Ekolojik Ağının Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Basılmamış Mastır Tezi, Ankara.

Pagiola, S., Ritter, K. Von and Bishop, J., (2004), **Assessing the Economic Value of Ecosystem Conservation, The World Bank Environment Department Environment Department Paper No.101** In collaboration with The Nature Conservancy and IUCN–The World Conservation Union, (<http://www.cbd.int/doc/case-studies/inc/cs-inc-iucn-nc-wb-en.pdf>, Erişim tarihi: 10.06.2012).

PANPARKS, (2010), **Protecting Europe's Wilderness**, (<http://www.panparks.org/>, Erişim Tarihi:10.12.2010).

Pattanayak, Subhrendu and D. Evan Mercer (1996), **Valuing Soil Conservation Benefits of Agroforestry Practices**, Southeastern Center for Forest Economics Research, Research Triangle Park, NC. FPEI Working

Paper No. 59. (http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACM683.pdf, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

Paudel, B. R., Udawatta, R. P., Kremer, R. J., Anderson, S. H., (2012), **Soil Quality Indicator Responses To Row Crop, Grazed Pasture, And Agroforestry Buffer Management**, *Agroforest Syst* (2012), No: 84, s.311-323, (<http://www.ars.usda.gov/sp2UserFiles/Place/36221500/cswq-0490-paudel.pdf>, Erişim tarihi: 22.06.2012).

Pearce, David, (1992), **Ekonomik Valuation and the Natural World**, Office of the Vice President Development Economics The World Bank Background paper for World Development Report (http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/1992/10/01/00009265_3961003110152/Rendered/PDF/multi0page.pdf, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Pellett, Frank C., (1977), **American Honey Plants**, Printed In The U.S.A. By Journal Printing Company, Illinois.

Phillips, A., (2002), **Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas: Protected Landscapes/Seascapes**, IUCN, Gland and Cambridge.

Sabancı, C.O., Baytekin, H., Balabanlı, C., Acar, Z., (2010), "Yem Bitkileri Üretiminin Artırılması Olanakları", **Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı**, Cilt:1, s.343-360, Ankara.

Sakarya, Yılmaz, (1986), "Milli Parklarda Etüd - Envanter ve Planlama", **Milli Parklar ve Yaban Hayatı Semineri**, Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı, s.100-122, Muğla.

Scherl, Lea M. *Et al.*, (2004), **Can Protected Areas Contribute to Poverty Reduction? Opportunities and Limitations**, IUCN, Gland and Cambridge, (<http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/2004-047.pdf>, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Secretariat of the Convention on Biological Diversity, (2005), **Handbook of the Convention on Biological Diversity Including its Cartagena Protocol on Biosafety**, Montreal, (<http://bch.cbd.int/database/attachment/?id=10673>, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Secretariat of the Convention on Biological Diversity, (2006), **Global Biodiversity Outlook 2**, Montreal,

(<http://www.cbd.int/doc/gbo/gbo2/cbd-gbo2-en.pdf>, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Secretariat of the Convention on Biological Diversity, (2010), **Global Biodiversity Outlook 3**, Montreal, (<http://www.cbd.int/gbo3/>, Erişim Tarihi: 11.06.2012).

Sheppard, D., (2004), "The VTH IUCN World Parks Congress", **Parks Cilt:14, No:2, s.1-5**, Durban World Parks Congress WCPA/IUCN, (http://cmsdata.iucn.org/downloads/parks_17_2_web.pdf, Erişim Tarihi: 11.06.2012).

Shiferaw, A., Jaleta, M., Gebremedhin, B. and Dirk Hoekstra, (2010), **Increasing Economic Benefit From Apiculture Through Value Chain Development Approach: The Case of Alaba Special District, Southern Ethiopia**, (http://cgspace.cgiar.org/bitstream/handle/10568/811/Apiculture_Alaba.pdf?sequence=3, Erişim tarihi: 22.06.2012).

Silici, Sibel, (2009), **Bal Arısı Biyolojisi ve Yetiştiriciliği**, Eflatun Yayınevi, Ankara.

Sorkun, Kadriye, (2008), **Türkiye'nin Nektarlı Bitkileri, Polenleri ve Balları**, Palme Yayınları, Ankara.

Sorkun, Kadriye, (2010), "Türkiye'nin Ballı Bitkileri ve Bal Çeşitleri", **Türkiye - İsrail 1. Arıcılık Konferansı**, Antalya.

Soykan, Füsün, (2003), "Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi", **Ege Coğrafya Dergisi**, Cilt:12, s.1-11, İzmir (<http://cografya.ege.edu.tr/dergi12-1.pdf>, Erişim Tarihi: 31.07.2012).

Talu, Şehbal, (2004), **Arıcılık Sektör Profili**, İstanbul Ticaret Odası Bilgi ve Doküman Yönetim Şubesi, İstanbul.

T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı, (2005), **Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi (GEF II) Boşluk Analizi Kılavuzu** (Basılmamış Taslak), Ankara.

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, (2009), **Küre Dağları Milli Parkı ve Tampon Bölgesi'nin Hızlı Alan Değerlendirilmesi Masabaşı Değerlendirme Raporu**, Türkiye'nin Ulusal Korunan Alanlar Sisteminde Orman Koruma Alan Alt Sisteminin Yönetiminin Etkinliğinin ve Kapsamının Arttırılması Projesi, UNDP-TUR-PROJ (KURE)-PSC 09/04, Ankara.

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, (2010a), **Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi**, Su Kaynaklarının Durumu, Hidroloji ve Hidrojeoloji Araştırmaları Sonuçları ve Önerileri, Ankara.

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, (2010b), **Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi**, Hızlı Alan Değerlendirme Sonuç Raporu, Ankara.

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, (2010c), **Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi**, Ziyaretçi Yönetim Planı (Taslak), Ankara.

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, (2010d), Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü **Uzun Devreli Gelişme Planı Teknik Şartnamesi**, Ankara.

T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, (2012), **Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü**, Ankara (<http://www.tarlabitkileri.gov.tr/index.php>, Erişim Tarihi: 14.05.2012).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007), **Türkiye Turizm Stratejisi (2023), Eylem Planı (2007-2013)** Ankara, (<http://www.kultur.gov.tr/54F723B3-D6A9-4E3B-897B-74E18EA6ECC8/FinalDownload/DownloadId-44DB430B644D4800BCE01E99699BC655/54F723B3-D6A9-4E3B-897B-74E18EA6ECC8/TR/dosya/1-70089/h/ttstratejisi2023.pdf>, Erişim Tarihi:06.01.2012).

T.C. Orman Bakanlığı, (1998), **Batı Karadeniz Karst Milli Parkı Yönetim Planı (2. Taslak)**, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı/FAO, Ankara.

T.C. Orman Bakanlığı, (1999), **Küre Dağları Milli Parkı Tasarı Gelişme Planı**, Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü UNDP/FAO, Ankara.

T.C. Orman Bakanlığı, (2003a), **Küre Dağları Milli Parkı ve Civarı Jeoloji ve Jeomorfoloji Raporu**, DKMP, Ankara.

T.C. Orman Bakanlığı, (2003b), **Hydrological Report**, DKMP, Ankara.

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2012a), **Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi Küre Dağları Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı (Taslak)**, Ankara.

T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2012b), **Orman Koruma Alanları Yönetiminin Güçlendirilmesi Projesi Küre Dağları Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı Planlama Raporu**, Ankara.

T. C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, (2005), **Bartın Tarım Master Planı**, Bartın (http://sgb.tarim.gov.tr/Proje_Yonetimi/Master_planlari/masterplan/bartın.zip, Erişim tarihi: 04.01.2012).

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, (2010), **Stratejik Plan (2010-2014)**, Ankara, (http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/SGB/SGB_260510/SPTasarimliBaski28042010.pdf, Erişim Tarihi: 04.01.2012).

T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, (2011), **Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013)**, Ankara. (<http://www.tarim.gov.tr/Files/KirsalKalkinma/KirsalKalkinmaPlani.pdf>, Erişim Tarihi: 12.12.2011).

TÇV (Türkiye Çevre Vakfı), (2001), **Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Çevre Mevzuatı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara.

TEEB, (2008), **The Economics of Ecosystems and Biodiversity**, An İnterim Report (http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/economics/pdf/teeb_report.pdf, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Teklay, Tesfay, (2005), **Organic Inputs From Agrotorestry Trees On-Farms For Improving Soil Quality And Crop Productivity In Ethiopia**, Doctoral Thesis Swedish University of Agricultural Sciences Umea, (<http://pub.epsilon.slu.se/988/1/Thesis-Final-TT.pdf>, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

Tolluoğlu, A. Ümit, (1996), **Milli Parklar ve Koruma Alanları Yönetimi Biyoçeşitliliğin Korunması ve Kırsal Kalkınma Projesi Jeolojik Etüt Ön Raporu**, Ankara.

Tolunay, Ahmet, 1998, **Sosyal Ormancılık ve Türkiye İçin Önemi**, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Bölümü Orman Ekonomisi Anabilimdalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Töreyen, G., Özdemir, İ. ve Kurt, T., (2011), **ArcGIS 10 Desktop Uygulama Dokümanı, Esri Türkiye Eğitim Dokümanları**, Ankara.

Turan, Levent, (2003), **Fauna Report**, Protection of Biodiversity and Collaborative Protected Area Management at the Kure Mountains National Park as a Model for Turkey, Ankara.

Türkiye Tabiatını Koruma Derneği ve Van 100. Yıl Üniversitesi, (2000), **Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı**, Ankara.

TÜİK, (2010), **Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi**, 31.12.2010, (<http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi: 23.12.2011).

TÜİK, (2012), **Hanehalkı İşgücü İstatistikleri Nisan 2012 Haber Bülteni**, (<http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi: 30.07.2012).

UBÇSEP, (2007), **Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı**, Ankara.

UN, (2010), **United Nations Millennium Development Goals**, (<http://www.un.org/millenniumgoals/>, Erişim tarihi:25.02.2010).

UNDP, (2008), **Human Development Report**, Turkey 2008 Youth In Turkey, (http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Turkey/Turkey_NHDR-2008-Eng.pdf, Erişim Tarihi: 01.03.2010).

UNESCO, (1974), **Report of the Task Force On: Criteria and Guidelines for the Choice and Establishment of Biosphere Reserves**, (<http://unesdoc.unesco.org/images/0000/000098/009889EB.pdf>).

UNESCO, (1996), **Biosphere Reserves: The Seville Strategy and the Statutory Framework of the World Network**, UNESCO, Paris (<http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001038/103849eb.pdf>, Erişim Tarihi: 10.06.2012).

Vural, Mecit, (2003), **Flora Report**, Protection of Biodiversity and collaborative protected area management at the Kure Mountains National Park as a model for Turkey, Ankara.

Vurdu, H., Uslu, N., Güney, K., Ünal, S., Ayan, S., Sıvacıoğlu, A., Gürel, N., Küçük, Ö., Uluşan, D., Öztürk, S., Türkyılmaz, E., (2004), **Küre Dağı Milli Parkı'nın Floristik Zenginliği ve Habitat Alanlarının Belirlenmesi**, DPT Projesi, Sonuç Raporu, Ankara.

Wells, Michael P. and Brandon, Katrina E., (1993), "The Principles and Practice of Buffer Zones and Local Participation in Biodiversity Conservation", **Ambio**, Cilt:22, No:2/3, s.157-162.

Yamada, M. and Gholz, H.L., (2002), **An Evaluation of Agroforestry Systems As A Rural Development Option For The Brazilian Amazon**, Agroforestry Systems, No:55, s.81-87, Kluwer Academic Publishers,

(<http://orton.catie.ac.cr/repdoc/A3635I/A3635I.PDF>, Erişim Tarihi: 22.06.2012).

Yeni, E., Güneş, G., Akkiprik, E., Bozkurt, E., Menteş, İ., (2007), **Taslak Türkiye'deki Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Kalkınma için bir Araç Olarak Turizme Stratejik Yaklaşım - Kastamonu-Bartın Milli Parkı Sürdürülebilir Turizm Kalkınma Stratejisi (2007-2013)**.

Yeşil, A., Asan, Ü., Özdemir, İ., Özkan, U.Y., (2003), "Ormancılıkta Katılımcı Yaklaşımın Gelişmiş Ülkelerdeki Uygulama Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler", **II. Ulusal Ormancılık Kongresi - Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılım**, s.297-310, Türkiye Ormancılar Derneği Yayını, Ankara.

Yılmaz, Dürdane, (2010), **Yeşil Gübrelemenin Kültür Bitkilerinde Mineral Azot Girdisi Tasarrufu ve Çevre Açısından Önemi**, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Toprak Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Yılmaz, Ersin, (2004), **Orman Kaynaklarının İşlevsel Bölümlemesine İlişkin Çözümler**, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Ormancılık Ekonomisi Programı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Yolcu, Halil ve Tan, Mustafa, (2008), "Ülkemiz Yem Bitkileri Tarımına Genel Bir Bakış", **Tarım Bilimleri Dergisi 2008**, Cilt:14, No:3, s.303-312, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ankara, (http://tarimbilimleri.agri.ankara.edu.tr/2008/111_3/makale15.pdf, Erişim Tarihi: 09.05.2012).

Yurdakulol, Ender ve Neriman Özhatay, (2008), "Batı Küre Dağları", **Türkiye'nin 122 Önemli Bitki Alanı**, s.100-102, İstanbul.

Yücel, Muzaffer ve Babuş, Deniz, (2005), "Doğa Korumanın Tarihçesi ve Türkiye'deki Gelişmeler", **Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü DOA Dergisi (Journal of DOA)**, Sayı:11, s.151-175, Adana.